CARIT ETLAR

BJØRNEÆT

NATIONALHISTORISK ROMAN

MED TEGNINGER AF POUL STEFFENSEN

TITELBLAD TEGNET AF GUDMUND HENTZE

FORLAGET DANMARK

KIHLS BOGTRYKKERI - KØBENHAVN

Förord till den elektroniska utgåvan

Carit Etlar, pseudonym för den danske författaren Carl Brosbøll, skrev 1898 romanen *Bjørneæt* och samma år utkom **den svenska översättningen**. Boken som handlar om Norge digitaliserades i mars 2009 av norska Nasjonalbiblioteket, varifrån de scannade bilderna och OCR-texten i augusti 2018 kopierades till Projekt Runeberg för att kunna korrekturläsas.

Nordost for Frederikshald i den sydøstlige Del af Norge bryder Tisteelvens Tilløb sig dundrende Baner mellem Fjeldene, snart i skummende Fossefald, snart i sindigere Løb, indtil den efter Skonningsfossens lange Vandfald og forenet med Oplandets rige Vandaarer som en anseelig Flod glider gennem Staden Frederikshald for til sidst gennem de saakaldte Vasdrag at strømme ud i sidere Egne og finde sit Udløb i Havet gennem Svinesund lidt Nord for Dynekilen og den svenske Skærgaard.Oppe i de uvejbare og mørke Skove Nord for Frederikshald laa i Vinteren 1716 to rødmalede Træhuse paa hver sin Side af en Kløft, der sendte et altid skummende Tilløb til Tisteelven. Træhuset tilhøjre var stort og grundmuret med tilhørende rødmalede Stolpebode. I Norge rejses sædvanlig endnu i Dag disse Boder paa Stolper til Opbevaring af Fødemidler, Flæsk, Korn, Fladbrød, Tyndbrød o. s. v., for at sikre Forraadene mod Rotterne. Naar Fjællebroen til et saadant Stolpehus er optrukket, danner det en uangribelig Fæstning for de talrige og graadige Gnavere.

Det andet Hus var mindre, Døren sad skævt, Væggene hældede, og det havde ingen Stolpebod.

En Morgen i December susede det højtidsfuldt gennem Fyrretræsskoven oppe i Fjeldødet. Taagen laa endnu som et blaaligt, uigennemsigtigt Slør over Dalen. En ung Pige stod paa Fjeldskrænten; hendes gyldne Haar lyste i den opgaaende Sol om Kap med de glødende Fyrretræsstammer. Det rødlige Skær over Egnen tog til, blev klarere og varmere; Skov og Fjeld og Pige smeltede sammen i en rødmende Harmoni.

»Sippedeja!« lød et jodlende Raab fra den anden Side af Kløften. Den unge Pige for sammen, men rørte sig ikke af Stedet.

»Dukkeneja!« lød Raabet atter med de lifligste Strubelyde og Klynk. »Dukkeneja!« svarede Ekkoet oppe og nede. Den unge Pige blev staaende ubevægelig og stirrede ud mod Solen; hendes Kinder blev lidt rødere, hendes Blik fik et spændt Udtryk. Morgenvinden susede gennem Skoven og rystede en Regn af frossen Rim over hendes blottede Hals og Arme.»Sol er oppe, Olaug! Toppen din gløder om Kap med Furuen!« raabte en højvoksen, gulhaaret Dreng fra Stalddøren ovre paa det store Hus.

»Ja, Sol er oppe!« raabte Pigen og kastede kækt Hovedet tilbage. »Snart staar Norges Rige i Flammer. Nede i Frederikshald fortalte de i Gaar, at ret nu bryder Svenskekongen Carl ind over Grænsen. Agt du paa, at ikke din Top bliver rød af dit eget Blod, Gutten min!«

»Hurra, Sol er oppe, Guldtop!« jublede Drengen og gjorde et Hop i Vejret med en betegnende Gebærde med begge Hænder op til sit Haar.

»Jeg vilde ønske, det var dig, som havde det gule Haar!« raabte Pigen, mens Taarerne banede sig Vej over hendes friske Kinder.

»Hvorfor det, vesle Olaug?«

»Jeg skulde saavist aldrig lade dig høre ondt derfor, Halvor«, svarede Pigen og vendte sig for at gaa.

I det samme kom en bredskuldret Mand til Syne i Stalddøren bag Drengen. Det var den rige Bonde Halvor Bjørnstad, en høj, sværlemmet Kæmpe med graanende Haar og buskede Øjenbryn. En skarp Fold mellem Øjnene gav ham et barsk Udtryk, som forhøjedes af hans brede, furede Pande og bydende Holdning.

»Du passer ikke din Gerning«, sagde Manden og rynkede Brynet. »Tømmeret ligger i Dynger paa begge Sider af Elven; ned og bring det i Drift igen!«

»I Gaar trak jeg to Tylfter i Land«, sagde Drengen og skuttede sig; »nu er det ikke Tid at slaas med Byfolkene dernede, al den Stund Svensken samler sig ved Grænsen og bryder ind i Landet.Nu Øksen paa Nakken og Kniven i Bæltet — ind paa dem, Fatter! hug dem — stik dem! — saa i Fossen med dem. Det er det Tømmer, vi Nordmænd nu skal flaade ud til Skagerak«.

»Til din Gerning, Dreng!« sagde Faderen og hævede Haanden.

Halvor skottede til Olaug, som endnu stod i Døren derovre. Hendes slanke Skikkelse tegnede sig skarpt mod den mørke Baggrund, et Billede paa Ungdom, Livskraft og straalende Sundhed.

»Jeg maa først ind og have noget til Davre, Fatter«, sagde Halvor; »lidt Æg og lidt Kødmad, det liver op, for jeg er saa sulten«.

Faderen trak paa Skulderen, Halvor smuttede ind ad Stalddøren, hvorfra et jodlende »Sippedeja!« lød ud mod det røde, faldefærdige Genbohus.

»Hvorledes staar det til med din Madmoder i Dag?« raabte Manden over til Olaug, som endnu stod i Døren.

Det er vist paa det sidste med hende«, svarede Pigen med skælvende Læber.

Manden hentede to Fjælle, som han lagde over Kløften, og gik med sikre Skridt over den gyngende Bro. Pigen traadte til Side og lod ham gaa ind i den lave Bjælkeloftsstue. Der herskede stor Armod, men Renlighed i det lille Kammer, Knaposte stod paa en Hylde langs Væggen, Bundter af tørrede Urter hang ned fra Bjælkerne; indenfor den grønne Glasrude blomstrede nogle Gyldenlakplanter og sendte en stærk Duft ned over en gammel, hentæret Kvindeskikkelse, der laa i en Seng ved Vinduet.

»Saa langt er det nu kommet med dig, Søster Ulle, fordi du ikke vilde følge mit Raad«, ytrede Manden og satte sig hos den syge.Et taknemligt Smil gled over den døendes indfaldne Ansigt.

»Godt du kom; jeg maatte tale med dig, inden der bliver løst op for mig. Har du hørt noget fra Børnene?«

Manden rystede paa Hovedet.

»Dine Børn og altid dine Børn! De blev din Ulykke, Søster Ulle, de duede ikke; det kommer af den Opdragelse, de fik herhjemme. Nu har du slidt dig op for dem, og hvad har du for det? Din Datter sender dig sit Skændselsbarn herhjem i Pleje, Olaug derude. Du tog mod hende og bragte Vanæren under Tag. Dine to Sønner er Døgenigter og flakker om som andet Fantefolk, Jørgen med sin Fedel paa Nakken, den anden er paa de lange Rejser; imens ligger du herhjemme, fattig og hjælpeløs. Hvad har du for dit lange Liv i Offer og Forsagelser?«

»Tal ikke saa, Broder Halvor«, udbrød den syge og rejste sig med et lysende Blik fra de dybe Øjenhuler; »jeg har jo min inderlige Kærlighed, jeg har Mindet om dem, da de var smaa og trængte til mig og hang ved mig, jeg har Træet her udenfor, hvor Jørgen med sin Tollekniv ridsede mit Navn, S. M.; han troede, at jeg hed »Søde Mo'er«, den kære Dreng! Det staar der endnu at læse; jeg kan se det i Barken herfra, hvor jeg ligger. — Olaug, som du kalder et Skændselsbarn, er min Alderdoms Støtte, en brav og kærlig Pige; i hende finder jeg lidt igen af alle tre Børn. — Tro mig, gode Halvor, den lever ikke sit Liv forgæves, som lever det for andre. — — Det var heller ikke for at tale om mig«, vedblev den syge og sank tilbage i Puderne, »at jeg bad dig komme herover. Det var om dig selv, jeg vilde tale. Din Hustru, Mari, var heroppe i Gaar«.Har hun beklaget sig?« spurgte Halvor barsk.

»Nej, Mari klager ikke; hun holder for meget af dig, Halvor, paa sin blide, stilfærdige Maade. Hun har aldrig ret forstaaet dit mørke, ubøjelige Sind. Nu, du ligger i Krig med det hele Frederikshald dernede, knuges hun til Jorden«.

»Jeg ligger ikke i Krig«, fo'r Bjørnstad op; »jeg tager mig blot selv til Rette med de Midler, som staar til min Raadighed, siden Byens danske Embedsmænd ikke godvillig vil gøre deres Uret god mod mig. Til det sker, er min Haand mod dem alle«.

»Og deres imod dig. — Din Hustru ærer dig og ser op til dig som et Barn efter Foraarssolen herinde i den mørke Furuskov. Men alt maa bøje sig til Jorden i din Nærhed, Halvor. Det har været saa, siden du var lille; du lærte aldrig at bøje din stive Nakke. Mari gaar til Grunde. — Husk, du har kun hende i den hele Verden at hælde dit Hoved til. Vær mild mod hende, Stakkel; hun behøver saa lidt — et Smil, et opmuntrende Ord, saa lyser hele Fjeldet for hende. — Nu rynker du din Pande; men Døden giver mig Mod til at sige dig Sandheden. Tænk derpaa, naar jeg er borte — for hendes — for din egen Skyld«.

Den gamle Kone gispede efter Luft og fortsatte derpaa hurtigt, som om hun frygtede for ikke at faa Tid til at fuldende:

»Gaa hen og træk Skuffen ud derhenne i Bunden af Skabet«. Hun fremdrog fra sin rynkede Hals et Sejlgarn med en blankslidt Jernnøgle.

Broderen aabnede Skuffen.

»Tag de tre Kasser til dig«, sagde den syge; »i hver af dem ligger lige mange Sparepenge tilBørnene; i Ulles er der fire Sølvskillinger mindre end i Brødrenes. Hun vil ikke tage det ilde op, naar hun hører, at vi maatte bruge dem til Apotekermedicin forgangen. Giv dem hver en Kasse med deres Moders Velsignelse; nu kan jeg ikke mere for dem hernede«.

»Du har opsparet alle disse Penge!« udbrød Bjørnstad forundret; »du har nægtet dig selv alt, Føde, Klæder, Pleje, for blot at skrabe sammen til de utaknemmelige, som herhjemme bragte os alle Skam, og som aldrig besøgte dig, siden de drog ud i Verden!«

»Hvad Magt laa der vel paa mig?« svarede Konen. »Hvad tror du, en Moder føler, naar hun sidder hjemme i den forladte Rede, i sin lune Stue, mens Børnene tumles om derude og maaske savner alt, mens fremmede ser koldt og hjerteløst paa dem? Hvad tror du saa er bedst, at spise et Æg eller at lægge det hen, til Snesen er fuld, og sælge den og gemme Pengene i Kassen der? Nej, ser du, naar Bien fløj hjem med Honning til Kuben derude, saa holdt jeg af den; det var jo til mine Børn, den sanked i Hus. Naar Hønen kaglede, takkede jeg hende; det var jo for at mætte mine Børn, den lagde sit Æg. Naar Stormen fældede de tørre Grene i Skoven, saa hilste jeg den velkommen; det var jo Kvas, jeg kunde bære paa min Ryg til Staden og sælge til Smaafolk. — Tro mig, Broder, de Kasser har været min bedste Lykke, min varmende Kakkelovn, siden Børnene forlod mig. Havde jeg blot naaet at faa dem fulde! — Det er nu forbi — velsign dem, Herre Fader, — bøj dig, Halvor — Olaug — —«Den syge sank sammen og udaandede. Der var en trofast Modersjæl mere hos Gud.

Da Bjørnstad lidt efter gik ud gennem Stegerset, stod Olaug støttet op til Bræddevæggen med tilbagelænet Hoved og stirrede taareløst frem for sig. Hun havde hørt alt, hvad der taltes i Stuen. Hun vidste jo nu, at hun var et »Skændselsbarn«, og at hendes eneste Ven var gaaet bort.

En Uge senere sad Mo’er Ulles tre Børn samlede i samme Stue. Kirkeklokken i Id Sogn havde ringet til Lig. Skønt der ikke blev betalt mere end for almindelig Begravelse, havde Klokken kimet en halv Time i den klare Højluft. Det var en Hæder, som sjældent blev andre end Storbønder til Del. Ringeren, Ole Svendsen Bakke fra Id, gav den afdøde Enke denne sidste Hilsen af fuldt Hjerte, det hørtes paa de manende Knebelslag mod den norske Malm.

Der var det ved den Kirkeklokke i Id, at den ikke ringede til Højtid taktfast og pligtmæssigt som andre Søndagsklokker. Egnens Folk standsede gerne og lyttede og forstod, hvad den Klokke fortalte: En Gang imellem hamrede den sin Lyd haardt og koldt ud over Sletten. »Ja vist«, sagde gamle Mo’er Mari, »det er Storbonden Aarud, som med Pengeknoen banker paa Himmerigs Port«. — Eller Tonerne lød som en Moders Hulken, trøstesløse dybe Suk, som en Sjæl, der græder sig til Døde, saa pludselig forsvandt Toneklangen hen smeltende blid, som om den forsikrede, at nu hvilede den lille hos Gud. — Den Klokke i Id Kirke havde Guds Stemme inde, for det var en gudfrygtig Mands Hjerte, Ole Svendsen Bakkes, der slog i dens Malm.12 Nu var Klokken forstummet. Der var trykkende stille i den lave Stue. For Bordenden sad en pyn tet, halvgammel Kvinde, der urolig spejdede ud gen nem det tilfrosne Vindu paa Sneen, der hobede sig op i bløde Dynger og maaske spærrede Vejen til Frederikshald inden Aften. Hendes spidse Træk røbede, at hun havde været smuk i yngre Dage, en Fylde af rødligt Haar omgav efter Tidens Mode hendes Ansigt i Bukler og Krøller, over hvilke en saakaldt Fontange knejste, et højt Stillads af Staaltraad, dækket af Sløjfer og Voksperler og Blonder, som her i den sørgelige Anledning bestod af sort Flor, Denne besynderlige Mode var i Frankrig op staaet ved, at Frøken de Fontanges Lokker en Dag paa Jagten i Ludvig den Fjortendes Selskab havde løsnet sig i Vinden, hvorfor hun samlede dem med et bredt Silkebaand, hvis Sløjfeender faldt ned over hende» Pande og vakte den kongelige Herres Be undring. Dermed var Moden fastslaaet og herskede i stedse voksende Ekscentricitet til Aaret 1714 imod Kongens Ønske. Da fremtraadte paa et Hofbal en skøn Englænderinde med lav Frisure, og paa een Nat blev Fontangen banlyst, hvilket Kongen forgæves med Magtbud og Spotterier havde søgt at opnaa. Heroppe i den nordiske Afkrog skulde der mere til for at ryste Fontangens skrækkelige Her skermagt. »Hvad kan Morbroder Bjørnstad egentlig ville os?« udbrød hun utaalmodig og hakkede i Gulvet med sine høje Hæle. »Hvor kan det falde ham ind at stævne os sammen heroppe midt i den strenge Vinter? Min Patron, velfornemme Købmand Walck, tilgiver det aldrig, om jeg kommer hjem med Snue«.13 Henne ved Væggen sad Skipper Daniel og græd. En høj lydt Snøften kom igen med regelmæssige Mel lemrum, mens han saa op mod Loftet, hvor Uroen, der hang i en Traad under Bjælken, var i uafbrudt Bevægelse som Samvittighedsnaget i den firskaarne Sømands Indre. »Aah ja, aah ja, lille Mutter, hvorfor kunde du ikke ogsaa holdt ud, til jeg fik bygget mit rare Hus nede paa Tangen ved Svarte-Jansund, saa skulde du have faaet dine magelige Dage — aah ja, aah ja! —- Sikke Søskende, jeg arme Mand har faaet!« fo'r han pludselig op og slog i Bordet. »Mens jeg var ude paa de lange Rej ser og tænker paa ingen Verdens Ting og slider for at komme hjem til vor lille Mo'er som Skipper paa egen Skude, saa har I ladet hende forkomme heroppe i Sult og Elendighed! Sikke Søskende, jeg ulyksalige der har faaet! Det fcrvindes aldrig«. Den svære Mand rystede af Sindsbevægelse. Søsteren betragtede ham med Ringeagt. »Daniel taler som altid med om Ting, han ikke forstaar«, sagde hun. »Hvad vilde min vel fornemme Patron sige, om jeg i Tide og Utide føjtede af min Plads som velbestaltet Husbestyrer inde for at besøge min fattige Slægt? Hun havde jo desuden sin rige Broder Bjørnstad derovre, og Jørgen har ogsaa besøgt vor Mo'er i Fjor. Han paa stod, at hun havde det godt nok. Nu maa han staa ved sit Ord«. Jørgen, en høj og bredskuldret Mand omkring de tredive Aar med blaa, aabenhjertige Øjne og et gulbrunt Kindskæg, og som hidtil havde siddet tavs paa Sengekanten og stirret paa Moderens tomme Leje, saa op og nikkede.14 »Jeg staar ved mit Ord. Da jeg sidste Sommer besøgte vor Hile Mo'er, bad hun mig hilse eder, ai hun havde det godt; det var hendes gladeste Tanke, naar det gik os alle vel. Hun led heller ingen Nød, sagde hun; alt, hvad hun bad mig om, da jeg gik, var at spille vor Vuggevise fra vi var smaa, for hende paa min Fedel. Det gjorde jeg, og jeg blev ved at spille den for hende, mens jeg steg ned ad Bjerget. Mo'er blev staaende paa Pynten og saa efter mig; saa rakte hun sin krogede Arm i Vejret det var sidste Gang, jeg saa hende«. »Ih nej, hvad siger du; havde vor Mo'er en kroget Arm?« spurgte hans Søster Ulle og saa mod Døren, som om hun vehtede nogen. »Ja, Mo'er holdt meget af at staa derude paa Pynten og se ned over

Vejen; hun ventede altid, at nogen af os skulde komme. Saa skyggede hun for Øjnene med Haanden for at se des længere. En Dag i Oktober sidstgangen stod hun nok for længe derude — Efteraarsstormen, forstaar I! Da hun gik ind, kunde hun ikke rette Armen, og siden tog Gig ten den og hele Kroppen«. Der blev stille i Stuen, underligt, uhyggeligt stille. De tre Søskende syntes at undgaa at se hinanden i Øjnene, Daniel begyndte igen at snøfte, Ulle gøs af Kulde og aandede paa Rudens Frostblomster for at se ud, Jørgens Blik hvilede atter paa Moderens tomme Seng. En snigende Iskulde syntes lidt efter lidt at stivne de tre Søskende, som her var forsam lede for første Gang i mange Aar. Maaske begyndte det at gaa op for dem, hvad de havde mistet for bestandig. Lidt efter knirkede Sneen udenfor; Halvor Bjørn stad traadte ind uden at banke paa Døren og tram15 pede Sneen af sine Støvler. Bag efter ham kom en spinkel, middelhøj Kvinde, indhyllet i et uldent Sjal, mellem hvis Folder et blegt Ansigt frygtsomt spej dede. Hun nikkede med et venligt Smil til de til stedeyærende og saa sig om efter et Sæde. »Moster kan saa rart sidde her hos mig«, udbrød Ulle deltagende og gjorde Plads paa Bænken. »Du sætter dig der, Mari«, sagde Bjørnstad og pe gede med Tommelfingeren over Skulderen mod Jør gen. Hans Hustru lod sig lydig glide ned paa Sen gekanten. Bjørnstad stillede en grønmalet Kasse paa Bordet og aabnede den. Idet han fremtog de tre Æsker som den døende havde betroet ham, kastede han et gennemtrængende Blik under de buskede Bryn paa de forsamlede Søskende. En foragtelig Trækning om Munden røbede hans Stemning, idet hans Øjne lang somt gled op over Ulles opstadsede Hovedpynt. »Eders Moder hilser jer«, begyndte han med dyb Køst. >>Hun var en ærlig og stræbsom Kone, som hvi ler med Hæder dernede i den bjørnstadske Familie- grraV' A,^de hun fulgt mit Raad> var det gaaet bedre Jeres Moder levede sit Liv i syg Kærlighed og døde at den Længsel og Sorg, hendes Børn voldte hende«. Daniel for op. »Det skal Morbro'er nødig sige«, raabte han hul kende; »det svier saa svært her i min Hjertekule, — hvor kan Morbro'er sige mig fader- og moderløse saa dan noget paa?« Bjørnstad fortsatte uden at ænse denne Af brydelse: »Her er de Penge, hun tog fra sig selv for at skrabe sammen til jer, som aldrig havde nogef til hende. Een Moder kan føde ti Børn; men ti Børn16 kan ikke føde een Moder; det slaar .til. Skam faa det Land, der bærer slig Yngel! — Der — tag jeres Blodpenge og jeres Moders Velsignelse. Der hæn ger en Taare ved hver Søsling. Gaa og giv dem ud til jert Fjas og Skørlevned. Der glider et Suk og et sorgfuldt Smil mellem jeres Fingre, naar I øder denne Skat. Maatte den købe jer karsk Blod i Aa rerne; det, I har, duer ikke!« Bjørnstads Stemme steg for hver Sætning, han udslyngede; der lød en Skælven i den Torden, hvor med han syntes at ville overdøve sin egen. Bevæ gelse. Lyden af hans mægtige Røst genlød under det lave Bjælkeloft, hvor Uroen svingede paa sin tynde Traad. Dermed vendte Bjørnstad de forsam lede Ryggen og gik mod Døren. Ulle rej ste sig. Hendes skarpttegnede røde Kin der havde efterhaanden antaget en blaalig Farve, hen des Hud gustnede under den blaa Sminke, medens de talrige Skønhedspletter dirrede paa hendes skæl vende Træk. »Tøv lidt, Morbro'er Bjørnstad!« udbrød hun med en skærende Stemme, der forstærkedes i der til belejlige Øjeblikke til et arrigt Hvin; »tøv lidt, du, som saa stursk sætter dig til Højbords over andre. Nu skal du høre et sandt Ord i rette Tid. Je£ husker dig nok, Bjørnstad, derovre i Storgaar den, du med den haarde Haand og de buskede Petersillebryn, som jog os Børn i Krogen. Vi hu sker grant, naar Mo'er slog sine Arme om os alle tre for at redde os fra din Knortekæp. Nu staar du her igen og rynker dine graa Børstebryn og haa ner os I vor Sorg og tramper os ned under dine Jernsko. Men se, her staar jeg; nu er det ikke læn ger tre rædde Børneunger, du har for dig. — Hvem17 er du selv? En Bjergrøver kalder de dig nede i Staden, en, som tager sig selv til Rette og sætter sig over Lands Lov og Ret. Du stjæler Byfolkets Tømmer heroppe af din Fos, hugger Kommunens Mæike bort og sætter dit Øksemærke deri, og naar de stævner dig for Retten, møder du ikke. Tag dig i Agt! Forgangen sagde min fornemme Husbond, at nu bliver du lyst fredløs, forstaar du: fredløs? Du bliver fældet som Ulven i Skoven, — Morbro der Bjørnstad, hører du? Du bringer Skændsel over din Slægt! Vi fornægter dig — jeg, velag tede Husholderske hos høj fornemme Købmand Walck, fornægter dig, du Barneskænder — Bjerg røver — du « Ulles Stemme var gaaet over i uartikulerede Hvin. Bjørnstads Hustru vred uafbrudt sine Hæn der. Han selv var standset midt i den lave Dør; hans spottende Blik hvilede paa Ulle. »Ja, vi maa sandfærdig skamme os nede i Frede rikshald — sikken Morbroder jeg arme Mand der har faaet!« stønnede Daniel og knyttede sine brede Næver. Jørgen rej ste sig fra Moderens Leje. »Javist, du var altid streng, Morbroder«, sagde han; »men du var retfærdig. Du slog haardt, men i rette Tid. Jeg var bange for dig; men jeg holdt af dig. — Hold saa Mund, I andre, for det er al ligevel sandt; vi har været daarlige Børn mod en god

Moder. — Nu bliver jeg herhjemme og stiver lidt af paa vor faldefærdige Stue og retter lidt op med det samme paa mig selv. — Lad dem kun alle sige om Morbroder Bjørnstad, hvad de vil, jeg siger god for ham«. Bjørnstads Blik hvilede gennemtrængende paa Jørgen. Carit Etlar: Bjørneæ-t, 218 »Farvel herinde!« sagde han, da Jørgen tav, med en lav og særegen Betoning, vinkede til sin Hustru at følge efter og gik tilbage mod sit Hus over den gyngende Bro, Da han var kommet over, sparkede han til Fjælene; de gled bragende fra Klippe til Klippe og forsvandt i Fossen. »Det var godt, at hans Stormægtighed endelig fik Sandheden at høre«, sagde Ulle og rettede Falbela derne paa sit struttende Fiskebensskørt. — »Kan Daniel saa se, at vor Moder ikke led Nød«, vedblev hun og vejede sin Arvepart i Haanden; »jeg vidste nok, at hun var en fornuftig og sparsommelig Kone med Ben i Næsen. Ja, nu har vi vist ikke mere her at gøre. Følg mig til Kanen, som holder nede under Fjeldet, kære Brødre; jeg maa hjem, inden Mørket falder«. Daniel greb sin Pengekasse og rystede den; hans Sindsbevægelse var mindsket betydelig. »Det pure Sølv — det pure Sølv! Sikken en Mutter jeg har haft. Det er rart Tilskud til Fartøjet, for sandt at sige har jeg fattige Pjalt endnu ikke faaet meget paa Kistebunden — halioho !« , Han greb sig til Munden midt i Opsangen, spyttede en Skraa ud, saa sig andægtig om i Sørge stuen og kastede et Slængkys med sin venstre, røde Haand mod Sengen, idet han gik mod Døren. Ulle havde aabnet Skabsdøren, fremtog Mode rens graa, uldne Sjal og svøbte sig deri; derefter aftog hun omhyggelig sin vajende Hovedpynt og bandt med en stor Hagesløjfe Moderens sorte Kirke tørklæde omkring sin tyndhaarede Isse, undersøgte til sidst Bordskuffen, der kun indeholdt nogle slidte Hornskeer og Knive, Hun nikkede til Jørgen og forlod Stuen.19 Udenfor paa Fjeldpynten stod Olaug. Ulle standsedei betragtede hende med et usik= kert Blik; saa tog hun en rask Beslutning og gik hen mod hende. »Er det 01aug?« spurgte hun og lod forbavset sit Blik glide over den slanke Skikkelse, indtil hun standsede ved det ligblege Pigeansigt med de store, funklende Øjne, som med et umiskendeligt Udtryk af Uvillie mødte hendes beundrende Blik. Olaug veg et Skridt tilbage mod Fjeldskrænten og udbrød med skælvende Røst: »Ja, Moder, jeg er Olaug, vor Families Skænd selsbarn!« Ulle fo'r sammen som ramt af en Piskesnært. Jørgen var fulgt med ud i det fri for at se Ulle køre bort. Han blev et tavs Vidne til Moderens og Dat terens første Gensyn. Ulle maalte den kække Pige med et hvast Blik og sagde: »Jeg ser, min gamle, svage Moder har ikke mag tet at tugte dig med Ferie og Ris. Du skal høre nærmere fra mig om nogen Tid«. Dermed vendte hun Olaug Ryggen og begav sig til Kanen, som kort efter førte hende og Daniel mod Frederikshald. Da Olaug blev alene, svigtede hendes Mod. Hun sank i Knæ og strakte højt hulkende Armene mod Fossen. »Bedstemoder, — Bedstemoder!« hviskede hun i Overmaal af Fortvivlelse og Forladthed; »tag mig til dig — dit Skændselsbarn længes hjem til dig«. Hun bøjede sig dybere over Afgrunden, som om hun søgte den gamle Kone i Dybet; det var dog i Himlen, hun skulde finde hende. 2*20 I det samme følte hun en kraftig Haand paa sin Skulder, og en mild Stemme udbrød: »Bedstemoder sender mig til dig, Olaug. Du bli ver nu hos mig, til vi finder noget bedre for dig. — Kom med ind og hjælp mig at rydde op i vor gamle Stue. — Vi to har meget at snakkes ved om — om hende«. Olaug saa op. Jørgen stod bøjet over hende med et sørgmodigt Udtryk, Mormo'ers Udtryk, i sit man dige Ansigt. Nede fra Fossens klippesprængte Leje lød Nor ges evige, storladne Nationalhymne, mægtig. og ene vældig gennem Fyrreskovens Susen, den samme Melodi for den sorgbundne som for den glade, for Liv og Død. Olaug rej ste sig og gik foran Jørgen ind i Stuen. Bedstemoderen havde svaret hende. Holandsslaget. Den 8. Marts 1716 var de øverstbefalende Offi cerer ved de norske Tropper, udsendt for at for svare det søndenfjeldske Norge mod Carl den XIltes forventede Indfald i Landet, forsamlet i Holand Præstegaard, der laa nogle Mil fra den svenske Grænse, omgivet af klippefuld Skov, der gennem furedes af utallige Bække og Fosser. Sneen laa dyb og haardfrossen i Fyrreskoven og dækkede Kløfter og Indsøer. Hist og her havde Bjergvinden fejet Snelaget til Side, hvorved sorte, spejlblanke 20 I det samme følte hun en kraftig Haand paa sin Skulder, og en mild Stemme udbrød: »Bedstemoder sender mig til dig, Olaug. Du bli ver nu hos mig, til vi finder noget bedre for dig. — Kom med ind og hjælp mig at rydde op i vor gamle Stue. — Vi to har meget at snakkes ved om — om hende«. Olaug saa op. Jørgen stod bøjet over hende med et sørgmodigt Udtryk, Mormo'ers Udtryk, i sit man dige Ansigt. Nede fra Fossens klippesprængte Leje lød Nor ges evige, storladne Nationalhymne, mægtig. og ene vældig gennem Fyrreskovens Susen, den samme Melodi for den sorgbundne som for den glade, for Liv og Død. Olaug rej ste sig og gik foran Jørgen ind i Stuen. Bedstemoderen havde svaret hende. Holandsslaget. Den 8. Marts 1716 var de øverstbefalende Offi cerer ved de norske Tropper, udsendt for at for svare det søndenfjeldske

Norge mod Carl den XIItes forventede Indfald i Landet, forsamlet i Holand Præstegaard, der laa nogle Mil fra den svenske Grænse, omgivet af klippefuld Skov, der gennem furedes af utallige Bække og Fosser. Sneen laa dyb og haardfrossen i Fyrreskoven og dækkede Kløfter og Indsøer. Hist og her havde Bjergvinden fejet Snelaget til Side, hvorved sorte, spejlblanke21 Ispletter kom til Syne over de stille Skovvande. Der lød en højtidelig manende Alvorsrøst ud fra Skov tykningen over de aabne Jorder, der laa nærmest Gaarden. Den stærke Kulde havde oversaaet Præsteboli gens smaa Glasruder med Isblomster. — Inde i Storstuen sad Officererne bænkede om Bordet. Oberst Kruses korte, sværlemmede Skikkelse og barske Hoved ragede op ved Bordenden; omkring ham sad Oberstløytnant Bryggemann, Kaptajn v. Heinen, Major Emhausen, Sorenskriver Wexelsen og flere andre. En osende Olielampe hang ned ira. Bjælkeloftet og oplyste de alvorlige Mænd med et rødligt, usikkert Skær. En vis Uro prægede de vejrbidte Træk. Hver Gang Døren gik op og Pigerne indbar dampende Fade med duftende Retter, vendtes alle Blikke mod Aabningen med et spændt Udtryk, som om vigtige Efterretninger var i Vente. Derefter fortsattes Sam talen i et dæmpet og afvejet Sprog, betydningsfulde Spørgsmaal og Svar udveksledes. Af og til lød Patrouillens taktfaste Skridt uden for i den knirkende Sne. Der var Farens Uhygge i Luften. Et aabent Brev laa paa Bordet foran Brigader Kruse; det var dettes Indhold, som blev drøftet og var vel egnet til at vække Eftertanke. Kaptajn Sarpsborg havde nemlig fra den nærliggende Fæst ning Basmo sendt denne Skrivelse til Major Em hausen med Underretning om, at Kongen af Sverrig skulde være opbrudt Dagen forud, den 7de Marts, fra Holmedal med en veludrustet Armé og havde overnattet ved Kirkeby, en halv Mil fra den norske Grænse.22 Drøftelsen af denne tydelige Forklaring vakte imidlertid, besynderlig nok, blot Usikkerhed og Me ningsforskel om Sagens virkelige Forhold. Oberst Kruse ytrede til Emhausen: »Jeg bliver ved min Paastand. Svenskekongens Indfald er næppe saa nær forestaaende, som Bøn derne har rapporteret til Kaptajn Sarpsborg. Disse Rygter har jo nu cirkuleret siden først i Januar. Hvor skulde Kong Carl faa Proviant herinde til sin Armé? Guds Død, det vilde være for dumdri stigt selv af ham at gøre Indfald i dette Klippeland ved Vintertid«. Major «Emhausen rystede paa Hovedet. »Disse kraftige Aarsager forhindrer næppe Carl den Tolvte; mulig tror han netop desaarsag at finde vort Land i uforberedt Forsvarstilstand. Han ved, at vore Regimenter er i Danmark; Hjælp derfra kan næppe forventes paa Grund af ustadig Vind og be særlig Transport«. »Ja vist«, udbrød Kruse med hævet Røst og støt tede sin knyttede Haand mod Bordet; »ja vist, Mes sieurs, Kong Carl, den Vovehals, brænder efter hos os at genvinde de Laurbær, han nys tabte i Pommern. Vi bør ikke være for sikre. Men hidtil er alle Efter retninger, vi har modtaget af Egnens Folk, saare upaalidelige; i Gaar brændte alle Varder rundt Ur skougs Højder, og alligevel laa Svensken endnu i Aftes rolig om Holmedal«. »Efter min Formening er der større Sandsynlig hed for, at han drager ad Skaane til end drister sig til at overfalde os«, ytrede Bryggemann og strakte Benene fra sig. »Jeg kom hertil for første Gang i Gaar, siden det er blevet mig anbetroet at forsvare denne Egn. Jeg forefinder ufremkommelige Veje,23 gyngende Broer og snævre Kløfter. Her vil Forsvar blive mig en let Sag. Nej, Svensken vover sig ikke herind. I Nat kan vi i det mindste sove trygt nok; jeg trænger haardelig til at hvile ud i Præstekonens Dyner«. Brigader Kruse tilkastede den talende et irette sættende Blik og gentog: »Ikke for sikre, Messieurs!« I det samme traadte en Gefrejder ind i Stuen og meldte, at et ungt Kvindfolk begærede at tale med den øverstbefalende; hun bragte vigtigt nyt. »Flere Røverhistorier fra Egnens Folk!« udbrød Kruse utaalmodigt. »Lad hende træde ind. I disse Tider bør man høre alt Snak og selv skeine mellem sandt og usandt«. »Ja, lad hende komme ind«, gentog Bryggemann, strakte sine Ben i høje Kravestøvler ud paa Gulvet og slog et Smæk med Tungen. »Ungt Kvindfolk bringer altid godt nyt«. Gefrejderen lod Døren staa; en slank Pigeskik kelse kom til Syne i Aabningen. Skarsneen tindrede endnu i hendes Pelstrøje og i de tætte Krøller, der stak frem under Nationaldragtens Hue og indram mede hendes friske Ansigt, der i Øjeblikkets Spæn ding var blegt, medens hendes Blik fløj hen over de forsamlede Officerer. »Træd nærmere og fremsig uden Frygt dit Ærinde«, sagde Kruse. Olaug — thi det var hende — nærmede sig med oprejst Hoved og skælvende Læber. »Fjenden er over os i denne Nat!« udbrød hun stakaandet; »ret nu staar han paa Vandet Rømen, tre Mil herfra, saa tæt som Græs«. »Ser vi det!« udbrød Kruse. »Har hun selv set Svensken?«24 »Ja, jeg saa et herligt Syn«, udbrød Pigen og løftede sit lysende Blik; »Heltekongen Carl knælede midt paa Marken imellem sine Mænd — det saa højtideligt ud. Saa steg Bønnen fra alles Læber i den stille Aften højere og højere — det lød til sidst som et Skrig efter Sejr op mod Vorherre. Saa sprang Kongen op, og Fanerne vajede under den graa Himmel, og

Hornene blæste, men han steg til Hest og red forud for alle andre herind i Landet med en lille Trop Ryttere«. Officererne saa til hverandre; nogle rystede van tro paa Hovederne, andre smaalo over Pigens For klaring. »Hvorledes har du kunnet observere alt dette saa nøje?« spurgte Kruse. »Jeg var i et Ærinde for Klokker Bakke oppe i Fj eldene over Holmedal hos gamle Kari Ranetry; paa Vejen did kom jeg Svenskehæren nær og fløj saa hid for at vare vore Folk i Tide«. Kruse gjorde et utaalmodigt Tegn til sin Adju dant, som indførte det her meddelte i sin Journal. Bryggemann fløjtede og klirrede med sine Sporer. »Hvilken Vej kom du hid?« spurgte Obersten. »Den nærmeste, gennem Naddem Passet. Sven skerne drager over Eid«. »Hvad er Eid?« spurgte Bryggemann. »Det kunde være ganske rart, om man havde sat mig lidt ind i Egnens Terrænforhold, siden man betror mig at for svare den«. »Eid er det Pas, som fører til Skoven ind ad Sverrig til«. »Død og salte Plage, vi maa naturligvis snarest besætte de Passer mandstærkt, Major Emhausen«, udbrød Bryggemann. »Hvorfor har ingen tænkt25 herpaa? Jeg staar jo her som fremmed og ukyndig Mand«. »Ja vel, Hr. Oberst«, svarede den tiltalte; »det omtalte Pas ligger flere Mil herfra«. »Flere Mil«, gentog Bryggemann beroliget. »Saa kan der umulig blive noget af at besætte det i Nat. I Morgen tidlig besætter vi Passerne og lader de, øv rige Folk trække sammen her paa Pladsen fra deres spredte Nattekvarter. Forstaar han?« »Javel, Hr, Obersti« Adjutanten slog de spore klirrende Hæle sammen. Olaug traadte dristig frem til Bordet. »I tage det ikke ilde op, Hr. Høvedsmand«, ud brød hun med blussende Kinder; »men de Passer maa besættes straks. Fj enden er ellers over os, før Dagen gryr«. Kruse gik heftig frem og tilbage, som om han var et Bytte for vekslende Betragtninger. »Dit Navn?« spurgte Bryggemann. »01aug«. »Dit Slægtsnavn?« »01aug«, gentog Pigen med tydelig Usikkerhed. Kruse bemærkede hendes Forlegenhed. Den be styrkede hans Mistillid til hendes Udsagn. »Det har sin Rigtighed, Olaug hedder hun«, sagde Fogden og rejste sig halvt i Sædet; »hun hedder blot Olaug — af visse Grunde«. »Giv Pigen en halv Daler og lad hende gaa«, sagde Brigaderen til Adjutanten. Olaug skød Haanden med Pengestykket tilbage og gik mod Døren, »Vtl du ikke have Pengene, min Glut?« spurgte Bryggemann og strøg sin Knebelsbart. »Hvad har du ellers gjort dig al den Ulejlighed for?«2627 Olaug vendte sig i Døren. En flammende Rødme havde afløst hendes Bleghed. Hun ka stede Hovedet tilbage, mens Taarer tindrede i hendes Øjne. »Jeg har varet jer, fordi jeg er en norsk Pige, der kun hedder — Olaug!« brød det frem over hen des dirrende Læber; dermed iledehun ud. Et jodlende »Sippedeja!« lød efter hende i Mør ket, da hun forsvandt i Skoven. Officererne saa raadvilde paa hverandre. »Dette her lader til at blive Alvor, Hr, Brigadér«, ytrede Major Emhausen henvendt til Kruse. »Hvad befaler Hr. Brigadéren?« Kruse vedblev at gaa heftigt op og ned ad Gulvet uden at svare. »Jeg mener, vi bør snarest samle vor Bataillon her paa Pladsen«, sagde Bryggemann. »Hvad ligner det, naar vi kan blive overfaldet her i mit Hoved kvarter, at have vore Folk spredte i Nattekvarter i en halv Mils Omkreds? Hvordan skal jeg kunne holde Stand paa denne Maner?« »I Gaar tændte Befolkningen Signalbaalene fra Fjeld til Fjeld — det hed sig, Fjenden var brudt ind i Landet«, ytrede Kruse og standsede ved Bord enden. »Vore Tropper maatte patrouillere den hele Nat til ingen Nytte — de er overanstrengte. Pigen farer vel igen med overspændt Snak, har naturligvis taget fejl af Svenskens udsendte Spioner og mener, at det er et fjendtligt Indfald. Hvad maa de tænke i Christiania, om vi nu atter i Nat gør blind Allarm og tænder Farebaalene?« Kruse talte i korte Udbrud, der røbede hans egen Usikkerhed. »Lad min Slæde køre frem«.28 • Major Emhausen traadte frem for Brigaderen og gentog sit Spørgsmaal: »Hvad befaler Hr. Bri gadéren?« Kruse standsede, idet han gik mod Døren, be tragtede ham med et gennemtrængende Blik og sagde: »I har mine Ordrer, I saavel som alle I andre, Messieurs. Hver især maa nu handle efter Konduite, som det sømmer sig dygtige Officerer. Feltraabet er »Frisk«. Ved den mindste Fare affyres et Sig nalskud for at samle Mandskabet. Hermed Gud befalet«. Kruse forlod Stuen og steg i Slæden, Himlen var overtrukken; mellem forrevne Skyer kastede Maanen sit blege Lys over Snemarken og den susende Skov. Enkelte Soldatergrupper stod i Gaarden og talte lavmælt sammen. De rettede sig og gi orde Honnør. Et Piskesmæld lød skarpt som et Pistolskud, og Kruses Slæde fo'r af Sted ind mod Sko ven over den knirkende Sne for at bringe Brigaderen til hans Kvarter, Lensmandsgaarden i Østby. Den modige Kriger anede næppe, at han nogle Timer senere vilde faa Lejlighed til at udfolde alt sit Heltemod og gense Præstegaarden i meget foran drede Omgivelser. »Det var en rar Besked til at faa Forstand af«, sagde Bryggemann spottende, da Døren lukkedes efter Kruse. »Her lader man mig sidde midt i denne vildfremmede Egn og paalægger mig at handle efter Konduite, mens jeg skal forsvare det hele! Heldigvis har jeg valgt mit Standkvarter med en utrolig

Snedighed: jeg ligger midt i Linien — hvor for skulde Svensken netop falde paa at angribe dette Sted, hvis han i det hele vover sig ind i Lan29 det? — God Nat, mine Herrer! Begiv eder nu hver til eders Kvarter og sov ud, som jeg agter at gøre. Vorherre alene ved, riaar vi næste Gang faar Nattero. Jeg er fuldstændig udslidt efter alle disse Strabadser«. Medens Bryggemann tændte et Tællelys, hikkede han gentagne Gange, standsede midt paa Gulvet og skyggede for den viftende Flamme med sin fede Haand. Lysskæret kastede dybe Skygger omkring hans fremstaaende Kinder. »Handle efter Konduite — har man hørt Mage! Her har jeg Pengekassen med Korpsets Lønninger for tre Maaneder at forsvare! — Hej, Løjtnant, sæt en Vagtpost uden for min Dør og en anden midt i Gaar den, saasom Kongevejen gaar her igennem. Han skal snappe alle fremmede op, som passerer, og bringe dem ind til mig, om jeg saa ligger i den dybeste Søvn, paa det jeg kan blive underrettet om Fjendens Pla ner og forehavende Bevægelser. Vor Fane kan Løjtnant Dillerud ligge med ovre paa Riser, og lad ham flittigt patrouilleré mellem Gaardene, saa ved jeg da, at Fjenden ikke kan komme pludselig og uformodet over mig, den Rævepels. Se, det' kalder jeg at handle efter Konduite. Gør I nu ligesaa, Major Emhausen, Og saa til Køjs«. Midt i Sovekammerdøren vendte Bryggemann sig endnu en Gang og raabte: »Feltraabet er »Frisk«,« sagde han. »Sikken et Feltraab! Naar man ikke kan se ud af Øjnene efter de sidste Dages Elendig hed! Jeg sover ellers altid i fuld Mundering med Hænderne om Sværdknappen, naar jeg er i Felten, og drømmer om lynende Batailler. Man kan til sidst blive ked af al den Snak om Overfald. — God Nat, mine Herrer!«30 Bryggemann stængede omhyggelig Døren efter sig. De øvrige Officerer tog Afsked og begav sig til deres respektive Kvarterer, uden at nærmere Bestemmelser endnu var truffet om at modtage Fjenden. Bryggemann traadte ind i Gæstestuen. Et mæg tigt firkantet Sengested med ophobede Dyner bag blomstrede Forhæng indtog Hovedpladsen i Kam meret, en stram Duft af Lavendler slog den ind trædende i Møde, og midt paa Bordet laa en op slagen Huspostil. Det maa ogsaa fortælles, at to Grene var sammen hæftet som et Kors paa Væggen over Bilæggerovnen med tre forgyldte Hjerter mellem Grannaalene. Bryggemann stillede sit Lys paa Bordet og holdt sig for Næsen. »Føj, hvor Luften kan være befængt i saadant et gammelt Rottehul!« sagde han og slængte sig i Halmstolen foran Sengen, medens han med Støvlerne hamrede i Gulvet, det Tegn, hvormed han kaldte sin Oppasser til Hjælp. Døren gik op, og Halvor stak sit Hørhoved ind i Stuen. »Adolf er endnu ikke kommet tilbage fra Riser, strenge Hr. Høvedsmand«, sagde han. »Men han bad mig være jer til Tjeneste i alle Maader«. »Kom og træk Støvlerne af mig!« raabte Brygge mann. Halvor traadte ind og drog med et polisk Smil en Flaske gammel Sekt frem fra Trøjens Indre. »Den har jeg reddet til Hr. Officerens Læske drank i Nat«, udbrød han triumferende. »Du lader til at være en opvakt Gut«, sagde Bryggemann. »Hører du til her i Huset?«31 »>32 »Nej, jeg har blot faaet Forlov til at gaa til Haan de i Præstegaarden, saa længe I ligger her; jeg hol der saa umanerlig af Krigsfolk«, svarede Halvor og sled efter bedste Formue i Oberstens Kravestøvler. »Jeg kunde nok have Lyst til at forhøre det Kvindfolk lidt nærmere, som besøgte os for lidt si den«, ytrede Bryggemann og kneb Halvor i Øret. Halvor saa leende op. »Hun er for længe siden over Fjeldet«, sagde han; »men selv om hun var her, saa hentede jeg hende ikke«. »Død og Helvede, sætter du dig op mod kongelig Majestæts Officer, naar det gælder vort Liv og Lan dets Sikkerhed?« Halvors Smil blev endnu bredere. »Hvis det gjaldt Liv og Sikkerhed, gik kongelig Officer ikke i Seng«, svarede han. »Og Pigen skal være min Fæstemø, naar jeg kommer til Skelsaar og Alder. Men hun maa ikke vide, at Storbonden Bjørnstads enbaarne Søn vil gifte sig med hende. Hun er striks nok i Forvejen, derfor driller jeg hende flittigt«. »Hent mig det Skrin, som staar ved Hovedgær det«, befalede Oberstløjtnanten. Halvor bragte en lille, tung Læderkasse og stillede den paa Bordet foran Officeren. Denne fremtog en Nøgle, aabnede Skrinet og lod dets Indhold af ny præget Sølvmønt funkle i Tællelysets Skin. »Det pure Sølv — det pure Kongesølv!« udbrød Halvor og slog Hænderne sammen. »Herre Jemini, hvad vil kongelig Officer med alle de Penge heroppe mellem Svenskerne?« . Bryggemann tog en Daler, holdt den hen mod Halvor og sagde:33 »Bringer du Pigebarnet til Stede inden Daggry, faar du denne. Ret betænkt kan jeg ikke forsvare, at vi ikke fik hende grundig forhørt. — Skal vi gøre den Handel?« Halvor drog sig tilbage mod Døren og rystede paa Hovedet. »Er der mere, jeg kan gøre Hr. Officeren til Be hag?« spurgte han. »Kald Vagten ind«. En Soldat traadte ind. »Du holder dig i Gaarden, Daniel Haavi, og bliver afløst Klokken tolv. Ingen Kissemisseri i Ste gerset! Du arresterer hver en Kæft, som kommer her igennem, og fører ham ind til mig. For Resten sørger du for, at alt er stille, mens jeg tager et Blund«. »Ja vel, Hr. Oberst«, svarede Daniel, hilste og gik til sin Post midt i Præstegaarden. Bryggemann

kastede brummende sine Klæder over Halmstolen. »Feltraabet er »Frisk« — sikken et Feltraab! — Handle efter Konduite — sikken en Menneske æder, som ikke under en Kammerat en lille Natte søvn! Sikke Øjne den Glut havde! den forbandede, tykhovede Hvalp!« Oberstløjtnanten krøb ind i den brede Dyneseng; et langtrukkent Aandedrag forkyndte kort efter, at han var faldet i Søvn. »Sikk® djævlebrændte Øjne!« mumlede han endnu en Gang, mens Tanen, rød og osende som en bred Fane, sænkede sig over Lysets Tælle, Flammen slukkedes. Alt blev stille. Udenfor i Præstegaarden stod den unge Musketer Haavi støttet til sit Gevær og spejdede agtpaa Carit Etlar: Bjørneæt. , 334 givende mod Øst og Vest. Svage Raab lød af og til ovre fra de fjerntliggende Nabogaarde. Pludse lig saa Soldaten en sort Skygge glide frem langs Husmuren. Han spændte Hanen og raabte: »Hvem der?« »Tys!« hviskede Halvors Stemme- »Hurtig — fly mig et Gevær, saa skal jeg gøre det for jer, som jer Oberst har forsømt«. »Hvad niener du?« »Der maa øjeblikkelig sættes en Post ud ved Broerne her ovenover; jeg hørte nys en besynderlig Susen, da jeg luskede om paa Udkig, og da jeg lagde Øret til Jorden, fornam jeg tydelig Heste trampen. — Giv mig en ladt Muskedonner, saa skal jeg give jer alle Signal i Tide, saa snart jeg ser Fjenden«. »Det har jeg ingen Ordre til. — Væk med dig, Dreng!« svarede Skildvagten. »Saa var dig selv!« raabte Halvor krænket. »Naar du om lidt hører et Ugleskrig oppe fra Broen, saa er Fj enden over Hovedet paa dig, og gør han dig kold, saa tager jeg dit Gevær«. Haavi slog ud efter Drengen. Halvor forsvandt med et Spring gennem Porten. En halv Time senere hørte Skildvagten virkelig pt Ugleskrig oppe fra Fjeldet. Han lyttede; men da alt forblev stille, formodede han, at Drengen gjorde Løjer med ham, og fortsatte sin Vandring med Geværet paa Skulderen. Lidt efter blev Ugle skriget gentaget, denne Gang skarpt og gennem trængende bag den gamle Birk, der hældede ud over den østre Lade. I det samme gled en Sky fra Maanen, og Skildvagten bemærkede et Hoved, som tittede frem bag Muren ved Kornladen. Et35 Sekund blév en Rytterskikkelse synlig, som hævet i Stigbøjlerne kiggede ind i Gaarden og atter for svandt. »Holdt — hvem der?« raabte Haavi. »Freund«, lød Svaret uden for Porten. »Hvad for Freund?« spurgte Skildvagten. »Gut Freund«, svarede Stemmen. »Hvad for Kompagni?« spurgte Haavi. Da han intet Svar fik, sprang han hen til Vagt stuen, hvis hele Mandskab bestod af seks Soldater. »Kom ud — kom ud!« raabte Haavi. »Nu er Fj enden her nok for Alvor. — Ind og væk Oberst løjtnanten!« Gefrejderen, som holdt Vagt foran Oberstens Dør, sad og tog et velgørende Blund. Halvor for som en Stormvind gennem den aabne Gaarddør, slog den sovende over Benene med sin Kæp og brød uden videre ind til Bryggemann. Der var bælgmørkt i Stuen; en dyb og regelmæssig Snorken forkyndte, at den tapre Officer efter bedste Evne skyndte sig med at samle Kræfter til Fædrelandets Forsvar. »Vaagn op i Herrens Navn — vaagn op, Officer!« raabte Drengen og ruskede den sovendes Arm. »Hvem der?« brølede Officeren og satte sig over Ende i Sengen. »I Djævelens Skind og Ben, tror I, man kan holde saadan et Hundeliv ud i Længden — Dag og Nat?« »Det er mig — Halvor, som skulde hente Pigen til jer«. »Det kunde du jo have sagt straks«, hviskede Bryggemann med en lav Stemme, hvis Skratten han søgte at dæmpe, »Jeg laa just og ærgrede mig over den Bommert af Brigaderen, at han ikke fik 3*36 hende forhørt. — Hent Redekammen, — hurtig, den sidder i Spejlrammen.— Har du Glutten med?« »Nej, jeg har Svensken med, Høvedsmand; Svenskekongen selv holder udenfor. Gaarden er omringet«. »I Djævelens forbandede Navn, mine Støvler — tænd Lys!« brølede Bryggemann med en Røst, som Sindsbevægelsen gjorde hoppende. Halvor mente at burde forstærke Øjeblikkets Stemning. Han udstødte en sagte Jamren. »Ret nu myrder de vor Fa'er; de har hængt ham op ovre i Stegerset med en Krog i Maven, De myr der det ufødte Barn i Kari Sæterpiges Liv. — Skynd jer, skynd jer!« »Hvor er min Hat, min Kjole?« Det lød i Mørket, som om Bryggemann tumlede om i Vildelse og kastede alt over Ende. »Her er hans Værge!« raabte Halvor. — »Der har vi Fj enden — Herre Jemini, han stikker lid i Kornladen!« Drengen fo'r ud af Døren med et Skrig, der væk kede Husets Beboere, Obersten opgav at finde sine Klæder. Han fulgte ud i det fri efter Halvor, iført ulden Nattrøje og Tøfler med dragen Kaarde i Haanden. Uden for Porten traf han sine seks Mand. »Følg mig alle!« kommanderede han med høj Røst; »her er intet Øjeblik at spilde«. Den Hile Skare ilede nogle Skridt ud over Mar ken, men standsede ved at se den bedækket af fjendtlige Ryttere. »Skyd ikke!« raabte en svensk Officer, der syn tes at være Anfører for Troppen, »saa skal I faa godt Kvarter«.37 »Vi giver os ikke levende!« skreg Bryggemann og drog sig skyndsomst tilbage til Præstegaarden. Her gav han sin Tjener Adolf Befaling til at hente hans Støvler, Kjole og Hat; men inden han havde faaet disse Beklædningsstykker, brød Svensken ind ad den østre Port, anført af Carl den Tolvte i egen Person samt af Prinsen af Hessen.

Bryggemann flygtede hovedkulds, ledsaget af sin Tjener, ud gennem et Vindu og ilede over mod den nærmeste Gaard, Riser, hvor hans Fanevagt laa ind kvarteret. Oberstløjtnanten var ifølge Øjenvidners Udsagn paa denne Flugt iført nedtraadte Tøfler, rød Nathue og ulden Vest. Medens han ilede hen over Sneen, tabte han jævnlig Tøflerne, bandede, støn nede, arbejdede sig videre, alt mens han udstødte hæse Kommandoord, som ingen efterkom i den al mindelige Rædsel. Medens dette tildrog sig uden for Præstegaarden, sneg Halvor sig ind i det fcrladte Gæstekammer, famlede sig frem til Hovedgærdet, greb Pengeskrinet, itusparkede den halvtømte Vinflaske, som stod paa Gulvet ved Sengen, og forsvandt gennem Vinduet i samme Øjeblik, som Kong Carl, ledsaget af sine Of ficerer, traadte ind i Præstegaardens Storstue. Da de flygtende havde tilbagelagt Halvdelen af Vejen til Riser, hørte Bryggemann pludselig en høj lydt Jamren bag sig. »Aah nej, Hr. Oberst, se ikke tilbage — det er alt for gyseligt!« græd Halvor. »De har lige spiddet vor Mo'er paa deres Bajonetter og sat hende fast paa Portlaagen. De spurgte efter Officeren — og nu kommer en Skare Ryttere herned efter os«. Halvor fo'r i lange Hop forbi Obersten, der for gæves anstrengte sig for at følge ham.3839 Et Øjeblik efter vendte Halvor tilbage. »Og de mange blanke Sølvdalere, som Svensken der fik fat i, det er det allerværste!« skreg han og sled sig i Haaret. »Guds Død!« stønnede Bryggemann. »Kronens Lønninger og mine egne Tærepenge! — Tilbage, Dreng! Tre Daler til dig, om du redder Skrinet«. »Ikke for Alverdens Guid! Svensken truede mig nys med at hælde Krudt i Halsen paa mig og sprænge mig i Luften«. Bryggemann arbejdede sig stønnende videre; Skarsneen brast under ham og besværliggjorde Flugten. »Giv mig Værget«, raabte Halvor, »saa skal jeg bære det for Høvedsmanden«. »Ingen skal sige, at Oberst Bryggemann lod sin Kaarde i Stikken!« raabte Obersten heltemodigt og svang sit Vaaben over Hovedet, idet han fo'r ind gen nem Risers Port, hvor Faneløjtnant Dillerud stod op stillet med Fanen og sine seksten Mand. En Sky gled fra Maanen og viste Bryggemanns halvt paaklædte Skikkelse under det vaj ende Banner. Han lagde sin Haand paa Fanestangen, løftede sin Kaarde og udbrød med bevæget Røst: »Gud være lovet! Med Fanen og mit Værge er Æren reddet«. Tjeneren Adolf traadte ærbødigt nærmere med sin Herres Kjole, Støvler og trekantede Hat, »Behager det nu Hr. Obersten at klæde sig paa?« spurgte han. »Lapperi!« svarede Bryggemann, medens Adolf iførte ham Uniformen. »Hvem tænker paa sligt, naar Fædrelandet er i Fare? Først Æren i Behold — saa Klæderne! — Lad nu Trommen røre for at samle vort Kompagni her paa Pletten«.40 Denne Ordre viste sig ved et senere optaget Krigs fcrhør at være et nyt og utilgiveligt Fejlgreb af den øverstbefalende, idet denne Trommehvirvel vejledede den endnu usikre og frygtsomme Fj ende og gav ham Anvisning paa, hvor de i Mørket skulde søge de norske Soldater. Idet Trommeslageren uden for Gaarden begyndte at lade en Hvirvel rulle hen over den lille Høj slette, følte han en Haand klemme sig fast om hans Arm, og fra et lyshaaret Hoved stirrede ham to opspilede Øjne i Møde. »Ikke en Lyd!« hviskede Halvor. »Jer Oberst maa jo være galen; Fjenden er endnu paa Vildspor — jeg viste ham Vestpaa, da han spurgte, hvilken Vej Norsken flygtede. Hører han Trommen, har vi ham her om et Øjeblik«. »Af Ve; en, Dreng!« raabte Trommeslageren og søgte at frigøre sin Arm, »Giv mig et Gevær«, raabte Halvor med übændig Energi, »saa skal jeg skyde Alarm oppe fra Fjeldet. Det samler ogsaa vore Folk og leder Fj enden til Fjelds«. Trommeslageren sled sig løs. En skarp Hvirvel genlød fra Klipper og Skov; endnu en Hvirvel, vild og farevarslende. Dette Signal opnaaede til fulde Hensigten at kalde Folk til Stede — det var blot ikke norske Tropper, men svensk Kavaleri, der som en Stormvind kem brusende ned over Sletten. Halvor udstødte et rasende Skrig. »Sikke umælende Tossefæhoveder!« udbrød han. »I staar ikke til at redde«. Han forsvandt i Skoven. I næste Nu var Gaarden omringet, og inde i den Fanevagtens lille Skare, der i det korte Mel41 lemrum ved tililende Mandskab var vokset til 70 Mand. Idet Fj enden red ind i Gaarden, anført af en Ryt ter, der var indsvøbt i en vid Kappe, kastede Brygge mann Fanen til Dillerud. »Lad den forstikke i Sneen, mens vi drager os til— bage mod Broen«, befalede han. Fanen vikledes sammen og forsvandt, medens Obersten og hans Folk i god Orden drog sig ud af Gaarden ned mod den Omtalte Bro. »Overgiv jer — I er een mod tyve!« lød en be falende Røst foran Svenskerne. »Der talte du dit sidste Ord, og det var en Løgn, Kong Carl!« udbrød Bryggemann, rev et Gevær fra den nærmeste Soldat og sigtede paa den kappeklædte Rytter, som holdt übevægelig foran sine Folk i det klare Maanelys. Geværet klikkede med en smæl dende Lyd; en Haanlatter lød fra Rytteren, som ikke var Kong Carl, efter hvad der senere blev oplyst, men Arveprinsen af Hessen. Efter denne mislykkede Heltebedrift slængte Oberst Bryggemann Geværet fra sig og overgav sig, uden at der blev vekslet et Skud eller et Sværdslag,

Enkelte af hans Folk undslap ved at søge til Fjelds, de øvrige blev afvæbnede og som Fanger ført til Præstegaarden. Det er i nærværende Fortælling ikke Hensigten at give en udførlig Skildring af de følgende krigerske Tildragelser under Svenskernes Indfald i Norge, uden for saa vidt Fortællingens Hovedpersoner tager Del deri. Her maa det være nok at minde om Brigader Kruses tapre Kamp ved Holand Præstegaard, hvortil han indtraf nogle Timer senere, underrettet om Bryg gemanns Nederlag af hans flygtende Folk,4243 Uden at afvente Forstærkning indlod Kruse sig ved nævnte Bro med en langt overlegen Fj ende, drev Carl den Tolvte to Gange tilbage over den smalle Bro, hvor han mistede flere Folk. Kruse skal i denne ulige Kamp med egen Haand have fældet syt ten Fjender og skudt Prinsen af Hessen; Kuglen trængte ind gennem hans Gehæng og maatte siden skæres ud af Hoften. Prinsen blev ufortøvet ført tilbage over Grænsen til Sverrig. Ligeledes huggede Kruse Kong Carl over Armen. Da Brigaderen haardt saaret tilligemed sine Folk som Fanger blev ført ind i Præstegaarden, lod Carl den Tolvte ham forbinde af sin egen Feltskær, kompli menterede ham og spurgte, om »Jutan Frederik« havde mange saadanne Krigere, for saa skulde Fan den slaas med ham, hvortil Kruse svarede, at han var kun en af de ringeste Soldater, hvilket Kong Carl skulde komme til at sande, dersom han trængte længere ind i Landet. Da Kongen saa Bryggemann og hørte om dennes Uheld, sagde han spøgefuld: »De burde ikke hedde Bryggemann, men Tryggemand«. Denne Hentydning syntes ikke at berøre den fangne Officer pinligt. Han opslog en skraldende Lat ter, lagde Haanden paa Brystet og forsikrede, at det var en overmaade stor Vittighed af Majestæten. Da han gensaa Oberst Kruse som Fange i den samme Stue, hvori de for nogle Timer tidligere skil tes, maalte han den tapre, saarede Helt med et haan ligt Blik. »Jeg vasker mine Hænder«, udbrød han med over legen Foragt, »efter den Ordre, vi fik at holde os til. Det kan man kalde en liderlig Konduite!«44 Ved en senere Krigsretsdom, der faldt efter vidt løftige Forhør, fratog den danske Konge Bryggemann hans Officersbestalling, hvorimod Oberst Kruse det følgende Aar blev forfremmet til General. Saaledes udspilledes dette korte Drama, der blev af skæbnesvanger Betydning for Frederikshald, idet de øverstbefalendes Mangel paa krigersk Overblik begunstigede Fjendens Angreb, som paa dette Tids punkt med Lethed kunde være afslaaet af den sam lede norske Troppestyrke, der fandtes spredt i Egnen, og Landet saaledes denne Sinde have været for skaanet for videre Invasion. En Norges Søn. Samme Aften, som Kong Carl den Tolvte ud førte dette vellykkede Overfald paa Holand Præ stegaaard, vandrede Bjørnstad frem og tilbage i Stor stuen hjemme paa Fossegaarden, som ved Stedets na turlige Beliggenhed dannede en afsondret Fæstning paa en fremspringende Klippepynt. Henne ved Bor det sad hans Hustru Mari. Det døsige Lampelys kastede sit gullige Skær over hendes indfaldne Træk, a&r var prægede af stor Blidhed og megen Forsa gelse. Hendes klare Øjne, der endnu besad Ung dommens Glans i deres rynkede Indfatning, fordi hendes Sjæl havde bevaret Ungdommens Styike i Hengivenhed, hang ved Mandens mægtige Skikkelse, der syntes at fylde det store, halvmørke Rum, som 44 Ved en senere Krigsretsdom, der faldt efter vidt løftige Forhør, fratog den danske Konge Bryggemann hans Officersbestalling, hvorimod Oberst Kruse det følgende Aar blev forfremmet til General. Saaledes udspilledes dette korte Drama, der blev af skæbnesvanger Betydning for Frederikshald, idet de øverstbefalendes Mangel paa krigersk Overblik begunstigede Fjendens Angreb, som paa dette Tids punkt med Lethed kunde være afslaaet af den sam lede norske Troppestyrke, der fandtes spredt i Egnen, og Landet saaledes denne Sinde have været for skaanet for videre Invasion. En Norges Søn. Samme Aften, som Kong Carl den Tolvte ud førte dette vellykkede Overfald paa Holand Præ stegaaard, vandrede Bjørnstad frem og tilbage i Stor stuen hjemme paa Fossegaarden, som ved Stedets na turlige Beliggenhed dannede en afsondret Fæstning paa en fremspringende Klippepynt. Henne ved Bor det sad hans Hustru Mari. Det døsige Lampelys kastede sit gullige Skær over hendes indfaldne Træk, a&r var prægede af stor Blidhed og megen Forsa gelse. Hendes klare Øjne, der endnu besad Ung dommens Glans i deres rynkede Indfatning, fordi hendes Sjæl havde bevaret Ungdommens Styike i Hengivenhed, hang ved Mandens mægtige Skikkelse, der syntes at fylde det store, halvmørke Rum, som45 han fyldte hendes Hjerte. De fcldede Hænder fo'r af og til rykkende i Vejret, som om hun beherskedes af en dyb Sindsbevægelse. Det gjorde hun ogsaa: det var et mangeaarigt Opgørelsesøjeblik mellem de aldrende Ægtefolk. Bjørnstad havde nylig talt; hans malmfulde Røst dvælede endnu i Luften. Hans buskede Bryn var trukket sammen, hans Skridt smaatmaalende, medens hans Sjæl tog de store Lidenskabers vidtflyvende Sving i Udbrudets Øjeblik. »Tror du, jeg er seende blind og hørende døv, sløv og følelsesløs? Ja vist, Hustru!« udbrød Bjørn stad og standsede med

tilbagekastet Hoved og Tom melfingeren i Ærmegabet. »Jeg var din unge Kær lighed. Jeg mindes vel den Sommerdag, da Hile Anne Mari brød ind i vor Have for at smage vor Frugt, og jeg fangede dig for bestandig i mine Arme — du blev min Manddoms trofaste Ledsagerinde i Modgangens Dage, — jeg saa det nok, — du kæm pede din Kamp for at mildne mit Sind mod mine Landsherrers Usseldom, du vilde lære mig at bøjes under deres Overmagt. Du kæmper derfor endnu, i Dag, hver Time du lever. Hør det nu: de bøjer aldrig min Nakke, Byherrerne dernede. Jeg sætter min Fod paa deres, til de har gjort deres Uret god imod mig«. »Sig hellere, de sætter deres paa vor, Halvor«, sagde Mari. »Hvad fører al denne Modstand til?« »Er det da saa meget, jeg forlanger? blot en Er klæring, blot nogle gode Ord for al den Uret, de voldte cs«. »Ja vist, Byen skyldte dig at udbedre din Gaard dernede ved Skarivandet. Du fæstede den af Kol legiet i faldefærdig Stand og troede dem paa deres46 Ord, da de lovede at udbedre Huset og istandsætte Digerne. De blev vore strenge Herrer, holdt ikke deres Løfter, men inddrev alligevel de høje Skatter, og da du klagede til Byraadet, holdt de med Kollegie herrerne og dømte dig i Bøder. De tog vort Kvæg, vor Høst, til du maatte drage af Gaarde; de gjorde dig svarlig Uret. Men Herren har jo været os god siden! nu er vi vel bjærget. Dog fortsætter du Kri gen. I Gaar kom Stævningsmændene for sidste Gang herop, — du bliver lyst fredløs, sagde de, dersom du ikke forliger dig med de mange Klagere. Husk, det er alle de store Købmænd dernede i Frederikshald, du har imod dig«. »Fossen heroppe er min«, svarede Bjørnstad, »den Kendsgerning faar de lade staa ved Magt. Denne Gang er mine Papirer i Orden. Jeg købte begge Si der af Fjeldet her med velberaad Hu; det var min Hævn. Fossen er Landevejen, som tilfører de gode Købmænd og Raadsherrer deres Rigdomskilde, Tøm meret fra Nordskovene. Hvad kan jeg for, at Na turen her har dannet en Vig, hvor Tømmeret bliver slaaet op paa min Jord? Nu maa de betale Skat til mig for hver Tømmerstok, jeg lader gaa videre; de gør det "ikke med det gode, nu vel, saa tager jeg mig selv til Rette: nu maa Raadsherrerne betale Afgift til mig, — en Stok af Snesen, det er Øje for Øje og Tand for Tand. — Jeg møder ikke for deres Stæv ning? Hvad kom der ud af, at jeg mødte for Skran ken i Forfjor? De dømte igen efter deres Kogebog. Bøder og atter Bøder. — Jeg har mit Fjeld — lad dem komme!« »Halvor, Halvor, de tager dit Liv, naar de faar dig lyst fredløs«, udbrød Konen, medens hendes Stemme skar frem som et Angstskrig.47 »Lad dem tåge det!« Bjørnstad haanlo. Hans Uldskjorte var gledet tilbage og blottede hans brede, haarrige Bringe. »Jeg ved det nok: for hvert Skridt, jeg trodser min Retfærdighedssag frem, gaar mit eget Velfærd maaske to tilbage; men jeg trodser den frem endda, for saaledes som jeg er faren, saaledes er hele vort ulykkelige Norgesland faren; det ved de blot ikke. Hver Nordmand, som vil norsk Retfærdighed fuldt ud med hævet Pande uden Buk eller Svansen, han bliver knust som Malmen i vore Bjerge. Og saa ledes vil det blive ved, saalænge vi skal hente vor Ret herop helt nede fra Danmark, fra det frem mede Land, styres af de Embedsmænd, der køber deres Bestalling af fremmede Herrers Gunst, der ikke er vort Blod. Forstaar du? Det er vor for argelige Ulykke«. Som Bjørnstad stod der i blodfuld Kraft, mens Lyn skød frem under hans buskede Bryn, syntes han en Legemliggørelse af al norsk, selvstændig Folke aan, übøjelig over for fremmed Magt, utøjlelig som Fossen neden for hans Fjeldskrænt. Mari sukkede og saa frem for sig med Taarer i Øjnene. »Saa maa vi redde dig imod din Villie, Halvor«, udbrød hun fortvivlet. »De maa ikke lyse dig fred løs, ikke skyde dig ned som Bjørnen derude i Lien. Du er min Husbond, du — min, hører du?« Hun rejste sig, stemmede Knoerne i Bordpladen og stirrede ham i Møde, halv rædselslagen over sit eget Mod, mest dog for at miste sin Husbond. Bjørnstad betragtede hende forskende. »Redde mig for mig selv —? Aha, jeg kender de Talemaader, det er din kære Broder, Klokkeren48 Ole Svendsen Bakke fra Id, som sætter dette i dig«, udbrød han med dirrende Læber. »Vogt jer! Gør du Ledtog med andre mod mig, maa du dele Skæbne med mine Fjender«. »01e Svendsen er ikke din Fjende, han er din bedste Ven og vil vort rette Vel«, udbrød Mari og traadte frem fra Bordet. »Ole Svendsen Bakke er et Stykke af en Præst«, ytrede Bjørnstad haanligt; »den halve Del af Dagen ligger han paa Knæ i Bøn, den anden halve Del styr ter han sig om i Kampe, hvor han ikke har noget at skaffe. Lad ham passe sin Klokkeknebel. Forlokker han dig, skuffer du mig, du, den eneste jeg endnu tror paa, saa er det forbi med os begge«. Der gled et forklaret Smil over Konens forgræm mede Ansigt, »Jeg skuffer dig aldrig, Halvor!« udbrød hun og traadte tæt hen til Manden; »men her maa du reddes fra dine Fj ender, som lyser dig fredløs. Ved du, hvad det vil sige? For nitten Aar siden blev Hans Brecke fra min Bygd lyst fredløs, fordi han ligesom du tog sig selv til Rette. I Aaringer trodsede han sine For følgere, levede uden for Loven. Han fik ej Husfred, ej Tingsfred; han maatte hvile under Busken i stor

Livsfare; de efterlyste ham Dag og Nat med Lygte og Lys, med Vaaben og Værge. Man opslog hans Døre, haanede hans Bern og Tyende med stor Over magt. Hans vemodige, højlydte Klage blev ikke agtet og hørt af Landsdommeren; de kaldte ham Lands fj enden, — det kalder de nu ogsaa dig. — En Et termiddag fandt de ham med en Kugle i Brystet bag Sønnens Smedie — de grov ham ned, hvor han laa —« Maris Stemme brast,49 »Nu vel, saa fik Manden jo Fred«, sagde Bjørnstad. »Fred? — Kirkeklokken ringede ikke over hans Grav«. Mari drog Hovedtørklædet tættere om sit taare vædede Ansigt, gik hen til Arnestedet og kastede nyt Ved paa liden; det ulmede rødt, hver Gang Frost vinden fo'r pibende ned gennem Skorstenen og lettede de hvide Flager af Birketræsasken. Der blev stille i Stuen, Bjørnstads sammendragne Bryn glattedes, medens han skottede hen til Hustruens bøjede Skikkelse. Han traadte hen til hende og greb hendes Haand. »Stakkels Mari, vi to er blevet gamle i vore Kampe. Da vi var unge, troede ogsaa jeg paa det gode og retfærdige. Den Sag var min; den viede jeg mit Liv. Siden har jeg blot lært, at Smaafolk lefler for Mag ten, — og hvad der er værre — at de mægtige lefler for deres Modstandere og sparker til deres egne, de stakkels Faar, der ærbødig krummer Ryg og stirrer sig blinde paa Overmagten. Kom i Morgen Danne kongen herop og bød mig min Ret, nu tog jeg den ikke længer. Lad dem blive for sig dernede og lad mig beholde mit Fjeld; her er jeg forskaanet for det forhadte Syn at se Taaberne danse for Raadsherrer nes Piskesmæld. Her er jeg Herre«. »Hvor længe? Du er snart fredløs paa dit Fjeld«, gentog Mari og vred sine Hænder. »Nu gaar den haarde Spaadom i Opfyldelse, som Kvinden engang spaaede dig, at du vilde volde Død og først sejre i Døden«. »Jeg vælger Døden og Sejr for Livet i Nederlag«. »Tænker du da siet aldrig paa mig og vor Søn?« Bjørnstad vandrede frem og tilbage med Storm skridt. Carit Etlar: Bjorneæt. 450 »Ja vist, jeg er Landsfj enden, Lovbryderen, Volds manden, dog er jeg mit Lands Elsker. Aldrig har nogen Mand knælet for sin tilbedte med større An dagt end jeg for vort klippebrudne, furuklædte Norge, aldrig har en Kvinde bøjet sig mod sin Husbond, aldrig en Moder knælet for sit Barns Vugge med større Selvopofrelsesbegær end jeg for dette sten haarde, underkuede Land, der slænger min Kærlig hed fra sig med Voldsherrens Haan, og som truer sin Søn med Undlivelse i Vanære. — Ser du, det er din Halvor, Kvinde, din haarde, barske Halvor, som du skælver for og dog vogter med dine trofaste Kvindeøjne, der nu skinner mig i Møde dobbelt kære gennem Sorgens Rynker. — Tro blot paa mig, lille Mari, tro blindt paa mig endnu en kort Stund. Maa ske alt endnu kan bedre sig for os to, snarere end du i Aften tror«. Han slyngede Armen om sin Hustrus Skulder, knugede hende heftigt mod sit Bryst og forlod Stuen. Mari blev siddende og stirrede mod Døren med et forklaret Smil, saa mildt og hengivent, at Gen skinnet deraf maatte dvæle paa hendes Læber, naar hun engang stedtes til den evige Hvile. Det var for hendes tavse og indesluttede Liv et af disse Øjeblikke, der aldrig viskes ud, der bliver Hovedsummen af vort Livs Indhold, et Facit, skrevet uudsletteligt paa vort Regnebrædt. Dette blide og taalmodige Sind havde aldrig ret fattet Husbondens uforsonlige Karakter. Hun be greb ikke, at han kunde leve for sin Kærlighed til sit Fødeland og for sit Had til dets og sine egne Undertrykkere, for Gengældelse af lidt Uret, der gennem Aarene for hans Bevidsthed var blevet ens51 betydende med den Uret, han fandt, at hele Norge led under ved fremmed Herredømme. Him forstod ikke den altfortærende Lidenskab, som i Aarens Løb heroppe i Fjeldødet var vokset til Fanatisme, der nærede sin egen Flamme med sit eget Jeg, og som lidt efter lidt bragte ham til at kaste Stykke for Stykke, alle Ejendele, sit eget Væsen paa Baalet. Ly ster, Længsler, Tilbøj eligheder, alt gik op i denne Lidenskab, medens han alvorsfuldt fordybede sig i Skovenes Ensomhed. Hun saa blot, at en Personlighed voksede frem af dette Baal som Fuglen Føniks af Asken, en frygtelig, übøjelig Karakter, mægtig i sin Villie styrke, haard som den Granitbund, paa hvilken den avledes; en altbesej rende Villie, der magtstjal hendes egen, Disse Jordens mægtige sig af Blod og Taarer nære; hvad de ville, det maa ske, alt maa briste eller bære. Over Kvindens Liv og Fred som en Uvejrssky de drage, og hvor deres Lyn slaar ned, bliver Aske kun tilbage. Maaske. Eller maaske netop Jordens mægtige rejser sig herskesyge af denne Aske. De blomstrede Calicos Forhæng skiltes for Al koven i Stuens mørke Baggrund, og en Mand traadte frem i det usikre Lampelys, en af Norges Sagnhelte, om hvem i Dag næppe Sagnet længer taler i Fol kets Hjerte, medens hans Navn burde staa i straa lende Glans for enhver Nordmand; den fra Svenske 4*52 krigen bekendte tapre Klokker, Ole Svendsen Bakke fra Id. Mari vendte langsomt sit Hoved mod ham, deres Blikke mødtes, alvorsfulde, tillidsfuldt for staaende. »Her maa hjælpes«, sagde Ole Svendsen. »Ja, han maa hjælpes, Broder«, sagde hun. »Stakkels Søster! stakkels Bjørnstad!« ytrede Ole Svendsen Bakke. »Her maa hjælpes af al

Formue. Jeg kendte ham ikke ret før i Dag. Du har Ret, Mari, han er en brav, norsk Mand. Mit Hjerte glæ des i denne StUnd. Det er kun hans Dømmekraft, som er bleven forrykket og i sygelig Overdrivelse fortegner den Uret, han har lidt, til den antager unaturlige Former«. »Gud signe dig, 01e«, sagde Konen, medens hendes Mundvige droges nedad. »Saaledes er min stakkels Halvor. — Blev du vred, da han talte saa ondt om dig?« »Nej, Søster, i Aften glædes jeg ret; først nu forstaar jeg eder begge. Han skal blive reddet for sig selv, der er hans værste Fjende, det lover jeg ved Jesu dyre Blod. Vi skal sejre«. De to Søskende rakte hinanden Haanden. De skiltes med et Nik. Idet Ole Svendsen gik mod Døren, lød sprin gende Fodtrin udenfor i Sneen, Forstuedøren blev aabnet, Fødder stampede mod Stenbroen, og Stue døren blev revet op. Drengen Halvor sprang frem paa Gulvet, slængte sin Hue paa Bordet, saa sig om med en overmodig, straalende Sejrsmine og raabte: »Hvor er Far min — Far, som siger, at ung53 Halvor ikke duer, Halvor dovner, Halvor Fantun gen —? — Her er han! — Hvor er Far?« Hans Stemme forstærkedes til et udfordrende Jubelbrøl. Bjørnstad traadte frem i Døren. »Her er din Far! —. Er du fuld, Dreng? Har du igen været ude at føjte om i Stedet for at sove i din Seng?« »Sove? — Tror mine kære Forældre, at deres mandhaftige Søn er saadan en Tryne, der sover, mens Svensken er brudt ind i vort Land?« »Svensken?« spurgte Bjørnstad. »Ja, netop Svensken. Og jeg har slaaedes med ham, det bedste jeg orkede. Holand Præstegaard er overrumplet, fordi vore Folk ikke lystrede mig. Riser og vor dyre Fane er i Kong Carls Magt. Ret straks kan de være her, og imens sidder mine kærlige Forældre og Morbror Ole i Kakkelovns krogen«. »Han er fuld«, sagde Bjørnstad til sin Hustru. »Det er dit Kæleri, som har ødelagt Hvalpen, fra han var lille. Hvad sagde jeg, naar du frelste ham fra Ferlen?« Halvor gik hen til liden, såtte sig paa Hjørne bænken, trak de frosne Støvler af, skrævede ud med Benene og gned sine valne Fingre, medens han med en übeskrivelig overlegen Mine saa tilbage paa de forsamlede. Bjørnstad traadte hen til Sønnen. »Op fra min Plads, og staa rank!« befalede han. Halvor saa nølende op; Faderens mørke og tru ende Aasyn indgød ikke Lyst til Løjer. For at vise sin Frejdighed stak han Tungen ud under Kinden, saa at den dannede en Bule, idet han adlød Befa lingen. Bjørnstad hævede sin Haand som for at lade54 den falde med et tungt Slag paa Sønnens Kind. Drengen sprang tilbage, men rettede sig straks, rank og knej sende. »Skam faa den, der slaar en norsk Mand paa Øret!« raabte han. »Fra i Nat er jeg ikke Dreng mere; jeg har været med blandt Mænd, der værner deres Land. Se her«. Han drog Bryggemanns Skrin frem fra sin Kcfte. »Det er fuldt af Danskekongens Sølvmønt«. »Hvor har du faaet det Skrin fra?« spurgte Fa deren barsk. »Fra Krigen, begribeligt«, svarede Halvor; »det er ærligt Krigsbytte. Nu behøver jeg ikke længer at hale Tømmer paa Land i vor Fos og lade mig skælde for Røversøn af Drengene i Frederikshald. Nu køber jeg mig et Gevær og melder mig til Peder Colbjørnsens Mænd. De siger, at han hverver tapre Folk dernede til at forsvare Landet. Og sit Fædreland skylder man det bedste, man har, lærte du mig jo«. »Lad det nu være nok med den Snak«, afbrød Bjørnstad sin ophidsede Søn. »Er det svenske Penge, du har der i Skrinet?« Halvor betænkte sig. »Oberst Bryggemann glemte dem, da han rendte fra Fjenden«, svarede han tøvende. »0g nu har du Lyst til at beholde hans Pengeskrin?« »Det er da bedre, jeg har det end Svensken«, svarede Halvor forundret; »det er jo mit eget, surt erhvervede Bytte«. Bjørnstad vendte sig atter mod Hustruen. »Der ser du Følgen af din Opdragelse; vor Søn er en Tyv*.5556 »En Tyv, Far!« Drengen traadte frem til Fade ren og saa ham vredesglødende op i Ansigtet. »Det Navn skulde du nødigt nævne«. »For Guds Skyld!« udbrød Moderen og kastede sig mellem Fader og Søn, hvis Blikke mødtes som skarpe Klinger. »Er jeg en Tyv?« gentog Halvor og slyngede pludselig Armene om Moderens Hals. »Mutter, Mut ter, hvad har jeg ikke oplevet i denne Nat! Jeg sad oppe i det højeste Fyrretræ og saa Kong Carls Folk bugte sig frem over Sneen. Jeg peb som en Ugle — hele Flokken bragte jeg til at standse; det var et herligt Øjeblik. Jeg har været en brav, norsk Sol dat. — Saa reddede jeg Skrinet fra Svensken«. Mari klappede beroligende sin Drengs Hoved. Halvor sled sig løs. »Nej, vil I vide, hvem der skal passes paa, saa er det Olaug derovre!« raabte han. »Hun var i Nat inde i Officerernes Værelse, og de bød mig Guid for at hente hende ind til dem igen. En Pige maa ikke i disse Krigstider springe om mellem os Soldater, det ender med Gebræk«. »Æblet falder ikke langt fra Stammen«, — sagde Bjørnstad. »01aug er en brav Pige; men hun maa holdes stramt«, sagde Drengen. »Hun er ikke noget Skænd selsbarn, og jeg er ingen Tyv«. Ole Svendsen Bakke, som fra Stuens mørke Bag grund hidtil havde været et tavst Vidne til dette Fa milieoptrin, traadte nu frem og sagde: »Du har Ret, Bjørnstad, din Søn skeiner ikke her mellem Ret og Uret; men han bærer ikke Tyve mærke i sit Ansigt. Hvad jeg nu maa sige, bliver du vred over, men det maa siges. Det

er ikke din57 Hustru, der har lært ham at tåge sig til Rette i frem" med Gods; det er dig selv, som lærte ham op i din Bedrift ved Fossen i Stedet for at lade ham drage op til et dygtigt Haandværk«. »Trænger du dig nu mellem Far og Søn, som du har trængt dig mellem Mand og Hustru, Klokker Bakke?« spurgte Bjørnstad, der forgæves søgte at stramme de skælvende Læber til et haanligt Smil. »Morbroder Bakke har Ret: Du bør snarest lade mig lære Krigshaandværket grundigt«, sagde Dren gen og saa Faderen frejdig ind i Ansigtet. »Nu kan du slaa en Gang til, fordi jeg er frimodig«. Bjørnstad tav og betragtede Sønnen. »Bryggemanns Penge skal afleveres i rette ved kommendes Værge«, sagde han. »I Morgen gaar vi til Frederikshalds Øvrighed med Kassen. — Pak hans Tøj«, vedblev han henvendt til Hustruen, »hvis din strenge Hr. Broder tillader det. Jeg ser, det er paa Tide, at Drengen sættes under Mandstugt. Bjørn stads Søn maa ikke vanarte«. Han drejede sig paa Hælen og forlod Stuen. Halvor gjorde et Hop i Vejret, slog i livsalig Glæde ud med begge Arme og raabte: »Herre Jesus — Hurra! I Morgen skal jeg sættes i Krigslære i Halden og lære at blive General! Men pas imens paa Olaug herhjemme, Morbror Ole; hun dejser ud, siger jeg, hun dejser, Herren evig, ud, naar jeg ikke længer kan jumpe- om efter hende heroppe i Skovene, og hunretlænge skal bo under Tag med den Fedel spiller derovre. Har I hørt, hvor han sidder og lirer for hende om Kvælden? Det lyder ynkeligt, jam merligt!« Halvor stampede i Gulvet. »Og en Gang imellem saa stort og kønt som nede i Kirken. Det er ikke til at holde ud. Pas paa hende, mens jeg58 er borte, siger jeg. Hun maa holdes i fast Lænke, lille Mor, for hun er det bedste, det dejligste, jeg ved, paa hele Jorden!« Før Stormen. Rygterne om Svenskekongens Indfald i Landet havde holdt sig i Frederikshald siden Januar samme Aar, hvorfor Borgerne dersteds til sidst kun fæstede ringe Lid hertil og fornøjede sig efter bedste Formue. Straks da Budskabet indkom og som en Løbeild spred tes i Staden, at Kong Carl endelig havde gjort Alvor af Sagen og overrumplet Armeen ved Holand Præ stegaard, blev der den 9de Marts skudt Alarm fra Fæstningen og hængt Brandkugler ud paa den Side af Udenværkerne, der vendte mod Staden for at underrette Indbyggerne om, at nu var Faren over hængende. Sorg og Harme over Nederlaget bredte sig overalt, og Borgerne besluttede selv at varetage deres Stads Forsvar. De stod i Gevær den hele Nat, medens andre paa egen Bekostning opførte Batterier og Brystværn i Gaderne, saasom. ved Kirkeporten, paa Kirkegaarden, ved Byskansen, og slæbte Kano ner til de anviste Pladser. Man frygtede, at Fjen den vilde forfølge sin Sejr og angribe Staden samme Nat, hvilket med Lethed kunde være iværksat, der som de svenske ikke endnu havde følt sig usikre og vaklende i deres Beslutning. 58 er borte, siger jeg. Hun maa holdes i fast Lænke, lille Mor, for hun er det bedste, det dejligste, jeg ved, paa hele Jorden!« Før Stormen. Rygterne om Svenskekongens Indfald i Landet havde holdt sig i Frederikshald siden Januar samme Aar, hvorfor Borgerne dersteds til sidst kun fæstede ringe Lid hertil og fornøjede sig efter bedste Formue. Straks da Budskabet indkom og som en Løbeild spred tes i Staden, at Kong Carl endelig havde gjort Alvor af Sagen og overrumplet Armeen ved Holand Præ stegaard, blev der den 9de Marts skudt Alarm fra Fæstningen og hængt Brandkugler ud paa den Side af Udenværkerne, der vendte mod Staden for at underrette Indbyggerne om, at nu var Faren over hængende. Sorg og Harme over Nederlaget bredte sig overalt, og Borgerne besluttede selv at varetage deres Stads Forsvar. De stod i Gevær den hele Nat, medens andre paa egen Bekostning opførte Batterier og Brystværn i Gaderne, saasom. ved Kirkeporten, paa Kirkegaarden, ved Byskansen, og slæbte Kano ner til de anviste Pladser. Man frygtede, at Fjen den vilde forfølge sin Sejr og angribe Staden samme Nat, hvilket med Lethed kunde være iværksat, der som de svenske ikke endnu havde følt sig usikre og vaklende i deres Beslutning.59 Samtidig strømmede Omegnens Folk til for at søge Beskyttelse under Fæstningens Kanoner, med førende Gods og Kreaturer. Borgerne paatog sig med Fæstningens Kommandant, Hans Jacob Bruns, Samtykke Vagten ved Byporten og andetsteds. Fæstningen forsynede sig for længere Tid ved Indkøb hos Bønderne af det inddrevne Kvæg; Sol daterne slagtede og saltede, Borgerskabets Kvinder bryggede og bagede, enhver søgte at bidrage sit til Byens Frelse, Alle disse kraftige Forholdsregler kunde dog ikke berolige Sindene. Overalt saas Klynger af ophid hede Kvinder og Mænd med mørke, spændte Ari sigtstræk; overalt hørtes ildnende Tale om Forfæd renes berømmelige Forsvar af Staden under den tapre Peder Olsen Nordmands Ledelse. Nævnte Hædersmands Ejendom, nuværende Gaard Nr. 226 og 230 paa Hjørnet af Bcrgerskansegaden, og som i 1716 var Peder Colbjørnsens Bolig, blev illumineret fra Kælder til Loft for at opflamme Borgerne ved Mindet om Fortids Stordaad, Uden for Kirken, Kristi Herberg, som afbrænd tes samme Aar den 4de Juli, havde Stadens Ungdom samlet sig- Med blottede Hoveder sang de Norges gamle

Nationalmelodi; den lød i enstemmig Fylde gennem den mørke Nat som en begej stret Kærlig hedserklæring til deres Land, udfordrende, sejrs sikre bølgede Tonerne ned gennem Gaden, Borgerne stemmede i. En mægtig, alvorsfuld Sejrsfortrøst ning lød op over Byens spidse Tage, medens mørke Skikkelser i Faklernes rødlige og osende Skin fær dedes gennem de smalle Gyder i travi Virksomhed. Hammerslag, bragende Tømmer, Opraab krydsede hinanden og røbede, at der var stort paa Færde. i60 den gamle Stad: — de store Følelser fløj vaagne omkring og manede til Idræt. Længere nede i Borgerskansegade laa det pri vilegerede og velkendte Gæstgiveri, »Den forgyldte Nøgle«, der styredes med stor Sindighed og kyndig Haand af Værten, Joan Jonassen. Det var en Kro af den rigtige gamle Slags, hvor Gæsterne blev Vær tens Selskabsbrødre og Bordfæller, og hvor Vær ten trods al sin Myndighed over for Krotyendet al drig havde nogen egen Mening over for Gæsterne, men altid et godmodigt Smil og et lunt Humor, der i rette Tid forstod at bilægge enhver opstaaende Trætte til alles Tilfredshed, kort sagt: Jonassen var en gemytlig, tykmavet Mand, rimelig i sine Regnin ger og for Resten bekendt for at eje en udmærket og gammellagret Vin- og Mostkælder, som var gaaet i Arv i flere Slægtled i »Den forgyldte Nøgle«. Saa stort Ry gik der af denne Kælder, at ingen rej sende kunde sige at have gæstet alle Frederiks halds Seværdigheder, naar han ikke havde tømt et Bæger med den berømte Vært. Hele Staden var stolt af »Den forgyldte Nøgle«. Denne Nat stod det imidlertid ikke i nogen ge mytlig Mands Magt at brede Hygge i »Den forgyld te«s Krostue. Borgerne strømmede uafladeligt ind, tømte et varmende Bæger ved Disken, som stod prydet med to velsmagende Pressesylter, tæt spæk ket med Nelliker; saa ilede de atter ud i de mørke Gyder eller samledes i Klynger i den rummelige, til røgede Gæstestue. Sneen dannede hvide Hjørner og Linier langs Sprosserne i de smaa, frosne Glasruder; lidt af Maaneskinnet søgte forgæves at bane sig Vej gennem de tindrende Isblomster. • En græsgrøn Papegøje sad og gyngede i sin Ring61 paa et Stillads foran Vinduesposten, hvorfra den holdt et skarpt og mistænksomt Øje med de idelig skiftende Gæster, medens den af og til opslog en Haanlatter og raabte: »Pas paa: han snyder, Patron, han snyder!« Én Forsikring, der til daglig vækkede ustandselig Munterhed, men som denne Nat gik upaaagtet hen til stor Fortrydeise for Papegøjen. Den skreg højere og stampede til yderligere Eftertryk med Kloen mod Ringen. Pludselig tav den lidt, vendte saa Sætnin gen om og skreg endnu skarpere og mere arrigt: »Pas paa: Patron snyder — Patron snyder!« Da heller ikke denne Paastand tildrog sig Op mærksomhed, opslog den en skingrende Skogger latter, hvorefter den tav og stirrede uforstaaende paa det hele. En mørk Alvorsvrede laa over de forsamlede. Her lød ingen store Taler, ingen Fraseflom, ingen overmodig Selvtillid i det halvdunkle Rum, intet uden »Fj enden er i Landet« og »Vi er her for at forsvare, hvad vort er«. En enfoldig Tro paa deres retfær dige Sag lød i Hvermands Tale. Henne rundt Bordskiven sad enkelte af Husets gamle Stamgæster med deres lange Piber og talte med andægtige Miner mangt et fornuftigt og dyb sindigt Ord, medens Værten lod Kælderdrengen bringe Krus efter Krus af den liflige Most og Bruns viger Momme Omgangen rundt til de betalende Bor gere og for denne Aften ogsaa til de mindre sikre Krogæster. Fædrelandet, det gamle Norge, var i Fare; det maatte »værges med Mandsmod og Veder hæftighed«, som Jonassen udtrykte sig, og for Resten med godt, norsk Staal, »for vi er skabt for os selv, og vi skal være for os selv«.62 Øverst ved Bordenden sad Købmændene, Raad mændene Walck og Wærn, den sidste en førla den, bredskuldret Mand, Fader" til Jacob Wærn, der senere gjorde sig hæderlig bekendt i dette Krigstog. »En god Porthund gøer, naar der er Fare paa Færde«, sagde Wærn og blæste en Tobaksskу fra sig i smaa Stød. »Har I lagt Mærke til vore Hunde i denne Tid? De gøer som sultne Ulve. Slaa dem løs, siger jeg, og I skal se, de griber Fjenden i Struben; de ved, hvad norsk Blod er, og hvad der lugter af svensk«. »Forgangen Nat triner min Husholderske, Mari63 Halvorsen, ind i mit Sovekammer«, sagde Walck med lav Stemme, »og melder, at der vil times os noget ondt, for vor Gaardhund Ulle slog i at tude paa urimelig Vis. Dagen efter brød Svensken ind«. »Saa længe vi har vejløse Vover, faar vi Krig med Svensken«, sagde Mester Niels Aarud, Older mand for Smedelavet, og saa ned for sig. »Sven sken og Norsken kan ikke forliges, hverken til Lands eller Vands«. »Hvad mener Niels Aarud med det Ord«, spurgte vor gamle Bekendt, Skipper Daniel Halvorsen, for bavset og overlegen. »Paa Landjorden staar jert Udsagn til Troendes; men jeg er Sømand, der har faret paa det store Ishav langs de islandske, norske, danske og svenske Kyster og været længst mod Nord af nogen optænkelig dødelig Sjæl; jeg ved alt, hvad daglig Erfarenhed lærer en paa Søen. Saa spørger jeg Niels Aarud, hvad han mener med det Ord »til Vands«?« »Jeg mener, det er en halsløs Gerning, Svensken her bedriver«, svarede Oldermanden med stor Dyb sindighed og tømte sit Krus,

der maalte seks Jern baand. »Nej, Norsken og Svensken kan ikke forliges hverken til Lands eller til Vands. —, Se til Silden, siger jeg; naar den gaar til hos dem, er den ikke hos os, og naar den staar i tykke Stimer ovre paa svenske Vigside, saa har vi ikke Skyggen af en ægte norsk Graabeinsild i vore Farvande, hvor meget vi end lokker og koster paa Fiskeriet. Se bare til den umælende Sild, siger jeg!« »Kan Skipper Daniel, der er en saa forfaren Mand, maaske klare os den Sag«, sagde Skolelærer Ramus spydigt, saa beviser han Landet en Mi64 skundhed, som bør staa antegnet i Aarbøgerne til evig Ihukommelse«. »Ja, hvorfor kan vor ærlige, store Hvalfisk ikke forliges med den forgiftige, svenske Sommersild«, gentog Oldecmand Niels Aarud og saa uhyre fiffig ud, idet han betragtede Daniel med et lurende og smørret Smil. »Ja, svar paa det, Daniel«, raabte en mager Bor ger, *v>al den Stund Spørgsmaalet er af uhyre Vigtig hed, fordi svensk Sild gør os stor Afbræk i vor na turlige Handel, idet de sælger den i svære Mængder udenværts og tvinger vore Priser ned til Norskesil dens halve Værdi i gangbar Mønt«. »Om mine fornemme Herrer højgunstigt tillader, saa vil jeg paatage mig at videnskabelig begrunde det, jeg føler saa dybt i min Sjæl«, sagde Skolelæ rer Ramus og rejste sig med Værdighed, »og det kan jeg bevise for Ret og Øvrighed, at Svenskens egen Sild er rød uden om Øjnene og har slanten Bug uden Rogn eller Ister. Og den Sild duer plat ikke til at saltes; den skal ædes fersk, eller den lægges i Kælderen og bliver frossen, eller den maa vindtørres, og den er forgiftig for Folk og Krea turer. Vore Folk aad den af Sparsommelighed for gangen Vinter langs Grænsen, og vi er bleven skrøbe lige i Maven siden«. Lærer Ramus rømmede sig og vedblev med hæ vet, salvelsesfuld Røst, da han saa, at han havde fan get Opmærksomheden ved Tidens brændende Spørgs maal, Sildefiskeriet. »Ja, med mine højgunstige Herrers Tilladelse skal Deres beredvillige Tjener bevise, at det, Skipper Daniel nys sagde, hverken har med Sildens Mang foldighed eller dens Misvækst at gøre; den retter65 sig gemenlig efter Aaringernes større eller mindre Frugtbarhed paa Landj orden. Fisken har altid ifølge Forsynets høj este Bestyrelse været saa fidel at gaa mest til her, naar vi har været mest plaget af Uaar, som igen staar i nøje Forbindelse med Grønlandsisen«. Skipper Daniel slog en Latter op, der skingrende gentoges af Papegøjen. »Paa det Lav, Skolemester! Nej, det kender jeg bedre til. Hvalen og Silden, men især Torsken hol der sig tæt op til den Slags Drivis og vender bestan dig den ene Side til, saa de bliver blinde paa det Øje. — Nej, jeg holder med vor Oldermand; Sven sken og Norsken kan ikke forliges hverken til Lands eller til Vands, og vores gode Hvalsild har baade Rogn og Flomme og Mælk med paa ærlig norsk Vis, mens dens Unger bliver til Vissensild i den svenske Skærgaard, for deres Vand er forgiftet for norske Gæller«. Et bifaldende Raab lød til den sidste Taler, der nød sin Triumf og saa sig om med et bevidst Nik, medens han bankede i Bordet med sit Knivskaft efter et nyt Krus Most. »Jeg har selv været med til, at de forgangen Aar styrtede hele min Skibsladning af svensk Sild i Rak kerkulen i Danzig, fordi de Snydere ikke vilde tro, den var norsk, hvor meget jeg end svor mig fordær vet derpaa. Hvad siger I! herunter med hele Stad sen? Skal dette vare ved, bringer svensk Sild, Her ren evig, vor norske Graabein i Miskredit«. En tyk Borger benyttede Øjeblikket og sagde: »Vi maa dog som retsindige og velbetænksomme Borgere give fornøden Oplysmng til anklagedes Uskyldigheds Forestillelse i Sagens rette og egent- Carit Etlar : Bjørneæt, 566 lige Omstændighed og Beskaffenhed, idet Svensken nok ved at give sin Sild Fordel fremfor vor ved at nedsalte den i Egetræstørider, mens vi stoler paa vor norske Hvalsilds Retfærdighed og kun salter ham i Fyrretræs«. »Nej, vi kan ikke med Svensken«, sagde Older manden og slog i Bordet. »Silden hørte, Gud for bande mig, os til fra Tingenes Begyndelse deroppe nordpaa, dg utallige gæve Købmænd er gaaet fallit, fordi de i god Tro slog sig ned paa vore Kyster; saa blev Silden af Svensken andetsteds bestemt og hen ledt. Vi kan ikke med Svensken«. »Ja, jeg bliver ved mit, som allenfals er mit eget!« raabte Daniel. og Norsken kan ikke for liges hverken til Lands eller til Vands. Det samme siger ogsaa vor gode norske Søhelt, Peder Wessel fra Bergen. Han kan trasakke dem, han!« />Den Mands Skaal bør drikkes i min bedste Ka nariesekt«, sagde Værten Jonassen rørt; »den tømme vi med højt løftede Albuer, kære Venner«. »Den forgyldte Nøgle«s Stamgæster rejste sig og tømte Krusene for Peder Wessels Velgaaende med korte Leveraad, og saa blev der pludselig dødsstille i Krostuen, medens Papegøjen, der ved Raabene vækkedes af Søvnen, fo'r op, baskede med Vingerne og skreg gennemtrængende og med overbevisende Kraft: »Pas paa: — Patron snyder —de snyder! Hi hi, ha, ha!« 67 Fra Bjørnehien. En statelig Mand med et tungsindigt Alvor over sine udtryksfulde Træk var under Stamgæsternes langtrukne Samtale, der her gengives i dens Helhed, fordi den berører en af Borgernes Rigdomskilder: Sildefiskeriet, übemærket traadt

ind i Stuen og stil lede sig ved Bordets øverste Ende, medens hans Blik prøvende fløj over Forsamlingen. Salen var ved den Tid overfyldt af en tætpakket Menneskemasse; Ho ved saas ved Hoved, indtil de bageste udviskedes af Tobakstaage og Mørke. Alles Øjne stirrede paa den sidstkomne, som om der ventedes noget overordent ligt af denne Mand i dette Øjeblik. Manden var Peder Colbjørnsen, Ætling af den berømmelige Colbjørnsenske Stamme, og som tillige var opkaldt efter Fædrelandshelten Peder Nordmand, hvis Gaard han som tidligere omtalt beboede. Han var saaledes baade ved Navn og Aner kaldet blandt Stadens ypperste Mænd, der i disse Trængs lens Dage foregik alle andre med et glimrende Eksempel paa Mandsmod og Kløgt. Her vil maaske være Stedet at fremhæve den hæ derlige Colbjørnsenske Slægt, idet dens fremragende Mænd yder et væsentligt Bidrag til deres Lands Kultur og Krigshistorie. Familiens Medlemmer ind tog allerede en fremragende Plads under Frederik den Andens Regering, ikke alene som store Jord drotter, men tillige som oplyste Mænd, der stod fuldt paa Højde med deres Tids mest udviklede Aandsliv. En af Slægtens Forfædre skal saaledes i Midten af det sekstende Aarhundrede have be siddet saa meget Jordegods, at han fra sin Fædre- 5*68 negaard Arneberg i Hof Sogn kunde ride til Oslo paa egen Grund. Et yngre Medlem af Familien var en lang Tid konstitueret Stiftamtmand i Chri stiania og døde samme Sted som Konferensraad i sit 67nde Aar. Endnu Andes en Descendent af Slægten i lige nedstammet Linie paa Gaarden Stens rud i Give Sogn, Soløer, en i sin Ælde ejendom melig Hovedbygning af Træ, der foruden øvrige Værelser bestaar af en usædvanlig rummelig, firkan tet Storstue, hvis Loft, et Spærtag, bæres af et mæg tigt Mastetræ, hvorpaa der forhen fandtes en Ind skrift, som meddelte, at Bygningen var opført i Aaret 1324. Paa Væggen i denne Storstue hænger en Tavle med Inskription fra 1779 af Sorenskriveren Schier mann, en danskfødt, hvilken Omstændighed maa til skrives, at han nævner en dansk Konge, skønt Norge paa nævnte Tid havde sin egen Drot, Magnus den ste Eriksøn. »Da Menveds Broder bød i Nord den sjette Sommer, nedlagdes første Sten til dette Klippehus. Gid sidste Barnebarn, som af Colbjørnsen kommer, bo her, til »stjernet Bjørn, nedslingres næsegrus!« Slægtens senere Led vedblev paa fremragende Vis at bære Navnet berømmeligt til Efterkommerne. Saa ledes indtog de to Brødre Jacob Edvard og Christian Colbjørnsen høje Pladser i vor Kulturhistorie som Justitiarii i dansk Højesteret. Efter vor berømte Lovkyndige Anders Ørsteds Vidnesbyrd har Jacob Colbjørnsen saaledes stor Fortjeneste af den viden skabelige Lovkyndighed. Hans Afhandling til Dok torgraden om den danske Selvejerbonde vakte me gen Opsigt. Han døde som Konferensraad 1799.69 Broderen, Christian Colbjørnsen, var ligeledes Justitiarius i Højesteret og døde som Gehejmekon ferensraad og Storkorsridder i sit 65nde Aar. Han skal have været i Besiddelse af en overordentlig Vel talenhed. Rahbek siger saaledes, at han var lige Mester i Epigrammet som i Panegyrikken, lige øvet i at svinge Lynstraaler og Blomsterkranse. Foruden at have foreviget sit Navn ved forskellige udmær kede Lovgivningsarbej der virkede han som Sekretær i Landbrugskommissionen, og Stavnsbaandets Løsning skyldes for en stor Del hans Varme og Iver for Bondefrihedens Sag. Om disse Brødre findes ogsaa et Epigram: Brødre af Fødsel ej blot, men Brødre af Aand og Kløgt Fædreland Troskab de svor, tjente som dygtige Mænd, Forfædres Navn og Rang de hævded' ved fædrelandsk Idræt, og som de hædrede Nor, hævded' hans Ros dem igen. Da Kong Frederik den Sjette vilde ophøje Chri stian Colbjørnsen i Adelstanden, frabad han sig denne Naade og svarede Kongen, at »han ligesom sine Forfædre intet andet Adelskab ønskede end Bevidstheden om at have virket til Kongens og Statens Gavn«. Endvidere blev en Datter af den bekendte kri gerske Magister Kjeld Stub gift med en Colbjørnsen. Stub tog efter endte Studier ved Københavns Uni versitet Tjeneste som Soldat i Nederlandene, hvor han hurtig svang sig op til Ingeniørofficer. Efter Hjemkomsten blev han ansat som Præst i Christi ania, og her berettes, at en gammel Krigskammerat genkendte ham midt under Prædikenen og udbrød højlydt: »Kilian, wer Teufel hat dich auf der Cantzel gefiihrt?«70 Denne berømte Præst, der som Landobérst del tog i Krigen mod Sverrig 1643 og udmærkede sig ved sin Nidkærhed og militære Indsigt, blev Bed stefader til de for deres Tapperhed og Højsind vel kendte Søskende Hans, Peder og Anna Colbjørnsen, sem hovedsagelig udgør vort Bekendtskab til Slægten, og hvis modige Bedrifter vi lærer at kende i vor Fædrelandshistorie. Der var saaledes saavel paa fædrene som paa mødrene Side et tappert og ædelt Blod, som bragte disse Søskendes Hjerter til at banke for deres Land i Farens Dage. Den danske Professor Jens Møller skriver derfor med Rette: Stoltere Brødrepar vist ingensteds findes paa Jord; højere lued' end ej i Miltiades' Dage Fædrelandskærlighed, Mod, Borgeraand, Snildhed i Pagt. At fremhæve denne Slægts enkelte Medlemmer er som sagt at belyse deres Lands Kultur og Krigs historie; vi har derfor i

Korthed fremhævet disse Personligheder, af hvilke Peder Colbjørnsen forekom mer i denne Fortælling. Peder Colbjørnsen stod nu her i »Den forgyldte Nøgle«s Krostue og saa sig om, mens Forsamlingen ventede i Tavshed. »Kære Medborgere og Venner«, sagde han og slog op med Haanden, »jeg har i Fædrelandets Navn såt eder Stævne her i Aften. — Vi er alle i dette Øjeblik opfyldt af stor Kærlighed til vort Land, en Følelse, der ofte er kommen til Ytring i vor gamle Stad under vore berømmelige Forfædre. Kærlighed og Mod er i Dag hos os alle steget til en altopofrende Højde. — Har jeg Ret eller Uret?«71 »Ret!« rullede det tordnendc gennem Rummet. »Vi er enige, og vi vil nu, om Herren beskikker os den Lykke, gaa med til Mandsgerninger, der skal indskrive Norges Folk blandt Europas tapreste Nationer«. »Vi er med!« raabte Borgerne. Dødsstilhed indtraadte øjeblikkelig efter, »Godt. Herved hverver jeg eder til Frederiks halds Frikorps, og vi sværger at ville gøre Fjenden alt muligt Afbræk i hans Forehavender og hverken agte Liv eller Gods, og hellere afbrænde vor gode Stad og Hjem end taale ham i vor Rede?« »Vi sværger!« lød det som et rullende Torden brag, medens Arme fra gamle og unge fo'r i Vejret med cprakte Fingre, et højtideligt Øjeblik, der inde holdt Forjættelse om übrødelig Troskab mod deres hellige Sag: Liv i Selvstændighed eller Død. Da de atter sænkede Armene, beholdt Skipper Daniel sin i Vejret med tre vidt udspilede Fingre og gentog med Gravrøst: »Vi Sømænd sværger ogsaa at ofre Skude og Lad ning til Fædrelandets Frelse! — Jeg kan allerede melde, at der er noget galt paa Færde ude paa Søen«. Colbjørnsen betragtede ham og spurgte: »Hvad mener du?« «Svenske Fartøjer er gaaet til Ankers foran vort Havneløb — jeg har siddet paa Udkig lige siden i Morges. De landsætter bestandig Folk mellem Skæ rene; deres Pramme kommer hvert Øjeblik ind med flere«. »Det ved jeg«, sagde Colbjørnsen, »Har du mere at sige?« »Ja saa —De ved det? Det kunde De jo have sagt straks, for saa ved De vel mere, end jeg ved«,72 ytrede Daniel stødt og lod sig dumpe ned paa Bænkesædet. »Jeg modtager eders Ed i Norges Navn«, sagde Peder Colbjørnsen henvendt til Forsamlingen. Der med var Pagten sluttet, og Frederikshalds Frikorps oprettet.73 v- »Amen«, sagde Værten Jonassen, der sad i sin høje Halmstol henne foran Disken paa den Side, hvor Pressesylten stod, med Hænderne foldet om Skaftet paa sin store Forskærerkniv. »Hejda, Kæl dersvend, den Skaal maa drikkes i gammel norsk Mjød fra salig Farfars egen Tønde. Bring en Om gang af Fadet med de fire Kryds«. Papegøjens Skoggerlatter lød pludselig gennem Stilheden ved Lyden af Værtens kendte Stemme. Henne ved Væggen sad to Mænd som tavse Til hørere. Da Colbjørnsen havde talt, rejste de sig, traadte frem og stillede sig ved den modsatte Bord ende. Den ældres brede og mægtige Skikkelse med den høje, furede Pande og det gennemtrængende Blik under de buskede Bryn tiltrak sig de omkring staaendes Opmærksomhed. Bagved ham kom en yngre, slank Skikkelse til Syne med gult, krøllet Haar og to spillende blåa Øjne. Han syntes et nøjagtigt Miniaturaftryk af den store Mand, hvis Stilling og Holdning han søgte at efterligne paa bedste Maade. , »Jeg hører her megen god og ærlig, norsk Tale«, raabte Bjørnstad — thi det var ham og hans Søn. — «Svensken er brudt ind i vort Land, og vi skal nu til at værge os, ja vel! Men hvad gør vi saa ved Dansken bagefter? Er han ikke lige saa vel brudt ind i vort Land og har opkastet sig til vor Her sker? Vil I bagefter være med til at jage ham ud, naar vi er færdige med Svensken? Hvorfor vil Col bjørnsen derhenne værge os mod den ene Fremmed herre og adlyde den anden? Det gad jeg nok vide. — Hvem svarer?« »Ja, det gad jeg nok vide«, sagde en Stemme bag Bjørnstad; ung Halvor lo og viste sine hvide74 Tænder. Han lo og kastede Hovedet tilbage, som Faderen gjorde, stak Haanden ind under Brystet og saa sig om med en frejdig og efter hans Mening uhyre overlegen Mine, som han yderligere forhøjede ved at skræve ud med Benene og vugge Overkrop pen frem og tilbage. »Ja, I ser paa hverandre; men mærk jer mine Ord: vi har nøjagtig samme Ret til vor Selvstæn dighed som Dansken til sin og Svenskerne til deres«, vedblev Bjørnstad med en Stemme, der steg i Kraft for hver Sætning, han udslyngede. »Manden er ikke langt fra at have Ret«, sagde en Borger og såtte sit Krus haardt i Bordet, »Jeg skal sige jer, hvad det er, vi nu har for«, vedblev Bjørnstad. »Dette er en jammerlig Bor gerkrig; vi æder jo hinanden op som forsultne Rotter. Alle vi tre nordiske Smaalande er usselt Fattigfolk hver for sig; blev vi enige, var vi en Kæmpe, der kunde tale med i Stormagtslaget. Ja vist, bort med Svensken, som vil mesterere os, og bort med Dansken, som regerer os! Vi er Norge, hverken svensk eller dansk eller nogen anden udenlandsk Provins; vi er blot — Norge. Nu er Krigen her; vi har ikke fornærmet eller udæsket; men Krigen er her alligevel, übuden, uretfærdig. Vi er her ogsaa, mandsenige, villie stærke for at møde den. Men bagefter, hvad saa? Hvem jager saa Dansken ud og gør os til et enigt Norden, til den kloge, mægtige Frue, Dronning Margretes Norden? Er det dette, Colbjørn sen vil os,

saa melder jeg mig til hans Frikorps og giver ham mit Liv«. »Og jeg giver mit«, sagde ung Halvor med et kraftigt NiL75 KøbmancL Walck havde lagt sin Pibe fra sig paa Bordet, da han saa Bjørnstad træde frem ved Bordenden. Medens han talte, vinkede Købmanden til sin Svend, der sad ved det andet Bord, og hvi skede ham nogle Ord i Øret. Svenden forsvandt gennem Døren, »Hvem er den Mand, som fører saa store og stærke Ord?« spurgte en anden Borger med runde Øjenbryn. »Det er da besynderligt, at han holdt cp med at snakke, før han blev helt færdig. Han skulde vist lige til at erklære Dansken Krig og ud nævne os en ny Konge«. »Jeg skal sige jer, hvem Manden er«, sagde Raadmand Walck og rejste sig. »Det er Bjørn stad fra Fossegaarden, og han har ingen Rist til at tale med her blandt Frederikshalds hæderlige Borgere«. »Bjørnstad — Fossemanden!« lød det rundt om. »Det er mig«, svarede Bjørnstad og bøjede sin Kæmpeskikkelse fremover i Tranlampens osende, usikre Skær, som for at vise alle sit furede, vejr slagne Ansigt. »Se kun ret paa mig: saadan ser Halvor Bronnelsen Bjørnstad ud!« »Han er en Voldsmand, som staar udenfor Lo ven, ligesom han i dette Øjeblik opfordrer os til Op sætsighed mod vor lovlige cg milde, danske Rege ring«, sagde Walck, som nød stor Anseelse i Byen, og hvis Ord altid blev hørt og fulgt. »Han tager vort Tømmer af Fossen og stabler det op paa sin Grund deroppe iFj eldet. Han er i Aar og Dag stævnet for Lov og Ret uden at give Møde. Han er en fuglefri Mand; vi vil ikke have med ham at skaffe; Norge har nok af hæderlige Sønner til at forsvare sig. —- Bort med ham der!«76 Aarerne stod spændt i Købmandens fyldige Pan de, medens han pegede mod Døren. »Ja, bort med ham!« lød det fra flere Sider. »Saa du er Bjørnstad?« spurgte Colbjørnsen fra den øverste Bordende. »Jeg lyder Navnet«, svarede den tiltalte. Saa har vi ingen Brug for dig for Øjeblikket«, ytrede Colbjørnsen og betragtede ham med et koldt Blik. Bjørnstad fo'r op; de to Nordmænds Blikke mød tes, og medens de forskende betragtede hinanden, glattedes de rynkede Bryn. »Naar Krigen er endt, skal jeg søge dig, om jeg da lever; vi to skal saa i Fred og Mindelighed prøve paa at klare et og andet, som for Byens Øjne maa tåge sig mærkeligt ud«, sagde Colbjørnsen og vin kede med Haanden. Bjørnstad syntes ikke at høre disse velmente Ord. Hans Blikke søgte tilbage til Forsamlingen, overalt mødte han spottende og haanlige Øjne, man lo ad ham og talte højt om ham. Han støttede sine knyt tede Hænder mod Bordpladen; de rystede under ham og røbede, at hans rolige Mine skuffede. »Saaledes er I gode Borgerfolk, i Dag som Gaar, som I bliver ved at være«, sagde han med et haanligt og spottende Smil. »I Dag trænger Norge til alle sine Sønner; men I viser en af dets kraftigste Mænd bort, fordi han ikke passer til jert Kram«. »I viser to bort«, sagde Sønnen højtideligt. »Uretfærdighed og Selviskhed det er jert Løsen i Dag som for fem og tyve Aar siden, da I jog mig fra Gaard og Hjem«, vedblev Bjørnstad. Medens han talte, traadte Raadmand Walcks Svend hen til sin Herre og stak ham en Papirrulle x77 Haanden. Købmanden rejste sig og aabnede Papiret med stor Værdighed. »Halvor Bronnelsen Bjørnstad, bosiddende Gaard ejer paa Fossegaarden i Id Sogn, har i Aar og Dag trodset sin Landsøvrighed, har ladet haant om alle Rettens Stævninger og vedbliver paa ulovlig Vis at tåge sig selv til Rette i vort, Frederikshalds Borgeres, Indkomme og Ejendom, vort Tømmer, der passerer Fossen, som fra Arilds Tid var Alfarvej. Bemeldte Bjørnstad tilsiges herved at give Møde i Frederiks halds Stad den Iste Marts for at udsone den ham idømte Straf af tre Maaneders Fængsel i vor Raad huskælder samt forpligtes at udrede en Bøde af 200 Daler til Stadens Fattigkasse for ovennævnte Lov overtrædelse. Dersom bemeldte Bjørnstad ej er at antræffe i sin Bolig, ej heller adlyder ovennævnte Befaling, vil han fra første April dette Aar at regne blive lyst fredløs, og enhver god, norsk Borger op fordres til at hjælpe Øvrigheden at tåge ham til Fange, død eller levende, og bringe ham til vor Stad Frederikshald, for at nærmere over ham kan besluttes«. Købmand Walck oplæste dette Dokument med høj, gennemtrængende Stemme. Da Læsningen var endt, sænkede han Papiret og tilføjede: »Med denne ærede Forsamling af velfornemme Købmænd og Borgere som Vidner har Bjørnstad nu paa lovlig Vis modtaget Stævning, hvorefter han ha ver sig at rette«. Bjørnstad havde ligbleg, med oprejst Pande, hørt Stævningen til Ende. »I, sammenrottede Partifæller og Tallerkenslikkere, I som kryber for jeres Herrers Hundepisk, svinger den skamløst over ieres Lands mænd, der endnu ikke har lært at bøje Nakken un78 der Aaget!« raabte han med Tordenrøst og trykkede Hatten fast paa Hovedet, bøjet frem over Bordet. »Se, dette er jer Samfundsret! Jeg væmmes ved jert hele Mummespil. I undsiger mig? Nu vel, vær saa alle mod mig, som jeg er mod eder alle. Før ste Gang jog I mig fra min Gaard, i Aften jager I mig af min Fædrenestad. Vogt jer! Vi ses vel igen oppe i Skovene — eller deroppe, hvor Ret færdigheden bor. Maatte I da alle, som jeg, have gjort jer Pligt mod Fædrelandet!« Bjørnstad blev et Øjeblik

overlegen og udfor drende staaende overfor den sydende og bølgende Menneskemængde, med oprakt knyttet Haand, me dens hans Øjne skød Lyn under de sammendragne Bryn. Saa vendte han Forsamlingen Ryggen og skred mod Døren, Sønnen, som var traadt frem ved Bord enden ved Faderens Side, fremtog Oberst Brygge manns Skrin af et rødtærnet Tørklæde og skød det midt ind paa Bordet, »Der har I vort første Krigsbytte, som vi alene tog fra Svensken!« raabte han; »det reddede Bjørn stads Søn, mens I laa i jeres lune Dyner. Farvel herinde i Stanken; nu gaar Far og jeg«. »Er du den unge Bjørnstad, saa kan du blive hos mig«, sagde Colbjørnsen. »Jeg giver dig Plads i vert Frikorps«. »Jeg bliver hos min Far og ikke hos jer«, raabte Drengen, medens han baglængs drog sig tilbage mod Døren. »Tror I, jeg vil traske om og lade mig snøfle af jer i jeres trange Gyder, hvor I har forpagtet al Ret og alt Solskin fra os, mens saadan en tyk Hval sildsluger som ham der«, — han nikkede over mod Købmændene — »sidder hernede og snyder sig fra at betale os vore ærlige Bropenge fra Fossen«.79 Ung Halvor stod nu henne hos Faderen i den aabne Dør, hvor udenfor skimtedes brændende Fak ler i Gaden og mørke Skikkelser, der færdedes frem og tilbage i det flakkende Skin. Hans lysende Øjne saa udfordrende ud over Forsamlingen, ikke ulig Michel Angelos David, hvis Haand famler efter Slyngen, mens han søger Fj enden med sit glø dende Vredesblik. Idet Døren lukkede sig efter den gamle og unge Bjørnstad, lød atter Papegøjens skærende Skrig gen nem den ophidsede Brummen, som blev tilbage i »Den forgyldte Nøgle«s Krostue. Da Fader og Søn var kommet udenfor og gik gennem den smalle Gydemod Byporten, hvor klap rende Trin genlød i Mørket, hørte de en Stemme gentagende raabe deres Navn, og en Mand kom i Løb ned efter dem. »Stop lidt, Morbror Halvor!« lød Skipper Daniels Stemme. Drengen standsede, og Skipperen indhentede ham stønnende. »Her er et Brev til Bror Jørgen deroppe i Mors Hytte fra Søster Ulle«, sagde han og drog et stort Papir frem af Koftelommen. »Jeg lovede forgangen at bringe ham det i Hænde. Hun har skaffet Olaug en god Plads — det Pigebarn ligger hende svart paa Sinde, — Vil du fly Jørgen det snarest?« »Det skal blive besørget«, svarede Halvor. »Men sig mig, hvorfor gav du os det ikke derinde? Du stod jo lige ved Siden af mig i Krostuen«. »Jeg turde begribeligvis ikke tale til jer derinde i Gæsternes Paasyn«, svarede Daniel og spyttede en Skråa hen ad Gaden; »jeg kunde jo komme til at van ære mig selv og mit gode Navn og Rygte, naar de80 Gavtyve fik Rede paa, at vi er saa nær i Familieskab sammen. Det gælder at holde sin Skude flot, naar man er i Braad og Brænding, min Gut!« Ung Halvor vendte ham Ryggen og indhentede Faderen ved Broen, der om kort Tid skulde blive Skueplads for Krigens blodige Rædsler. Han gik hen ved hans Side og sagde: »Nu ved jeg, hvad du er, Far«. »HVad mener du?« spurgte Bjørnstad barsk. »Du er af Bjørneslægt«, svarede Halvor med übe skrivelig Stolthed. »Ved du ogsaa, hvem jeg er?« Bjørnstad standsede og maalte ham med et strengt Blik. »Jeg er din Søn!« sagde Drengen og saa ham ind i Øjet. Faderen rakte ham Haanden. Sønnen beholdt den i sin, og de skred tavse opad mod Fj eldet. Oppe i Hjemmets Dør stod en Kvinde, bøjet og stum, og lyttede ud i Natten. Vilde de strenge Her rer dernede i Staden lage det Sonoffer, som hendes kække Dreng havde vundet og Faderen nu bragte Byens Øvrighed? Vilde de modtage den Haand, han i Dag rakte dem, fredsommelig i Hu? Ja, vilde Fre den nu endelig komme efter de lange, bitre Kam pens Aar? Brændetyven. Nogle Dage efter at denne Begivenhed fandt Sted i Frederikshalds Gæstgivergaard, den 25de Marts, som var en Onsdag og Fruedag i Fasten, drog Mads 80 Gavtyve fik Rede paa, at vi er saa nær i Familieskab sammen. Det gælder at holde sin Skude flot, naar man er i Braad og Brænding, min Gut!« Ung Halvor vendte ham Ryggen og indhentede Faderen ved Broen, der om kort Tid skulde blive Skueplads for Krigens blodige Rædsler. Han gik hen ved hans Side og sagde: »Nu ved jeg, hvad du er, Far«. »HVad mener du?« spurgte Bjørnstad barsk. »Du er af Bjørneslægt«, svarede Halvor med übe skrivelig Stolthed. »Ved du ogsaa, hvem jeg er?« Bjørnstad standsede og maalte ham med et strengt Blik. »Jeg er din Søn!« sagde Drengen og saa ham ind i Øjet. Faderen rakte ham Haanden. Sønnen beholdt den i sin, og de skred tavse opad mod Fj eldet. Oppe i Hjemmets Dør stod en Kvinde, bøjet og stum, og lyttede ud i Natten. Vilde de strenge Her rer dernede i Staden lage det Sonoffer, som hendes kække Dreng havde vundet og Faderen nu bragte Byens Øvrighed? Vilde de modtage den Haand, han i Dag rakte dem, fredsommelig i Hu? Ja, vilde Fre den nu endelig komme efter de lange, bitre Kam pens Aar? Brændetyven. Nogle Dage efter at denne Begivenhed fandt Sted i Frederikshalds Gæstgivergaard, den 25de Marts, som var en Onsdag og Fruedag i Fasten, drog Mads81 6 Carit Etlar: Bjørneset.82 Wærn, Løjlnånt i Colbjørnsens Frikorps, op i Tiste dalen for at eksercere med det nye og uøvede Kom pagni samt tegne flere frivillige blandt Dalfolket. Colbjørnsen betalte af sin egen Kasse hver

vaaben dygtig Mand tolv Skilling daglig, naar han var i Tjeneste, og otte Skilling til Underhold, naar han ikke gjorde Tjeneste, ettersom Tistedølernes daglige Næring ved Savbrugene var ophævet i denne besvær lige Krigstid. Somme Folk turde dog ikke i Begyn delsen mcdtage disse Penge af Frygt for derved at blive hvervede som regulære Soldater, uagtet det var deres Agt at forsvare Konge og Land, saa længe der »var varmt Blod i dem«. Karakteristisk for Folkets fædrelandskærlige, men antimilitære Sindelag er føl gende Træk: Fjenden sendte nogle Dage senere Colbjørnsens Frikorps den Hilsen, at dersom han fik fat paa no gen Partigænger, vilde han fluks hænge ham op el ler gøre ved ham det, som værre var, fordi en Del af Korpset under Truel Wigs Anførsel havde skudt atten af hans Folk og gjort saadan Alarm, at den svenske General Ascheberg ved Herrebroen havde maattet lade sine Folk sidde til Hest den hele Nat. Korpset nægtede alligevel at efterkomme Fæstnings kommandant Bruns Opfordring at stille for ham og aflægge Krigsed, for saaledes at faa Ret til at døm mes som Krigsfolk og ikke som løse Partigængere. Alle som en svarede, at de var frivillige Mænd, der kun paatog sig Byens Forsvar af Kærlighed til Land og Hjem; de havde svoret indbyrdes aldrig at give sig som Fanger, men gøre Modstand til sidste Mand; det var den eneste Ed, de brød sig om at sværge, altsaa frygtede de ikke at blive tåget levende til Fange.83 Det bragede og drønede oppe i Vinterskoven i de trange Bjergpas. Var det Fjeldkaststormen, denne strenge Vintervind, der sammentrænges oppe i Fjel denes snævre Dale, hvor den tvinges og knibes sam men, til den pludselig med Magt brister ud gennem en Aabning og i sin fulde Vælde farer ned over Fjordene til Skræk for Sømanden, der ikke i Tide har mindsket sine Sejl? Hør, hvor den søger at bøje de gamle, rødstrimede Fyrretræer med deres mørke, bredpandede Kroner, der endnu med Stam men halvt begravet i Sne synes at staa og drømme om Sommerens rosenrøde Solskin, medens Solgangs vinden blæser i Lur for dem, denne blide Vind, der hører Norge til, og som har faaet sit Navn, fordi den med det opgaaende Dagslys blæser fra Øst og trofast følger Solen, til den om Aftenen sender sin Brise fra Vest. Denne Morgen var det imidlertid tunge og takt faste Øksehug, der genlød i det snævre Skovpas, mens nu og da et Brag forkyndte, at en af Skov kæmperne sank om, opfangedes af Fosterbrødres stærke Arme, der varlig sænkede den faldne mod Klippegrunden, »Det var, min Tro, en Kraftgubbe, den!« raabte ung Halvor, tørrede Panden med sit Trøjeærme og såtte Foden paa den harpiksduftende Kæmpestub, om hvilken lyse Splinter dækkede Sneen i flere Alens Omkreds. Den ældre Bjørnstad lagde Øksen til Roden af det næste Træ. »Ved du hvad, Fader?« vedblev Sønnen. »Jeg læste i Aftes i Norges Kongekrønike om den sven ske Bonde Thorgny, ham med det lange, hvide Skæg, der rej ste sig paa Tinge og sagde til sven84 ske Kong Oluf: »Den Konge, vi nu har, han vil ikke taale, at nogen Mand, som snakker ham ej efter Munden, mæler et Ord, og i den Helte gerning sætter han sin hele Ære. Norge derimod, hvorefter ingen af de fremfarne svenske Konger lod sig lyste, det er han grisk efter og volder dermed til ingen Nytte mange Mands Fortræd«. Og saa sagde Thorgny videre til Svenskekongen: »Men se nu, Kong Oluf, har vi svenske Bønder besluttet, at du skal gøre Fred med Kong Olav den Digre af Norge og give ham Prinsesse Ingegerd til Ægte«. Og saa gav Prinsessen norske Kongen en Pelskaabe, rigt baldyret med Guid, og sit eget Hjerte, '— saa dan skal det være, vort eget norske Kongepar — sippedeja!« »Det var vel sagt«, sagde Bjørnstad og hvilede mod Øksen. »Det er en god Læsning. Bliv ved, til den Bog er slut, og læs den saa om igen. Skal vort Land blive, hvad det fik Evne til, stateligere end noget andet viden om, da maa vort eget Her skerhus være stateligere end noget andet her omkring, lad os saa selv om Resten, da gror vi Nordmænd i Vejret, saa der skal undres og spørges Nyt over Landene«. »Nej«, raabte Halvor, »vi vælger den stærkeste Mand i vort Land, og det er du, Fader«. »Snak«, sagde Bjørnstad, »det er der ingen Sam lingskraft i, og uden den kan ingenting beståa. Stridene vil strides. Kampene maa kæmpes, men vor Konge, der bærer vort Folks egen Krone, rager højt derover. Derfor vælger vi vor Hersker af det stolteste Kongehus i Norden. Lad ham kun være svensk Kongesøn, der ruller jo Helteblod i det Folks Aarer, — lad vor Dronning kun være dansk85 Kongedatter, der flyder jo rent og fromt Blod i de Kvinders Hjerter, Blomsten af begge Huse, de blev snart norske i Sind og Tanke, dem kaarer vi og bærer op til vort Folks egen Trone, saa først bliver Norge vort Norge, først saa svulmer Trygheds følelsen frem, først da kan en Nordmand trøstig gaa frem til Tronen, først da bøje Knæ og lægge86 sin Sag og sig selv i sin Konges Haand og sige: »Konge, jeg er din Søn, jeg har fejlet, og de andre har fejlet, døm os nu imellem efter vor egen Lov, og den Lov skal være hellig«. Bjørnstad havde ladet Øksen falde, han strakte Hænderne ud for sig og saa vidt omkring, som om han talte til et helt Folk. »Den Kongstanke er den eneste, som der er no get ved«,

raabte Halvor og svang Øksen. — »Hvad sidder Morbror Svendsen der og tænker paa, mens vi andre arbejder?« Bjørnstads Svoger, Klokker Ole Svendsen Bakke, sad paa en Stub med Bøssen over Skulderen og saa til. Han var iført Faareskindskofte med to Pistoler fastgjort i Læderbæltet; paa Hovedet bar han en Pels hue, under hvilken et tæt, mørkt Haår strittede frem. Han var middelhøj og undersætsig; hans milde, blåa Øjne lyste frem under en tænksom Pande. »De Tanker kommer mig i denne Tid ofte i Sinde«, svarede Klokkeren fra Id, »at ogsaa jeg, skønt jeg er Kirkens Mand, måa gøre noget til Lan dets Nytte, Jeg gik derfor i Gaar ned til Peder Col bjørnsen«. »Jog han ogsaa dig bort?« ytrede Bjørnstad haan lig. »Norge har jo Sønner nok til at værge sig, mener han«. »Han gav mig Ærinde til de svenske for at anse deres Lejlighed, al den Stund Byfolket ikke ved Be sked om, hvor Fj enden egentlig befinder sig«. »Det ved jeg!« raabte Halvor ivrig og kastede Øksen. »Jeg kan føre Morbror midt ind i Kong Carls Kvarter, uden at en Hund skal gø ad os. — Aah, tag mig med, kære Morbror, saa skal jeg tjene jer tro og villig alle mine Levedage!«87 »Tag kun Drengen med dig, Klokker«, hen kastede Bjørnstad. »Som du vel har hørt, kommer jeg ikke selv til at deltage i dette Felttog; men det giver Minder, som enhver ung Nordmand har godt af at eje«. »Du er en mærkelig Mand, Bjørnstad«, sagde Klokkeren; »du ofrer heller dit Liv og dines Vel færd i denne frugtesløse Kamp mod Landets Øv righed, den, du kalder vor Voldsherre, end giver en Tomme efter, og saa banker dit Hjerte dog saa varmt for alt godt og storte. »Du mener maaske, at jeg skulde gøre Bod som en gammel Kærling og sidde uden for Kirkedøren og male Haandkværn eller lade mig forvise til en eller anden Landsby oppe nordenfjelds?« spurgte Bjørnstad spottende. »Den Plads, jeg bød dig i Gaar som Opsyns mand ved Hollen Malmgruber i Telemarken, kan ikke kaldes Landsforvisning. Tro mig, du maa herfrå, Bjørnstad; du staar som den forlisende paa Vraget og ser den nære Strand, men vil ikke redde dig over ved et Spring«. »Det Spring skiller mig ved mig selv, derfor springer jeg ikke«, svarede Bjørnstad. »Skuden, jeg styrer, er min egen. Heroppe paa Fjeldet er norsk Frihed, og den skylder jeg alene mig selv. Her er mit Land«. »Dit Land —,« gentog Klokkeren tøvende med et sørgmodigt Smil. »Men hvor er dine Lands mænd?« »Ja, hvor er Landets andre Sønner? De er der nede i de trange Gyder; de kryber og svanser for fremmede Embedsmænd. Jeg er en Søn, der ikke har svigtet mit Land, og først gennem saadanne88 Sønner faar et Land Aande og Stenen Røst. Her oppe er nu min Kirke, her er jeg bleven eet med vor store, mægtige Natur, her er Fossen, som aldrig tørrer ud, her er jeg!« Bjørnstad greb i sit Bryst og blottede det, bredt og haarrigt. Vinden legede med hans graasprængte Haar, hans skæggede Læber blot tede to Rækker stærke Tænder; den hele Mand syn tes et Udtryk for det, han sagde: en Jætte, sprungen ud af Fjeldet, Fossemanden, dukket frem af Fossen, Bjergaanden fra de Skakter, hvor Malmen hugges. »Det staar sørgeligt til for dig, Bjørnstad«, sagde Klokkeren og rystede paa Hovedet. »Du alene paa denne Side Fossen, hjertebred, kneisende — ja vel. De staar blot alle derovre. I drager begge i den samme Lænke; slipper du ikke Tåget, styrter du i Fossen, gaar til Bunds og Mari med dig«. »Faar at være«, svarede Bjørnstad mørk. »For staar du, Svoger Klokker: den Kvinde hører mig til, hun følger mig til Døden, om jeg byder. Den Tanke gør mig stærk; hun svigter ikke, derfor staar jeg saa støt her paa Fjeldet«. »Mari har forandret sig meget i den sidste Tid«, bemærkede Klokkeren sørgmodigt. »Maatte hendes Kræfter række til i den Strid! — Den er en Sten, du sigter mod andre, den rammer hende og dig selv. Hvis nu Byfolket dernede gør Alvor af Truslen og fælder dig som fredløs Mand, hvad saa?« »Hvad saa?« svarede Bjørnstad haanligt; »saa blevctemig værst, som jeg vilde bedst, — saa er der en Nordmand mindre«. »Og to Martyrer mere«, sagde Klokkeren og rejste sig. »MedGuds Hjælp skal det ikke komme saa vidt; Mari og jeg vil redde dig med eller mod din Villie«f89 »Mari?« spurgte Bjørnstad og studsede. »Tag dig i Agt, Klokker! Lokker du hende over, svigter hun, saa vogt jer alle!« Ved en Omdrejning af Vejen, som bugtede sig ind imellem Klipperne og dannede et naturligt be fæstet Pas mod Øst, kom pludselig en broget Skare Mænd til Syne; nogle bar Vaabenfrakker. andre tre kantede Hatte og brede Læderbælter med Pistol hylstre; åtter andre var iført gammeldags Rust ningsstykker; men alle havde de Bøsser over Skul deren. Anføreren, som bar Officersuniform, traadte frem foran de andre og nærmede sig forsigtig til Brændehuggerne. »God Dag og Gud hjælp! Har I set noget til Svensken i Dag?« spurgte han og saa paa de fæl dede Træer. »Ja vist, Svensken er alle Vegne«, svarede Hal vor og skrævede udfordrende ud med Benene. »Det maa jeg sige ham paa, at han ser stateligere ud som Soldat end I brogede Bykarle, — Sikke Hand sker Svensken har med Kraver af gult Læder og med Gedeskinds Hænder, og sikken rød Halskrave paa de blåa Klædesfrakker med Messingknapper baade paa Bryst og Ærmer,

ikke at tale om deres Skydevaaben og deres Dyrendaler i Skindskede. Og sikken han der ser ud!« — Halvor pegede paa en svær Borger med et skægget, rødt Ansigt og klædt i en langskødet Bluse. — »Han har jo en Fork paa Nakken og sin Oldefars Brystpanser paa. Vi maa jo skamme os, naar I om lidt møder Svensken her omme ved Broen«. »Staar han saa nær herved?« spurgte en velnæ ret Borger med usikker Stemme. »Han halshuggede for en Time siden tre Tiste-90 døler og en Kalv og lod deres Blod løbe ud i Fossen«, svarede Halvor fripostig- »De bad gudsjammerlig for deres Liv. Det var et gru fuldt Syn; Fossen saa ud som det røde Skum længe efter«. Løjtnant Wærn pegede paa de fældede Stammer. »Hvad er det for Hærværk. I bedriver her i Fre- derikshalds Skove?« spurgte han barsk, henvendt til Bjørnstad. »Mens vi andre er ude at værge Landet, har I kun Tanke for at bjærge Tømmer«. »Om kort Tid er den ganske Egn her svensk, nu er den dansk«, sagde Bjørnstad haanlig og hvilte paa Øksen; »hvem vil saa tåge en norsk Mand il de op, og han bjærger det Par norske Træer i Tide til fælles Bedste«. »Brændetyveri er det, han har for«, sagde Køb mand Truelsen heftig. »Men af ham kan man ikke vente bedre Sindelag«. Bjørnstad maalte den talende med et spottende Blik og gav sig i Færd med et nvt Træ uden mere at ænse Byens Folk, »Brændetyveri?« raabte Halvor. »I Diskesprin gere, der snyder hinanden en Søsling fra, om I ser jert Snit dertil!« »Pas dit Arbejde, Dreng«, sagde Bjørnstad. Halvor adlød, spytte de i Hænderne og lod sine Øksehug regne over Træstammen, saa Splinterne føg vi den om. Da Frikorpset var kommet et Stykke hen ad Vejen, slog han en høj Latter op. »Aah, Fatter, hold paa mig — se, nu trasker de Krambodskarle mod Kong Carl, — og se, hvor de hol der paa deres Dyrendaler, som om de skulde til at snyde paa Maalet med deres Alen stok — ! — Jeg hol der det ikke ud, jeg hol der det,91 Herren evig, ikke ud — for jeg vil saa gerne med dem i Krigen!« Han sukkede og saa længe efter Colbjørnsens Folk, lyttede ogsaa efter deres hendøende Skridt i Naaleskoven. Nogle Timer senere, da Mørket faldt, hørte en heftig Geværild i den Retning, hvor Mændene var forsvunden. Lyden drog sig nærmere ned mod Passet; kort efter saas de samme Folk, der om Formiddagen drog mod Svensken, skyndsomst springe fra Træ til Træ, idet de søgte Dækning for at affyre Bøsserne og ile videre. En Trop af Kong Carls Ryttere kom til Syne i Hulvejen; de res Karabiner lyste i Maaneskinnet, der sitrende gled ned mellem Træernes Stammer. Pludselig gjorde den fjendtlige Trop Holdt. Midt i det snævre Pas skimtedes i Tusmørket en mørk Masse. Øverst paa denne stod Klokkerens og Bjørnstads brede Skikkelser med Bøssen i Haanden. — Det var en saakaldet Hærbraade, en Forskansning, be staaende af fældede Træstammer, hvis afhugne, tilspidsede Grene blev lagt mod Fj enden og saa ledes frembød en Hindring, vanskelig at overvinde, naar de norske sikre Skytter laa paa Vagt bag Stammerne og sendte de fremtrængende en dræbende lid i Møde. Bjørnstad og hans Folk havde reist denne For hugning i Passet, hvor Vejen var smallest, og hvor Fjenden paa Grund af Klippevæggen og den høje Sne langs Siderne blot kunde ride to Mand ved hinandens Side. Det var til denne Forhugning, at Bjørnstad og hans Folk om Morgenen fældede Træer, vel vidende, at Svensken tidligere eller senere maatte frem gennem Passet.92 Da Haldenserne naaede herned og tvivlraadige standsede uden fer Forhugningen, hørtes Bjørnstads dybe Røst: »Hurtig — ind tilhøjre, der er Gennemgangen. Lad saa Bøsserne; men I fyrer blot een ad Gan gen. Naar I hører mig skyde, saa tager Hver mand sin«. Da Byfolkene var kommet om bag Forhugningen, stængede Bjørnstad og hans Karle efter dem med Træstammer. I det samme bevægede den fjendtlige Trop sig frem gennem Huiveien. Maanelyset strøm mede ned over Anførerens sølvtressede Hat. Hesten stejlede. I det samme faldt Svendsen Bakkes Skud, den svenske Officer tabte sin Sabel og gled ned af Hesten. Da Colbjørnsens uøvede Folk saa Fjenderne samle sig til Angreb, glemte de imidlertid Bjørnstads Formaning og fyrede alle paa een Gang med den Virkning, at de to forreste af Fiendens Folk segnede af Hestene. De andre drog sig tilbage bag et Klippe forspring og raadslog. »Lad Bøsserne paa ny«, lød Bjørnstads Røst gen nem Stilheden. I Stedet for at adlyde denne Befaling forlod de uvante norske Krigsfolk skyndsomst Forhugningen for at benytte det Forspring, som Fiendens Tøven gav dem, til at sprede sig mellem Fjeldene og ad Omveje at naa hjem til Staden. »Vil I se, I bliver!« raabte Halvor rasende og søgte at stille sig i Vejen for de flygtende, mens han pegede op mod Faderen, der stod øverst paa Forhugningen, synlig for alle i Maanelvset. »Se, deroppe staar han, som I skældte for Brændetyv, og værger jer alle, mens I smører Haser — der har vi Svensken!«9394 Dette Udraab spredte Partigængerne som Avner fer Vinden. Klokkeren, Bjørnstad, Løjtnant Wærn cg Halvor sted alene tilbage i Skansen, medens Fjen den rykkede frem paa ny. »Giv Agt, Manne — de bageste Geledder holde sig færdige«, kommanderede Løjtnanten med høj Røst. De forreste Ryttere rev

Tømmerne til sig og vendte om, skuffede af denne List. »Tilbage, Gossar — Skoven er fuld af Jutar!« raabte den svenske Anfører. Rytterne gav sig blot Tid til at tåge deres døde op paa Hestene og såtte af Sted tilbage gennem Hulvejen. Skoven laa atter stille og forladt i det blege Maanelys. Hjemmets Fugl- Mor Ulles Hytte laa tilsyneladende uforandret siden denne Fortællings Begyndelse. Olaug gik, Aftenen efter at det foregaaende Optrin fandt Sted i Skoven, frem og tilbage i den lave Stue, hvor Uroen bestandig svingede paa sin Krog under Bjælkeloftet, Den unge Pige standsede af og til og lyttede ved Døren eller aandede en klar Plet paa de hvide, frosne Blomsterruder for at se ud i Mørket, med Strikketøjet i Hænderne, medens hun bestandig gik fra og til Gryden, der kogte over lid 94 Dette Udraab spredte Partigængerne som Avner fer Vinden. Klokkeren, Bjørnstad, Løjtnant Wærn cg Halvor sted alene tilbage i Skansen, medens Fjen den rykkede frem paa ny. »Giv Agt, Manne — de bageste Geledder holde sig færdige«, kommanderede Løjtnanten med høj Røst. De forreste Ryttere rev Tømmerne til sig og vendte om, skuffede af denne List. »Tilbage, Gossar — Skoven er fuld af Jutar!« raabte den svenske Anfører. Rytterne gav sig blot Tid til at tåge deres døde op paa Hestene og såtte af Sted tilbage gennem Hulvejen. Skoven laa atter stille og forladt i det blege Maanelys. Hjemmets Fugl- Mor Ulles Hytte laa tilsyneladende uforandret siden denne Fortællings Begyndelse. Olaug gik, Aftenen efter at det foregaaende Optrin fandt Sted i Skoven, frem og tilbage i den lave Stue, hvor Uroen bestandig svingede paa sin Krog under Bjælkeloftet, Den unge Pige standsede af og til og lyttede ved Døren eller aandede en klar Plet paa de hvide, frosne Blomsterruder for at se ud i Mørket, med Strikketøjet i Hænderne, medens hun bestandig gik fra og til Gryden, der kogte over lid95 stedet. Stormen fo'r med lange og klagende Hyl ned gennem Fjeldkløften, Fossens ensformige Buldren lød op fra Dybet. Tranlampens Flamme viftede hid og did ved de hyppige Vindpust, som trængte ned i Stuen gennem den aabne Skorsten. Henne paa Stoleryggen ved Bordet sad en aar vaagen Høne og plirrede med et søvnigt Øje, medens den agtpaagivende fulgte Olaugs Bevægelser. Plud selig brusede den op i Fjerene og saa mod Døren. Den blev reven op, Jørgen sprang ind og stængte omhyggeligt efter sig. »Fjenden er efter mig«, sagde han og hængte sin Bøsse op bag Skorstenen. »De vrimler i Skoven her udenfor i Nat. Klokker Bakke og jeg laa i Bag hold oppe i Fj eldet og skød en Officer væk for dem. Vi spørger vel snart Nyt derudefra«. »Skjul dig!« raabte Olaug og flyttede en Bænk hen under Loftslugen. Jørgen svang sig op derigennem. Olaug stillede Bænken tilbage og spejdede uroligt lyttende mod Dø ren. Lidt efter gik den atter op, og en svensk. Vagt mester, fulgt af tre Soldater, traadte ind i Stuen. Vagtmesteren saa sig om. Olaug stod ved Bord enden og strikkede paa Uldstrømpen; hendes rolige Mine røbede hverken Frygt eller Uro. »Hvor har du skjult ham?« spurgte Underoffice ren barsk. »Det nytter ikke, du nægter: Fyren sprang over Kløften og forsvandt her«. Olaug betragtede ham forundret. »Her var ingen siden i Morges«, svarede hun. »Søg selv; Lejligheden er ikke stor; her findes intet Skjul under Loftet der. Stigen ligger uden for Hu set«. Vagtmesteren saa sig om. Det lave Rum frembød intet Skjulested. Han jog Kaarden gen96 nem Sengens Dyner, medens hans Folk hentede Stigen og såtte den til Loftslugen. Vagtmesteren steg halvt op og holdt Tranlampen i Vejret, medens han spejdende undersøgte det tomme Rum. Jørgens Hoved forsvandt i det samme i Skyggen af Hanebjælken, langs hvilken han laa udstrakt. Da Vagtmesteren havde overbevist sig om, at der ingen var skjult paa det Loft, steg han gravitetisk ned og nærmede sig Olaug. »Du er, tae mig tusan, det vakreste Fruentimmer, jeg har set, siden vi kom ind i dette forbandede Vinterlandskab. Giv os et Kys; det driver Frost og Kulden saa rart ud af Kroppen«. Olaug blev staaende rank, der hun stod, og be tragtede den svenske Vagtmester uforfærdet. »Jer Kommandant vil i Morgen sige jer ringe Tak, fordi I lader Bjørnstad springe til Fjelds, mens I gantes med et værgeløst Fruentimmer«. »Bjørnstad!« raabte Vagtmesteren, »den Helvedes hund, som i Gaar Ettermiddags skød fire af vore Folk heromme i Skoven fra Forhugningen«. »Det var ham, som nys sprang her forbi Stuen, og nu er højt til Fjelds, al den Stund han har er faret, at jer General har sat en Pris for den, som bringer ham død eller levende«. »Død og Sakrament, Galgen er ham vis, den Poltron!« raabte Vagtmesteren og skred mod Døren. »Men vi ses igen, Skønjomfru, saa skal vi erfare, hvad der holder længst ud: Kvindeknibskhed eller svensk Mandemod«. Han sendte Olaug et Slængkys med fem Fingre, som han borede ind mellem sine skæggede Læber, og bukkede sig ud gennem den lave Dør.97 I 7 Carit Etlar: Bjørneset.98 Maanelyset faldt hen over Vejen, Rimen gni strede inde i Sneens blaalige Slagskygger, Soldater nes Skridt tabte sig knirkende i det fjerne. Jørgen steg ned fra Stænget. Olaug såtte tavs en Skaal dampende Suppe frem for ham og tog en Hornske fra Bordskuffen. Derefter gav hun

sig til at skaffe andetsteds i Stuen. Medens Jørgen spiste, skottede han jævnlig efter Olaugs ranke Skikkelse. »Var du altid saa faamælt, da stakkels Mormor levede?« spurgte han. »Mormor?« gentog Olaug med en Stemme, der rummede en Verden af Inderlighed. »Med Mormor var det en helt anden Sag, hun trængte til mig«. »Hvad gør jeg da?« fo'r Jørgen op. »Vi to!« sagde Olaug og knyttede Hænderne om Strømpen. »Du er nu Herre i Huset og jeg Skændselsbarnet, som du tog op! Det husker jeg aarle og silde; det glemmes aldrig«. Hun saa op; da hun mødte hans alvorlige Blik, sænkede hun igen hurtigt Øjriene og lod sin Haand glide gennem Hønens Fjer. »Du holder meget af Guru dér?« sagde han lidt efter. »Ja, jeg solgte den ikke for mange Hundrede Daler«, svarede Olaug med en inderlig Overbe visning og holdt Hønens Hoved op til sin bræn dende Kind. »Lille Guru, hvad skulde jeg gøre uden dig?« Jørgen saa grublende frem for sig og nikkede gentagende. »Ja, det er ogsaa sandt«, sagde han. »Det duer ikke at leve, dersom en ikke har nogen at leve for«. —99 »Naar jeg kommer hjem, og Guru har været hik ket inde, saa flyver hun mig i Møde og kagler og støj er af Glæde. Det er saa velsignet, naar nogen længes efter en«. »Ja, det er ogsaa sandt«, gentog Jørgen. »Og ved du, hvad hun gjorde i Gaar Aftes, da jeg kom hjem og havde været borte hele Dagen?« »Nej da?« — Et Æg?« spurgte Jørgen med stor Interesse. »Guru plejer altid at tåge et Korn eller et Halm stråa og lægge ned foran mig; det betyder, at hun vil glæde mig. Men i Gaar var der ikke noget Korn, saa rev hun en Fjer af sit eget Bryst og bragte mig den i Næbbet. — Kan du saa forståa, at jeg hol der af Guru?« Olaug skjulte Ansigtet i Hønens brusende Fjer og såtte den deretter varsomt op paa en Pind i Nær heden af hendes Sengested, »Det er jo ogsaa den, de kalder Hjemmets Fugl«, sagde Jørgen og saa tankefuldt paa Olaug. Lidt efter stak Guru Hovedet under Vingen og sov. — »Sig mig —«, spurgte Jørgen pludselig; han sad og snittede i et Træstykke, som han dannede til et kunstfærdigt udskaaret Naalehus; »hvor kan det være, at du endnu ikke har bedet om Penge til vor Husholdning?« Olaug blev blussende rød. »Jeg bad heller ikke Mormor, som er i Himlen, om Penge«, svarede hun, »saadant noget stelte jeg selv om«. .»Hvad vil det sige?« spurgte Jørgen: »hvor tager du Penge fra til vor daglige Føde og For plejning?« 7*100 »Mormor lærte mig, at vi ikke behøvede meget; hun gav mig Formaning om, hvad jeg havde at gøre, og den følger jeg nu. — Ser du«, védblev hun ivrigt med et frejdigt Smil og et Kast med Hovedet, der røbede den stærke Ungdoms Higen efter at tåge Kampen op med Tilværelsen. »Brændsel giver Sko ven mere, end vi behøver; i Sommer samlede jeg rigeligt Vinterforraad, som nu staar i Stak her bagom Huset, og da Mormor kun tænkte aarle og silde paa at suite sig selv for at spare Penge til jer Børn, saa fik jeg af Moster Bjørnstad Lov at båge Fladbrød med hendes Jern og lægge det op i deres Stolpe bod derovre; det holder sig frisk i mange Aar. Og saa slagtede vi Gusle«. »Hvem var Gusle?« spurgte Jørgen og prøvede Skruegangen paa Naalehuslaaget. »Gusle var vort Lam, saa tamt, at det altid gik med sin vaade Snude i min Haand; saa i Høst maatte Halvor slagte det til Nedsaltning. Geden giver Mælk, og Guru lægger Æg; det er alt, hvad vi be høver. Og saa gaar jeg Ole Svendsen Bakkes til Håande i Stegerset, der falder ogsaa noget af — saa jeg behøver ingen Penge at tåge af dig«. »Tror du, at en ærlig Mand vil lade sig brødføde af en Pige?« spurgte Jørgen. »Det er jo Mormor, som i sin Grav er lykkelig over at huse sin kæreste Søn«, hviskede Olaug. »Husk, vi skylder hende endnu mere, end vi kan gengælde«. Jørgen tav og snittede ivrigt videre. Her fand tes intet Stueur, hvis ensformige Dikken afbrød Stil heden. Olaug læste alligevel Timer og Minutter af Dagslyset med et Naturbarns sikre Færdighed. Nat tens Timer hørte Hvilen og Søvnen til; den Hile,101 stundesløse Minutviser udstykkede ikke heroppe Ti den i mange Brøkdele, hvoraf hver enkelt i Civilisa tionens Brug kan sønderlemme Livet. Lidt efter skød Jørgen sit Arbejde fra sig og stirrede med et Suk op mod den svingende Uro under Loftet. Hans milde og fredsommelige Ansigt havde et sørgmodigt Præg. Han hentede Violinen, der hang paa Væggen ved Siden af Skorstenen, og stemte Strengene. Olaug saa paa ham med et forskræmt Blik. »Aah nej, ikke i Aften!« bad hun og strøg sit krusede Haar tilbage fra Panden. »Er det Svensken, du er bange for?« spurgte han. »Fjenden er langt over Fjeldet«. »Det er ikke Svensken, jeg frygter«, svarede hun og lagde sin Haand over Violinen. »Du gør Synd i at spille, som du gør, Jørgen; du maner Aander med dit Spil. Den døde skal have Fred i Graven; hun fik ikke meget af den, mens hun levede«. »Hvad mener du, 01aug?« spurgte Jørgen heftigt. »Jeg saa i Nat Mormor hermde, lyslevende, som jeg ser dig, derhenne ved Væggen Maanen skinnede som i Aften gennem Glasruden; jeg laa og saa paa din Fedel. Pludselig gled noget hvidt frem fra Maanelyset hen mellem mig og Væggen; lidt efter saa jeg grant, det var hende, mens hun bøjede sig over din Buestreng og kyssede den, nøjagtig som hun gjorde den Dag, du sidst be søgte hende i Fjor. Da holdt hun din

Bue til sine Læber, hviskede længe og velsignede den. Det var, som om hun aandede sin store Kærlig hed ind i din Fedel. Og saa da du siden bød os Farvel «102 »Saa bad hun mig spille vor Vuggevise«, sagde Jørgen; »og det gjorde jeg«. »Til du blev borte bag Fj eldet, og Mormor stod og strakte Armene ud efter dig, til Musikken ogsaa blev borte, — Men nu skal hun have Fred, Jørgen; hun trængte saa haardelig dertil«. »Hun trængte mere til vor Kærlighed«, mumlede Jørgen og hængte Violinen tilbage paa dens Plads. I det samme lød tre Slag mod Stuedøren. Jørgen aabnede den øverste Lem; Halvors lokkede Hoved kom til Syne i Aabningen. Hans Blik fløj mistænk somt fra Jørgen til Olaug, idet han traadte ind, »God Kvæld herinde«, sagde han. »Jeg bringer godt nyt til Olaug fra Staden«. »Til Olaug?« spurgte Jørgen og rynkede sine Bryn, »Ja, for dig er det vist ikke godt nyt«, svarede Halvor og maalte ham fjendtlig, »al den Stund jeg bringer Brev og Budskab fra Faster Ulle, at hun har fundet et godt og kristeligt Hjem for Olaug i Frede rikshald. Her er det«. Han fremtog et Papir, som han rakte den unge Pige. »Læs det højt«, sagde Jørgen. Olaug bøjede sig mod Tranlampen og læste: »Velfornemme Jomfru Ulle Halvorsen. Herved bifalder og konfirmerer jeg Jomfruens ædle Hensigt at forskaffe bemeldte Ungpige et kristeligt Hjem, hvor Dyden sidder til Højbords. Jeg vil ydermere bevise min Beredvillighed at tjene Guds Villie ved at tåge Pigen udi mit Hus, vel vidende om hendes Samlevned med den om vandrende Fedelspiller samt hendes Ulydighed og103 Opsætsighed, for Guds Vrede og Fortørnelse at forekomme over hende, om derved hendes Salig hed kunde erlanges«. Olaug lod Brevet synke. Jørgen rejste sig heftigt. »Er det Olaug, som her tales om?« spurgte han barsk, henvendt til Halvor. »Er du sat til at være hendes Værge?« spurgte Halvor med lynende Øjne. »Hun hørte os til her paa Fjeldet, længe før du kom. Brevet der er heller ikke bestemt for Olaug, men for Morbror Svendsen, for at han kunde tåge Bestemmelse i Sagen; jeg stjai det ærligt og redeligt, for at Olaug kan vide, hvad hun gaar ind til. Kun hun selv skal bestemme her«. »Har Klokker Svendsen Bakke læst Skrivelsen?« spurgte Olaug. »Ja. Og han finder, at du bør rejse til Frede rikshald, al den Stund her ikke er Sted for en Pige at færdes mellem Krigsfolk«. »01aug er jo i sit gamle Hjem«, indvendte Jør gen. »Jeg er snart en ældre Mand og har ingen Kvinde til at sysle om mit Hus, jeg skal nok værge om hende«. »Jeg tror, Halvor har Ret«, udbrød Olaug med nedslagne Øjne, medens hendes Bryst bevægedes som i indre Kamp, »Jeg bør ikke blive længer hjemme. — Lad mig høre Slut paa det Brev«. Jørgen glattede Papiret ud og stavede sig gen nem Indholdet. »Jeg skal anvende al min Flid paa at omvende Pigen til Herrens Tugt og Formaning. Hun sti ger op i aarle Morgen, al den Stund Djævelen kryber om i de varme Dyner efter ungt Kvind-104 folk, og har hun da at malke tyve Køer inden seks Morgen; saa skaffer hun Davre til Folkene, inden Klokken er slagen otte; saa steller hun om Husets Rengøring og Madlavning og Opvask ning til Klokken to; saa følger Køernes Malkning, og vi gaar i Herrens Hus til Aftensang; saa syr og spinder vi til gudelige Sange, og jeg agter nøje, at hun ikke sidder og blavrer og kommer i Familiaritet med Husets Mandfolk. Jeg vil in tet arrestere mig ved at referere mig selv til Ros, at vor sidste Ungpige for Herrens Aasyn fik Ris paa hendes bare Krop til Advarsel og Eks empel, fordi hun var gestændig at have glanet ud af Vindverne efter Mester Harpyts kønne Svend, naar han i Stadsdragten gik til Laugs. Bemeldte Pige døde af Svindsot i dette Foraar udi Herrens Naade med en Salmebog under Ha gen og fire Halmstråa over Kors, for ikke at gaa igen til alles Fortrydeise, hvorved jeg skiltes fra en stor Hjertesorg. Jeg forbliver efter min kristelige Pligt velbyrdige Jomfrues beredvillige Tjenerinde Anea Boyer bosiddende Bagerenke i Frederikshald.« »Det var jo en rar Besked«, ytrede Jørgen efter endt Læsning. »Det kommer ikke dig ved«, sagde Halvor skarpt. »Er Pladsen streng, kan hun vel finde en blidere siden hen. — Hvad mener Olaug?« »Jeg mener, Halvor har Ret«, sagde hun og mødte rolig Jørgens forskende Blik,105 »Tænker du siet ikke paa Guru der — og paa mig? Hvad skal der blive af os, naar du er borte?« spurgte han med lav Røst. Olaug var meget bleg; en synlig Kamp bragte hendes Beslutning til at vakle. »Guru!« gentog hun klangløst og saa op mod Hønen, der var vaagnet og gav sit Mishag til Kende ved en dæmpet Kaglen. »Guru skal faa sine magelige Dage ovre hos Mut ter«, forsikrede Halvor med et Smil, der blottede hans hvide Tænder, og jeg skal aldrig ærgre dig mere, jeg skal — Herre Jesus, jeg er saa lyksalig! Nu Mod og Mandshjerte i Livet og alt fremmed paa Døren, Fod under eget Bord — hvad siger du til det, 01aug?« Hun stirrede frem for sig og nikkede uden at synes at forståa ham. Jørgens Blik flø] forskende frem og tilbage mellem disse to unge, ranke Menne sker, begge i Begreb med at bryde ud af Reden og prøve egne Viuger, livsmodige, som skabte for hinan den. Jørgen forstod alt dette pludselig. Derfor alt såa lød Olaug Barndomsvennens Raad; han og Hjem met var glemt. Jørgen vendte sig fra

dem og afstod fra al videre Overtalelse. Hvad Ret havde han vel til at beklage sig? Han havde flakket om i Solskin og i Slud med Violinen paa sin Ryg, med Arven i Blodet, halvt Faderens, den vandrende Musikant, halvt den altopofrende Moders, som havde taalt alt, tilgivet alt og takket for aldrig saa ringe en Plads i de Børns Hjerter, hvem hun ofrede sit Liv. Denne Mand var nu kom met hjem i Ordets fulde Betydning; Hytten paa Fjeldskrænten bød siden Moderens Død Maal for de jagende Længsler, Havn for hans utæmmelige Fri hedsbegær. Her havde pludselig hans Violin fundet106 de Strengelyde* han forgæves søgte i fjerne Dale med Rusen i Hoved og Hjerte, medens stærke Drømme syner bestandig drev ham videre, videre mod det übekendte. Siden han kom hjem, var enhver Vandre lyst bortvejret; han sad med Fedlen under Kind i Tusmørket og spillede sine egne Sange, og Olaug stod et eller andet Sted og lyttede. Livets Poesi laa sammentrængt i disse Inspirationens hellige Øje blikke; han følte blot, at nu var han hjemme. Han vidste ikke, at hendes Puls bankede, at hendes Øjne fyldtes med Taarer, at übegrebne Længsler skælvede i hendes Aarer. Han spillede blot, Toner, fødte for en ung Kvinde og opfangede af hende, utrykte, übe sudlede, ukritiserede, blot følte, Kunstens Kunst fra Naturens Hjerte. Nu havde Olaug nikket til Halvor; andre Toner vældede frem, mørke, vilde; de skulde senere finde deres Udtryk. Buestrengen, som Moderen aandede sin Velsignelse over, mægtede alle Tonearter. Nu svarede han rolig: »Ja, Halvor har Ret, Olaug bør rejse til Staden. Jeg hørte jo selv for lidt siden, at den svenske Vagtmester herinde lovede at komme tilbage til hende i Morgen«. Olaugs og Jørgens Blikke mødtes, forskende efter Livets største Gaade. Fandt disse to Svar paa deres Spørgsmaal? De vidste det ikke. Et Skrig lød pludselig ovre fra dén anden Side af Kløften. Jørgen sprang til Vinduet. Guru udstødte en opskræmmet Kaglen og baskede med Vingerne. 107 Store Torsken! Ovre omkring Bjørnstads Hus, der laa stærkt belyst i Maaneskinnet, saas svenske Soldater vrimle frem fra Klippehulvejen. Gaarden var omringet. Husets Svalegang, udskaarne Trægavl og de mørke Fyrretræer kastede dybe Slagskygger i det blaalige Lys. Soldaternes Raab lød udfordrende gennem Nattens Stilhed, medens deres Anfører med Gevær kolben bankede paa den lukkede Trædør. Et af de smaarudede Vinduer i øverste Stokværk blev revet op, og Bjørnstads mægtige Skikkelse kom til Syne i Maaneskinnet. »Hvad er her paa Færde, Godtfolk?« raabte han med en dyb og rolig Røst, der overdøvede Larmen. »Giv dig i vort Kvarter!« svarede den svenske Vagtmester, der anførte den fjendtlige Trop. »Du har i Gaar dræbt kongelige svenske Soldater og bæ rer ikke Danskekongens Uniform. Vi er skikket ud for at gribe dig død eller levende. Overgiv dig, eller Rebet er dig vis«. »Rebet!« tordnede Bjørnstad. »Ikke er det Reb tvundet, som Svensken lægger om norsk Mands Hals. Kommer I her som Broderfolk og fredelige Naboer og beder om Natteherberge og en Bimpel Mjød, saa kan det bekommes; men kommer I med jeres Krig og Vold, saa vanker her braadne Pander som i Gaar. — Gaa hjem og lad os i Fred«. Bjørnstad smækkede Vinduet i og forsvandt. Sol daterne flokkede sig sammen ved Porten og syntes at raadslaa.108109 Jørgen drog Olaug og Halvor tilbage i Stuen paa den modsatte Side af Kløften og slukkede Lyset. »Af Sted gennem Bagdøren!« hviskede han. »Du, Olaug, farer paa Ski ned til Morbror Ole Svendsen Bakke i Id og beder ham samle Landsbyfolkene. Du, Halvor, skynder dig opefter til Aalefosgaarden, Espevold og de andre Udflytterhuse, hvor Colbjørn sens Folk ligger i Nat, og fører dem skyndsomst hid. Imens skal jeg søge at fornøje Svensken paa bedste Maade«. Olaug og Halvor forsvandt i Skoven. Jørgen kastede Bøssen over Skulderen, aflaasede omhygge lig Doren og gled lydløst som en Skygge ned i Kløften, der adskilte de to Huse. Et Øjeblik se nere klavrede han op ad den modsatte Skrænt, der laa skjult for Fjenden ovenover, i Bjergets Slag skygge, besteg en Fyr, der skød op over Afgrundens Rand, og hvis mørke Krone ludede over Bjørn stads Hus. Herfrå svang han sig over paa det flade Trætag, hvor han krybende paa alle fire forsvandt gennem en Loftsluge samtidig med, at flere Skud løsnedes efter ham. Inde i Huset herskede stor Forvirring. Bjørn stad selv var i Storstuen i Faerd med at stænge Vinduet med det omvæltede Egetræsbord; bag ham stod hans Hustru, Mari, og søgte med skæl vende Hænder at hjælpe til. Gulvet var over strøet med hakket Enebærris, der udsendte en skarp Duft. Husets to Karle befandt sig nede i Forstuen med ladte Bøsser og kastede urolige Blikke gennem Hullerne i Vinduesskodderné paa Soldaterne udenfor. »God Aften, Morbror«, sagde Jørgen med dyb og rolig Stemme.110 Bjørnstad vendte sig mod ham. De to Mænd gensaa hinanden for første Gang efter Scenen ved Skiftemødet. »Hvad vil du her, Fedelspiller?« spurgte Bjørn stad barsk. »Jeg kommer for at tilbyde min Tjeneste. Det lader til, her skal spilles op til Bjørniedans«, sagde Jørgen og viste sine hvide Tænder under et frej digt Smil. »Naa, er du af den Slags Folk?« sagde Bjørn stad kort med en Stridsmands skarpe

Opmærk somhed, der ordner sine Vaaben før Kampens Begyndelse. »Paa Plads her ved Skydeskaaret; men du giver først lid, naar jeg har skudt min Mand«. »Hvis Morbror ikke tager det fortrydeligt op, gør vi nok rettest i alle Mand at entre op i andet Stok værk og bryde Trappen efter os. Der fra Loftslugen kan vi holde Stand lige til Julehelligdage, mens vi nok saa vindskibelig oppefra piller Svensken væk i al Fredsommelighed«. Bjørnstad maalte ham haanligt fra Hoved til Fod. »Du kryber nok helst i Skjul og fælder Fjen den bagfra, du!« sagde han. »Jeg har for Resten tænkt paa den selvsamme Fremgangsmaade, naar vi er færdige hernede. Mærk dig blot: her er der ingen, som befaler uden jeg; jeg er Herre i mit eget Hus«. »Her staar vi alle i Fædrelandets Tjeneste«, be mærkede Jørgen og tav. Udenfor begyndte det at blive livligt. De sven ske Vaaben lyste om Kap med Maanens Straaler, saaledes som jo Carl den Tolvtes Vaaben ret be111 tænkt oftest straalede i Maanens golde Ligskær. Soldaterne stod med Gevær ved Fod og lyttede til Vagtmesteren, som syntes at udstede Ordrer; derefter spredte nogle sig omkring Husets tre Si der; den fjerde begrænsedes af Afgrunden og Fossen, som buldrede i Dybet. Hovedstyrken styr tede løs paa Husdøren og søgte at sprænge de svære Planker med Kolbeslag. Da dette ikke lykkedes, tog de fat paa en afhugget Træstamme og løb Storm med den mod Porten, idet de med samlet Kraft stødte Stammens brede Ende mod Dørlaasen. Ved det fjerde Stød splintredes Karmen, og Fj enden trængte med et Jubelskrig ind i Huset. Der faldt fire Skud. Da Krudtrøgen trak ud i det fri, laa tre Lig paa Forstuegulvet. Fj enden trængte frem over de faldne mod den snørklede Trappe, fra hvis første Afsats to nye Skud atter strakte to af de indtrængende til Jorden. Med et vildt Hævnskrig banede Fjenden sig Vej op i Storstuen; den var forladt. De sønderbrød Stole og Borde og kastede Stumperne ud gennem Vinduet. Med rasende Skrig siyrtede Soldaterne frem og tilbage og søgte. forgæves et Middel for at naa til de belejrede, der havde trukket Stigen op bag Loftslugen. Pludselig lød Bjørnstads vældige Røst ned gen nem Larmen. »Send en Tanke til jeres stakkels Moder der tij emme; ret nu bliver hun barnløs«. To skarpe Knald — en hvid Røg fo'r med et Lynglimt frem gennem Loftsprækken; en urtg Fæn drik sprang i Vejret og sank, dødelig ramt, om i Kammeraternes Arme.112113 Svenskerne drog sig raadvild tilbage til første Trappeafsats; en heftig Ordveksel lød op til de indespærrede, der ladede deres Bøsser paany. Me dens Ladestokkene hurtig stødtes i Bøsseløbene, hørtes en svag og rystende Kvindestemme bede en Herrens Bøn oppe paa Loftet, inderlig og indtræn gende, saaledes som der kun bedes, naar al Men neskehjælp glipper. Medens dette foregik i Bjørnstads Gaard, for Olaug paa sine Skier gennem Skoven ned mod Id. Skarsneen føg om hendes brændende Kinder; de sammenbidte Tænder og tindrende Øjne røbede Heltindeblodet i hendes Aarer. I dette Øjeblik huskede hun ikke, at det var Bjørnstad, hendes Barndoms Skræk, den Mand, der nylig, da hun stod ene og hjælpeløs, skaanselsløst havde udslyn get Skændselsnavnet mod hende, som hun var ude for at bringe Redning. Hendes Hjerte bankede blot af Frygt for at komme for silde til at yde Hjælp. Med agtpaagivende Blik fløj hun uden om Klippeblokke, bugtede sig langs med mørke Skov stier, såtte med lette Spring over Træstammer og susede som en Vind mod den stille, maanebelyste Landsby ind i Ole Svendsen Bakkes Gaard. En ensom Hund begyndte at gø for lidt efter at slaa over i Tuden. Hun aåbnede Yderdøren og standsede et Øjeblik uden for den indre Dør, der stod paa Klem, knu gede Haanden mod Brystet og trak dybt efter Vej ret. Lydelige Stemmer inde i den oplyste, sirlige Stue syntes at veksle alvorsfulde, afmåalte Ord af Carit Etlar: Bjørneæt. . 8114 dem, der til daglig ikke bruges mange af i de trange, indestængte Fjelddale, men som bevares længe i grublende Sind, for til sidst at bryde frem i Hand ling og afgøre Livsskæbner. Ole Svendsen sad ved Bordet midt i Stuen. Skæret fra det viftende Tællelys faldt hen over et villiefast Hoved med tæt, kruset Haar, en aaben, ær lig Pande, og i hans mørkeblaa Øjne lyste en god modig, men bestemt Personlighed. Hans Hustru stod ved hans Side med det yngste af deres fire Børn paa Armen, medens en ældre Dreng lyttende saa fra Moder til Fader ognikkede, som om han søgte at gøre Ret og Skei til begge Sider, »Men saa sig mig i Herrens velsignede Navn, hvad har du Guds Mand med Krig og Blodsud gydeise at skaffe ?« gentog Konen og knugede til Ef tertryk sin Haand mod Mandens Skulder. »Lad dem om at værne Landet, som bærer Værge. Du er sat til at bære Guds hellige Blod op til vor Præst i Kirken ved Altergang og synge »Fader vor« med din dejlige Stemme, saa vi alle maa folde Hæn derne, og du skal ringe med den store Klokke for de døde, som de andre myrder i Krigen. Nej, du hører ikke til blandt Krigsfolket. Se paa mig, Bakke, bliv herhjemme hos os«. »Fædrelandet kalder«, svarede Ole Svendsen, »og det bæres mig for, at jeg som en tro og indfødt Nordmand skylder mit Land det bedste, jeg ejer, i Farens Stund. I Gaar lod Colbjørnsen mig kalde og bad

mig bringe dem Kynding i Staden om, hvad Fjenden tog sig for. Han gav mig disse To baksruller her at sælge til Svensken, for at jeg uhindret kunde komme ind i deres Lejr. Ved Dag gry maa jeg af Sted«.115 »Fædrelandet har Mænd nok til at vaage over sig; jeg har kun dig alene, Ole Svendsen!« udbrød Hustruen og strakte ham Barnet i Møde. Bakke rejste sig heftigt og sagde det ene Ord: »Ane!« Hun sænkede sine Øine for hans flammende Blik; hendes skælvende Læber tav. I det samme aabnede Olaug Døren og traadte ind. Norges unge Genius, højbrystet, kraftig, hvid som den Sne, der tindrede i hendes Pels, rosen frisk. Hendes Hænder foldede sig uvilkaarligt, idet hun viste sig, Øjnene bad, idet hun udbrød: »Kljkker fra Id, Faren er over Morbror Bjørn stad; kom og hjælp os. Hans Hus er omringet af Svensken, og han er ene mod dem alle«. Konen sprang frem og greb Olaugs Arm. »Kommer ogsaa du for at drage min Husbond fra mig?« spurgte hun og knugede Barnet ind til sig. »Nu skal du høre, Ole Svendsen, hvorfor jeg er ræd. I Nat saa jeg en Skare vaabenklædte Mænd drage her forbi; Sørgemusikken gik foran, langsomt, Skridt for Skridt; Trommen lød tung og dump. Jeg fo'r til Vinduet. — Ak, Ole, ved dit Hjerte har jeg hvilet, drømt Livets bedste Drøm. — De Soldater standsede her udénfor; du laa der paa deres korslagte Geværer, hører du: du laa der, hvid og bleg, — Bliv hos dine Børn, ellers bliver du deres derude, — Soldaternes, Dødens! Forlad os ikke!« Hun sank i Knæ. Den rødmossede Glut i hen des Arme lo højt og bed sine buttede Knoer med Smilehuller i, udstødte et Klunk af Tilfredshed og dukkede sin Pande i Faderens Skød. Han saa det, saa alt, hvad der kan binde en Mand til Liv og Hjem. Hans Øjne duggedes; men det maa have væ- 8*116 ret Manddommens stærke Taarer. Han kyssede sin Hustru paa Munden og sagde kort: »Ja vist, Ane, om det saa var mig, du saa, mit Lig, de bar, hvad saa? Du lever jo, vore Drenge lever, og Norge sejrer«. Hustruen vendte sig til Olaug. »Ulykkesbarn, nu drager du min Husbond i Døden!« Olaug saa forfærdet fra Klokkeren til hans Kone. Hun kendte blot Ane som den blide, besin dige Husmoder, der bar alt, havde Raad og Hjælp for alle; nu skinnede Tigerindens Mod i hendes Øjne, Løvindens, Kvindens Kærlighed straalede hende i Møde. »Gaa du kun, Far, jeg bliver jo hos Mor«, sagde Ole Svendsens ældste Dreng og rakte Faderen Haanden. Klokkeren fra Id smilede og saa ned paa sin Søn, og han saa, hvad han ønskede at se: en stærkt bygget Knægt med gullokket Haar og alvorlige, tro faste Øjne. »Gaa kun, Far«, gentog Drengen og strakte sin lille Næve op mod Faderen. »Du kan stole paa, jeg bliver hos Mor«. Ole Svendsen greb Drengens Haand og lagde den i Hustruens. Idet Sønnen saa op, røbede hans Blik, at han fattede, at i dette Øjeblik lagde Husbonden sine Pligter, sin Værdighed over i Sønnens. Dren gen knugede begge Hænder om Faderens — det var det hele. »Farvel, Ane!« sagde Ole Svendsen Bakke og gik mod Døren. Hustruen greb Sønnen i sine Arme, men Blikket fulgte Manden.117 Svendsen tog Bøssen ned fra en Træknage ved Skorstenen, kastede den over Skulderen og gik. Olaug havde været et stumt Vidne til dette Fa milieoptrin; hun glemte det aldrig siden; Svendsen Bakkes Børn blev hendes egne i den Time. Da de kom udenfor, og Stjernerne blinkede i Nattekulden paa den sorte Himmel, trak Svendsen dybt efter Vejret og saa tilbage mod de oplyste Vin duer, han sagde barsk: »Skynd dig nu til Anders Haugens Gaard og til alle Gaardene sønder paa; vore Mænd er i Nat ude ved Colbjørnsens Korps. Imens samler jeg, hvem jeg kan, i den nordre Byende; vi mødes snarest ved Broen«. En halv Time senere stod otte behjertede Mænd ved det angivne Mødested og begav sig ilsomt op efter mod Bjørnstads Gaard. Medens disse Forberedelser blev truffet nede paa Sletten, var Halvor ilet op over Fj eldet til Aalefos vang og Espevold. De knagede i den mørke Fyrre skov, de hvide Maaneskinspletter, som banede sig Vej mellem Stammerne, skar i Øjnene og gjorde Mørket dobbelt sort. Halvor kendte Vejen og sprang kort efter midt ind i Bondens Stue; hans Ansigts træk var stivnede af Ophidselse og Kulde. »Svensken holder til paa den nordre Side af Kløf ten i Nat, Faders Gaard er omringet, de bryder løs paa Døren — endnu holder vi dem Stangen!« raabte han. »Skynd jer og kom til Hjælp!« »Saa sagte, saa sagte, min Gut!« svarede den sværlemmede Bonde, som sad ved Bordenden og slog lid til sin Pibe efter endt Aftensmaaltid. Ved det nedre Bord sad hans fem Karle og sugede endnu paa Saltsilden, hvis afpillede Ben de efterhaanden ka118 stede hen ien Lerskaal midt paa Bordet- »Jeg kan ikke lade mig hænge for saa lidt- Din Fader er jo nutildags en fredløs Mand, og den, som hjælper ham, lægger sig ud med det mægtige Byfolk dernede i Halden, Din Fader har desuden alle Dage været en brøsig og krakilsk Natur. Det gaar Pinedød ikke at knejse med Nakken og agere hele Norges Land med Kølen og Dovrefjeld til Rygrallik alene for sig selv. Vi andre maa ogsaa til, skal jeg sige dig, og saa lidt Gudsfrygt og Kongerespekt«. »Svensken er over os!« gentog Halvor og greb i Bordskiven. «Svensken er Allemands Fjende. Han har omringet vort Hus. I kan tåge dem alle tilhobe,

spillevende, naar I blot kommer bag paa dem, nu straks!« »Paa det Lav!« sagde Haugstad og blæste en væl dig Tobakssky fra sig, der lugtede svedent af Kirse bærblade. »Paa det Lav! det kan jeg som sagt ikke lade mig hænge for. Ved du, hvad det er at være fredløs? Han har ikke blivende Sted i Lands Lov og Ret, ikke Hus eller Hjems Fred paa Norges Grund. Han er som det vilde Dyr i Skoven, Bytte for alle Mænd, som har Samvittighed nok til at fælde ham. — Nej, lad du kun Svensken jævne hans Hus med Fjeldet, saa flytter han vel fra Egnen og sparer sine Landsmænd for at udgyde kristeligt, norsk Blod, for vi har da Lov og Ret i Landet. — Se, det er min Mening og ingen andens«. — Haugstad klappede Pibe laaget fast i. — »Desuden i Fjor ved Kyndelmisse bød jeg din Fader for rimelig Betaling at sælge mig et Par Tylfter Tømmerstokke af Fossen; men han var stursk paa det — ellers havde vi maaske forhandlet sammen i Aften, og han kunde gøre sig Forhaabning om Hjælp. Lad ham nu hjælpe sig selv, som han kan bedst!«119 »I bød jo knap Tømmerstokkenes halve Værdi!« raabte Halvor; »en gammel Ko, som hostede sig selv i Knæ«, »Javist hostede Kcen«, svarede Haugstad efter tænksomt; »men kanske havde hun stanget bedre fra sig i Aften end jeres Høforke derhjemme, lille Halvor. Min Farfar sagde altid, at den ene Løgn tør den anden op; jeg siger nu i kristelig Forma ning og Herrens Forplejning, at den ene Haand vasker den anden ren. — Hiis din Far saa flittig, hvis det ellers sømmer sig for en ærlig, norsk Bonde at mænge sig med en fuglefri Mand«. Halvor tumlede ud i det fri og rystede sine knyt tede Næver mod Huset, medens Bonden stængede Porten efter ham. Han sprang til den næste Gaard, der laa i Ud kanten af Præstegaardsjorden. Idet Stuedøren gik op, slog en lummer og indestængt Luft den ind trædende i Møde. En Række Køjer beklædte Væ relsets Baggrund; Halmen hang ud af de mørke Gab over det rødbrune Tømmerværk. Et gammelt Mandshoved tittede frem fra det underste; hans gråa Haar strittede ud under en strikket, rød Uld hue. Midt paa Gulvet stod en rank, ung Bonde og eftersaa Laasen paa sin Bøsse i Skæret fra Tranlampen. »Guds Fred og god Kvæld!« sagde Halvor og traadte hen til Bordet. Da han havde fremført sit Ærinde, rystede Bonden paa Hovedet. »Det er dog Skade, at saa klog og dygtig en Mand som din Far har løbet Panden mod alle Vægge og faaet Øvrighed og By paa Nakken. Var Bjørnstad endda i Slægt med mig; men som Sagerne nu staar, maa han rede for sig selv«.120 »Jeg skal have varm Mælk med Kavring i!« skreg den gamle Mand, »Bring mig min varme Mælk«. »Det er jo ikke Far, I skal hjælpe, men Sven sken, I skal slaa, Torsten«, sagde Halvor bønligt. »Jeg ved, at du har ti af Colbjørnsens Folk i Laden i Nat. Lad mig tale med dem selv«. »De har patrouilleret hele Dagen», svarede Bon den. »Gaar de mod Svensken, følger jeg med, skønt din Fader gjorde rettest i snarest at drage af Landet«. »Giv mig min varme Mælk, varme Mælk med Sirup i, inden du gaar i Krigen«, skreg Oldingen og stirrede med glassede Øjne ud i Rummet. Han bøjede sig forover, famlede med to knoglede Hæn der paa Sengekanten og raabte med rystende Stemme, der bestandig blev mere ynkelig og pibende: »Og jeg vil have et lille Flæsk til, Torsten. — Giv mig et lille Flæsk!« Halvor stod allerede ved Laden, hvor Colbjørn sens Tistedøler var krøbet ned i Halmen og sov, mens en Skildvagt gik frem og tilbage i Gaarden. Da Fol kene høre, hvorom der var Tale, rystede de Halmen af sig, greb Bøsserne og stormede af Sted under An førsel af Løjtnant Jacob Wærn. Bonden og hans to Karle sluttede Troppen. H'emme i Køjen laa den gamle Mand og rørte med Pegefingeren rundt i den varme Mælk, trak Siruppen op i lange Traade, slikkede den af Fingrene, suttede paa Flæskesværen og gottede sig nok saa liv salig i den lune Halm. »Hi, hi! — Krig eller Fred — lige godt alt sam men, hvad Vorherre sender — Sirup dog allerbedst!« Saa sank han med et tilfreds Suk tilbage paa Lejet, drog Huen af sin skaldede Isse, foldede Hæn121 derne, skelede andægtig op til Køjebræderne overl over og sagde: »Tak for Mad, gode Vorherre, og for alt godt!« Lidt efter aabnede han Øjnene paa ny og fnisede: «Bjørnstad, han — store Torsken — i Krig — hi, hi!« Visen, Efter den sidste Salve, som Bjørnstad og Jørgen affyrede fra Loftslugen, drog Svenskerne sig tilbage fra Storstilen for at raadslaa. »Djævels til Indretning med det Ovenværk, de Partigængere har lavet der!« tordnede Vagtmesteren, vor gamle Bekendt fra Olaugs Stue. »Den Rotte fælde maa vi se at faa forpurret. Galgen er de Stratenrøvere vis. — Nu ned og fourager i Kæl der og Stolpebod, Manne, og lad os se, hvad Huset h@.r paa Tallerkenen. Bagefter hitter jeg vel paa Raad«. Soldaterne forsvandt efter at der var stillet dobbelte Vagter uden for Døren til Loftslugen og uden for Huset. Kort efter genlød Rummene af drukne Soldaters Drikkeviser, Kælderens Most og Mjød skummede i Krusene, Stolpebodens Forraad blev plyndret, hver Soldat greb, hvad han kunde faa fat i; røgede og tørrede Skinker, Lammelaar og Flæskesider hang i Pakker over Ryg og Bryst. 121 derne, skelede andægtig op til Køjebræderne overl over og sagde: »Tak for Mad, gode Vorherre, og for alt godt!«

Lidt efter aabnede han Øjnene paa ny og fnisede: «Bjørnstad, han — store Torsken — i Krig — hi, hi!« Visen, Efter den sidste Salve, som Bjørnstad og Jørgen affyrede fra Loftslugen, drog Svenskerne sig tilbage fra Storstilen for at raadslaa. »Djævels til Indretning med det Ovenværk, de Partigængere har lavet der!« tordnede Vagtmesteren, vor gamle Bekendt fra Olaugs Stue. »Den Rotte fælde maa vi se at faa forpurret. Galgen er de Stratenrøvere vis. — Nu ned og fourager i Kæl der og Stolpebod, Manne, og lad os se, hvad Huset h@.r paa Tallerkenen. Bagefter hitter jeg vel paa Raad«. Soldaterne forsvandt efter at der var stillet dobbelte Vagter uden for Døren til Loftslugen og uden for Huset. Kort efter genlød Rummene af drukne Soldaters Drikkeviser, Kælderens Most og Mjød skummede i Krusene, Stolpebodens Forraad blev plyndret, hver Soldat greb, hvad han kunde faa fat i; røgede og tørrede Skinker, Lammelaar og Flæskesider hang i Pakker over Ryg og Bryst.122 Den vittige Trompeter Mårsson mødte med et Knippe Klipfisk paa Maven, han gik og bladede deri og klaprede op med det, alt mens han puttede salte Stumper Fisk i Munden paa sig selv og Kam meraterne for at kunne drikke saa meget mere af Hjcrtens Begær. »Jeg ved, hvor der ligger en Pigelil og venter paa mig«, raabte Vagtmesteren, der sad for Bord enden og tømte det fjerde Krus i den samme Stue, hvor Mand og Hustru nylig havde udvekslet deres Livs Indhold. »Brystet hendes er højt, Midjen er slank som en Dalkulles, Tænderne — hu hej! — hvide og skarpe, som om de lystede at bide i svensk Kød! Spring nogle af jer over i Genbohuset paa Skrænten hist og træk hende af Dynerne. Du der, Sven Månsson, og to Mand til at bære hende her over, men vogt jer — Vagtmester har Førsteretten, forstaar I?« Et Bifaldsraab besvarede denne Tiltale. De tre Soldater begav sig ud for at finde Vejen over til Ulles Hus paa den modsatte Side af Kløften. Lidt efter vendte de tilbage. De havde fundet Hytten tom; men de medbragte en Stige. De sidste Dages Strabadser, som de svenske Sol dater havde maattet udstaa i Sneskovene under aaben Himmel gjorde Mosten uimodstaaelig; dens Virknin ger udeblev ikke. Vagtmesterens Kinder glødede, da han rej ste sig fra Bordenden, og hans Øjne havde en dyrisk Glans, idet han udbrød: »Nu til vor Gerning, svenske Soldater. Vel har Kongen forbudt os at brænde og slaa ihjel; men vore Kammeraters Lig heroppe raaber om Hævn. Vi dra ger itøke herfrå, før Bondens og hans Folks Hoveder ligger her paa Tinfadet«.123 »Maa jeg ikke nok faa Lov til at pille lidt ved dem først?« spurgte Månsson med et sagtmodigt Smil. »De siger, jeg har saadan et grumme Talent til at trække Tænderne ud paa Folk og brække Kæberne«. Soldaterne eftersaa deres Geværer. Månsson viste sig kort efter i den aabne Dør med en Stabel Mælkebøtter støttet mod Brystet. »Se, her er vore Hjelme!« raabte han triumfe rende. »Hver Mand faar en Bøtte paa Hovedet mod Kugleregnen«. »Meget vel«, sagde Vagtmesteren bifaldende. Soldaterne hvælvede leende Bøtterne over deres trekantede Hatte. »Nu tåger fire Mand fat i Bordbenene og løfter Bordet i Vejret, to Mand stiller sig under det med Stigen, I marcherer ind, stiller Stigen til Loftslugen og entrer op under Bordtaget. Forstaar I? Sikkert Sigte — løs paa dem — for Gud og Kong Carl!« »Leve Kongen!« raabte Soldaterne og udførte Ordren. Månsson, som for Øjeblikket ikke havde noget at tåge sig til, slog Bohave og Vinduer i Stykker i det underste Stokværk, derefter stak han det tunge Tinfad under Armen, kastede Skinkerne paa Ild stedet, greb en Forskærerkniv og fulgte efter de andre, alt medens han hvæssede Bordkniven mod sin Sabel. »Skynd jer nu lidt!« sagde han til de bageste Sol dater, »for at jeg kan faa ham rettet an med et Æble mellem Tænderne; det er den eneste rigtige Maade at servere norske Vildsvinehoveder paa, at sige, når vi har røget det bravt først i hans egen Skorsten. Saadan serverer vi ved Hoffet«,124 Soldaterne 10. I det samme lød to Skud og et Smæld over deres Hoveder: Loftslugen blev lukket. De nedenforstaaende hørte Kasser blive skubbet for. Svenskerne rustede sig til nyt Angreb. Medens dette foregik i den underste Del af Huset, spildte Bjørnstad og Jørgen ikke Tiden oppe paa Loftet. Stigen blev sat til en Lem, der førte ud til det flade Tag mod Afgrundssiden. Kasser og Kister blev stablet sammen omkring Loftslugen til at skydes hen over Lemmen, naar denne lukkedes. Bjørnstad var ukendelig. Hans Pande lyste, hans Øjne lyste, hans Bryst syntes at udvide sig, medens han af cg til nikkede til Jørgen og til den sammen sunkne Kvindeskikkelse, der sad paa et Kistelaag og stirrede frem for sig med opspilede Øjne og slapt nedhængende Hænder. »Ha —"det er stort, det er herligt! det er rent ud livsaligt, det her!« udbrød Bjørnstad, der stod med Armene støttet til sin ladte Bøsse. »Ja vist, Morbror har altid holdt af at slaas«, ytrede Jørgen koldsindigt, »af Kamp og Strid. Det er noget for jer«. »Hvad snakker du om?« spurgte Bjørnstad. »Kan man ikke faa Fred med det gode, saa maa en kriges, til en faar den«. »Ja vist, Morbror vil Krig for at faa Fred, det er saa begribeligt«,. svarede Jørgen og smaalo. »Nej, ser du«, udbrød Bjørnstad mere meddel

som, end han plejede; »dette, der gør det saa livsa ligt, det er, at her findes der endelig en lyslevende Fj ende at slaa løs paa, en, der er til at se og føle. Det er noget andet end denne usynlige, sammenfil trede Kæde af Magtherrer dernede, denne tusind125 hovede Drage, som faar ti nye Hoveder for hvert et, man slaar ned. Dette her er Landets Fjende«. »Og saa trængte Morbror til at lufte sig en lille Smule, det er saa ligefremt«, mente Jørgen. Bjørnstad lyttede foroverbøjet. En klirrende Lyd som af ituslaaede Ruder naaede op til ham. Han skottede hen til Hustruen, der sad følesløs for alt omkring sig, grebet af en stor Rædsel, og traadte nærmere til Jørgen. »Dersom noget skulde hændes mig, som nok er muligt i den anstundende Krig, eftersom jeg er til Sinds at vove Livet, hvor Fare byder sig til, saa tag dig af Mari der — jeg har dyb Agtelse for hende. — Hører du, Mari?« udbrød Bjørnstad med blød Røst. »Kom lidt herhen. — Jeg har den dybeste Agtelse for dig — lad det være mit sidste Ord til dig her paa Jorden — og højere kan en Kvinde ikke bringe det til«. Bjørnstad slyngede Armen om Hustruen, der lydig og villieløs nærmede sig. Hun fo'r sammen, forvildet, men med et Smil, der bad om Undskyldning for den Rædsel, der bragte hende til at sitre. »Tak!« hviskede hun. »Men de mange døde, de mange døde dernede i Storstuen? Hvad skal der nu blive af os og af Halvor?« »Der ser du vor Himmelstige«, sagde Bjørnstad og pegede leende paa Stigen op til Tåget. »Om lidt gaar det opad, du«. Jørgen saa sig om. Han aabnede Laaget paa en stor Kiste, såtte den over Ende, saa den dannede et Skab, førte den skælvende Mari derind og skød Døren paa Klem. Bjørnstad nikkede bifaldende.126127 I det samme lød Raab fra Stuen nedenunder, de belejrede saa Svenskerne, skærmede under Bord taget med Mælkebøtter paa Hovedet, myldre frem mod Loftslugen. De affyrede deres Bøsser uden synderlig Virkriing. En Stige blev sat til, og dæk kede af Bordet steg Svenskerne i Vejret, Bjørnstad lod Loftslemmen falde, Jørgen skød Kister og Kas ser hen over den; derefter entrede begge op paa Tåget og drog Stigen efter sig, lukkede Lugen og var foreløbig i Sikkerhed. Et mærkeligt Syn mødte de to Mænd oppe i fri Luft. Himlen syntes at staa i Flammer, blaalige og røde Luer slikkede op bag Skovbrynet uden dog at farve Træernes mørke Skyggerids. Et pragtfuldt Nordlys luede denne Nat over Horisonten; lydløst og ilsomt gled Farveskær og Mørke over i hinan den, steg og sank, som en heftig Kamp førtes, üblo dig og dog som blødende Lysstrømme, heftig som jordiske Lidenskaber og dog ophøjet som overjor diske Magters Stævne. Eftersom Nordlys og Nordpol er et af vore Da ges brændende Spørgsmaal, kan det maaske inte ressere at høre, hvad højlærde Magister Jonas Ra mus, Sognepræst til Norderhougs Menighed og gift med den fra Svenskekrigen saa bekendte Anna Col bjørnsen, i hine Dage tænkte om dette Emne. »Samme Nordlys«, skriver han, »strækker sig vidt ud i Norden og stiger undertiden saa højt op, at det kan ses søndenfjelds i Norrige, og Aar 1707 blev det og set i Kjøbenhavn. Det har en lys Farve, når det staar stille; men undertiden vi ser det adskillige Farver, ligesom Regnbuefarver, naar de stiger højt i Vejret, og bevæger sig hastig op og ned i mange Grene, ligesom mange Orgelpi128 ber kunde staa hos hinanden, hvilket sker med utro lig Hastighed, ligesom mange Pustere kunde puste dem op i Vejret, hvorefter de hastigen stiger ned igen og bliver ganske borte og igen paa et andet Sted optændes. Samme Nordlys forsvinder, saa snart det begynder at dages, Hvorfra dette Lys kommer synes meget under ligt, efterdi det ikke kan være nogen Refleks af So lens eller Maanens Lys; man kan ikke heller vide, om under Nordpolen skulde findes saa store Ild- Bjerge, at Flammerne deraf kunde lyse mod Isbjer gene og derfrå give en Refleks i Luften og Skyerne. Det synes ikke urimeligt, at en Jernmaterie, formedelst flammende Ildbjerge, har sin Aabning under Nordpolen og saa rigelig imprægnerer Luf ten, at Magneten finder deraf sin Føde og Ve derkvægelse, Dog, lad det nu være, at under Polen findes brændende Ildbjerge, saa kunde man endnu tvivle, om Nordlyset deraf kunde foraarsages, uden man vilde sige, at der kan være dybe Dale mellem Is bjergene, mellem hvilke Luften trænges tilsammen og deraf, som en Puster af et Hui, puster de illumi nerede Skyer langt op i Vejret eller og, at Refleksen af de opstigende Flammer og deres hastige Bevægel ser sig i Skyerne præsenterer ligesom i et Spejl, i hvilket man ser ikke alene de reflekterede Lys og Straaler, men og deres Bevægelser. Af disse Konjunkturer og Gisninger kan en hver tåge saa meget af, som han lyster, efterdi man derom ikke har eller kan have nogen vis Erfarenhed«. — Bjørnstad og Jørgen laa tavse og udstrakte paa Trætaget, der vendte mod Afgrunden, og var129 saaledes endnu skæmet mod Fjendens Kugler. Nu ventede de paa, hvad som skulde komme. En høj tidelig, blød Stemning syntes at beherske Bjørnstad. Han havde foldet Hænderne under Nakken og saa opad mod de blinkende Stjerner. »Lille Jørgen«, sagde han omsider; »hav Tak, kære. I dette Øjeblik er jeg vist nærmere Gud end nogen Sinde. Nu skal jeg skrifte for dig. Tak, du lille Dreng,

der saa op paa mig med dine blåa, tro skyldige Øjne, frygtsomt og bedende, nåar jeg tug tede dig for Retfærds Sag. Husker du: engang drog du Huen af og bukkede efter Afstraffelsen? Jeg slog dig aldrig siden. Jeg kender dig nu og er. glad derover denne Nat, da der maaske bliver løst op for mig og min Fjende. Gud signe Norge! Gud holde sin Haand over Mari og Drengen og dig! — Tror du ikke, jeg ved, at du som et Egern i dette Nu kan redde dig«, vedblev han lidt efter, »over paa Fyrren der, som luder over mit Tag, og som jeg lod staa for din Skyld? Jeg saa dig som Dreng mangen Gang svinge dig herover, nåar Mari dernede lokkede dig med Sødsager og anden Slik vorenhed. Men du bliver denne Nat hos mig, min Gut, du flygter ikke; det er min Stolthed: en god Nordmand bliver hos mig«. »Tak for Bankene, Morbror, allermest Tak for Bankene!« hviskede han og listede famlende sin Haand ind i Bjørnstads. »Dette her er stort, det er rent ud sagt livsaligt!« udbrød den ensomme Mand, slåp Bøssen og aabnede Armene, som cm han favnede Himlen. »Jeg tak ker dig ogsaa, algode Gud, for Bankene jeg fik — de lærte mig at søge mod dig, det har jeg aldrig kunnet takke for før«. Carit Etlar : Bjørneset. 9130 Han tav. »Ser du Aftenstjernen deroppe?« vedblev han lidt efter. »Den lyste over min Sorg og min Glæde mangen en Kvæld, mest dog i Sorg. Aldrig synes jeg, Solens Straaler har skinnet klarere over de menneskelige Loves nøgne Grusomhed end Stjernen deroppe i Aften i Evighedens Glans, Loven, forgre net ud i dens mindste Smaalighed lige fra Hersker magten af Guds Naade, Vilkaarligheden, Standsret tigheder, Herren og Trællen, Dommer og Raad i skøn Forening, hele denne uopløselige Urede af Voldtægt; jeg ser det hele i al dets Gyselighed. Alle mine Dages Lys var blegt; men dette i Aften er rødt inden i mig. Jeg græd Blod; nu føler jeg Solblodet i mig. — Lille Jørgen, sig dem alle og Mari, at den Dag, jeg ser mit sidste Blod flyde, faar jeg Fred; norsk Blod flyder da for Norges Fri hed. Velsignet den Kugle, som fælder mig. — Det er, som om jeg havde Festklæderne paa i Aften, — norske Nationaldragten!« Han tav. Der glinsede noget vaadt i hans Øjen kroge; men det var sikkerlig ingen Taarer. Jørgen laa forcverbøjet og saa ind i Bjørnstads Ansigt. »Du taler sært, Morbror«, hviskede han; »det er, som om jeg hører min Violin skrige inde i fremmede Skove og ingen andre Steder. — Jeg holder saa meget af dig; jeg synes, jeg er din egen Søri". »Norges Søn«, svarede Bjørnstad. — »Nu nok med den Tale. — Stakkels Mari dernede! Hjertet skælver i hende for mig; men Svensken gør ikke hende noget: der er Ridderlighed i det Folkefærd. — Jeg beundrer Krigerhelten Carl; det er et Mand folk, han!«131 Jørgen rej ste sig halvt, slog Armen om Morbro derens Skulder og drog ham til sig. »Lad os nu bede en Bøn«, sagde han sagte. »Hvem ved, hvad dette her kan blive tik. De to Mænd tog Huerne i Hænderne; deres Læ ber bevægede sig. Lidt efter hørte de Larm nedenunder. Svenskerne var trængt op paa Loftet og undersøgte samme. Bjørnstad kom nyt Fængkrudt paa sin Bøsse. Jør gen sad oven paa Loftslugen for at give den større Vægt. Nordlyset steg og sank og gav Billedet et forøget vildt og romantisk Skær. »Giv jer med det gode!« lød pludselig en Stemme i Nærheden af de belejrede; en Skoggerlatter led sagede Ordene. Jørgen vendte sig. Over Husets brede Skorsten ragede to svenske Soldater i Vejret; deres Musket løb blinkede i Maanens Lys. »For Guds Skyld, Morbror«, hviskede Jørgen; »lad mig raade. De Mandfolk har Ret; de maa ta ges med det gode«. Bjørnstads Finger hvilede paa Aftrækkeren, be redt til at give lid. »Sikke noget Snyderi!« vedblev Jørgen henvendt til Svenskerne. »Vel har jeg hørt, at Kong Carls gossar gik i Støv og Røg; men jeg har aldrig hørt, at de sværtede sig i sodede Skorstene for at komme bag paa ærlige Fjender«. »Kast Vaabnene!« befalede Vagtmester Erikson. »Endnu er I da kun to!« mente Jørgen. »Her er et Par til!« lød et Brøl fra Tagmønnin gen. Et Brag ledsagede Ordene; Træflagerne, som dannede Tåget, splittedes; svenske Soldater og Mu sketløb kom til Syne i Aabningen. 9*132 »Kast Vaabnene!« gentog Vagtmesteren. »Een to —!« »Tøv lidt, strenge Hr. Vagtmester!« sagde Jør gen sagtmodigt og lod langelig sit Blik glide over mod den mørke Skov paa den modsatte Side af Kløften. »Jeg ser nok, I er vore Overmænd; men hvad agter I at gøre med os, nåar I nu fanger os spillevende?« »Rebet!« tordnede Vagtmesteren; — »hvis det ellers er Umage værd at gøre saa megen Ophævelse af Stratenrøvere som jer. — Læg an, Manne!« En sagte Klirren lød, mens Soldaterne skiftede Haandgreb om Bøssekolberne. En uhyggelig Stil hed indtraadte. Bjørnstad stod oprejst i Maanens Skær; hans brede Pande dannede en skinnende Lysflade, hans mægtige Bryst strakte sig mod Fjen dens Bøsser, roligt og værdigt, som var . her blot Tale om at modtage en fyrstelig Udmærkelse for tro Tjeneste. »Een —to —!« lød atter Vagtmesterens Kom mando. »Tøv lidt!« raabte Jørgen og sprang frem foran Morbroderen. »Er I kristent Folk og sender to Mænd i Døden uden at unde dem Tid til en Bøn?« »Bed, men kort!« svarede Vagtmesteren utaal modig. »Siden de har havt saa travlt med at komme herop paa Tåget, synes mig Vagtmesteren bør lette dem

Nedstigningen«, ytrede Erik Månsson, der var krøbet hen til Underofficeren bag Tagmønningen, ledsaget af tre Mand. »Hvad mener du?« spurgte Erikson barsk. »Eja, Huset her er jo en Ørnerede, som hænger over Afgrunden; lad os tvinge de Mandfolk ud fra133 Tåget med vore Sabler, saa sparer vi Krudtet og har nek saa megen Fornøjelse af at pirke lidt ved dem, inden de vil til at hoppe«. »Ikke saa ilde«, sagde Vagtmesteren. »Det er to slemme Misdædere, vore Kammeraters Blod raa ber om mandhaftig Hævn«. Under øredøvende Jubel slog Soldaterne Kreds om Fangerne. Jørgen stod rolig ved Bjørnstads Side; han syn tes at lytte med spændt Opmærksomhed ud mod Skoven. »Nu vel!« sagde han til Vagtmesteren. »Lige saa gerne springe i Døden som krybe i den. Blot maa I, strenge Hr. Officer, tilstede en døende hans sidste Bøn. I formene mig ikke endnu en Gang at spille den Vise, som ieg spillede for Kong Carl efter Slaget ved Pultava?« »Ikke det skulde være en Løgn for at knibe Li vet?« spurgte Vagtmesteren haanligt. »Han spillet for Kong Carl ved Pultava?« raabte Trompeter Månsson og stillede sig frem foran Jør gen, idet han rev Trompeten fra Siden. »Denne her spillede jeg for vor Konge, da han kørte fra Slaget, og aldrig saa du herligere Helte end Sven skerne i Nederlaget!« Han såtte Instrumentet til Munden og blæste de første Strofer af den svenske Fanemarch. Tonerne lød haarde og skingrende gennem Natten. Jørgen trak foragtelig paa Skulderen. »Gav Kong Carl dig ogsaa sit Billede at nære for den Musik?« spurgte han, drog en Medaillon frem fra Brystet og holdt den højt i Vejret. »Du spiller jo falsk og trakterer dit Instrument som en Slagter«.134 »Falsk, Slagter!« skreg Trompeteren og sprang ind paa Jørgen. »Ræk ham dit Horn og lad os se, om han kan blæse sin egen Ligsang bedre«, sagde Vagtmesteren. »Det Tudehorn duer ikke til Musik«, svarede Jørgen. »Der hænger en Fedel hernede paa Væg gen i Storstilen; hent den, saa skal jeg spille den Vise for jer\ som bragte Taarer i Heltekongen Carls Øjné, da han laa saaret og forpint paa Lejet. Der med er det hele forbi«. Vagtmesteren gjorde et Tegn. Månsson for svandt gennem Tåget. Et eget Smil fo'r over Jørgens Ansigt, medens han saa over mod Skoven og slog sine Hænder sam men, som for at varme Fingrene. Lidt efter modtog han ung Halvors Violin. »Lir du nu din Vise af i en Fart!« sagde Måns son cg lo; »bagefter skal jeg plante denne her som en ægte Slagter i dit Hjerte!« Han svingede Sabelen over Fangens Hoved. Jørgen greb Violinen og lagde den til Kinden. En bred og skærende Tone brød løs under et Bue strøg, som aldrig syntes at faa Ende; derefter gled Vuggevisen frem, blid og skælvende. Det lød som et Barns Bøn om Hjælp, en Maning, et Angestraab om Dødsfare. Jørgen holdt inde, lyttede, sem om han ventede et Svar. Da fo'r pludselig det samme gaadefulde Smil over hans Ansigt; han kastede Ho vedet tilbage, saa op mod Stjernerne og spillede Vårmelandsvisen. Blide, inderlige Toner steg frem i Tusmørket; de kom som et Savn, som en Hilsen fra Hjemlandet, som et vemodigt Minde, Skygge rigets hemmelighedsfulde Røst til de levende; ri gere og mægtigere banede Tonerne sig Vej under de135136 stigende Buestrøg, Livets Længsel, Sejrens Fryd lød til sidst i den gamle, gribende Folkevise. »Han kan ikke gøre for, at det lyder saa kønt«, hviskede Månsson; »det er Dødsdeliriet, som kriller i Fingrene paa ham«. Jørgen stod omgivet af drukne, lyttende Solda ter. Nogle følte Beruselsens let vakte Højtidelig hed med Bøsserne beredte til Eksekutionen, andre stod tavse, grebne af Øjeblikkets storladne Roman tik, og dråk i dette korte Øjeblik übevidst af rene Kildeaarer, af Poesiens, af Barnesindets evig sprud lende Strømme. Fædrelandet, dette halvtbe grebne Ord, dirrede i disse halvtfuldbaarne Sjæle. Der blev ganske stille. Det store Moderland, Menneskehedens, svensk, norsk eller dansk var over dem alle. Jørgen havde sænket Buen. Vagtmesteren traadte hen til ham. »Frem med det Billede, du siger, vores Konge gav d'g!« sagde han. »Der kan være noget i det«. Jørgen aabnede Medaillonen. »Se og genkend det alle«, udbrød han med lav Røst. Carl den Tolvtes Ansigt med de smalle Kinder og den mandige, urokkelige Ro viste sig i det hendø ende Nordlys. »Det har sin Rigtighed«; sagde Vagtmesteren og holdt Haanden hilsende til Huen, medens han betrag tede Billedet. »Her mangler blot Hugværgen, vor Konge altid slæber hen ad Jorden — Træd an, Manne!« sluttede Geled. »Præsenter Gevær for denne Mand!« Soldaternes Hilsen klirrede taktfast i den lette Frostluft.137 »Den Mand bærer vor Konges Billede om sin Hals; derfor sender vi ham i Døden med Officers honnør«. Soldaterne adlød ivrigt og beredvilligt. I Vest rødmede Himlen af den nedgaaende Maane, der hang som en glødende Ildkugle over de sorte Skove. To Fyrretræsfakler, der var tændt for Eksekutionen, kastede et grelt Lys over de arrede Krigeransigter. »Nu ind paa dem med Sablerne og i Afgrunden med dem!« kommanderede Vagtmesteren. »Nu blot en Bøn, svenske Mænd!« sagde Jør gen; »blot en ganske Hile en for jeres egne syndige Sjæle!« raabte han med hævet Røst, slog Armen om Bjørnstads Skulder, medens Soldaternes Kreds trængte dem

Skridt for Skridt nærmere mod Af grunden. Der lød et Glenteskrig ovre fra Skoven. »I Knæ, Morbror!« hviskede Jørgen. »Stræk dig fladt hen ad Tåget. Ret nu skyder Klokker Bakke og hans Folk derovre«. Bjørnstads Kæmpeskikkelse vaklede under Jør gens Tryk. Han sank i Knæ. I det samme kastede Jørgen sig over ham, knugede ham mod Jorden og raabte med, sine Lungers fulde Kraft: »Skyd, norske Mænd — i Jesu Navn, skyd!« Lynglimt, ledsaget af skarpe Knald, brød frem fra Skovens Stammer; fem svenske Soldater straktes hen ad Husets Tag. »Forræderi!« raabte Vagtmesteren og krøb med de tiloversblevne Soldater ilsomt ned gennem Hullet i Tåget. Et Jubelskrig hilste de flygtende; Klokke ren fra Id, Halvor og deres Mænd blev synlige mel lem Træerne paa den modsatte Side af Kløften.138 Men længst tilbage stod en slank Pigeskikkelse. Hun havde i Dødsangest bævende lyttet til Violinens Toner, — havde længst forstaaet, at han derovre spillede den store Lidenskabs Fest og Frelse ind i hendes Sjæl. Bjørnstad rejste sig med et Suk. »Saa vender vi tilbage til den gråa Aldaglighed«, sagde han. »Men tilstaa, Fedelspiller: da du spil lede din Moders Vuggevise, saa troede ogsaa du, at det stundede mod den store Hvile?« »Le ikke, spot ikke, Morbror«, jublede Jørgen og pegede opad med Buen. »Da jeg spillede den Vise, troede jeg saa fast, vi vilde blive hjulpet. Der er helligt Trylleri ved den. Hver Gang jeg spiller den Sang i Nød og Betryk, saa lyser det op, og jeg bliver hjulpet, — for saa er Mor med, skal jeg sige dig«. Det var paa den Tid, da Lys og Mørke brødes. Morgentaagen bølgede mellem de rimfrosne Grene. Da den lettede, og Solen sejrrig brød igennem, laa ifølge et Øjenvidnes trykte Beretning fem svenske Seldater paa Bjørnstads Tag, »cg de glemte at gaa ned siden«. Spionen. Næste Morgen laa Svendsen Bakke oppe i en muret Fordybning paa Udsigtsbjerget oven for sin Gaard, Bakke. Herfrå, kunde han holde Øje med den svenske Grænse og tillige se Hjemmet nede ved 138 Men længst tilbage stod en slank Pigeskikkelse. Hun havde i Dødsangest bævende lyttet til Violinens Toner, — havde længst forstaaet, at han derovre spillede den store Lidenskabs Fest og Frelse ind i hendes Sjæl. Bjørnstad rejste sig med et Suk. »Saa vender vi tilbage til den gråa Aldaglighed«, sagde han. »Men tilstaa, Fedelspiller: da du spil lede din Moders Vuggevise, saa troede ogsaa du, at det stundede mod den store Hvile?« »Le ikke, spot ikke, Morbror«, jublede Jørgen og pegede opad med Buen. »Da jeg spillede den Vise, troede jeg saa fast, vi vilde blive hjulpet. Der er helligt Trylleri ved den. Hver Gang jeg spiller den Sang i Nød og Betryk, saa lyser det op, og jeg bliver hjulpet, — for saa er Mor med, skal jeg sige dig«. Det var paa den Tid, da Lys og Mørke brødes. Morgentaagen bølgede mellem de rimfrosne Grene. Da den lettede, og Solen sejrrig brød igennem, laa ifølge et Øjenvidnes trykte Beretning fem svenske Seldater paa Bjørnstads Tag, »cg de glemte at gaa ned siden«. Spionen. Næste Morgen laa Svendsen Bakke oppe i en muret Fordybning paa Udsigtsbjerget oven for sin Gaard, Bakke. Herfrå, kunde han holde Øje med den svenske Grænse og tillige se Hjemmet nede ved139 Bakkesund, som paa det Sted er omtrent 300 Meter bredt. Stedet bærer endnu Navnet »Klokkersengen« og fremvises som en af Egnens Seværdigheder. I vore Dage tilhører denne Gaard en dannet og belæst Bonde, Mathis Bakke, hvis Slægt har ejet Stedet siden Klokkerens Død. Eftersom Gaarden ligger nær ved Grænsen, blev den i alle Svenskekrige be søgt af Fjenden. Svendsen Bakke sad denne Morgen med Bøssen ved Fod og saa frem for sig i Taagerne, der jog hinanden i Dalen. Her ventede han nu i offerglad Kærlighed til sit Land. Han havde gjort sit Livs Regnestykke op og var i Fred med sig seiv. I Dag sad han her i fuld Livskraft, beredt til i Morgen at træde ind i Evigheden. Hjemme i Stuen groede hans Sønner i Vejret, det unge Norge, omgivet af en kløgtig Moders Røgt — hvad Magt laa der nu paa hans Liv, dersom han kunde gavne sit Land? Han var det gamle Træ, der havde saaet sin Sæd, rede til at falde for Øksen. Bakke var i Dag iført en islandsk Trøje, et Læ derbælte om Livet, i hvilket stak en Pistol og en lang Tollekniv i udskaaret Træskede, Nede i Dalkløften lød endnu Ulvenes Tuden. I hine Dage strakte uigennemtrængelige Skove sig over de skønne Bakkedrag. Her levede endnu Vild tet i frodige Flokke og gjorde Vintervejene usikre ved højlys Dag, naar Frost og Sne gjorde Føden knap. Solen steg op over Ildsletten, Hundreder af bredkronede Fyrretræer og Graner, som i tidligere Aarhundreder havde været Vidne til Svenskernes hyppige Indfald i Landet, strakte deres rødbarkede Grene ud over Jorden; den stigende Sol mægtede næppe at trænge gennem deres Fletværk. Andre140 Steder stod Træerne længere fra hverandre og dan nede luftige Perspektiver udåd mod de blåa Taa ger, der fanger Fantasien og leder den ind til endnu vildsommere Egne i Skovenes Dyb. Der lød knirkende Skridt over Fjeldstien, og Halvor kom til Syne, han bar en vældig Kiste i Remme over Ryggen, i Bæltet stak en mægtig Ryt terpistol, et Krigsbytte fra den sidste blodige Nat, dens skinnende Skaft og Løb røbede, at den nylig havde været

Genstand for en kærlig Oppudsning. Desuden bar han et Horn i en Snor over Skulderen. »Godt, at du kommer inden berammet Mødetid«, sagde Klokkeren og rejste sig. »Jeg er saa bedrøvet, Morbror«, sagde Halvor og rystede Byrden af sig. »Jeg troede ikke, der i Verden var saa tung en Sorg at bære«. »Er der noget i Vejen hjemme?« spurgte Svend sen Bakke. »Aah nej«, svarede Halvor; »Far og Mor er flyt tet over i Moster Ulles Hytte, desformedelst Sven skerne har skamferet hele vort Hus, Ruderne er knust, Møblerne maset, og ingen af Bysfolket eller Naboerne vil hjælpe os at sætte det sammen igen, for nu er Far jo fredløs«. »Hvordan er det med din Mor?« spurgte Klok keren. »Mor ligger syg i Moster Ulles Seng; Mor er jo kun en Kvinde og saa svag og god. Du tror det ikke, men hun græd ogsaa over de faldne Svenskere, der blev baaret ud af vort Hus i Morges!« »Naar vi i Nat kommer hjem fra Colbjørnsens Ærinde i Svenskelejren, saa flytter vi dine Forældre ned til mig paa Bakke«, sagde Klokkeren; »i mit Hus er de fredlyste«.141 »Mor flytter ikke fra Far, og Far bliver paa Fjeldet«, sagde Halvor bestemt. »01aug er borte«, tilføjede han sagte. »01aug?« spurgte Bakke. »Jeg bad hende saa mindelig om at blive hos Mor; men hun rystede paa Hovedet og sagde, at et Skændselsbarn ikke havde blivende Sted under Bjørnstads Tag. Saa tog hun sine fattige Klæder cg gik til din Kirke i Id. Jeg fulgte hende og blev uden for Døren. — Ak, Morbror, der er vist ikke mange Mennesker i Verden, der har baaret saa tung en Sorg som jeg i denne Morgenstund. — Hun slæbte sig op langs Stoleryggene som en syg og træt gammel en, og hun blev ved at ryste med Hovedet og hviske: »Mit gamle Hjem — mit gamle Hjem!« Hvor Vinden skar og Taaren frøs paa hendes Kind, der hun laa paa Mormors Grav og græd, og hun kyssede Træværket om Graven og sagde med høj Røst: »Herre Fader, du, som kan bøje alle Hjerter, mag det saa, at jeg maa komme hjem igen!« Nu er hun gaaet til Halden og sin nye Plads, og det er min Skyld det hele, derfor er jeg saa bedrøvet og hjertesyg«. Bakke hørte til, mens han ordnede nogle Smaa pakker i Kramkisten, som Halvor bragte, og fordelte dens Indhold, Uldsager og Tobak, i to Bylter. »Vi er i Dag alle som Olaug hjemløse i Fjende haand«, sagde han. »Lad os nu først søge at redde vort Land; siden henter vi Olaug hjem, din Mor og os alle«. Han gav Halvor den ene Pakke, og seiv den anden, og de begav sig af Sted for ifølge Peder Colbjørnsens Ønske at udspejde Fj enden og bringe142 sikker Underretning om hans Styrke og Stilling og Planer til Frederikshald. »Du har Ret, Morbror!« udbrød Halvor. »Nu maa vi slaas som Mænd; bagefter kommer alt det andet vel af sig seiv. — At dette netop skulde hænde mig den lykkeligste Krigsdag i mit Liv!« Lidt efter mødte Vandringsmændene to Bønder, Niels Nordby og Jens Aas. »Hvor skal I hen, Klokker Bakke?« spurgte Jens Aas. »Vi skal hen til Svensken og sælge ham lidt Skraatobak og andet Pilleri«, svarede Bakke og smi lede. »Med det samme er han maaske saa ven lig at fortælle os lidt om, hvad han har for«. »I kommer til at vælge en anden Vej, Klokker«, sagde Niels Nordby; »der kommer nogle svenske Ryttere her ned over, og de er helt mordlystne at se til; ret straks drejer de om Pynten«. »Hvor mange er de?« spurgte Klokkeren. »De er fire og tyve Mand og har en Oberstløjt nant med sig«. »Saa maa vi vel gaa af Vejen for dem«, sagde Bakke sagtmodig og skred ind i Skovtykningen. Her lagde han og Mændene sig i Baghold. Da de havde ligget en Stund, kom et fjendtligt Rytter parti i fuld Fart til Syne paa den smalle Skowej. En samtidig Vaabenfælle beretter ordret følgende om denne Morgens Hændelse: »Klckkeren samt de andre Bønder skød til Fj en den og traf saa vel, at Oberstløjtnanten ved Navn Baltzer faldt straks død ned paa Jorden og Hesten ligesaa. Over disse uformodentlige Skud blev al hans underhavende Følge forfærdet og gav Hestene af Sporene og red bort. Da de nu i denne Angst143144 havde rendt en Fjerdingvej derfrå, mødte de en Bondepige, som de hævnede deres Harm paa og lod se deres store Mandhaftighed, idet de hug hende i Akselen, fordi hun ikke vilde bekende, hvem der laa i Skoven, som var umuligt, eftersom hun ikke vidste det. Da de nu ikke fik nogen Underretning derom, syntes dem det dog ej være anstaaeligt, saa ledes at forlade deres Oberstløjnant og ikke at se, om der var flere end de tvende, som de hørte skyde, hvorfor de vendte tilbage med et skælvende Mod og fandt Oberstløjtnanten for sig dødskudt ind ad Panden og ud ad Nakken. De begyndte da at skrige og formane Klokkeren med Bønderne, at om de havde Mod, de da nu vilde komme til sig; dog stod de et godt Stykke fra Pladsen, hvor de havde tåget Liget fra. Men den gode Klokker Ole Svend sen Bakke samt de andre Bønder forstod sig meget vel paa det Gæstebud, de blev indbudne til, og laa derfor stille i den Tanke at skænke disse gode, svenske Mænd et Par Kugler og siden gaa deres Vej. Da nu Fjendén ingen fandt i Klippen, tog de bort med det, de fik, stoppede Liget i en Sæk og førte det med sig«. Den Klippe, hvor Oberstløjtnanten blev skudt, kaldes endnu i Dag »Baltzerklippen« eller »Gene ralkloven«,*) fordi Tradition og Folkesnak senere

har forfremmet den faldne Officer til General, af hvilke der skal have været Overflod i Carl den Tolvtes Armé. »Gud være hans Sjæl naadig!« sagde Klokkeren alvorsfuld og traadte frem fra sit Skjul. »Han var vor Fjende; nu er han min Anklager hos Gud«. *) En Klove er en lille Saenkning mellem to Bjerge.145 »Nej, Morbror, Vorherrc siger: saadan en, der lister ind i norsk Land i Mulm og Mørke og bedri ver Hærværk og voldeligt Overfald!« udbrød Hal vor, der syntes at have rystet Morgensorgen af sig, stolt og lyksalig over denne mandige Bedrift. »Saa du, hvor Generalen slog Armene i Vej ret, da han faldt ned over Klippen som en fyldt Sandsæk? Han sagde vist Farvel til os. Hurra! det er noget andet end at skyde Ulve og Egern. — Dér ligger han nu i Sækken, svenske Generalen!« »Stille, Dreng!« sagde Klokkeren barsk. »Den døde haaner man ikke; han faldt i sin Konges Ærinde som en ærlig Soldat«. »Det gjorde han; men han faldt for en ærlig, norsk Kugle, der værnede sit Land, og du er den tapreste Degn, Norge har havt', Morbror Bakke; jeg helder meget mere af Knaldet af din Bøsse end af Knebelen i din Klokke — Sippedeja — en svensk General!« De gik nu tavse videre og undgik Hovedvejen, Jens Aas og Niels Nordby bød Farvel lidt længere henne, Bakke og Halvor kendte hver Sti og Kløft og Klippeskjul i flere Miles Omkreds, Efter len Times Forløb, hvori de havde banet sig Vej ad bug tede Fjeldstier, udstødte Klokkeren et Skrig, som når Urfuglen skogrer. Det blev besvaret højere oppe i Fjeldet, og en Bonde kom springende ned over mellem Klippeblokkene. »Du lader vente paa dig, Haavi«, sagde Bakke. »Vor Ko er ilde syg«, svarede Bonden, »hun staar og skronner og æder hverken Hø eller Skråa. I, som er saa forfaren en Mand i Lægekunst og Bøger, kender vist Raad derfor?« Carit Etlar : Bjørneæt. 10146 »Har du set noget til Svensken, som jeg sendte dig ud at spore?« spurgte Klokkeren barsk. »Ja vel; der ligger et Parti paa henved femten Hundrede Mand, Ryttere og Fodfolk, heromme nordpaa bag Kulhytten«. »Det er godt«,. sagde Klokkeren, »Giv Koen i Aften et frisk Opkog af Timian og Krusemynte og andre stærke Urter — skønt du fortjente at miste din Ko, siden du tænker først paa, at den er i Fare, og siden paa, at dit Land er i Nød«. Bakke og Halvor fortsatte deres Vej i den Ret ning, Bonden angav, at Svenskerne laa. Solen var gaaet bag Skyer, og den korte Vinter dag hældede, da de naaede en Fjeldskrænt, der om Sommeren bærer mange Mosarters rige Farver fra det varmeste jordbrune til det lyseste Guid. Nu laa Klippen hen i sort og hvidt, Tid, Regn og Vin terens Kulde havde furet den med Fortids Runer; gråa og blaalige Afstandstaager fyldte Kløfterne, tunge Skyer hang fast i Trætoppene over de gran bevoksede Skrænter. »Jeg ser dem, Morbror«, hviskede Halvor, der sneg sig nogle Skridt foran Bakke; »de har tændt Vagtblus dernede og koger Mad — de myldrer som Maddiker i en fremmed Mands Melsæk«. »Ær din Fj ende, Knægt!« sagde Klokkeren. »Han lyder sin Konges Bud, du dit Lands; enhver kan være god for sig«. »Ja, Svensken kan være god for sig, når han vil lade Norge være i Fred for sig«, svarede Halvor heftig. »Hvad tror du, han vilde sige, om vi saa dan væltede os ind i hans Land og slog Ruder og Døre ind i hans Rige? — Se, hvor Luen. flammer under Røgskyerne dernede, og se, Morbror! — der147 blinker Vaaben gennem Røgen, Det er som et herligt Eventyr af Sagabogen! — Var det ikke svenske Fjender, saa vilde jeg være med blandt dem dernede«. Klokkeren fortsatte sin Vandring uden at svare; hans Tanker kredsede om hans Formaal; han saa og hørte, han spejdede og lyttede og gik rolig videre. Som efter en uhørlig Befaling begyndte pludse lig Trommer og Horn at lyde rundt omkring dem. Soldaterne sprang op fra Baalene, strømmede ud fra Sæterhytter og Granrishuler, for at samles om kring Fanen; en Salme lød gennem Tusmørket, dumpt og pligtmæssigt sunget af hæse, sprukne, ogsaa af rene Mandfolkestruber. Nogle sang med Følelse, andre af Vane; det lød højtideligt i Skov stilheden. Hver Morgen Klokken syv og hver Aften Klokken fire lod Kong Carl sine Soldater holde Bøn. Naar Timen slog, og Trompeten kaldte, standsede Mand skabet seiv under Fremrykning; hver Soldat faldt paa Knæ paa det Sted, han stod, ligesaa Kongen, hvor opblødt eller sumpet Vej og Mark end var. Kong Carls dybe Gudsfrygt stemmede nøje over ens med hans rene og nøj somme Sæder, hans Uegennytte og Gavmildhed, men stod i paafaldende Strid med hans Uforsonlighed, Krigs- og Hærgelyst. Seiv bar Carl den Tolvte altid Gustav Adolphs Bøn nebog i sin Lomme og læste deri hver Morgen, til lige Søndag Eftermiddag, og nedskrev i Begyndelsen hver Gang, han havde gennemlæst Bogen. Da han var begyndt Læsningen forfra fjerde Gang, rev han dog Anmærkningen ud af sin Notebog, for at ingen skulde tro, at han pralede hermed. 10*148 Klokkeren var standset; han foldede sine Hæn der og sænkede Hovedet. For ham var Andagts timen følt og sand mellem Fj ender som i hans egen Kirke. Halvor gjorde ligesom han saa Morbroderen gøre; men hans Blik fløj uroligt og nysgerrigt frem cg tilbage over de fjendtlige Grupper, og han kom til at sige: »helliget vorde mit Navn« i Stedet

for »dit Navn«, medens han fremsagde Fadervor. Lidt senere traadte Bakke og Bjørnstads Søn ind i Svenskernes Lejrkreds. Der var rundt om rejst Telte og Hytter af Grangrene; uden om Lejren stod Rustvogne, Feltskyts og Rytteriets Heste; hist og her laa henslængt paa Sneen Gryder, Økser, kort sagt, det Virvar herskede, som var ejendommeligt for hine Tiders fremrykkende Armeer. En dæmpet Summen fyldte Luften under Fyrretræerne, hvis Kroner denne Aften tav. Klokkeren skred uforsagt fremad; de udstillede Forposter ved Vejen havde ikke bemærket de to Mænd, der traadte frem fra Skovtykningen. »Hvem der?« raabte nogle Soldater og sprang op fra Varmebaalet. »En ringe Købmand, som agter at slaa en Han del af om et og andet i Kong Carls Lejr«, svarede Klokkeren og standsede. »Grib og undersøg dem!« befalede Underofficeren. Et Par Soldater udførte Befalingen, men fandt intet mistænkeligt. »Jeg har et Par forsvarlige Kravestøvler; vil I ikke ogsaa se dem efter?« spurgte Halvor enfoldig. I samme Nu var Klokkeren og Drengen omrin get af vejrbidte, forfrosne, svenske Krigere; de op strøgne Knebelsbarter, de arrede Ansigter og op svulmede Hænder bød velkommen. Underofficeren149 kommanderede barsk, idet han pegede paa Bisse kræmmernes Bylter: »Saa op med Lædiken!« Sven&sen Bakke udbredte omhyggeligt sine Va rer paa et Dækken; Halvor saa sig om med spil lende Øjne. »Uldne Trøjer og Vanter!« sagde Vagtmeste ren foragtelig; »den Slags bruger hverken Kong Carl eller hans Mænd — Skraatobak — det lader jeg gaa Brændevin — det liver Herren evig op i jeres fordømte isfielde! — Hid med Brænde vineni« Klokkeren og Halvor skænkede beredvilligt af deres Dunk for de købelystne Soldater. »Hvad har du der?« spurgte den mistroiske Underofficer og pegede paa en Pakke, som Svend150 sen Bakke forsigtig, men temmelig iøjnefaldende lagde til Side. »Det er Stads til svenske Generalen«, sagde Klokkeren. »Det er Forgift«, sagde Halvor og stillede sig foran Pakken. »Svenske Generalen!« ytrede Vagtmesteren; »det er i Nat selve Kong Carl«. »Selveste Krigsmajestæten!« udbrød Halvor og trak Huen af. »Ak, om jeg kunde faa ham at se i Ansigtet, blot en Gang, saa skænker jeg i Grams hele min dyre Bylt til jer alle, Kong Carl, Solda ternes mægtige Soldat — Herre Jemini, Morbror, bed dem dog, om vi maa faa ham at se, blot et ene ste Minut. Jeg vil saa gerne se ham«. Drengens uforbeholdne Begejstring tiltalte den svenske Befalingsmand og kom Svendsen Bakke vel tilpas. »Om I kunde tilstaa os en saa formastelig Bøn«, sagde han, »hvis Kong Carl virkelig findes her i Lej ren, for nede i Frederikshald sagde man i Morges, at han var draget med Hæren ad Christiania til«. »Kong Carl er alle Vegne og ingen Steder«, sva rede Befalingsmanden. »I Aftes kom han hertil; en Hest styrtede under ham undervejs«. »Styrtede?« udbrød Halvor. »Kongen elsker sine Krigere, skal jeg sige jer, og mener, at vort Haandværk er det ypperste paa Jorden«, vedblev Underofficeren med Selvfølelse. »I Gaar inspicerede han Rytteriet ved Enning dalbroen«. »Kors, har I Rytteri ogsaa der?« udbrød Klok keren beundrende. »Monstro de kunde have Brug for lidt Bissekram?«151 / »Ja, Hestfolk har vi nok af, blot jeres forbandede Klipper havde lidt mere Foder. Over hundrede Heste maa vi slaa løs deroppe om Natten, for at de kan faa noget at bide«. »Se, se! Over hundrede Heste!« udbrød Bakke. »Men det var Kong Carl, I fortalte saa kønt om«. »Kong Carl kæmper ved vor Side som en trofast Kammerat, og for at forbinde vore Saar river han sin Skjorte itu«. »Sin kongelige Skjorte«, gentog Halvor, »Men han fordrer, at vi skal suite og fryse ihjel uden at kny«, vedblev Vagtmesteren og tømte det Tinbæger, som Bakke holdt hen for ham. »Den af os, som beder Fjenden om Kvarter — pføf! — han er brændemærket. Og vor Konge kan rolig se os bløde og falde i tusindvis; han rider sejrsstolt over sine Svenskeres Lig«. »Det maa der ikke klages over«, sagde en graa haaret Soldat; »han sulter om Kap med os; vi hører hans Hjerte banke for os midt i Kanontordenen. Leve vor Kammerat, Kong Carl!« Et Leveraab lød dumpt og genklangsløst over Snepuderne i den stivfrosne Egn. »Jeres Konge lader til at være en brav Mand«, sagde Klokkeren. gjeres Konge bliver ogsaa en brav Mand, for snart er Kong Carl jeres Konge«. »Og de Asiaters og Tyrkers med«, sagde Halvor og bukkede. — »Kan vi faa ham at se?« Svendsen Bakke uddelte under denne Samtale sin Skraatobak uden at se saa nøje paa Betalingen, og det gik alt sammen overmaade fredsommeligt. Vagtbaalet bragte de mørke Fyrrestammer til at rødme, Træerne kastede deres mørke Skygger over152 Soldaterne, der lo og sang, mens Elven laa stivfros sen cg tavs. »Ja, saadan er vor Konge«, sagde en arret Soldat cg skuldrede den afbarkede Gren, hvormed han som en Slev rørte rundt i Grødgryden. »Nu ligger han paa et Knippe Grangrene derovre i Sæterhytten og holder Dom over General Aschenberg, der nyssens rej ste af Landet med sit Regiment, ferdi jeres Præst i Schieberg fortalte ham Røverhistorier om, at I havde et overmægtigt Overfald for«. »Ja, Aschenberg rendte nok Klokken et om Natten fra Øllet som stod og gik i Karrene, og fra

Dejgen, som de samme Aften havde sat til hele Regimen tets Underholdning!« lo Halvor, »og aldrig saa snart skikkede jeres General Breve af Sted fra Præste gaarden, saa var jo Præsten færdig at give vores Folk Kundskab og snappe Bortdragerne*) bort«. »Jeg vil saa gerne hen og se Kong Carl«, gentog Halvor og kastede hele Indholdet af sin Pakke i Grams til Soldaterne- »Blot et ene ste livsaligt Blink uden for Vinduet, det kan jo ikke skade ham. Sig ja — aah hvad, strenge Hr. Gberst?« *) Præsten, Hr. Peter Rumohr, der havde tjent som Kornet under Hertugen af Wiirtemberg mod Jacob Stuart, gjorde sig velfortjent under Kong Carls Indfald i Norge, idet han listelig forledede General Aschenberg ved falske Rygter til at trække sig tilbage over Grænsen og saaledes væsentlig bidrog til, at Nordmændene slog det svenske Parti paa Moss, hvor bl. a. Kong Carls Krigskasse fandtes, og hvor Fjenden mistede 300 Mand. Da Kong Carl med uforret tet Sag drog sig tilbage fra Christiania, lod han Præsten overrumple og slæbe med i Fangenskab til Sverrig, hvor han efter to Aars Lidelser døde af Skørbug og Vatter sot, »saasom han mest spist? Drøvelsens Brød«,153 Vagtmesteren stod lidt og betænkte sig, derefter vinkede han til Svendsen Bakke og Halvor, at de kunde følge ham, og gik over mod et lille snedækt Træhus, støttet mod Klippevæggen. Et rødt Vagtbaal lyste gennem den aabne Dør ud over Sneen. En Skildvagt gik frem og tilbage med dragen Sabel foran Hytten. Vagt mesteren vekslede negle Ord med ham, saa blev det de to Fremmede betydet, at de under Be vogtning af Vagtmesteren maatte se ind gennem den lille Rude. Halvor traadte frem til Vinduet foran Morbro deren; men han fo'r straks tilbage og hviskede; »Se — se selv!« Svendsen Bakke saa en bredskuldret Mand, der sted tæt inden fer Glarruden overfor en siddende svensk Officer. Manden syntes at forklare noget, mens Officeren skrev. Derefter strakte Manden Haanden ud cg tog nogle Sølvdalere, som Officeren kastede paa det lille Bord. Han skrabede ud med Benet og forled Hytten. Da han traadte frem i Maanelyset, blev Skip per Daniels Træk synlige under hans laadne Hue. Han genkendte Klokkeren og Halvor og syntes at blive übehagelig berørt ved dette Møde, men fattede sig imidlertid hurtigt og hviskede med et bredt Grin: «Svenske eller norske Penge fylder lige godt i Bøssen — hva' behaer, Morbror? Sikken en lun Bedemand, jeg der har til Onkel! Gaar han ikke her og snyder sit eget Fædreland op i dets aabne Øjnel« Klokkeren betragtede ham med et flammende Vredesblik, der bragte Daniel til at sænke sit,154 »Stakkels hjemløse Mand!« sagde Ole Bakke med lav Røst. »Jeg er jo netop ude og betler sammen til et lille net og hyggeligt Hjem«, svarede Daniel. »Du bliver ved at være en hjemløs Stakkel alle Dage, for du har ikke noget Fædreland«, sagde Bakke og vendte sig fra ham. »Fædreland mig her og Fædreland mig der!« udbrød Daniel fortrædelig. »Det har mange til at passe paa sig; jeg har kun mig; der tåger Vare paa mit. — Sikken en nederdrægtig lun Morbror, jeg der har faaet! Gaar han ikke her og sælger af sin Kramkiste til vor argeste Landsfjende, og saa sæt ter han sig paa den høje Hest, nåar en anden en ogsaa søger at holde Handelsforbindelsen vedlige meflem to hæderlige Nationer!« »Du har jo ingen Kramkiste!« udbrød Halvor og traadte nærmere til Daniel; »og alligevel fik du Sølv mønt for noget, du solgte derinde, mens vi —« Klokkeren greb Halvors Arm. Det kunde let blive skæbnesvangert i dette Øjeblik at røbe deres Rejses sande Ærinde for Skipperen, der nylig havde solgt sit Lands Hemmeligheder til Fj enden. Vagtmesteren saa mistroisk fra den ene til den anden uden at kunne opfatte den hurtig førte, hvi skende Samtale. »Faar det snart Ende, dette her?« spurgte han barsk og traadte ind mellem dem. Halvor sprang hen til det oplyste Vindue. Hans røde Kinder blev blege, hans Øjne spiledes op, me dens de stirrede gennem den lille, tilsneede Rude, som om han var under Paavirkning af noget over naturligt. Hans Fingre krummede sig om Pistol155 kolben, medens han saa det Syn, der for bestandig brændte sig ind i hans Sjæl. Bakke bøjede sig frem og saa over hans Skulder. Et falsk Signal. Midt paa Lergulvet ved Siden af den flammende Arneild laa Carl den Tolvte henslængt over et bredt Knippe Grangrene, et Leje, han oftest lod indrette saa rigeligt, at han i Felten kunde dele det med udvalgte Krigsfæller. Paa dette Leje sov han »sødt som paa en Blomstersenga Heltekongen laa indsvøbt i en fodsid Rytter kappe, under hvilken hans lange Sabel stak frem. Hans skaldede Hoved alene lyste forunderligt fængslende majestætisk over den mørke Skik kelse, hvis Omrids svømmede ud i det usikre Skær fra Baalet og det døsigt brændende Tæjlle lys ved Hovedenden. Carl den Tolvte forsmaaede Tidens Allongepa ryk. Da hans Søster, Ulrika Eleonora, en Gang sendte ham en kunstfærdig lavet Paryk, fordi hun erfarede, at han led af Gigtsmerter i Hovedet, an lagde Kongen den pligtskyldigst; men da en tilstede værende henrykt udbrød: »Ak, hvor Majestæten ser prægtig ud som en Frier!« sled Kongen den utaal modig af og forsikrede, at han ikke længere kunde vænne sig til at have noget varmt om Ørene. 155 kolben, medens han saa det Syn, der for

bestandig brændte sig ind i hans Sjæl. Bakke bøjede sig frem og saa over hans Skulder. Et falsk Signal. Midt paa Lergulvet ved Siden af den flammende Arneild laa Carl den Tolvte henslængt over et bredt Knippe Grangrene, et Leje, han oftest lod indrette saa rigeligt, at han i Felten kunde dele det med udvalgte Krigsfæller. Paa dette Leje sov han »sødt som paa en Blomstersenga Heltekongen laa indsvøbt i en fodsid Rytter kappe, under hvilken hans lange Sabel stak frem. Hans skaldede Hoved alene lyste forunderligt fængslende majestætisk over den mørke Skik kelse, hvis Omrids svømmede ud i det usikre Skær fra Baalet og det døsigt brændende Tæjlle lys ved Hovedenden. Carl den Tolvte forsmaaede Tidens Allongepa ryk. Da hans Søster, Ulrika Eleonora, en Gang sendte ham en kunstfærdig lavet Paryk, fordi hun erfarede, at han led af Gigtsmerter i Hovedet, an lagde Kongen den pligtskyldigst; men da en tilstede værende henrykt udbrød: »Ak, hvor Majestæten ser prægtig ud som en Frier!« sled Kongen den utaal modig af og forsikrede, at han ikke længere kunde vænne sig til at have noget varmt om Ørene.156 i157 Her laa nu Carl den Tolvte, nær sin Skæbnes Maal, rolig og übekymret. Hans majestætiske Le geme, skulderbredt, smidigt, af Middelhøjde,*) hvi lede paa det Friluftsleje, som hans Krigersind fore trak for den yppigste Seng i bløde Kvindearme. De efterlevende Caroliners **) Konge, hærdet ved utro lige Savn, ved Sjælslideiser og Sjælsløftelser, hævet over Livets dagligdags Behov, saa tankefuld frem for sig i den norske Skovhytte. Hans Blik opfat tede maaske denne Nat hans Livs Oplevelser: Sejrs daad fra Narva, Diina, Klissow, Holofzin, ogsaa Nederlagene fra Ukraine, Poltava, Bender, drømte dog vist mest om nye Erobringer her mellem Nor ges Klipper; det fortalte i glansfuld Ro om sagn store Kampeventyr — det største af dem alle laa dog her paa Granlejet, hvilende med Smil om de fyldige Læber, med en Drik Tyndtøl ved Hovedgær det, ventende paa det gråa Morgengry under den fremmede Vinterhimmel, for at kaste sig paa Heste ryggen og lade Trommen mane til nye Bedrifter. Kongen, hvis Navn aldrig senere blev nævnet af hans Krigsfæller uden Taarer, Henrykkelse og Læng sel, og hvis Minde knyttede en usynlig Venskabs lænke mellem hans Soldater, saaledes at Standsfor skel, enhver Hindring forsvandt, og den menige bæn kedes som Ven og Kammerat ved Høvedsmandens Side, medens Krigsheltens Aand svævede over dem alle, — Carl den Tolvte, Heltekongen, Soldaternes Afgud, det var ham, som laa der. Han og Jorden *)Carl den Tolvte kunde endnu, hærdet ved Legemsøvelser og Faste, iført Rytterstøvler, lægge sin Fod bag Øret paa Hesteryg. **) Carolinere kald es de faa graanede og hærdede Krigere, der havde overlevet Carl den Tolvte og hans Krige.158 havde opgjort Regnskab: Krig paa Sabelen; Him lens og hans Regnskab var uopgjort; han krydsede endnu sin lynende Klinge mod Stjernerne og raabte: »Frisk, gossar! gån på uti Herrens namn!« Det kongelige Blik rugede nu her med Ørnero over det svundne og kommende. Det ramte den norske Dreng. Rygter og Sagn om Heltens Bedrifter fo'r som en Gysen gennem Halvor, mens hans Fingre krampagtig famlede om Pistolhæftet, og en heftig Susen lød i hans Øren. Han følte pludselig Bakkes Haand i et Jerngreb om sin Arm, og Morbroderens Stemme hviskede: »Vil du lægge din Faders og din Moders Hus øde, Dreng?« »Norge leve!« svarede Halvor med mat Røst. Bakke drog ham hastig bort fra Vinduet. Halvor lod sig lede som en villieløs beruset ned over Fjeld stien mellem syngende og larmende Soldatergrupper omkring Baalene. »Hej, I Nordmænd!« raabte en Soldat dem i Møde. Hans trekantede Hat og sorte Halsbind var det eneste synlige, der ragede op over en Kasse, fyldt med Halm, et genialt udspekuleret Nattéleje, som blev ham misundt af Hundreder af Krigskam merater, der hvilede paa Fyrretræernes gyngende Kroner, det vil sige, i afhugget Tilstand. — »Hej, du der med Pelsjakken, er du ogsaa livsalig ding lende? Det er jeg; men ingen kan se det, for jeg sidder fast her i min Halmbøtte og svinger rundt om Jorden — singdulian — hopsasa! — Hiis dem der nede i Frederikshald!« brølte han efter Klokkeren og Halvor. »I Morgen vælger jeg min Kæreste i jeres rigeste Købmandsgaard — gebe, gebe Gott, das es immer so wåre!«159 Omkvædet istemmedes af de omkringliggende, der havde klumpet sig sammen i Dynger og under Latter og Eder skiftedes til at ligge øverst. Ved den sidste Vagtild knugede Halvor Klokke rens Haand og hviskede: »Jeg var lige ved det, Morbror; men jeg kunde ikke gøre for det; min Haand blev lige som lam, da jeg vilde til at spænde Pistolen«. »Kongemordere har ikke blivende Sted paa Jor den«, sagde Bakke. »Men i Himmelen! — De vilde synge mit Navn i alle Dale, over alle Fjelde lige til Ishavet, om jeg havde reddet mit Land og skudt ham«, klagede Hal vor. »Jeg kunde ikke, Morbror, jeg kunde, skam file mig, ikke! Der var noget, som krammede Kraf ten af mine egne Fingre — nu kunde jeg have været den største Helt i hele Norges Land«. Halvor rev Huen af og stampede paa den i af mægtig Sorg. »Hør, Morbror, hvorfor kunde jeg ikke, hvad var det, som slog min højre

Tommeltot i det livsalige Øjeblik?« »Du var vel fejg«, svarede Bakke. »Fejg — jeg?« raabte Drengen og fo'r i Vejret, en levende Protest mod Morbroderens Ytring. »Naa, ja, saa var det vel Guds Haand«, gen mælede Klokkeren. »Dersom du havde dræbt Kong Carl, hængte de dig nu i den højeste Gran, og jeg maatte gaa hjem og melde din Død til dine For ældre, som betroede mig deres eneste Søn og dyreste Eje«. »Lige meget!« sagde Halvor og rej ste sit lyskrøl lede Hoved i Nattevinden. »Lige meget, Morbror! Saa havde jeg nu været en af Norges bedste Sønner,160 og Olaug! — Ak, jeg vil fortrydc alle mine Dage, at jeg ikke skød«. Idet de kom forbi den sidste Lejrpost, saa Bakke Daniel staa og tale med Vagtmester Erikson; han slog ud méd Armene og pegede op mod Kongens Hytte, der endnu lyste oppe i Fjeldet. Klokkeren fremskyndede uvilkaarlig sine Skridt og drog Hal vor efter sig, »Vi har endnu en Gerning at forrette, inden vi forlader Svenskerne«, sagde Ole Bakke og gik bort fra Hovedvejen ind i Skovtykningén. De nærmede sig ad Omveje atter Lejrens Yderkreds, hvor Vogn parken og Hestene fandtes, bevogtet af enkelte Skildvagter. Klokkeren gjorde et Tegn til Halvor, krøb forsigtig fra Træernes Slagskygge om bag den bageste Vogn og sneg sig ind mod Vogn parkens Midte, hvor Rustvogne stod ladede med Korn, Hø og Proviant. Halvor fulgte Morbrode ren som en Skygge uden at spørge, først da han saa Svendsen Bakke krybe ind mellem Hjulene paa den første Vogn, sagte slaa lid af sit Fyrstaal og holde den brændende Lunte op i Høet, begreb han Hensigten, i næste Nu gjorde han ligesaa og stak lid paa de nærmeste Vognladninger. En kvalmende Røg steg i Vej ret, et Alarmskrig lød, et Skud knaldede uden at forstyrre Svendsen, der kold blodig nærmede sig den yderste Vogn med den brændende Lunte. Først da Høet fængede, forsvandt han og Halvor imellem Træerne og ilede tilbage mod Hovedvejen, hvor de roligt fortsatte deres Vandring med Kramkisterne paa Nakken, som om intet var forefaldet. Idet de forlod Skovtykningén, bredte en vid Slette sig foran dem; den alfare Vej bugtede sig161 derigennem. Om Sommeren var denne Hede dæk ket af Lyng og Gyvel og Krat. Hedelærken sang ensomme Triller herude, sine egne Sange i be taget Henrykkelse over den varmende Sol, over Naturen og Livet, uhørt og uforstaaet af Menne sker. Nu havde Teilen skudt i de foregaaende Dages Tøvej r og frembragt »Tellegrep«, det vil sige, den tilfrosne Jord løsnes, saa at Heste og Vandrings mænd pludselig synker i dybe Huller af løs Jord og blød Ler; denne Tilstand varer ved indtil Sommer. De foregaaende Dages Frost havde ikke været til— strækkelig til at danne en bærende Skorpe; den gav efter under Fødderne. Klokkeren standsede og lyttede. Alt forblev stille bagved. Han besluttede derfor at fortsætte Vandringen til Frederikshald ad Hovedvejen, efter som han ikke længer behøvede at befrygte at blive standset paa Hjemvejen af udstillede sven ske Vagtposter. De var dog næppe vandret frem i ti Minutter, før de hørte Ryttergalop og høje Raab bagved. Klokkeren saa en Deling svenske Hestfolk sprænge frem fra Skoven. Den hvide Sne frembød intet Skjul i den nærmeste Omkreds; den frelsende Skov var endnu nogle Bøsseskud fjernet fra Bissekræm merne. Midt imellem Rytterne troede Klokkeren at bemærke Daniels brede Sømandsskikkelse til Hest og forstod pludselig den Fare, som han og Halvor svævede i. For at sikre sig seiv mod at blive an givet som Forræder nede i Frederikshald By havde Daniel rimeligvis angivet Klokkeren og Halvor som Spioner. Med disse blev der som allerede omtalt gjort kort Proces i Kong Carls Lejr; det nærmeste Træ blev deres Galge. Carit Etlar: BjørneæV. 11162 »Åf Sted!« raabte Bakke, kastede sin Bylt og flygtede bort fra Vejen over mod den nærmeste Skovlinie. Halvor gjorde som Morbroderen; han var bestandig nogle Skridt fortid for den tungere og mere übehjælpsomme Klokker, hvis høje og stive Støvler hindrede hans Bevægelser. Halvor standsede, saa sig om og sendte Klok keren smaa opmuntrende Tilraab, saasom: »Endnu et Par Hop, Morbror,, saa er vi i Skoven. — Spar paa Vejret til Finalen. — Hvad siger I til en varm 01 i Aften hjemme paa Bakke? Jeg er saa forsulten«. Ole Svendsen stønnede, standsede til sidst og saa tilbage mod de fremstormende Ryttere, der havde Møje med at finde sikker Vej i det moradsige Terræn, »Vi kan lige saa godt lade os hugge til Plukfisk straks«, sagde han mismodig. »Vist ikke nej!« raabte Halvor og sprang hen til Morbroderen for at hjælpe ham fremad. »Red dig seiv, af Sted, af Sted«, sagde Klokkeren. »Hvad gør de saa ved jer?« spurgte Halvor og stirrede raadvild mod Rytterne, der stadig kom nærmere. Bakke trak paa Skulderen og saa opad mod den gråa Himmel. De to norske Mænds Skikkelser teg nedes tydeligt mod den lyse Sne. »Jeg faar vel Vesperkost deroppe i Aften sammen med andre gamle Nordmænd«, svarede han og såtte sig paa en Klippeblok, der sammen med nogle an dre dannede en Dysse midt paa Heden. »Støvlerne lænker mig; jeg kan ikke mere. — Af Sted«. »Saa af med Støvlerne og videre paa Uldsok kerne!« brølede Halvor. »Endnu kan vi naa Sko163 n*164 ven. Se, hvor deres Heste stejler i Vejret,

mens de synker i med Bagkroppen!« Han sled fortvivlet i Klokkerens Støvler, mens, Forfølgernes Jubel stadig lød nærmere. Det lyk kedes ham at faa Svendsens Fødder fri. »Nu af Sted, Morbror! Hvert Sekund er kost bara, hviskede han. »Imens skal jeg holde Sven skens Heste op med Snak; de lystrer bestemt bedre end Mandskabet. — I Jesu Navn, af Sted!« Klokkeren rejste sig og saa Halvor løbe nogle Skridt frem mod de fremsprængende Ryttere; deret ter gjorde Drengen Holdt bag Stenene, såtte trodsig sit Horn for Munden og blæste Svenskernes Retræte signal, der skingrende genlød over Heden, et Signal, han møjsommelig havde indstuderet, mens han laa paa Lur efter Fj enden oppe i Skovene. »Hvad er det for et falsk Sluddersignal, han der trutter?« brølte Sergent Erikson, der red et Par He stelængder foran de andre. »Saadan er der ingen Ting, der hedder i Kong Carls Armé«. Hans Hest havde næsten naaet Halvor; den pa rerede kort ved Lyden af det kendte Signal, vrin skede urolig og vilde gøre omkring, et Syn, der ikke er ualmihdeligt paa Eksercerpladsen, hvor gamle, øvede Rytterheste ofte kender Signalerne bedre end det uøvede Mandskab. Den efterfølgende Hest fulgte dens Eksempel, medens Halvor med al sin Kraft gentog Signalet. »Nu faar Svenskerne sit eget baglæns. Hurra!« raabte han. Klokkeren glemte ikke senere dette Drengean sigts Udtryk af Ophidselse og Triumf, medens han bønfaldende pegede mod Skoven; saa holdt han paa ny Hornet for Munden.165 Det tredie Signal afbrødes imidlertid, idet Erik son blev Herre over sin Hest og drev den fremad mod Halvor. »Ingen Pardon!« raabte han til den nærmeste Rytter, som nu ogsaa sprængte frem med løftet Vaaben. »Hug de Hunde ned! Jeg kender dem begge igeri fra Træfningen i Nat oppe ved Bjørn stads Hus«. I samme Nu stod Klokkeren ved Halvors Side og gav Drengen et saa eftertrykkeligt Skub, at han tumlede ned bag Stendyssen, medens Sabelhugget susede over hans Hoved, Et Pistolskud lød; Ryt teren vakWe cg gled af Hesten. »Fremad!« raabte Bakke, hvem Livsfaren gav fornyet Kraft, medens han paa Uldsokker i lange Spring løb mod Skoven, bugtende sig fra Klippe blok til Klippeblok, forfulgt af Rytterne. Halvor blev liggende i Sneen; han gravede sig dybere ind mellem Stenene, der dannede en Kløft, som Hyrdedrengene cm Sommeren benyttede til Arne sted. Et straalende Smil gled over hans Ansigt, da han fra sit Skml, omgivet af bladløse Buske, blev Vidre til at Klokkeren fortsatte sit Løb, ef ter at Hectfolket havde affyret deres Pistoler. For at aflede Rytternes Opmærksomhed fra den flyg'ende steg Halvor atter frem paa Vejen og blæste i overstrømmende Krigermod det norske Angrebssignal. Node af Rytterne standsede og vendte tilbage mod Drengen. Halvor dukkede sig og forsvandt atter i Klippefordybningen. Idet Rytterne naaede Stedet, saa de et Par tynde Ben skyndsomt glide ind mellem Stenene. Trompeter Månsson sprang af Hesten og naer mede sig forsigtig til Aabningen.166 »Kom frem, i Djævels Skind og Ben!« befalede han, »at vi kan faa dig hængt op paa en Jernkrog og svedet over Baalet«. Da ingen svarede, steg ogsaa den anden Rytter af Hesten. De stillede sig hver paa sin Side af den smalle Aabning og jog deres Sværd ind under Ste nen i forskellig Retning. Et hæst og gennemtræn gende Skrig lød indefra. »Der ramte jeg nok i Braden«, bemærkede den ene Rytter koldsindigt og sendte endnu et eftertryk keligt Dobbeltstød i samme Retning. Skriget inde fra Hulen gik over til en langtruk ken Hylen, som forstærkedes under Kaardestødet, indtil det pludselig døde hen i en smertefuld Rallen. »Nu tuder han nok sin egen Retræte«, ytrede Månsson. »Ærlighed byder at tilstaa, at Nordmænd har et mærkeligt Geni for Musik«. Han skød til Afsked sin Pistol af ind i Hulen i Retning af Klageskriget, der da pludselig forstum mede, steg igen til Hest med sin Kammerat og saa ud over Sletten. De andre Ryttere vendte tilbage fra Skovbrynet med uforrettet Sag, Klokkeren var, begunstiget af Tusmørket, Klippeblokke og uvej somme Stier, sluppet ind i Skoven, hvor enhver Forfølgelse til Hest vilde være frugtesløs. Med Eder og dybtfølte Forsikringer om, at Norge var det mest genstridige og rebelske Land, de havde kriget i, red Troppen tilbage til Lejren. Inde i Klippeaabningen var Dødsskriget forstum met. En dyb Stilhed sænkede sig atter over Egnen. Lidt senere kom en mørk Skikkelse til Syne, der forsigtig bevægede sig frem fra Skjul til Skjul og standsede foran Stendyssen. Manden bukkede167 sig ned foran Aabningen og kaldte med sagte Stem me: »Halvor!« Intet Svar lød. Klokkeren — det var ham — sank i Knæ og støttede Hovedet mod Stenen. »Gud tilgive mig min Synd, at jeg forlod Dren gen*, hviskede han sønderknust. »Mari, stakkels, lille Mari, som stolede paa mig«. Et uredt og krøllet Hoved kom til Syne i Klippe spalten; et frejdigt Smil spillede om dets Læber. Halvor krøb frem, lyslevende og velbeholden, og såtte sit Instrument for Munden, som for at udsende en jublende Fanfare over Stenørkenen. Klokkeren havde rejst sig og stirrede paa ham med et Blik, der kæmpede mellem Tvivl og Hen rykkelse. >Du lever!« udbrød han og greb Hornet. »Herre Jemini!« udbrød Halvor; »hele tre Flæn ger! Se, hvor

det Skarnstøj har prikket i Kræm mervarerne!« Han holdt sin Bylt i Vejret og gjorde et Par Himmelspræt fra Hallingdansen i livsalig Glæde over den underfulde Redning, kastede Bylten i Vej ret og fangede den igen. Klokkeren stod tavs med foldede Hænder; hans Læber bevægede sig i stille Bøn. Halvor saa Liget af Rytteren, som Bakke havde skudt af Hesten. Et Udtryk af Skadefryd gled over Drengens Ansigt, medens han nærmede sig den døde. Manden laa paa Ryggen; Ansigtstrækkene var fordrejede, Munden stod aaben. »Du gaber efter vores Jord, Svensker!« udbrød han. »Gab kun. Ulvene vil mætte sig i Nat ved dit Lig. Du kommer ikke til at hvile under norsk Jord«.168 Klokkeren nærmede sig, slog Korsets Tegn over den faldne og stak hans Sværd i Jorden som Mærke for hans Kammerater. Derefter bredte han sine Arme ud mod Halvor, mens Taarerne løb ned over hans Kinder. »Kom til mit Bryst, min flinke Redningsmand! Lad mig føle paa dig. Jeg saa dem jo stikke Kaar derne herind og hørte Skuddet«. Halvor styrte de sig i Morbroderens Arme. »Tre Can£e, Morbror, tre Gange!« Han frem viste sin Bylt som Trofæ og strøg kærtegnende Haanden over de dybe Flænger. »Er jeg saa fejg, Morbror?« spurgte han skælmsk og lagde Hcvedet tilbage. Klokkeren knugede Halvor fastere til sit Bryst og hv'skede: »Min norske Gut, — vor tapre, norske Gut!« L; dt efter rev Halver sig løs og raabte: »Vi snød ('em alligevel! — Faar jeg saa i Aften den varme M'ød med Honning og brav mange Æg i, ?<~m I lovede mig, dengang vi heppede af Sted fer Svensken c^erherne?» »Du b'iver Vestemt General og blæser vrre Fen der baglæns over hele Lirien«, sagde Klokkeren. »Ja. Fanden i Vold ned i deres eget Rige og et godt StykVe til, det gør vi!« forsikrede Halvor, me dens Klokkeren cg han ilsomt fortsatte deres Vej nedad mod Frederikshald. 169 Klokkeren fra Id. Ids Kirkeklckke lød hen over Sletten, Herrens Time var inde. Malmtonerne talte over Menneske kævl; Kirkeklckken, der i Aarhundreder taalmodig ved een Haand har manet til Fred og Andagt, klemtede ogsaa i Dag, da Krigsaanden luede og Voldsherren truede; den stævnede ogsaa i Dag til Møde i Guds Hus; thi denne Krigs Sag var Hellig aands Sag, det fredede Hjems Sag. Det levende Værn, som nu maatte til at slutte Hegnet, adlød et helligt Kald; det Staal, der nu maatte til, var hærdet i Fædrelandsild. Voldsherredømmet stod for Døren med Krigens Rædsler. Folkeaanden vaagnede med Styrke. Der kom de strømmende i tætte Skårer, Tiste døler, Savbrugsmænd og B'ergfolk; een Aand for enede i Dag alle. De nikkede til hverandre, gav hverandre trofaste Haandtryk, talte ikke meget med Munden, men saa meget mere sagde Ø'nene fra H'erter s Grund. Landere! sningen var almindelig, Folket sted i Vaaben, H'emmets Aand drev Valeri hedens Taage af Jorden og afhyllede et straalende Fcrbillede for kemmende Tider af Selvopofrelse, Hengivelse, uforligneligt Mod. En stor og løftende Lidenskab er i sin højeste Kraft hellig; naar et helt Folk gribes deraf i Trængselens Tid, er den Gudstjeneste. Al!e Kirkegængere bar Bøsser, som de stillede fra sig mod Kirkemuren, før de traadte ind i Guds170 Hus. Under Armen medbragte de fleste udskaarne Tiner (Trææsker), i hvilke de opbevarede Levneds midler, der som oftest efter endt Kirkegang nødes udenfcr mellem Gravene. Dette Samlingssted frembød i Dag et ejendom meligt Syn. Kvinderne, der sædvanlig fyldte Kir ken, stod i Kreds uden for Gravstederne; vilde, bredskuldrede Skikkelser med busket Skæg og laadden Haarvækst fyldte Kirkestolene, En stram Lugt som fra et Bjørnehi slog den indtrædende i Møde. Klokkeren fra Id var til almindelig Forundring ikke i Dag oppe ved Alteret. Søn- og Helligdage var hans Festdage. Længe før Gudstjenesten skulde begynde, gik han frem og tilbage i Kirken og sys lede med de smaa Ting, som maaske intet men neskeligt Øje lagde Mærke til, men som for Klok keren var af dyb og stor Betydning. Der laa lidt Halm, som Vinden havde fejet ind paa Stengulvet, hist var lidt Støv paa en Bedepult, — skinnede ogsaa Alterstagerne som Sølv? At vaage over disse smaa Ting var for ham ikke alene vigtige Embeds pligter, men en hellig Kærlighedsgerning, og naar Kirkegængerne kom, mødte de altid Klokkerens alvorsfulde, milde Blik, der ligesom hilste dem vel kommen til Huse, medens han førte enhver til hans Stol. Ogsaa stod Klokkerens Hjem og Bord hver Søndag gæstfrit aabent for dem, der kom langvejs fra. »Se, der ligger vor Klokker paa Knæ omme bag Døbefonten og tigger Vorherre om Fred«, brum mede en sværlemmet Bonde med blodskudte Øjne. »Ja, hvis Bønner kunde hjælpe her, saa var han Manden til at frelse Landet«.171 Ingen skulde i den bøjede Mandsskikkelse, der laa knælende i dyb Andagt paa Stengulvet med Ansigtet skjult i Hænderne, medens han opsendte brændende Bønner foran Alteret, ane den frygtløse Kriger og Fædrelandshelt. I sin Kirke var han i Dag den ydmygeste for Gud, i Kampen næste Dag den modigste. Fra Bønnen stod han op for at styrte sig i Kampen; hans Kærlighed til Land og Hjem var en Del af hans Religion. Henne fra Kirkestolen bag den store Murpille hvilede Hustruens Blik paa den knælende Mand med stor

Hengivenhed og usigelig Bedrøvelse. Hvad hun saa, fyldte hende med Uro og trøstesløs Længsel; en stærkere Magt end Kærlighed til172 hende og Børn drev nu Husbonden fra hendes Side. I hendes Bryst lød blot en Tone, blød og vibre rande; Livet, Lykken, hans Følelse paakaldte denne ene Tone tusinde Gange stærkere nu i Skilsmis sens Time, end da hun gik sorgløs derhjemme i de lyse Dage. Ja vist, man kan gaa ved hinandens Side og dog være skilt ved Bjerge og Dale, og Hav og Land være os imellem, og vi gaar alligevel Side om Side. Kirkedøren blev pludselig revet op; en Fylde af Lys og Blæst strøg ind over de forsamlede. Bjørnstad blev synlig i Døraabningen mørk og bred, ved hans Side Halvor, rank som et Granspir, rødmcsset, kæk og svulmende af de foregaaende Da ges Bedrifter. Efter Bjørnstad fulgte hans Skov hugstmænd, seks sværlemmede Karle, alle med kort skaftede, blankslebne Økser i Bæltet, iført Faareskindskofter og laadne Huer. B'ørnstad gik op ad Kirkegulvet uden at se til nogen af Siderne eller tilsyneladende at bemærke, at Mændene i Kirkestolene rykkede nærmere og spærrende mod Stcldørene. Et Sted strakte en Arm sig ud og skød med et Smæld Slaaen for Døren, en bred Ryg lænede sig afvisende mod den anden, me dens Bjørnstad rolig og værdig gik op mod Alteret og blev staaende negle Skridt foran den øverste Stol lige over for Prædikestolen. Saa begyndte Kirkeklokken at lyde over de for samledes Hoveder, langsomt og højtideligt. Ekkoet svarede ude fra Skoven. Klokkeren fra Id svang sin kære Malmknebel, højere og hø; ere steg Klan gen; det var, sem om en Forudanelse om nær fcrestaaende Dødsstilhed laante ham dybere og mere levende Toner.173 Kapellanen, velærværdige Hr. Niels Stabel, be steg Prædikestolen, Han talte over Teksten: »Hvo, som ihjelslaar, skal og ved Sværd omkomme«. Ka pellanen fandt dog i Dag en og til Lejligheden pas sende Fortolkning af Skriftstedet: snart vilde Fj en den ved Sværdet omkomme og derude ligge og sove under Græstørven; thi han havde ikke her, men an detsteds hjemme, og skulde nogen af vore egne gaa heden i den tilstundende Kamp, da kunde det ske i fuld Fortrøstning om, at deres Sag var Guds og Kir kens og Hjemmets Sag. Det matte Vinterlys faldt gennem den lille Rude ved Alteret skråa hen over Klokkerens Ho ved. Hans Blik lyste og straalede, hans i Bøn nen sammensunkne Skikkelse rettede sig; han lyt tede foroverbøjet, opmærksomt. Klokkeren fra Id var i Dag til sin sidste Gudstjeneste i den hjem lige Kirke. Da Prædikenen var endt, hævede han sin Stemme og sang for, Salmen »Saa vil vi nu sige hverandre Farvel, og ønske: Guds Fred over eder«, • først sunget af en enlig Stemme; lidt efter faldt et dybt og rustent Mandskor ind, forstærket af høje, klagende Kvindestemmer udenfor mellem Gravene. Men inde i Kirken svang pludselig en ung og ren Tenor sig højt over alle andre Stem mer; Halvor stod foran Alteret med Ryggen til Menigheden, saa sin Morbroder fra Id ind i Øj nene og sang, som kun Troen og Følelsen syn ger i Taksigelsens løftede Øjeblik. I dette Nu fore gik noget usædvanligt mellem disse to; den unge174 gav sin Sjæl hen i Sollys, Jubel og Tak, den ældre modtog denne Kærlighedshilsen med et kort Nik; saa smeltede deres Stemmer harmonisk sammen. Mandskoret omkring dem forstummede som for at lytte til; det sidste Vers sang de to Mænd oppe ved Alteret alene. Halvors Øjne stod fulde af Taa rer; Klokkeren saa opad, medens han lukkede Salme bogen, foldede Hænderne og sagde: »Amen — i Jesu Navn, Amen!« Det blev deres Afskedshilsen. Dermed var Ole Svendsens Gudstjeneste forbi. Alterlysene skinnede ikke mere for ham. Fjeldvinden strøg kold og skarp ned over Kirke gaarden, da Menigheden atter begav sig ud i det fri. Kvinderne blandede sig mellem Mændene, enhver søgte sin Hjemstavn og havde noget at sige, noget, som det ikke faldt nogen ind at sige derhjemme, men sem her maatte siges. Og det viste sig her, som det ofte viser sig i Trængselens Dage: Folkets Sjæl er et Lys, der brænder opad. Stormen flø] lutrende og befrugtende over Jorden. Efter Prædikenen var der Altergang, og de fle ste deltog deri, ogsaa Halvor og Bjørnstads Mænd; det var ham seiv forment som fredløs at gaa til Herrens Bord. Mari holdt sin Husbonds Haand fast, som om hun ikke vilde slippe den, og hun slåp den heller ikke. Klokkerens Hustru stod nu fattet og indesluttet ved deres Side og saa ud over Sletten. En Mængde Mennesker nærmede sig fra Frede- rikshald. Det var Stadskaptajn Peder Colbjørnsen og hans frivillige tillige med Løjtnant Even Kraft med fyrretyve vesterlandske Soldater af Fæstnings korpset. Et Hornsignal meldte deres Komme. Alter175 gængerne strømmede ud af Kirkcn og stillede sig op i to Rækker for åt modtage de kommende. Colbjørnsen gik hilsende forrest og standsede foran Klokkeren fra Id, som stod i Kirkedøren. Peder Colbjørnsen var iført Uniform, trekantet Hat, Sabel ved Siden og to Pistoler i Bæltet; Klokkeren bar sort Vadmelsdragt uden Plet med blændende hvidt Kalvekryds. Sol daterne stod med Geværet ved Foden. »I Gaar har du atter været ude at lege med Fj enden, du, Kirkesanger; de synger om dig nede i Gaderne. Jeg er stolt af dig, Ole Svendsen Bakke«,

sagde Colbjørnsen med høj Røst og lagde sin Haand paa Klokkerens Skulder. »I denne ulystige Tid er Mænd som du de klare Morgenstjerner, vi andre ser efter. Vor Krig er ikke den store Krig, hvor Hær masser mødes; vor Krig er Hjemmets og Selvforsva rets. Hver Mand som du er en Fæstning, og vor Frelse beror paa hver enkelt Mand. — Gud har vel signet dig; vi andre takker dig«. Klokkerens Øjne lyste med en fugtig Glans. Det var ret en livsalig Højtidsdag, en af dem, Livet ikke bringer mange og ikke bør bringe mange af. Klok kerens Haand gav Høvedsmanden endnu et sidste dvælende Tryk, og da deres Hænder skiltes, var de res Blikke endnu sammen. Colbjørnsen vedblev henvendt til Mængden: »Vort Maal i Dag er at befri Enningdalbroen, som er besat af to fjendtlige Kompagnier til Fods og et til Hest og at bringe deres Heste i Bytte til Sta den. Det vil være en herlig Fangst for vore überedne Folk, hvormed vi kan gøre Fjenden stor Skade. Til at fuldføre dette Værk har jeg tilkende givet Ole Svendsen Bakke at samle hundrede Mand i Vaaben her paa Id«.176 »Alt er i Orden, Hr, Stadskaptajn«, meldte Klok keren. »Hundrede Mand i Vaaben venter her for at slutte sig til jer«. »Jeg modtager dem i Norges Navn«, sagde Col bjørnsen og vendte sig mod Forsamlingen. De skæggede Kraftkarle stod i Mur. Der var in gen Smil, kun alvorlige Øjné med Vilddyrsblik, mens Mændene tavse bød sig til Kamp mod Fjen den: Bryst mod Bryst, Geværsalver bag Hegnene eller Skud fra Klippeblokke, hvad det nu kunde blive til. »Vær hilset, I gode Mænd og Brødre!« sagde Col bjørnsen med en hjertelig Haandbevægelse. En kort, men velvillig Brummen lød fra de forsamlede. Bjørnstad stod henne hos sine Mænd, støttet til Bøssen, og betragtede dette Møde med et overlegent, spottende Smil. Colbjørnsen vidste hele Tiden, at Bjørnstad stod der. Han vendte sig pludselig mod ham og sagde: »Hvad ønsker du, lovløse Mand?« »Intet, og I opnaar ingenting med alt jert Mod«, svarede Bjørnstad. »Du vil jo nu ud at knuse vor Fjende; men hvor er han, Colbjørnsen? Er det ham derude eller ham herinde? Ham derude kan vi jage bort; ham herinde maa ryddes ud«. Colbjørnsen betragtede ham med et strengt Blik. »Her er ikke Tid eller Sted at strides om sligt, mens Fj enden staar for vor Dør«. Hvor to eller tre Nordmænd er til Stede, bør ogsaa norsk Tale have Ret til at lyde — dér er min Kirke!« svarede Bjørnstad og strakte Haan den ud. »Jeg siger, at Fj enden er ogsaa inden for. Stæng for jer, I gode Haldensere, luk jeres177 Havn, værn jer med al den Manddom, I ejer, Fjenden, I værger jer for, sidder til Højbords i jeres Hjem; Fremmedherredømmet er den Kræft skade, som fortærer vor Lever; Krigen mod Sven sken er en lille Fare. Hellere Voldsherren Kong Carl derude i Øst end nogen anden, han er da i det mindste et Mandfolk«. Et Vredesblik hilste disse Ord. »Bjørnstad er udenfor Loven — bort med ham!« raabte flere Stemmer. »Jeg er ikke dømt efter vor norske Lov og er' derfor sket Uret«, sagde Bjørnstad. »Jeg staar over jeres Lov dernede i Halden, hvor I kun dømmer efter dansk Lovbog«. »Du fører store og stærke Ord«, sagde Colbjørn sen med rynket Pande. »Ikke større og stærkere end jeg seiv er«, svarede Bjørnstad og rettede sig, som om han løftede et Fjeld med det samme. »Jeg giver mit Liv i Pant for mine Ord, og mine Gerninger svarer til Ordene«. »Ja vist, du gaar til Grunde, det kender vi alle til«. »Lige meget — Lys, Ret og Frihed over Landet!« — Bjørnstad vendte sig pludselig mod Forsamlingen og strakte Haanden ud mod den, — »Hører nu alle mine Ord; enhver, som her er til Stede, kan tåge dem til sig. Gud hører, at det er Sandhed, og hans Aand maa vist være til Stede her et eller andet Sted over os alle. — Vi har Trællesind her i Lan det, skal jeg sige jer; hvor det er til Huse, er der Hænder nok til at svinge Hundepisken, og I fortjener Carit Etlar: Bjørneset. 12178179 ikke bedre Lod end at fugtles af den, saa længe I taaler Fremmedherredømmet«. Noget, der lignede et Ryk, fo'r gennem For samlingen, et Brøl som Rovdyrs lød hen over Pladsen, knyttede og truende Hænder straktes op over Mængden. Bjørnstad blev rolig staaende. Halvor, som holdt sig bag Faderen, kastede med et lille Nik frejdige Blikke over Bønderne, som om han vilde sige: »Der fik I det, I kan have godt af længe!« «Bjørnstad tåger for stort Maal af sig seiv og spiller altid op paa Storfiolen«, sagde Eilif Bonde. Den rige Selvejer fra Espegaarden traadte tæt hen for Bjørnstad med et haanligt Smil. »I Dag er du nok ogsaa ude mod vor lovlige Regering og Lands Ret, lille Bjørnstad«, sagde han °g vuggede Overkroppen paa sine skrævende Ben. »Men nu skal jeg, Espevoldmanden, sige dig et Ord, saa godt som ti af dine: Naar vi nu er fær dige med Svensken, saa skal vi til at ryge dig ud, og det skal regnes os for hæderlig Gerning at for rette, for du er en fredløs Mand, der ikke kan værge din egen Tue«. Bjørnstad syntes ikke at høre, hvad der blev sagt. Hans Skikkelse tegnede sig skarpt mod Bag grundens gråa Taagehimmel, bred og mægtig, Vin den bevægede hans buskede, graasprængte Håar, medens hans Blik saa vidt ud over de forsamlede; en Foregangsmand, en Sandsiger maatte se ud som han. Han tilhørte maaske kommende Tider, maa ske var han

en af disse store Aander, der fødes for tidligt, gaar forud for Skarerne og lider Martyrer nes Skæbne. 12*180 Lige over for ham stod Colbjørnsen, den pligt opfyldende, regeringstro Samfundsborger, en Grund piile for det bestaaende, et forædlet Udslag af For fædrenes Overlevering. Hans Øjne hvilede ufra vendt og tankefulde paa Bjørnstad, medens denne talte. Hvad tænkte han? Ole Svendsen saas ved Colbjørnsens Side; og saa hans Blik hvilede sorgfuldt paa Svogerens furede Ansigt. — Her stod nu disse tre fædre landssindede Mænd, saa ulige i Sind og Ansku elser, der hver især søgte at tjene sit Land med saa vidt forskellige Midler. Klokkerens dybe Tro paa Bønnens Magt gød Fred i hans Sjæl og Kraft i hans Arm; han fandt alene Lykkens Tilfreds stillelse i at give sig hen for Hjemmets Sag uden at overveje; han forstod ikke Svogerens for drende Retsfølelse eller den Udsæd, han søgte at kaste i Fremtidens Skød. Han rystede sørgmodig paa Hovedet og hviskede frem for sig: »Nu brister de sidste Baand — stakkels Mari — de knyttes vist aldrig mere sammen», Hvem af disse Fædrelandsvenner havde Ret? De to, der støttede og foregik deres Folk med et lysende Forbillede til at fremme og opretholde det bestaaende, eller han, der gik forud for sin Tid og rykkede op med Rode for at rydde Pladsen for det nye? Klokkeren gik hen til Bjørnstad. »Hvad vil du her i Dag?« spurgte han bebrej dende; »du vidste jo, at du ikke kan høre os til«. »Høre jer til?« udbrød Bjørnstad. »Nej, jeg har for længe siden sagt mig fri fra jer alle; jeg vil181 ikke have mere med jer at bestille. I er Tusinder, I der, med de krummede Rygge! jeg kan ikke magte jer alle. I har erklæret mig Krig paa hvert Fjeld og hver Sti, vi mødes, derfor maa vi nu drage hver sin Vej; men min Søn der skal ikke følge mig, han faar høre jer til; derfor kom jeg hid i Dag. — Tag ham, Colbjørnsen, ham og mine Mænd! brug ham vel og lær ham op i jeres Svanse lære, at det maa gaa ham godt, og han maa længe leve paa Jorden«. Bjørnstad kastede Hovedet tilbage med den bre de, furede Pande over det trodsige Blik; han rakte sine Hænder i Vej ret, halvt knyttede, halvt udstrakte, som til Velsignelse over Sønnen. Blødt og haardt brødes synligt i denne stærke Fjeldskikkelse. Man dens Bryst hævedes og sænkedes som under Paa virkning af en heftig indre Kamp. »Jeg tåger, mod din Søn«, sagde Colbjørnsen og gik frem mod Halvor. — »Jeg kender dig allerede af Omtale og Bedrift. Du er fra i Dag af optaget som frivillig i mit Korps. Bliv ved, som du har be gyndt, og det vil snart blive til mere«. Saa bragte de en Fane, og Halvor tillige med de andre frivillige aflagde Troskabseden. »Der skal snart spørges nyt fra Bjørnstads Søn og hans Mænd!« raabte Halvor, mens hans Haand endnu hvilede paa Fanen. »Men når Krigen er endt, saa vender jeg hjem til min fredløse Far. Vor Hæder er hans«. Da de saa sig om efter Bjørnstad, var han for svundet. Mængden havde stiltiende gjort Plads for ham; ingen hilste ham, ingen saa efter ham, da Mas sen atter lukkede sig bag ham.182 »Nu af Sted!« raabte Colbjørnsen. »Gud være med eder alle!« Folkene samledes tinder deres forskellige Befa lingsmænd. Klokkeren udvalgte nogle Mænd, der iblandt den rige Gaardejer Joen Brønnelsen Bjørn stad, der var langt ude beslægtet med Halvor, og gav ham det Hverv at naa op til Enningdalbroen, for ved en omgaaende Bevægelse at afskære Fjenden Til bagetoget, når han og hans Mænd angreb Rytteriet forfra. Halvor og hans Folk skulde følge med dette Parti. Idet Mændene traadte under Vaaben og for lod Kirkegaarden, kaldte Ole Svendsen Jørgen og nogle andre Bønder hen til sig. »Pas mig lidt paa den Dreng«, sagde han; »han er for ung og fremfusende. Hænder der ham no get, saa rammer Døden hans Moder. — Du, Jør gen«, føjede han hviskende til og saa hen til sin Hustru: »det bæres mig for i sære Drømme, at min Dagsgerning hermed er til Ende, og at Klokken der oppe snart ringer mig herfrå. Bliv da mine der hjemme en trofast Støtte — ogsaa Mari. Saa du hende, da hun fulgte Manden og forlod Sønnen? Bjørnstad og hun kan vel trænge til Hjælp«. Jørgen trykkede Ole Svendsens Haand. Dermed var den Klokkers Testamente gjort. Idet Ole Svendsen gik hen mod Udgangen, traadte hans Hustru frem fra deres lille Søns Gravsted og sagde med bævende Stemme: »Dit Liv hører mange til, Ole Svendsen, din Grav deler jeg med dig alene«. Mand og Hustru sank et Øjeblik til hinandens Bryst. Saa skiltes de. 183 Ole Svendsens Død» Et Øjenvidne og Deltager i hin Dags Begivenhed, Jonas Rist, en af de første frivillige ved Colbjørnsens Korps, teologisk Kandidat med bedste Karakter ved Københavns Universitet, og uden hvem vi vilde savne det meste af den Kundskab, vi ejer om hine Tiders Bedrifter, »indridsede paa Krønikens evige Tavler«, fortæller herom i en detailleret Beretning, hvoraf vi gengiver Forfatterens Ord, der med tro værdig Simpelhed malende fremstiller dette for Svendsen Bakke saa skæbnesvangre Togt. »Derpaa gik vi af Byen henimod Klokken tolv og tog Vejen over Idde, hvor Klokkeren havde samlet en Del Bønder, og gik vi saa videre, hen ved to hundrede Mand, opad Enningdalen, som ligger to Mil fra Halden. Imidlertid var det slemt at fremkomme for det meget Vand, som stod i Vejene af det Tøvejr, som

havde været, og for den megen Snee, der paa Siderne af Vejen laa, endskønt man mest maatte gaa gennem Skov og Stier. Dog havde de den værste samt længste Vej, som skulde gribe Fj enden an, mod dem at regne, som skulde skære Passet af til at undkomme hjem nord over Broen, hvilket Parti blev anført af Joen Brøn nelsen Bjørnstad«. — Ole Svendsen Bakke skred tavs fremad ved Fogden Peder Smedts Side, Der var et eget Alvor184 udbredt over han, som paavirkede den kraftige og ellers lunerige Foged. »Ja, alting i Livet er ikke Spøg«, sagde Smedt. »Se, Fyrretræet derhenne med den store Allonge paryk, det burde være vort Forbillede; der staar den, rød og kne] sende, og ler ad det hele«. »I Morgen sejler det maaske som Mastetræ, derude paa de fremmede Have«, svarede Klok keren betydningsiuldt. »Ingen ved, hvad næste Time bringer, lad os derfor bruge denne efter bedste Formue«. »Ja, aah ja!« sagde Fogden dybsindig; »i Dag mig, i Morgen dig og i Overmorgen sig«. »I Nat stod Døden ved min Hovedpude«, ved blev Klokkeren. »Lad være, det er en sygelig Ind bildning; der stod den, og dens Haand groede og groede; til sidst laa den over mig, men dens Finger ender krummede sig ned i min Hustrus Bryst. Der for knælede jeg i Dag ved Døbefonten, som ind viede vore Sønner til Liv i Vorherre, og bad, om denne Kalk maatte blive tåget fra hende og Børnene. Dog ved jeg trøstig, at dersom mit Liv skal gives hen for vor gode Sag, da gror der nyt Liv og ny Kærlighed op om hende«. »Ret sagt, Klokker«, sagde den bedagede Foged og sendte ham et skarpt Blik under de kraftige Bryn. »Skulde der times dig noget dødeligt, hvad der for Resten ogsaa kan hænde mig, ja, saa kan du vente af mig, hvad jeg venter af dig; vore Børn bliver Brødre og Søstre og skal dele lige Kaar i vore Hjerter«. Fogden talte med den Myndighed, der uden Tvivl skrev sig fra den betydelige Rolle, hans185 Stilling gav ham, Klokkeren med den sagtmodige Ydmyghed, som Udøvelse af kirkelig Værdighed indgyder. »Gud er mit Vidne«, vedblev Klokkeren, »jor diske Baand er stærke, saa stærke, at en Mands Bryst kan sønderslides ved at rive sig løs, og dog er der en stærkere Magt, de retfærdige Stridsmænds Sag. Jeg har ofte set dem ligge ud hugne i Sten paa deres Gravsteder paa vore gamle norske Kirkegaarde, og jeg har valfartet til deres Grave og bedet: Kære Kammerater i mine Kampe og lønlige Haab, tag mig for god og lad en ydmyg Broder hvile hos eder, nåar engang Kampen er ført til Ende«. »Ja, aah ja!« sagde Fogden og nikkede alvors fuldt. »Naar jeg har ønsket saadant noget, saa har der dog altid været noget galt i Vejen med Marven i mine Knogler; men en brav salt Flæ skesuppe med et lifligt Glas Kanariesect bringer let det hele System i Lave. I skal se, nåar I i Morgen har faaet jer Livkost, saa kommer I paa bedre Tanker«. »I Morgen bliver sikkerlig Festdag her eller his set«, svarede Klokkeren. Fogden, der var en belæst Mand, nynnede hen for sig af et gammelt Skuespil: »Hver søger Skinnet — Præsten forsraaar det ej; den tapre Kriger smykker tidt sin Daad. Hver søger Skinnet; thi den, der være vil sig seiv, faar ringe Kaar i Kirken, Lejren, Staten saadan er Verdens Gang*.186 Klokkeren var pludselig standset ved at høre Støjen af en Møllekværn i Nærheden. Mørket var begyndt at falde. Han udvalgte 10 Mand og begav sig ad en Sidesti efter Lyden. Det forekom ham mistænkeligt, at en Møller i denne afsides og fattige Egn havde saa meget at bestille, at han maatte arbejde ved Lys. Møllebygningen laa ved en Elv inde i Skoven, noget borte fra Alfarvej. Idet Ole Svendsen og hans Mænd traadte ind i Gaarden, blev de Mølleren og to hvidkoftede Karle var i Færd med fra en fuldt ladet Rustvogn at bære Kornsække op til Kværnen; men Karlene havde høje Kravestøvler med Sporer paa og sorte Halsbind over Møllerkoften.187 Mølleren blev raadvild staaende med sin Sæk paa Nakken, mens de svenske Soldater søgte at komme op i Huset med deres. »Stands — eller vi skyder!« befalede Ole Svend sen med tordnende Røst. Soldaterne lod Sækkene falde, saaledes, at de stod i Dækning bag dem. Den for et Øjeblik siden saa sagtmodige Klokker var i dette Øjeblik frygtelig i sin Vrede. Han maalte Mølleren med et Blik, der luede af Foragt, og udbrød med høj Røst, som hørtes af alle: »Den, der i Dag gaar Svensken til Håande, er en Landsforræder og fortjener at hænges paa Dør stolpen uden for sin Husdør. Du måler Svenskens Korn, Møller Hans Aaby. Kirkegaarden burde ikke have Grave for slige som du«. »Enhver klarer for sit som bedst«, svarede Møl leren og slog Øjnene ned. »Maler jeg ikke Sven skens Korn, saa gør han det seiv og skamferer mig min nye Kværn«. »Bedre, at du seiv havde revet din Kværn ned end laant den til Fjendebrød. — Bind de to Fan ger og sæt dem op paa Rustvognen!« befalede Klok keren sine Mænd og pegede paa de svenske Solda ter. »Gør de Modstand, saa skyd dem ned. I andre kaster Kværnstenene i Våndet, slaar Renderne i Stykker og graver Dammen ud, saa vidt muligt er. Saa vender I tilbage til Frederikshald med Kornet og Fangerne«. Ole Svendsens Mænd skred ufortøvet til Værket. »Frænde er nok her Frænde værst, mærker jeg«, sagde Mølleren mørk og forknyt. »Sig heller: Fjende er her Fjende næst«, svarede

Ole Svendsen og vendte Manden Ryggen.188 Mølleren fulgte efter Bakke og standsede ham udenfor paa Stien. »I dømmer mig for strengt, Ole Svendsen«, udbrød han bønligt; »Kone og Børn, forstaar I, sultne Munde, Brød —!« Klokkeren gik videre, medens Øksehuggene lød ud i Mørket fra Møllen. »Mens I gør det værste, som kunde hænde mig fattige Mand, vil jeg vise jer en Tjeneste«, vedblev Mølleren og spærrede Stien for Bakke. »Tre Hun drede Mand fjendtligt Rytteri og Fodfolk fårer i denne Stund om i Skoven her ovenfor østerud for at tåge jer og jeres Folk. Skipper Daniel var her i Møllen for en Time siden; jeg kendte hans lum ske Fjæs, alligevel han havde trykket Hatten i Panden«. »Skipper Daniel?« spurgte Klokkeren med ryn kede Bryn. »Jeg lurede ved Døren og hørte ham fortælle den svenske Vagtmester om jeres Møde paa Kirke gaarden i Morges, og at I nu er paa Vej op mod Enningdalen. De ligger i Baghold efter jer, saa I kommer til at vælge den vestre Bjergvej«. Svendsen Bakke betænkte sig et Øjeblik og vilde ile videre. Mølleren strakte Haanden ud. »Sig et venligt Ord, højlærde Klokker, inden I gaar«, sagde han bedende; »her er saa trangt og en somt i Skoven den lange Vintertid«. »Gaa hjem i Fred, om du kan det, norske Mand«, svarede Klokkeren. »Kan det ikke blive til mere?« spurgte Møl leren. Svendsen Bakke standsede og betragtede ham sørgmodigt.189 »Den, der gør sin Pligt vel, behøver ingen Ord, og den, som ikke gør sin Pligt, ham hjælper ikke Alverdens Ord«, svarede han. »Om du kunde give dine Børn Sække af Sølv og ikke kunde skænke dem et übesmittet Navn og dit Fædreland, saa var I dog alle hjemløse Stakler til Hobe. Jeg har ikke mere at sige dig«. Mølleren greb hans Haand og knugede den hef tigt med et bestemt og talende Blik. »Tak!« sagde han og gik tilbage til sit Hus. Da Svendsen Bakke igen traadte hen i Spidsen for Hovedskaren, sagde han til Fogden Smedt: »Naar denne Krig er vel endt, beder jeg eder at hjælpe Møller Aaby til Rette for den Kværn, vi i Dag har lagt øde for ham«. Oppe ved Korsvejen stod Skipper Daniel og ventede de frivillige. Han var iført en vid Sø mandspjækkert og rødt Halstørklæde, og da Skaren nærmede sig, svingede han sin Hue over Hovedet. Svendsen Bakke gik forud for de andre og traadte hen til Skipperen. Uden at give ham Tid til at tale, sagde han: »Jeg kender dine Rævestreger; men din Broder Jørgen er en fuldgod Mand; for hans og din Mo ders Skyld skaaner jeg dig i Dag. Nu følger du rolig ved min Side; hvis ikke, skyder jeg dig ned og takker min Gud for den gode Gerning, han saa ledes forundte mig at udøve«. - »Hvem har dog bagtalt mig saa formastelig, Mor bror Bakke?« udbrød Daniel fornærmet. »Der kommer Fogden. Enten lystrer du blindt og viger ikke fra min Side, eller vi klynger dig op som Landsforræder i det nærmeste Træ«.190191 »Men bedste Morbror!« udbrød Daniel klyn kende, »her staar jeg i Slud og Mørke og Frost med vaade Ben til midt paa Maven, for at vare jer mod at drage Øster paa, siden Svensken myl drer som Djævle og har besat alle Pas op til En ningdalen. Der maa være en tyvebrændt Skurk, som har røbet jeres Planer, og nu lønner I mig som en Hedning. — Hej, Foged Smedt!« raabte han Fogden i Møde; »skynd jer Vester paa det bedste, I orker; Svensken er ude efter jer straks Øst herfor!« Gentag dine Ord!« befalede Ole Svendsen. »Svensken ligger seks Hundrede Mand stærk nogle Bøsseskud herfrå Øster paa!« brølede Daniel. Fogden, Løjtnant Kraft og Klokkeren holdt en kort Raadslagning, og de blev enige om at følge den besværlige vestre Sti, der ad en Omvej førte til Enningdalen. Klokkeren lod Folkene drage forbi og blev alene tiibage med Daniel. Da Skaren var forsvundet i Skoven, traadte han tæt ind mod Skipperen og befalede: »Dine Vaaben!« Daniel smilede spottende og trak sin Kniv halvt ud af Skeden. »Se, her er Tulifas. Naar den Kammerat spad serer ud af sit Hus, plejer Folk at gøre deres Testamente, og her har jeg en Kammerat til Kniven«. Daniel slog Koften til Side og viste en Rytterpistol, som stak i Bæltet. — »Den er ikKe ilde paa Afstand«. »Usling!« sagde Klokkeren. »Dine Vaaben!« Daniel spændte Pistolen. »Du tror nok, du staar og skal til at klemte til192 Pinsefest her midt paa bare Fj eldet, lille Bakke«, sagde han haanligt. Aftenen var blevet tung og taaget, efterhaanden som Mørket skred frem. Nede fra Møllen i Skov hulvejen lyste det op til Korsstien, hvor de to Mænd stod i Blæsten. En Hund gøede nede i Da len. Larmen af de bortdragendes Skridt tabte sig inde i Skoven. Klokkeren forblev tavs, til den sidste Lyd var hendøet. »Nu os to!« sagde han og spændte sin Pistol. »Skyder du, vender vore Folk tilbage, og du er dødsens. Betænk dig; du er i min Haand. Din Sjæl mægter jeg ikke at redde; dit Liv vil jeg skaane for din Slægts Skyld«. »Og I vil ikke gøre mig Fortræd med det, I har luret jer til om mig?« spurgte Daniel usikker, »Hæderlige Folk plejer at stole paa mit Ord. — Hurtig — dine Vaaben!« Daniel rakte dem modvillig fra sig. »Hvad har I nu for med jert eget næstkødelige Søskendebarn?« spurgte han klynkende. »Du skal i Nat sove i Møllen dernede og kan drikke saa mange Kander Mjød, du lyster, for de Penge, den svenske Vagtmester nys gav dig for at forraade vor Plan«. »Ved I nu ogsaa det!« udbrød

Skipperen og spærrede Øjnene op. »Det var som Djævels!« Bakke bød ham gaa foran ned ad Stien til Møl lerens Hus. »Jeg bringer dig en Fange«, sagde Klokkeren og traadte ind i Køkkenet, hvor Mand og Kone og Børn sad nedslaaede og lyttede til Øksehuggene,193 der sønderslog dercs nye Kværn. »Jeg stoler paa dig, Hans Aaby«. Mølleren lukkede Døren op til Storstuen og skød Daniel derind efter først forsvarlig at have surret hans Ben og Arme sammen. »Dersom han slipper fri, røber han vort Togt til Fjenden«, sagde Klokkeren. »Vort Liv er i din Haand«. »Vel!« svarede Aaby med et straalende Blik. »Kværnstenen I smed i Elven, ligger ikke fastere derude end han derinde«. Bakke saa hen til Kvinden, der sad nederst ved Bordet, omgivet af en Flok Børn. Han gik hen, lagde sin Haand paa den yngstes Hoved og sagde: »Gud velsigne din Fjeldsti og lægge Sollys over Klipperne omkring dig!« »Klokker«, sagde Aaby. »I er min Mand, I for staar en Faders Hjerte«. »Du ser mig snart igen«, sagde Bakke, idet han gik. Han holdt sit Ord næste Dag i Døden. Om denne Nat skriver Øjenvidnet Jonas Rist følgende: »Klokken omtrent imod fire ora Morgenen den Bde April kom vi saa nær, at vi kunde se Gaarden, hvor det svenske Hovedkvarter var, da Løjtnant Kraft stelte alle i Orden, som han syntes bedst, Soldaterne først med Bajonetterne paa Flinterne, saasom det var Cavaleri, vi skulde angribe; der næst formanede han alle til Mod og Tapperhed, hvilket alle forsikrede ham om. Allermest havde Løjtnanten og de andre med Klokkeren at bestille; Carit Etlar: Bjørneset. 13194 thi han syntes, at man aldrig kom saa fort, som han vilde, samt sagde disse Ord derhos: »At om han skulde gaa ti Mil, nåar han havde saadant at forrette, skulde han ikke blive træt eller ked deraf«. Saaledes opmuntrede Klokkeren Folkene den ganske Nat, saa og viste dem Genstien, hvorigennem de snart kunde komme frem. Da dette nu var saaledes sat i Stand, gik hver Officer til sine, og havde vi ej gaaet 200 Skridt, før en svensk Skildvagt raabte tvende Gange; men som han ej fik Svar og saa sig alle Vegne omringet, gav han sig jammerlig og vilde spranget til Hovedkvar teret paa Gaarden Kirkbøen, vor Ankomst der at give til Kende. Som vore det fornam, saa var de alle lige snart til Fods med ham, og blev derfor ej givet Varsel, førend den Vagt, som stod i Gaar den, skød, og vi hilsede dem Godmorgen med et 50 Skud paa de 24 Mand, som holdt Vagt udenfor, saa de fleste maatte sove hen. Men en af den samme Vagt havde krøbet under Ladebroen og laa der i Skjul og skød Klokkeren, Ole Svendsen Bakke, gennem Brystet, saa han døde; straks faldt og en Volontør af Capitain Colbjørnsens Compagni, som var en fattig Kvindes Søn i Tistedalen. Da Klokkeren nu faldt ned af Skuddet, tog en af hans Sognefolk fat paa ham og vilde rejst ham op, men fik dette til Svar: »Lad mig ligge i Jesu Navn. — Hiis min Kone og umyndige Børn. Jeg er vel fornøjet; gører I eders Bedste«, Og i det døde han. Da nu Bønderne fik den Svenske at se, som stjai Livet af disse tvende Mænd, da gjorde de saadant195 13*196 Skrig og Anfald paa ham af Forbitrelse, at han inden et Øjeblik fik over ti Kugler i sig, og var snart færdig at rive ham i Stykker; siden holdt de stedse ved at skyde, for nu var Bønderne blevet vrede for deres Klokker saa det var umuligt at stille dem tilfreds. Fangerne var henimod 50 og Ritmester Lehmann. Døde af de Svenske var henimod 28, som laa paa Pladsen, da vi forlod dem, saasom der laa 1500 svenske Bønder nedenfor, som ventedes did op efter. Klokkeren og forommeldte Volontør blev begge førte nedover, hver paa sin Hest«, — En halv Time senere standsede Toget. En stærk Drønen og Blistren af Hestetrav lød inde fra Skoven og indjog Folkene den Tanke, at de blev forfulgte af svenske Ryttere. De såtte sig derfor i Forsvarsstilling og ventede. Maanen var nu brudt igennem og sendte sine klare Straaler lodret over Skowejen. Ved en Om drejning kom en broget Skare til Syne. En Flok opsadlede Heste uden Ryttere, men med fuld Op pakning af Karabiner, Sabler, Kapper og Pistoler fo'r frem i stærkt Trav, ledede af Soldater i hvide Kjoler. Det var Bjørnstads Folk. Foran Toget fløj en gråa Skimmel, der bar en ung Rytter. Hans lyse Håar flagrede i'Vinden; Huen var faldet af undervejs. Han fremskyndede Hesten med høje Jubelraab, da han saa de norske Mænd; den fo'r i Firspring op foran Fronten. Ung Halvor saa sig sejrsstolt omkring. »Morbror Bakke!« raabte han med høj Røst; »her .er vi med kongeligt Bytte: tre lyslevende Krigsfanger, seks og tredive Officersheste og197 Mundering til alle os frivillige. — Morbror Bakke, hvor er du?« Soldaterne drog sig stiltiende til Side og lod en Plads aaben hen til Hesten, som bar Klokkerens Lig. Halvor red et Par Skridt fremad. Maanens Lys faldt blaaligt og blændende over Ole Svendsens mørke, karakteristiske Hoved med de i Døden stiv nede Træk, hvis blege Farve fremhævedes ved He stens sorte Manke. Faklernes Skær, der omgav de to døde, fremhævede det sørgelige Billede. «Morbror Bakke!« lød det som et Klageskrig fra Halvor, Han sprang ned paa Jorden og ilede hen til den døde. »Morbror!« gentog han blødt og hviskende; en Verden af ung Hengivenhed lød i hans trøstesløse Klage. Han lænede sit Hoved mod Klokkerens; en dyb Fortvivlelse

banede sig Vej i et Skrig. »Morbror død! — De Hunde, de Slyngler — dræbt ham!« »Fremad!« kommanderede Løjtnant Kraft. Toget såtte sig atter i Bevægelse. Halvor greb Klokkerens Hest i Bidselet og førte den tavs videre. Hans Kinder var blege, hans Øjne brændte, medens han forsigtig ledte Hesten hen ad Vejen gennem Vandhuller og Is, som om han frygtede, at dens üblide Bevægelser kunde skade den døde. Det lyse Hoved paa de unge Skuldre, hans faste, spænstige Gang og det sørgmodige Blik mindede om en fan gen, nordisk Viking, lænket foran en hjemvendende Sejrvinders Triumftog. Kun een Gang kastede han et sky Blik tilbage paa Liget. Hans Bryst var fyldt af andre levende Syner, der steg frem rundt om ham af Morgenens Rimtaager; for ham havde Mor198 broderens kraftfulde Livsbillede intet tilfælles med Død og Tilintstgørelse. Se, det var derovre bag Fjeldskrænten, at Mor broderen, Jørgen og han for nogle Dage siden havde haft den kostelige Spas med en Trop fjendtlige Ryt tere, som sprængte frem mod deres Baghold, »Blæs, Hile Halvor, og lad dem fornemme, at vi er her«, havde Bakke sagt. Og Halvor var sprun gen frem paa Pynten med Hornet for Munden og blæste til Angreb, saa Rytterne gjorde omkring og var som blæste af Vejen med det samme. — Det voksende Dagslys lagde et rosenrødt Skær over Klippens Top, mens Toget drog forbi. Og Dagslyset steg frem, Nattens sidste Ulvehyl døde hen i Skoven, Morgentaagen bølgede bort mellem Granerne, det blaalige Dække gled til Side ever Egnen, den blåa Himmel, de hvide Skyer, alt hilste det vaagnende Liv velkommen. De enkelte vejfarendes glade Tilraa.b forstummede cg blev til Klager, da de fik Øje paa deres Klokkers afsjælede Legeme. Halvor gik Iremad uden at se eller høre. Der nede bag Fjeldet til venstre havde det blusset ly stigt forgangen Nat — hu hej! — Fjendens Korn cg Høforraad, som de om Dagen havde tvunget Bønderne til at køre sammen, gik op i Luer, og Bakke stod midt i Røgen og antændte den sidste Rustvogn, mens Skuddene knaldede, og Trommen kaldte til Vaaben. Og forrige Nat! Var Morbroderens Liv kun red det, da de var ude som Bissékræmmere, for ynkelig at omkomme her? En vild, übændig Hulken brød frem fra Halvors Bryst. — Og saa derhenne i Id199 Kirke, Salmen, Klokkerens dybe, bløde Stemme havde sunget som et Farvel til Jorden, og det sid ste Vers, der lød til ham alene med Morbroderens alvorsfulde Blik dybt i hans: »0, hjælp os, Gud Fader, o, hjælp os, Guds Søn, saa glade vort Løb vi fuldende; Gud Helligaand, himmelske Trøster i Løn, lad Kærlighedsluerne brænde, at vi kan med Lyst og Mod udi Bryst saa kæmpe, at Kronen vi vinde Nu havde Klckkeren vundet. Efterhaanden som Toget nærmede sig Frede rikshald, sluttede flere og flere sig dertil. Da det naaede Rishaven uden for Staden, fulgte flere Hun drede af Egnens Folk. Der var ingen Glæde over Sejren; nu saas det, hvor æret og elsket Ole Svend sen havde været; stærke Mænd sørgede, Kvinderne klagede som over en nær og afholdt Slægtning. Peder Colbjørnsen stod ved Indgangen til Ris haven og modtog Toget. Han traadte hen til Li get, alvorsfuld og tavs, og saa sørgmodig ind i Ole Bakkes halvaabne Øjne, der syntes at besvare hans Blik. Saa greb Colbjørnsen Korpsets Fane og sænkede den over den døde. Morgensolen gød sit Lys som en Glorie over Baaren; Mængdens Hjerte strømmede over; det lød som et Folks Hul ken over Pladsen. Den tredie Paaskedags Morgen hørtes den dæm pede Lyd af floromvundne Trommer over Idsletten. Efter Trommeslagerne fulgte Sørgemusikken, saa200 kom Colbjørnsens frivillige Korps i fuldt Gevær. Peder Colbjørnsen gik nærmest Kisten med dragen Kaarde; efter ham fulgte den dødes nærmeste Slægt og Venner. Saaledes gik Ole Bakkes Hustrus Drøm i Opfyl delse. Mandens Lig blev baaret forbi deres Hjem; Vinduerne var tilhyllede, Døren lukket. Da Følget kom ind i Kirken, blev der sat Vagt ud overalt, de yderste til Hest, samt ti Mand paa Kirkegaarden og to foran Indgangsdøren, fordi den svenske Grænse var nær og Idfjorden tilfrossen. Hver Mand tog sin Flint med i Kirken, medens Ka pellanen, Hr. Stabel, holdt Ligprædiken og beviste, hvor vel den dør, som dør for sit Fædreland. Der var stille i den gamle Kirke. I det Øjeblik, Ligbærerne nærmede sig for at løfte Kisten, traadte en sørgeklædt Kvinde hen. for Hovedenden. Et lig blegt Ansigt kom til Syne inden for det sorte Uld klæde. Hun stirrede paa Laaget, som om hendes Blik saa tværs igennem Træet, løftede saa begge Arme mod Himlen cg udbrød med en Stemme, der skælvede og bævede, men forstodes af alle: »Det hører du, dyrebare Husbond i din Him mel: havde jeg ti Sønner, skulde ieg gladelig se dem drage ud og falde for vort Fædreland, som du gav dit Blod!« De andre greb den segnende Kvinde i deres Arme, da Kisten sænkedes ude i Graven, og to Geværsalver lød hen derover i den stille Paaskemorgen. En af Norges gode Sønner var stedet til Hvile, men Mindet om Ole Svendsen Bakke lever endnu; om ham siges i Folkemunde:201 I Landet var han født, i Kirken var han Degn, i Marken General for Folket af sin Egn, De har rejst Klokkeren fra Id en Stenstøtte i hans Sogn. Paa Norges Historiebrædt ridsede han seiv med sit Blod en

trofast Søns Kærlighedstilstaaelse. Colbjørnsens »Brogede Karle«. De krigerske Begivenheder i de følgende Maa neder efter Klokkeren fra Ids Død udmærkede sig kim ved større eller mindre Skærmydsler mellem Frederikshalds Borgere og de Svenske. Kong Carl var draget med Hovedstyrken af sin Armé mod Christiania i det Haab at indtage Norges Hovedstad. Den 29de April maatte han imidlertid med uforrettet Sag skyndsomst drage sine Tropper tilbage, da Akers hus Fæstning skød Sejrssalut for Wismars Ind tagelse, og Kong Carl antog, at den heftige Kanon torden, der ledsagedes af 3000 Mands Musketild, var et Signal for de norske samtlige Tropper at an gribe hans Armé fra alle Kanter; saavel Officerer som Menige spaaede hverandre, at ingen af dem 201 I Landet var han født, i Kirken var han Degn, i Marken General for Folket af sin Egn, De har rejst Klokkeren fra Id en Stenstøtte i hans Sogn. Paa Norges Historiebrædt ridsede han seiv med sit Blod en trofast Søns Kærlighedstilstaaelse. Colbjørnsens »Brogede Karle«. De krigerske Begivenheder i de følgende Maa neder efter Klokkeren fra Ids Død udmærkede sig kim ved større eller mindre Skærmydsler mellem Frederikshalds Borgere og de Svenske. Kong Carl var draget med Hovedstyrken af sin Armé mod Christiania i det Haab at indtage Norges Hovedstad. Den 29de April maatte han imidlertid med uforrettet Sag skyndsomst drage sine Tropper tilbage, da Akers hus Fæstning skød Sejrssalut for Wismars Ind tagelse, og Kong Carl antog, at den heftige Kanon torden, der ledsagedes af 3000 Mands Musketild, var et Signal for de norske samtlige Tropper at an gribe hans Armé fra alle Kanter; saavel Officerer som Menige spaaede hverandre, at ingen af dem202203 vilde komme levende ud af Norge igen. Næste Mergen fandtes ikke en Svensk i Christiania By, der var udplyndret cg ilde medtaget. I Maj Maaned samme Aar vendte de svenske Tropper tilbage over Grænsen, og i Juni og Juli lod Kong Carl Frederikshald indeslutte og belejre. I denne Trængselstid udfoldede de to Brødre Colbjørnsen og deres Frikorps stor Virksomhed; i flere Miles Omkreds uden for Staden indbragte de Underretning om Fjendens Krigsplaner, brændte hans Fourage- og Proviantbeholdninger, opsnappede hans Budskaber og foruroligede hans Nattekvarter. Overalt i Skovene, paa Bjergstier, ja midt i selve Fjendens Lejr fandtes faldne Svenske, skudt eller dræbt ved Sabelhug; Colbjørnsen og hans »brogede Karle«, som Fjenden spottende benævnte hans Mænd paa Grund af deres uensartede Klæder, havde atter været paa Spil og blev det stadige Sam taleemne omkring Svenskernes Varmebaal. Naar Fjenden udstillede sine Forposter, lød den stadige Formaning: »Hold Øjne og Øren oppe; de bro gede Karle er i Nærheden«. Rygtet fortalte, at. naar Kong Carls Mænd fik fat i nogle af de frivillige, blev de klynget op i det nærmeste Træ, hvis ikke Vreden over lidte Tab og Hådet først lod Fangerne gennemgaa større Mis handlinger. Saaledes fandtes Søfrin Hagens Lig hængende i et Lindetræ udenfor et Savskæreri ved Tisteelven. Hans Overkrop var blottet, og hans Legeme bar blodunderløbne Strimer over Ryg og Lænder, som om han havde løbet Spidsrod mellem Soldaterne inden Eksekutionen, De frivillige svor at tåge blodig Hævn og holdt Ord: den følgende204 Nat hang tre svenske Soldater i samme Lind; de havde trekantet Hat og Rytterstøvler med store Spo rer paa Benene; i øvrigt var de lige saa nøgne, som da de saa Dagens Lys af Moders Liv. Der faldt mange Skud de mørke, sludfulde Næt ter rundt i Skovene, og mangt et Blodspor førte næ ste Morgen til en fældet Fj ende, der havde slæbt sig et Stykke længere hen for at dø som et vildt Dyr, bag en Klippe, under en Busk. »Colbjørnsens Blodhunde!« raabte de svenske Krigsmænd i mægtigt Raseri. »Stejle og Hjul skal de klæde, nåar vi om nogle Dage har indtaget Fre derikshald«. »Det gaar saa let, som om vi havde den Snerpe ren Sæk!« raabte Trompeter Månsson. »Jeg dig ter paa en ny Slagsang til jer, Manne; men den synger vi først derinde i Staden med en Jomfrulil paa Skødet«. Enhver Vej eller brugelig Marchrute mellem Kong Carls Armé og Frederikshald var besat af Colbjørnsen med mindre Poster, og ingen Sinde forsømte de halvvilde Tistedøler og Bjergbønder deres Pligt, saa at Byen, sikret betimelig Under retning, trygt kunde afvente Begivenhedernes Gang. Man vilde i vore Dage anse det for umuligt, at Mennesker kunde udholde, hvad disse tapre Folk maatte gennemgaa Dag og Nat, nåar de snart gjorde Marcher paa ti til tolv Mil i de af Fjen den besatte Egne, snart stod som Forpost paa Bjergkamme i Slud og Blæst, og hvor man i de faa Timer, som kunde stjæles til Søvnen, laa paa den nøgne Jord, saa at man takkede Gud for lidt Læ bag en Klippekant; eller milevidt blev forfulgt og205 kim ved snilde og dumdristige Foretagender frelste sig fra Forfølgerne, Saaledes skød Jørgen Halvorsen som ensom For post midt i en fjendtlig Trop i Nærheden af Fem vandet, derefter strøg han ned til Bødkeren ved Bak kens Fod, tog Mesterens Skødskind, fyrede op paa Skorstenen og høvlede nok saa fredelig paa Pibe staver, da Fj enden undersøgte Hytten. Dydsmønstre var disse vilde og trodsige Karle egentlig ikke;

men de erstattede ved personlig Hen givenhed og Hundetroskab mod Colbjørnsen, hvad de manglede i Blidhed og Føjelighed. Der var heller ingen, der forstod at tåge Folkene med sig som Peder Colbjørnsen. Da en Del af hans Mandskab nylig gjorde Optøjer ved en Bro og stoppede Færdselen for at tvinge enhver vej farende til at betale Skat, lod Colbjørnsen de bro gede Karle stille uden for sin Dør, befalede dem at nedlægge Vaabnene og gaa hver til sit. »Jeg kan ikke bære Ansvaret for saadanne Vild basser som jer«, sagde han. De skæggede Bjergfolk krøb angergivne sammen og bad Kaptajn Peder saa mindelig om at blive ved at være deres Chef og prøve dem blot nogle Dage endnu. »Saa maa I forpligte jer til blindt at lystre og underkaste jer enhver Straf, jeg finder nødvendig«, sagde Colbjørnsen. »Det har sin Rigtighed; vi maa holdes skarpt«, sagde Mændene og nikkede til hverandre, som om det var en given Sag. »Jeg dømmer jer da alle til i Aften at tømme et Krus for min Regning i »Den forgyldte Nøgle«!«206 kommanderede Colbjørnsen og fik et tordnende Hurra. En determineret næstkommanderende vilde følge med Folkene. »Hør, Tomasen, du bør ikke gaa til Mandskabet i Aften«, sagde Colbjørnsen. Men Sergenten gik alligevel og fandt Anføreren fra Broen, Niels Anker, siddende i en Lænestol, fuld og pralende. »Gaa hjem, Fyldebøtte! Du sidder jo her og blamerer vort hele Korps«, befalede Under cificeren. Den gamle Ulk med de blodskudte og vejrbidte Træk var bjørnestærk; han sprang op, gjorde Tegn til Kammeraterne; de trængte sig sammen mod Dø ren og fik Befalingsmanden skubbet udenfor uden at løfte en Haand. Næste Mergen maatte de igen stille for Col bjørnsens Hus. Niels Anker traadte frem med Haanden til Huen. »Vi lystrede Ordre, saa godt vi kunde, Hr. Kap tajn, og slog en bedre Basseralle. Sergent Tomasen der vilde forlede os til Ulydighed mod Chefens høje Ordre, derfor lod vi ham gaa udenfor«. »Saa dømmer jeg jer alle til en ny Basseralle efter den første Sejr«, kommanderede Colbjørnsen. »Men Niels Anker skal i Dagsarrest«. »Til Tjeneste!« svarede den gamle og grinte. Peder Colbjørnsen holdt strengt paa sit Korps' militære Ære og paa dets Uafhængighed af Fæst ningskommandant Brun, som ved flere Lejligheder havde lagt sin Misfornøjelse for Dagen over, at Borgerne ved at oprette dette Frikorps blandede207 sig i hans Rettigheder at forsvare Staden. Det var kommet til flere beklagelige Sammenstød mellem ham og Frikorpset, og Kommandanten skal have udtalt disse mindeværdige Ord, da hans Assistance blev søgt til i Forening med Colbjørnsens Mænd at drage ud mod en fjendtlig Styrke i Byens Nærhed: »Lad Borgerne passe deres Stad; jeg forsvarer Fæstningén«. Colbjørnsen sendte derfor ikke sit Korps' Straffe fanger til det militære Fængsel, men som Soldater tillod han heller ikke, at de indsattes i Byens Ar rest. Da saaledes intet Fængselslokale var ved Haanden, led han Niels Anker sætte i et Brædde skur uden Slaa i hans egen Gaard og en Skildvagt for Hullet. !. »Væk med Skildvagten!« brummede Niels. »Jeg skal nok passe paa mig selv«. Op ad Dagen kom negle fine cg fornemme Købmandsdøtre for at faa nogle af de meget omtalte brogede Karle at se. Colbjørnsen havde ingen anden hjemme end Niels og gik med Da.merne ned i Gaarden. De saa sig forbavset omkring. »Hej, Niels — herfrem med sig!« kommanderede Colbjørnsen. Saa stak Niels sit skæggede, uredte Hoved frem al Hullet og siiirede livsalig paa de unge, smukke Damer. »Hvorfor løber du ikke din Vej?« spurgte Frø ken Jonasen cg rakte ham et Pengestykke. »Gud velsigne hendes kønne Ansigt!« sva rede Skælmen. »Saa havde jeg jo ikke iaaet Dem at se«.208 Det Pengestykke blev det bedst udgivne i den unge Dames Liv, hvad Niels Anker senere fik Lej lighed til at bevise. — Ja vist, undertiden kan Mu sen hjælpe Løven, det er afgjort. Som sagt, et mærkeligt Forhold og Kammerat skab knyttede de fleste af disse halwilde Folk til Colbjørnsen i Liv og Død med en selvopofrende Hengivenhed, der skulde søge sin Lige, ikke alene i Krigsaarene, men for hele Livet. Hvornaar og hvorledes denne Pagt blev sluttet, det Spørgsmaal faldt det ingen ind at opkaste. Hvad var det, der gjorde alle disse Anstrengelser, Savn og Lidelser209 saa lette at bære, der gjorde mugne, stenhaarde Beskøjter og harsk Flæsk til velsmagende Maaltider og daglange Marcher, efter hvilke Skindet hang ved Støvlerne, til lystige Eventyr, der bragte disse halvbevidste, men helt følende Mænd til at gaa i Døden, frejdige og skæmtende, uden Rædsel, med en Følelse af løftende Alvor? Det var ikke alene det interessant spændende og rigt afvekslende, som farefulde Hændelser afgiver, og som syntes at til tale disse stærke, friske Naturmennesker, nej, det var Hjemmets Aand, som atter her besjælede alle, Følelsen af, hvad Fædrelandet har Ret til at fordre som Gengæld for, hvad det skænker hver enkelt: alt, hvad der giver Livet Værd, og som omslutter alt det, hvortil vort Hjerte er knyttet. Det var denne Følelse, som gjorde Frederikshalds Borgere og »de brogede Karle« til Brødre og Kammerater gennem skiftende Aar, og der blomstrede Velsignelse af det Fællesskab, det bar frejdigt og broderligt gennem de store Sorger og lod senere finde Glæder og Nydelser der,

hvor vore Dages venneløse Menne sker kun ser den stenede Vej. Denne Broderfølelse gjorde Hjertet stort og Armen stærk og de mægtige Bedrifter lette som den ligefremmeste Sag af Ver den. Aanden fra de store Minder laa over Staden, værnende og samlende; Spild og Tvedragt, Mistillid og Tvivl gik op i de vidt lysende Luer fra Byens lave Træhuse. En Aften vendte Peder Colbjørnsen hjem fra et af sine sædvanlige Rekognosceringstogter ind i det af Fj enden besatte Terræn for at opdage, hvad han foretog sig og for paa Hjemvejen at in Carit Etlar: Bjørneset. 14210 spicere sine Patrcuilleposter, udstillede i Kreds uden om Staden. Øst for Frederikshald paa Bjørnstads Hede kom han til et fattigt Træhus, hvor et Stykke skævt Glas i Væggen erstattede Ruden, og hvor alt røbede den dybeste Nød og Armod. Colbjørnsen standsede sin Hest og bankede med Skaftet af sin Ridepisk paa Dørlaaget. En Mand kom til Syne i Aabningen, og ude af sig seiv af Glæde ved at se Colbjørnsen i den hvid koftede, danske Uniform i Stedet for Svenskens gule og blåa, sprang han midt ud paa Vejen og greb Hestens Bidsel. »I Herrens Navn, kom indenfor, I er jo vaad, og Hesten stønner, saa træt er den; træd ind i min ringe Hytte og gør den stor!« bad Manden. Colbjørnsen trak Tømmen til sig. »Jeg har i Nat vigtige Ting at varetage og ønsker blot at høre, hvad I har set til Svensken i Aftes«. «Svensken var her og tog vor Ged, da Solen gik ned, men betalte den. Han talede vakkert for sig og lovede os et nyt Hus, når han først var kommet til Regimentet. Vi lod ham snakke og tav dertil. — Giv mig i det mindste Lov til at snige mig gennem hans Forposter, mens I hviler ud i Hytten. Jeg er her igen om en Time med fuld Besked«. Colbjørnsen rystede paa Hovedet. »Saa lad mig løbe foran jer Hest for at være jer til Nytte undervejs«, bad Manden. Mens han italte, kom hans Kone ud, og Col bjørnsen bemærkede, at begge kærtegnede hans211 Hest, klappede den paa Mulen og gav den gode Navne, alt mens de løste Milerne og ivrigt stoppede det ene Stykke Brød efter det andet ind mellem dens Tænder. Colbjørnsen bekendte senere, at han, skønt haardfør Soldat, havde ondt ved at beherske en pludselig og overvældende Følelse af Lykke og Be vægelse ved at se disse fattige Folk, der næppe seiv havde det tørre Brød i deres faldefærdige Rønne, liste sig til at stoppe deres Føde i Munden paa hans forkomne Hest, siden de ikke paa anden Maade kunde være ham til Nytte. Lidt længere fremme paa samme Ridt forbav sedes Colbjørnsen ved i Morgendæmringen at se en Bonde ligge udstrakt paa Mosegrunden ved Siden af Vejen med Øret trykket lyttende mod Jorden/ Colbjørnsen standsede og spurgte, hvad Man den bestilte. Han svarede: »Det er forfærdeligt at høre de svenske Ryttere galopere omkring paa alle vore norske Veje«. Colbjørnsen sprang af Hesten og hørte sagte, fjerne Drøn, som Bonden bedre forstod, efter at han saa længe havde benyttet denne Telefon. Paa hvert Bjerg og hver Bakkekam stod alle Nætter Mænd og Kvinder, stirrende og lyttende angstfulde og bævende, og alle erkendte de senere, at det var skønne og lykkelige Timer, skønne, fordi saa meget af det ædleste og bedste i Mennesket kom til saa fyldigt et Udtryk, lykkelige, fordi de skænkede Livet et saa rigt og bevæget Indhold, at Timerne blev mere vægtige end senere lange Aar, 14*212 tilbragte i daglig Dont, hvor Dagene svandt uden at bringe andet Udbytte end en navnløs Grav, en Virkelighedstilværelse uden Eftermæle, der ofte hverken i Liv eller Død skænkede Følelsen af at have levet. Neden for Skonningsfossen paa den Vej, der fører til Frederikshald, standsede Colbjørnsen og saa sig om. En Mand rej ste sig op af Grøften; det var Hans Brecke, en af Colbjørnsens frivillige, som havde denne betroede Post og våretog den med en Glubskhed, der var lige saa farlig for Lan dets egne som for Fjenden. Hans Brecke var en forsoren Smugler, om hvem Sagnet endnu ved meget at fortælle i hans Fjeldegn. Han kendte Vadesteder, Stier og Veje bedre end nogen anden. En undersætsig, firskaaren Skikkelse med et vejr slagent Ansigt, brunt som en Taters og med et langt, graasprængt Skæg, der var indflettet med Bly kugler. Udtrykket i Ansigtet, navnlig i Øjet, fik underliden et Præg af saa übøjelig Vildhed, at Folk var ængstelige for at være alene sammen med ham. Colbjørnsen vilde ride fremad, men standsedes pludselig af et tordnende: »Holdt — hvem der?« og af en Bøsses uheldvarslende Klikken. »Du holder god Vagt, Hans Brecke«, sagde Col bjørnsen og rakte Smugleren sin Feltflaske. »Hvordan Fanden skal jeg i Mørke kende Ven fra Svensken, forinden jeg har dem paa Halsen?« brummede Hans og rakte Colbjørnsen den tømte Flaske tilbage. »Du tilraaber dem »Holdt! — hvem der?« og når de svarer paa Svensk eller siet ikke svarer,213 saa brænder du dem paa Pelsen for at vare dine Kammerater. Fortsætter Svensken sin Fremryk ning, maa du naturligvis i Mørket se at knibe ud langs Klipper og Grøfter for hurtigst muligt at bringe mig Melding«. »Skal ske!« svarede Hans med et tilfreds Grin. »Saa melder jeg Kaptajnen, at en Trop svensk Kavaleri for en halv Time siden kom her nedover mod Fæstningen. Jeg raabte dem an, og da de ikke lystrede, spændte jeg Hanen og

trykkede løs. Min gamle Flint klikkede fire Gange, og hele Troppen gjorde omkring og stejlede østpaa, Fan den i Vold«. Colbjørnsen tog for første Gang Hans Brecke i Øjesyn ved Skæret af sin Blændlygte. »Det var dig, som i Morges kom ind til Byen med et Læs Geværer?« spurgte han. »Ja, det var mig«, svarede Hans. »Du afleverede din Vognladning til Fæstnings kommandantens Folk, skønt min Ordre lød paa, at du skulde køre Vaabnene op til min Gaard?« »Officeren truede mig til at lystre hans Befaling, og Brovagten jog Sablen i Bringen paa min Hest, da jeg vilde tvinge mig Vej«. Colbjørnsen tildelte Manden en alvorlig Irette sættelse. Brecke holdt fast paa Hestens Bidsel og brummede, da Colbjørnsen vilde ride videre: »Sig et godt Ord, Kaptajn!« »Slip Hesten«. Hans Brecke lystrede, men gentog: »Jeg vil ligegodt have et godt Ord, Kaptajn Peder!« »I Morgen tidlig skaffer du Heste og Vogn og214 kører Gods cg en Drift Kvæg ind til Frederikshald fer Sagbrugsfeiket oven for Skonningsfossen«, sagde Colbjørnsen og talte 3 Mark op til ham, »Jeg kan Just ikke sige, jeg er slikken efter den Forretning, for det gaar ikke«, brummede Smugleren, »men nåar Kaptajnen befaler, maa jeg jo lystre«. »Jeg betror dig det Hverv, fordi jeg stoler paa dig, Hans Brecke«, sagde Colbjørnsen. »Godt, Kaptajn!« lød det som et hæst Brøl efter ham i Morgenlysningen. Et Par Dage gik. Colbjørnsen saa intet til Brecke, cg han opgav Tanken om at gense ham, idet alt det betrcede Gods ikke var en daarlig Fangst for den gamle iSmugler at smutte østpaa med over Grænsen. Medens Colbjørnsen den følgende Dag stod paa Torvet og eksercerede med sine Folk, følte han pludselig et Jerngreb om sin Arm. Ved at vende sig stod han Ansigt til Ansigt med Brecke, hvis vilde Øjne gav nogle sære Glimt, idet han hvi skende udbrød: »Jeg har det alt sammen«. Han førte Colbjørnsen ned til Broen og pegede paa en Vognrække, belæsset med Gods fra Egnens Folk og cmgivet af brægende Geder og Køer. Længst tilbage holdt en Vogn, som Brecke syntes meget omhyggelig for. »Hvad bringer du der?« spurgte Colbjørnsen. »Jeg fik jo paa Hovedet af Kaptajnen«, brum mede Brecke, »fordi jeg lod Kommandant Brun tåge det Læs Geværer fra mig; saa tænkte jeg, at det var bedst at faa et andet Læs Flinte215 bøsser ned til Dem for at blive gode Venner med Dem igen«. »Hvor i Alverden har du faaet de Geværer fra?« spurgte Colbjørnsen forundret. »Jo, det var nu ikke saa vanskeligt, Hr. Kap tajn. Svensken har netop bekendtgjort, at Beboerne skal aflevere deres Bøsser, og enhver, der ikke ef terkommer Befalingen, skal føres over Grænsen. Saa fik jeg mig en Vogn og kørte fra Gaard til Gaard nok saa magelig og sagde til vore Bønder, at hvis de vilde have deres Vaaben afsendt til Kaptajn Colbjørnsen, saa kunde de lægge dem i min Vogn; men vilde de af med dem til de Svenske, saa skulde de blot vente et Øjeblik, saa kom de straks efter dem. Jeg tror ikke, at Fj enden finder nogen Vaaben i de Gaarde, som jeg har besøgt«, tilføjede Brecke med et bredt Grin og trak en gam mel Læderpung frem, hvoraf han lagde to Mark og nogle Skilling paa et Kældertrappetag. »Værs'god — der er hans Penge«. Colbjørnsen saa forbavset paa Manden; det hele blev mere cg mere gaadefuldt. Brecke forekom hans Spørgsmaal med den For klaring, at han naturligvis ikke vilde spilde Kap tajnens Penge til Transportudgifter, al den Stund Svensken afgav Befordringen. »Svensken?« udbrød Colbjørnsen. »Ja, det er ganske ligefremt: Svensken havde udkommanderet Vogne til at befordre Vaaben og Fødevarer til deres Lejr; men. det hele var i et saadant Roderi, at jeg rolig spændte mit Forspand for en af deres Vogne og ordnede det hele paa bedste Maade, og for god Betaling viste jeg dem Vej, saa216 gik det hele af sig seiv. Jeg blev ved med at køre foran, lige til det blev mørkt, saa stak jeg ind paa den Vej, der gaar lige ud i Mosen med en smal Overkørsel, som Svensken havde vanskeligt ved at hitte, for jeg syntes de skreg fælt, mens de druk nede i Sumpen. Og saa havde jeg kun et lille Stykke Vej til Frederikshald«. Brecke havde udført sin dristige Plan med en Snildhed og Sikkerhed, hvori hans Kendskab til Fjendens Sprog og Karakter kom ham til Hjælp. »Saa gik det«, som han udtrykte sig, »som den lige fremmeste Sag af Verden«. »Saa skal jeg melde Kaptajnen«, tilføjede Brecke som sidste Beretning om Dagens Bedrifter med Haanden til Skindhuen og spillende Blink i de gråa Ulveøjne, »at der ligger en Slump Artilleriheste ovre paa Vigsiden; det vil være en ren Svir at nappe dem og føre dem til Frederikshald«. »Hvor mange Heste?« spurgte Colbjørnsen. »To Hundrede Stykker med fuld Oppakning og en tyve til tredive Mand Oppassere«. »Hvor er nærmeste Landingssted?« »Ved Lunelands Kirke, skraas for Æskevigen. Men Svensken sidder og holder Udkig paa Knivsø; vi maa derfor gaa bag om Bratø«. »Vel«, sagde Colbjørnsen. »Fra i Morgen over tager du Kommandoen over tolv Mand til Hest. Jeg er fornøjet med dig, Hans Brecke. Naar Krigen er endt, skal jeg sørge for, at du bliver Toldrytter«. Et straalende Smil gled over det barkede Smug leransigt. Han greb Colbjørnsens Haand og knu gede den med et vildt Henrykkelsesudbrud, traadte tilbage, skuldrede sin Flint og brølte;217 »Jer

Toldrytter i Liv og Død, Kaptajn Peder! Og det er ikke dumt at betro mig den Bestilling, der gives ikke min Overmand paa Smugleromraa det, og det kan ikke nytte at sætte skinbarlige Helgener til at snuse efter ufortoldede Varer, jeg siger bare, jer Toldrytter i Liv og Død, Hr. Kap tajn!« Han blev staaende med Flinten præsen teret længe efter, at Colbjørnsen var f ors vunden. Brecke blev en af Kaptajn Colbjørnsens mest be troede Mænd. Det vilde imidlertid blive for vidtløftigt at give en udtømmende Fremstilling af dette Korps' Virk somhed, hvorfor vi vil nøjes med at frem drage disse Træk, der maaske kan give et Billede af Tje nesten og de optrædende Personer, som færdedes uden for og inden for Stadens Mure, og som bug tede sig ud og ind alle Vegne, hvor Musketild og Kanontordenen ledsagede deres Færd, denne »de brogede Karle«s Sejrssangs og Ligsangs Melodi. Kugler og Granater syntes at kalde dem til Live — dræbte dem for Resten ogsaa. Colbjørnsens og Hans Breckes Udflugt til Vig siden den følgende Dag efter Svenskens Heste skulde blive af Betydning for nogle af denne Fortællings Hovedpersoner. 218 Stormuglen. Ovre paa Vigsiden sønden for Frederikshald ved Lunelands Kirke, der, hvor svenske og norske Vande mødes i den stride Fjordstrøm, som om de vil dæmme Grænse op mellem de to Lande, derude paa den svenske Strand, nogle Bøsseskud fra Frederiks hald mellem Idfjord og Svinesund, laa en faldefær dig Hytte. Dens lille Have var indhegnet af Strand tjørn; en flad Eng og en Kartoffelmark syntes at være dens hele Tilliggende. Den 30te Juni sad Husets Ejer paa sit Dige og saa over mod Staden. Hans gråa Håar hang i Totter frem under en bredskygget Hat, der skjulte hans indfaldne Træk. Øjnene havde et barsk Ud tryk, og hans Hud var gennempløjet af Furer og Folder, som skaarne med en Kniv. Han var Fisker, sejlede hver Aften ud med sin Baad og solgte, hvad han fangede ovre i Frederikshald. For øvrigt kendte ingen ham nøjere, og der var et fjendtligt Udtryk over hans Adfærd, der holdt andre paa Afstand. Solen var gaaet ned ovre bag de norske Fjelde, Det var Havblik. En Maage sad og sov oppe i en Kløft med Næbbet skjult under Rygfjerene; en Sten fyr eller et Enebærspir hævede sig hist og her over de. rundslebne Sten; det brungrønne Tang laa i Dynger rundt om paa Stranden eller hang paa Klip219 perne sem hvide Trævler, og længere inde i Landet steg en tynd og hvidlig Røg i Vejret. Den gamle sad og skyggede med Haanden for Øjnene og stirrede ever mod Staden, som om han ventede nogen; et bittert Smil spillede om hans Læber. En spættet Ged stod med Forbenene skjult i Hækken og gnavede Skud efter Skud af den bu skede Tjørn; en Gang imellem gned den sig op ad den gamles Skulder, som om den vilde minde ham om, at Sengetid længst var inde. Dens Ejer sad hensunken i sine egne, sørgmodige Tanker. Hans Læber bevægedes af og til, sagte, klagende Ord, som om han talte til en syg, lød uafbrudt og uforstaaeligt. Ensomheden og Ødet paa den tavse Strand syn tes ikke at have bragt denne Mand Fredens Hvile. Han vidste, at Stilheden herude rugede paa onde Planer, han kendte af Erfaring, at Naturens Oprør bragte alt levende Tilintetgørelse, at Havet graadig sluger, hvem der giver sig hen til det, og at det kun smiler for at bedrage, for at klæde sig i Skum og Fraade og til sidst efter endeløse Kampe at kaste et splintret Vrag eller et lemlæstet Lig ind mellem Stenene. Den gamle Fisker hadede Havet og bød det Trods. Kun nåar Stormen fo'r over Fjor den, truende cg hvinende, og det lød som Kanon torden ude fra Skærene, levede Eneboeren i Strand hytten op; hans Baad blev skubbet nedi Havstckken; han stagede sig ud, greb Aarerne og styrtede sig i Kamp mod de fraadende Bølger. Utalte var de Menneskeliv, han i de sidste femten Aar havde bragt frelst i Land, og Brovagten i Frederikshald havde mangen en Nat set hans krumbøjede Skikkelse stige220 op over Bolværket med en skibbrudden i Armene, lægge ham varsomt paa Bryggen og forsvinde igen i det sydende Hav. Derfor kaldte Haldenserne ham »Stormuglen«; de nærede en overtroisk Frygt for den ensomme gamle. Dagen efter saadan en Stormnat lagde man blot Mærke til, at Flaget hang paa halv Stang, det vil sige paa en Stump Mastetræ, der var reist som Sø mærke yderst paa Pynten, hvor Hytten laa. Enkelte vejfarende vidste da at fortælle, at der var strøet Buksbom uden for Husets Dør, medens den tomme Stue indenfor var pyntet som til Ligfest med bræn dende Vokslys, og en rusten og skælvende Stemme sång Salmer dertil. xStormuglen tuder til Lig«, sagde de og skyndte sig bort. Der lød dæmpede Aareslag, en fuldt låstet Baad gled i Skumringen om Pynten. Lidt efter skurede den ind over Strandens Stenbund, og Skipper Da niel sprang i Land, fortøjede Jollen og begyndte Udlosningen. Hans Last bestod af Husgeraad og Fødevarer af al Slags, Klæder og Pelsværk, Vin fustager og Sølvtøj. Fiskeren gik ned til Baaden. »Guds Fred og god Kvæld!« bød Daniel. »I kan tro, det kneb at komme helskindet i Land; Svensken sidder derovre paa Knivsø og holder skarpt Udkig. Har I ellers fornummet noget til ham i Dag?« »Nej, kun til Frederikshaldfolket; de var herovre i Gaar og tog min Ko og alt det Kvæg de kunde overkomme, Geden

lod de mig beholde; den giver mig Mælk nok«.221 »Sikke noget Rak!« raabte Daniel og spyttedc en Skråa ud. »Det skal være Gengæld for, at Svensken i Forgaars red lige ind til Byporten og drev af med alle Byens Malkekøer lige for Næsen af vore tapre Folk. I kan takke Gud for saadan en Søstersøn, I der har faaet, som bringer alle disse delikate Sager til Huse«. »Hvis er alt det Gods, du fører herover igen i Aften?« spurgte Fiskeren barsk. »Det er den rige danske og tyske Købmands begribeligt. De har laaset alle deres Viktualier og Mobilier ned i den dybe, hvælvede Kælder, og saa gav de Søster Ulle, velbestaltet Husbestyrerinde hos Patron Walck, Nøglen for at passe det hele, mens de stak af fra Frederikshald med Kone og Rollinger, ligesom vores Byfoged Niels Riiber i For gaars, fordi Kong Carl nu nok gør Alvor af at tåge Staden med Storm«. »Det bliver et kønt Regnskab, nåar Herskabet kommer hjem og finder Kælderen tom«. »Døren er ærlig og redelig splintret; det kan være Naboen, der har brudt den op, den Tyve knægt, det kan ogsaa være Fj enden; ieg tror nu, det er Genboen, for Skomager Mikkel har et tyve brændt Rævefjæs«, sagde Daniel og kneb Øjnene sammen. »Uærligt Gods kommer ikke under mit Tag!« udbrød den gamle heftigt. »Gud bevares, Tyvekoster, mener I!« raabte Daniel dybt krænket. »Det vilde da være en ufor svarlig Synd at lade alle disse rare Sager gaa op i Røg? De gudsforgaaende Borgere har jo beslut tet, alle som en, at svide hele Staden af, saa snart222 Svensken bryder ind. Gud bevares, de er jo tapre Fædrelandshelte! Og hvad faar saa de rare Fyre for det? De risikerer at blive Krøblinger for Re sten af deres Dage, forstaar I, sultne og tiggefær dige. Saa træder den brave Daniel frem og siger højmodigt: »Se, alle disse Skatte har jeg reddet ved min Manddom og Konduite«. Ejerne lægger deres Hænder signende sammen.og betaler saa rundeligt i Findeløn, at vi Stakler ikke behøver at slide mere i Nød og Usselhed. — Naada — kalder I det fer Tyvekoster?« Under denne Forklaring bar Daniel Godset op mod Hytten og stuvede det sammen i Gedens Bræddeskur. »Saa snart Colbjørnsens Kundskabsmænd brin ger tiliorladelig Underretning om Svenskestormen, saa flytter Søster Ulle ogsaa det bedste af sin Pa trons Ejendele herover«, vedblev Daniel. »Det er jo en Himmerigs Tilskikkelse, at vi har en saa nær Slægtning her i Sikkerhed paa den svenske Kyst; vi tænkte først paa at flytte Sagerne op i Motters Hytte; men der bor jo Morbror Bjørnstad, som kun gør os Skam og Ulykker«, »Bjørnstad!« hviskede Fiskeren med skælvende Læber. »Bjørnstad!« gentog han hæst og løftede sine knyttede Hænder. »Hans og min Regnskabs dag vil komme — den kommer — Øje for Øje, Tand for Tand i hans blødende Hjerte! Jeg skal se dig styrte i Støvet, knæle og trygle, som min Søn tryglede for din Fod, uden at finde Barmhjertighed!« »Ja vist, I kan jo tale med om Bjørnstads Kra kilskhed«, vedblev Daniel ligegyldig, medens han223 skrev ned i sin Regnskabsbog. »Syv Kobberkedler, to delikate Sølvlysestager, 5 enebærrøgede Skinker — de kunde være haardere røget, Hile Madam Terkel —, 3 Pelsfrakker — vil man se til de Snydere; der er gaaet Møl i dem! — Ja vist, Bjørn stad drev jer jo i Landflygtighed, saa ingen aner, I lever herovre som Fisker. Det var nok jeres yngste Søn Halvor, den Gavstrik, der begik Kasse svig i Frederikshald; saa gik han til Morbror Bjørn stad om Hjælp for ikke at bringe Skændsel over jeres gråa Håar; men der kom han til den rette. Morbror skældte ham Hæder og Ære fra, og saa gik jeres Dreng hen og undlivede sig seiv i Tiste elven med Skam og Vanære; og jeres ældste Søn var nok ogsaa druknet her uden for Skæret i For vejen. — Tre Pakker Klipfisk, en Tønde saltet Graabeinsild, prima Vare, — ja, I kan have Grund til at strø Buksbom herinde. Men sikken en Søn, i nu har faaet tii at bjerge Føden til jer, en rigtig brav Søn, der arver Hytten, nåar I engang gaar heden. — Og glem ikke i Tide at sige mig, hvor 1 gemmer Spareskillingerne, for de siger, at I har butlet retskaffen sammen i mange Aar, — sikken en stenrig, gammel Stormugle — dikkedik!« Daniel stak Fiskeren spøgefuldt i Siden med sin Tommelfinger og smilede kærligt. »Min ældste døde i sit Kald — den yngste har bødet for sit Fald — derude hos dem vil jeg søge hjem«, sagde Fiskeren og pegede ud mod det mørknende Hav. »Mine egne er borte, jeg har in gen Familie«. Der var en egen forstenet Ro over hans rynkede Skikkelse, medens han stod paa Pyn224 ten og stirrede ud mod den gridske F] ende der endnu i Søvne manende sendte brummende Døn ninger mod Land. Et gulhaaret Hoved og nogle vilde, skæggede Ansigter var under denne Samtale kommet til Syne bag Tjørnehækken for lige saa hurtigt at for svinde igen. »Tøv lidt!« raabte Daniel efter den gamle, som vendte sig for at gaa ind i den tomme Stue. »Blev der saa lyst anden Gang for Bager Hans Høyer og Olaug sidste Søndag?« »Der blev lyst for dem«, sagde Fiskeren. »Her ren holde sin Haand over hende!« »Naada, sikken en Lykke det fattige Pigebarn uden Navn eller Stand gaar ind til med den rige Bagersøn!« udbrød Daniel. Halvor traadte frem i en Aabning i Hækken, Maanen stod højt paa Himlen og kastede et blaa ligt Luftskær over hans

kraftige Skikkelse, medens han gik hen mod Husets Ejer. »Hvem taler her om Lysning for Olaug, min Fæstemø?« spurgte han og saa truende fra den ene til den anden. Fiskeren vendte sig. Ingen havde bemærket Halvors Baad, roet af Hans Brecke og Niels Anker, der übemærket lagde til Land lidt længere nede paa Stranden. Der foregik i dette Øjeblik en mærkelig Forandring hos den gamle; han veg tilbage, som om han saa en Aabenbaring, hans Øjne udvidedes, hans Hænder strakte sig skælvende, ligesom afvær gende frem, et Smil, der vekslede mellem Rædsel og den blideste Hengivenhed, dirrede paa hans forvitrede Træk.225 15 €arit Etlar: Bjørneset.226 »Halvor, min Halvor!« aandede han frem. Det lød som et Hjerteskrig i den brudte Røst. »Han tror at se sin døde Søn Halvor«, hviskede Daniel forklarende. »Jeg er Halvor, Bjørnstads Søn«, sagde den unge. »Og du ligner Far min, som den visne Furu ligner den store levende. Hvem er du?« Fiskerens Træk antog atter sit haarde Udtryk. En glødende Rødme skød op i hans furede Pande. »Bjørnstads Søn — Øje for Øje, Tand for Tand! — Almægtige Gud, hør min Bøn!« hviskede han, men Stemmen skælvede. Halvor vendte sig mod Daniel, der i Følelse af sin nys erhvervede Rigdom stod med et velvilligt Smil og betragtede dette Møde, hvor Blodets Røst hævede sig mod gammelt Nag og lidt Uret. »Hvem er den Mand?« spurgte Halvor. »I Sandhedens Navn skylder jeg at tilstaa, at det er din kødelige Faster Ellen, du stedes for«, erklærede Daniel, greben af det usædvanlige i Si tuationen. »Faster Ellen!« udbrød Halvor og sprang hen mod Fiskeren med et straalende, kærligt Smil; »Faster i Mandsklæder, Faster Ellen, som Mor har sørget saa ofte over, og som Far engang græd over!« Fiskeren svarede ikke, han vedblev blot at stirre paa Halvor. Pludselig vaklede han; den unge sprang frem og greb ham i sine udbredte Arme. Halvor følte en underlig kraftløs Byrde mod sit Bryst; da han saa ned i Fiskerens Ansigt, omgivet af et graat, brusende Håar, der forøgede Ligheden med hans Fader, opdagede han, at den gamle laa bevidstløs227 i hans Arme. Han løb ned til Havet og hentede i sin Hat koldt Vand, hvormed han badede Fasterens Ansigt. Da hun igen slog Øjnene op under de buskede Bryn, saa hun spørgende paa Halvor og sagde usikkert: »Græd Far din over Faster Ellen?« »Jeg saa kun Far græde to Gange«, svarede Hal vor hurtig og saa ned for sig. »Første Gang var, da Mor sad og klagede over Faster Ellen og hen des stakkels Dreng; Far gik og skændte og smældte op og ned ad Gulvet; saa kastede han sig paa een Gang hen over Bordet og hulkede og vaandede sig haardelig. »Lille Søster Ellen og hendes stakkels, vildledte Barn!« stønnede han«. »Sagde han »Stakkels vildledte Barn«?« spurgte den gamle og holdt fast paa Halvors Arm. »Husk dig vel om. I Jesu Christi Navn, sagde han «Stak kels vildledte Barn«?« »Stakkels Faster Ellen!« svarede Halvor og knu gede Fasterens barkede Haand med et aabent og frejdigt Blik. »Hvor jeg kan se, at du har sørget. Du ligner ogsaa Faster Ulle, som døde«. • Den gamle nikkede. Det lød, som om en haard spændt Streng i hendes Indre pludselig sprang; et forklaret Udtryk, en usigelig Fred bredte sig over de stivnede Træk. »Hvornaar græd din Far anden Gang?« spurgte Faster Ellen med en Stemme, der endnu ikke ret kunde finde den blide Klang, den søgte. »Anden Gang var —« Halvor brød kort af. »Var —«?• spurgte Ellen. »Da han kom hjem den Aften, Byens Folk lyste ham fredløs«. 15*228 »Er din Far lyst fredløs?« spurgte Ellen og rejste sig heftigt. »De lyste ham fredløs den Aften, han kom til dem og vilde have gjort alt godt«, svarede Halvor. Det brød frem, pludselig som en tilbagetrængt Strøm, Klage over lidte Ydmygelser, Vrede, Skil dring af Faderens og Moderens trøstesløse Liv der tij emme paa Fossegaarden. Dette Skriftemaal, som ingen Pine skulde have fravristet ung Halvosr Stolt hed, aflagde han ukaldet, uspurgt til Faster Ellen, hvem han her saa for første Gang, mens Taarerne var ved at bryde igennem. »Forbandelse ramme dem ,der lyste din Fader fredløs!« raabte Fiskeren heftig og strakte Armene mod Himlen. Den bredskyggede Hat laa paa Jor den, et Ansigt, skønt i dets furede Lidelse, bely stes af Maanens bløde Lys, der ikke mægtede at oplyse de skarDe Rynker. »Braad og Brænding for ude — de store Storme alle Vegne! — Broder, jeg vil hjælpe — jeg kommer, almægtige Gud, forbarm dig over os alle!« Faster Ellen og Halvor sank til hinandens Bryst. For første Gang fandt tilbagetrængte, uforstaaede Følelser, Sorg og Lidelse, her sit Udløb; dermed var Pagten sluttet. Aarelang Græmmelse i En somhed og Grublen svandt hen i den lyse Som mernats Taager. »Uh, dette her er saa overmaade rørende, som når en har Barn i Kirke ovre i den s,tore Kathedral paa Vestindien!« snøftede Daniel og gned sine tørre Øjne med Bagen af Haanden. »Jeg sagde nys i min blinde Uforstand, at alle mine egne var borte«, hviskede Ellen og stirrede paa Halvor med Glød i de huie Øjne.229 »Jeg mener for vist, du har en Søn endnu«, sagde Halvor. »Faster Ellen har to Sønner!« udbrød en dyb og alvorlig Røst. Den gamle vendte sig og saa i Maanelyset en høj og bredskuldret Skikkelse, som übemærket havde været

Vidne til dette Optrin. Jørgen Halvorsen traadte frem og greb Fasterens Haand. »Jeg er din Søster Ulles Søn«, sagde han. Der hvilede et sørgmodigt Alvor over hans smukke og mandige Træk, medens han ufravendt og sørgende saa ind i den gamles dirrende Træk. »Faster har Pinedød tre Sønneker!« forsikrede Daniel og trængte sin brede Sømandsskikkelse frem mellem de andre. »Sikken en Familie, du her har faaet — naada!« Der lød et skarpt Maageskrig oppe fra Land. I det samme blussede en Straaild i Vejret nede paa Stranden. Signalet gentoges. Halvor sprang i Vej ret og saa ud over mod den glinsende Havflade. »Derude kommer Colbjørnsens brogede Karle!« raabte han og pegede over mod Bratø. Et mærkeligt Syn viste sig ude paa Fjorden. En seksten Alen bred Bygning, der nærmest lig nede et Hus med et fladt Tag, kom -glidende frem af Skyggen under Øen og nærmede sig Vig siden. Smaa, sorte Prikker i glinsende Bølgestri ber laa strøede omkring denne Bygning, og da den kom nærmere, bemærkedes taktfaste Aare slag fra mange mindre Fartøjer, der varpede Kæmpen i Land. Det var den historiske Skydepram, som Frede rikshalds Borgere for egen Bekostning havde byg230 get til Selvforsvar, og som nogle Dage senere kom deres Stad til uvurderlig Nytte under Svenskernes Indfald. Denne Pram var bygget over et gammelt Skib, »Saltsækken« kaldet, hvilket de saaledes ind rettede, at de tog tvende Parter af den Bro, som af Løvendal var bygget til Overgang fra Svinesund til Vigsiden Aar 1711. Disse Brodele blev lagt sammen, og derover paa tværs gjordes en anden Flaade af Bjælkér, hvorpaa de fastnaglede en stor Del Planker, »indtil de tænkte, at den kunde flyde paa Våndet med den Tyngde af Stykker og Folk«, skriver Jonas Rist, »saaledes at Folk vel uden vaade Fødder kunde gaa paa den«. Saa bebyggede de den med Vægge og Halvtag. Siderne var omtrent en Alen tykke i Stykhullerne og uden og inden for hudede med Planker; Rummene mellem disse vår opfyldt med Mos eller gamle Håar, som de fik hos Feldberederne. Tåget var af dobbelte Planker. Paa hver af de tvende Sider var to Stykhuller og i Tåget mange Skydeskaar, hvorigennem kunde sigtes med Bøsser. Den 2den Juni, som var den tredie Pinsedag, blev Prammen færdig og forsynet med to Attenpundinger, to Tolvpundinger og to Ottepundinger, og det danske Flag blev he] st. Denne Bygning var gjort for at forvirre Fjen dens Brobygning i Svinesund. Men den Dag, Prammen skød dansk Signal til Etterretning for de danske og norske Fartøjer, som laa uden for Svinesund, og som skulde hjælpe i den Forretning, viste sig at være en uheldig Dag. Fregatten »Den kronede Rose« havde for tidligt indladt sig i Kamp med de Svenske; Skibet blev entret og gjort231 til Entreprise. Da Prammen omsider naaede frem mod Svinesund, saa den sin Kampfælle ligge som Blokering i Indløbet, besat af svenske Soldater, hvor for Haldenserne klogélig varpede Prammen til bage til Halden. Maanen, der synes at være hver romantisk Stordaads Forbundsfælle, lyste altsaa denne Nat ned over Prammen, som i Skyggen af Bratøen blev varpet ind under den svenske Kyst. Om denne Nats Bedrift, som strengt tåget ikke hører til denne Histories Udvikling, staar der fortalt hos Jonas Rist: »Samme Aften, som var den 30te Juni, lod Col biørnsen samle sit Kompagni paa Torvet samt og berede en stor Del Pramme og Eger med mindre smaa Baade. Da Folkene stod færdige med deres Geværer tillige med Fæstningens Soldater, blev de i Mørke i Fartøjerne indtagne, paa det at Fjendens Folk, som sad ved Knifsø i Bjergene at se, hvad de, som var belejrede i Byen, foretog at gøre, ej saadant skulde formærke, Derpaa fo'r de over til Vigen og blev sat i Land lige over for Æskevigens Ejendele, for at nedhente de svenske Heste, som gik løse paa Græs derovre, og lod de over 30 Mand blive ved Fartøjerne, som skulde lægge fra Land med dem, om noget fjendtligt Parti skulde have kommet. Thi de havde Kundskab om, at et sachsisk Regiment til Fods stod ej langt derfrå. Klokken henved 12 skiltes de, som gik efter He stene, fra os andre, som vartede deres Tilbage komst og skulde ligge færdige at tåge dem ind, enten de kom der paa Stedet eller nedenfor, ifald de blev forfulgte,232 Alle Svenske næst omboende, baade Mænd og Kvindfolk, blev tåget i Arrest og sat paa en Pram, saaledes ogsaa den gamle Fisker og Skip per Daniel. Da Klokken var tre, og Solen begyndte at rinde op, var endnu intet hørt af Skud eller Vagter oppe i Landet. Da Klokken gik til fire, og intet blev fornummet om vores Indkomst med Krigsbyttet, begyndte alle at frygte, at det ilde skulde være faldet. Men i det samme hørte vi en stærk Drønen af Heste, og saa fornam vi, at vore blev Sejrvinder, og havde foruden 111 Heste 26 Mand til Fanger, som passede paa Hestene, og gik dette Værk saa stille for, at ej et Gevær blev afskudt. Thi da de var kommet Fjenden saa nær, at de kunde se fuldkommelig og tilvisse, hvormange Hytter han havde gjort, og hvormange Varmer, hvoraf de kunde slutte, hvormange Folk omtrent der kunde være, omringede de dem saa ledes, at ingen af de Svenske, som de mestendels tog sovende, kom tilbage at give Etterretning. Den eneste Fjende, der blev dræbt, var en svensk Løjt

nant, som Halvor Bjørnstad skød ned, fordi han såtte sig til Modværge. Da Hestene nu til Fartøjerne ankom, lagde vi Prammen straks til Bjerget og indtog Hestene og lod de svenske Folk gaa, som vi havde i Arrest, og såtte lige over til Æskevig, hvorfra vi førte dem over Land til Frederikshald, did vi ankom Klokken halvgaaen fem om Morgenen«. — Aldrig har jeg været med til at smugle stoltere Ladning over Grænsen!« raabte Brecke, da He stetoget dundrende fo'r frem over Bybroen og233 svingede ind paa Torvet, hvor det modtoges af en jublende Folkeskare, der i Øjeblikkets Sejrs mod syntes at glemme, at deres ulykkelige Stad var prisgivet til Undergang, et sikkert Bytte for Rov og Plyndring. Hytten ovre paa Skæret stod fra denne Dag for ladt. Den gamle Fisker var forsvundet. Storm uglens spinkle Fartøj havde atter søgt ud til Red ningsarbejde i Livets høje Bølgegang. Skændselsbarnet* I over to Maaneder, der syntes tvende Aar, havde Frederikshald nu udholdt Svenskekongens Belejring. Al Handel var standset, alle Nærings veje og Indkomstkilder var revet fra Byens Ind byggere. Borgerne, unge og gamle, stod under Vaa ben, og Økser, Stænger og Dolke kom i Brug. Ved Kirkepladsen saas Oldinge daglig øve sig i Vaaben brug, og der fortælles om to smaa Drenge paa seks og otte Aar, som tæt uden for Staden fik Besøg af en svensk Rytter, der rolig lagde sig til at sove i deres Hytte, da han ikke fandt andre hjemme end Børnene. Saa snart Rytteren faldt i Søvn, listede den største Dreng sig hen og knuste hans Hoved med et Øksehug. Fjenden ventede endnu bestandig sit grove Skyts og vilde have paaført Byen langt større Ulykker, 233 svingede ind paa Torvet, hvor det modtoges af en jublende Folkeskare, der i Øjeblikkets Sejrs mod syntes at glemme, at deres ulykkelige Stad var prisgivet til Undergang, et sikkert Bytte for Rov og Plyndring. Hytten ovre paa Skæret stod fra denne Dag for ladt. Den gamle Fisker var forsvundet. Storm uglens spinkle Fartøj havde atter søgt ud til Red ningsarbejde i Livets høje Bølgegang. Skændselsbarnet* I over to Maaneder, der syntes tvende Aar, havde Frederikshald nu udholdt Svenskekongens Belejring. Al Handel var standset, alle Nærings veje og Indkomstkilder var revet fra Byens Ind byggere. Borgerne, unge og gamle, stod under Vaa ben, og Økser, Stænger og Dolke kom i Brug. Ved Kirkepladsen saas Oldinge daglig øve sig i Vaaben brug, og der fortælles om to smaa Drenge paa seks og otte Aar, som tæt uden for Staden fik Besøg af en svensk Rytter, der rolig lagde sig til at sove i deres Hytte, da han ikke fandt andre hjemme end Børnene. Saa snart Rytteren faldt i Søvn, listede den største Dreng sig hen og knuste hans Hoved med et Øksehug. Fjenden ventede endnu bestandig sit grove Skyts og vilde have paaført Byen langt større Ulykker,234 dersom han havde været i Besiddelse af Mørsere, Stykker, Kartover, og hvad nu hin Tids Krigsvaaben benævnedes. Fæstningen, der var skænket Borgerne af Frederik den Tredie, efter at de i tvende Belej ringer tilstrækkelig havde lagt for Dagen, at de for tjente denne Omhu, og som ene og alene blev an lagt for at være denne saa højt fortjente By til Skærm og Forsvar mod nye fjendtlige Angreb, denne Fæstning fortjener med stor Ret sit Ry som Bjergfæstning. Saavel dens høje, stejle Beliggen hed, ca. 360 Fod over Havet, og de uden for Portene beliggende Bjerghøjdér er saa stejlbratte og blottede for Jord, at Fjenden vanskelig kunde betjene sig deraf. Hertil kommer et uudtømmeligt Morads, en næsten bundløs Myr (Mose) ved Overbjerget, den hundrede Alen brede Tisteelv og et Stykke af Idfjorden, der omgav Fæstningen. Som en af dennes væsentligste Fordele maa endnu nævnes den sjældne Tilfældighed, at ikke mindre end tre Vandkilder i en Højde af 330 Fod over Havet rigelig forsyner tre store Vandbeholdere og Fæst ningen med Vand. Selve Staden derimod ved Bjergets Fod laa saa godt som aaben for Fj enden, skønt Borgerne havde gjort deres bedste for at sætte Staden i Forsvars stand. Palisader blev anbragt overalt, »spanske Ryt tere« og Pæle nedrammedes i Elvens Vadesteder, Muren om Borgerskansen var udbedret, og Broen mellem Nord- og Sydsiden blev afkastet saaledes, at der var en Aabning paa 12 Alen, hvor kun to Læng destokke laa tilbage. De fleste af Borgerne havde stuvet deres Gods sammen i de dybe Kældere eller lod det bringe op i Fæstningen,235 Skønt Staden var nedbrændt i Aarene 1667, 1676 og 1703, bestod den endnu kun af Træhuse. Ma gister Johannes Schrøder, Rector scolae, lader i sin rimede Beskrivelse Frederikshald By sige: »Men ak, jeg skælver, når jeg ikkun liden nævner, og Under derved ei, I, mine Bjerge revner; thi jeg fortællet har, hvorledes jeg har brændt og ofte jammerlig ved Ildens Lue skænd't. Nu maa jeg atter til om Ildebrand at tale og ny Elendighed om liden at afmale. Ak! Vand at slukke med! hvert Øje græde maa, når de min Modgangs Last vil ikkun tænke paa. Dog trøstig jeg har Vand af Naadens Læske Kilde, om end Ulykken mig har altid villet ilde. Saa haver dig, min Gud og mildeste Regent, min Modgang og min Sorg til Trøst og Glæde vendt. Man skulde tro, at Byens Borgere var bleven klogere af disse mange Ildebrande og havde op bygget den nye Stad af

Sten, i Særdeleshed da der fandtes Teglbrænderi ved Staden, hvis Sten blev benyttet ved Fæstningen; Sten vilde ogsaa med Lethed kunne bringes til Veje andetsteds fra. Der rejste sig imidlertid for store Vanskeligheder til, at denne fornuftige Plan kunde gennemføres. For det første var det blot de rige, der kunde genop rejse deres Huse af Sten; de fattige ejede efter Brandene kun deres tomme Hænder; en Levealder vilde hengaa, inden de blev i Stand til at rejse sig et lille Hus, dersom det skulde være af Sten, hvor imod Bekostningen var ringe ved at slaa en lille Hytte op af Træ, hvilket ogsaa hurtig skete, De236 enkelte Rigmænds grundmurede Bindingsværkshuse vilde saaledes alligevel mellem Træhuse være pris givne til liden, dersom en ny Ildebrand opstod, ©yens Borgere blev derfor snart enige om, at det var dog bedre at sove i egne Træhuse end at kam pere paa aaben Mark i Forventning om Fremtids stenhuse, ikke at tale om den Gæld, enhver vilde paadrage sig. Dertil kom, at den kolde, lange Vintertid ikke egnede sig til Murerarbejde; en Nattefrost kunde fordærve Dages Arbejde. Kort sagt: Frederikshald By blev ved at vokse frem af Træ. Under Svenskekongens Storm skulde det vise sig, at de Stenhuse var blevet tryggere Hjem for Svenske end for Nordmænd. Træhytterne blev Fjendens Ligkister, og Fyrretræsplankerne blev flammende Fakler om hans Dødsbaare. Paa Hjørnet af Kirke- og Borgerskansegade laa den rige og velfornemme Købmand Walcks Hus lige overfor Peder Colbjørnsens Gaard, hvor senere det Ankerske Arbejdshus blev bygget. Det var kende ligt frå Omgivelserne ved sin vel vedligeholdte ma lede Figurer paa Facaden, den nyrestaurerede Svale gang og de høje, spidse Gavle, der ragede tilbørligt op over Genboers og Naboers Huse. I det hele tåget skelnedes de smalle Gaders Byg ninger ogsaa i Frederikshald fra vore Dages ved de res uensartede Karakteristik. En Vandring gennem de trangeste Gyder gav ikke alene Stof til Betragt nihg, men tillige et Indblik i hver særskilt Ejers Personlåghed. Alle disse forunderlige smaa Udbyg ninger og Enkeltheder af uregelmæssig Form var levende Vidnesbyrd om en nu til Dags ukendt Kær237 lighed til Hjemmet og tegnede lyslevende Tidens og Borgernes Originalitet. Natten til den fjerde Juli, som var Lørdag før 4de Søndag efter Trinitatis, brændte to Spæde lys inden for Glasruden i øverste Stokværk i nævnte Træpalads og udsendte et for Tiden stærkt skin nende Lys i Sommernatten. Indenfor i den lave Bjælkeloftsstue, hvis Luft var stærkt krydret af Lavendelrøgelse, og hvor Myggene summede, stod Jomfru Ulle Halvorsen og »tog sig ud«, som hun teknisk betegnende kaldte sine Prøvetimer for Toiletspejlet. Dynger af fremdragne, brogede Klæd ningsstykker, farvede Blomster, udfaldne Fjer bugnede ud af Skuffer og Skabe, og Kasser stod halv pakkede paa Gulvet, som om her holdtes Flyttedag. Ejerinden af alle disse Herligheder stod for Øje blikket i tilbagelænet Stilling fortabt i Beskuelse af sig seiv i en liden Spejlstump over Kommoden. En skarp Rynke i den magre Pandehud tilkendegav, at Mønstringen ikke faldt ud til hendes Tilfredshed, hvilket gjorde Jomfruens Dømmekraft Ære; thi her maa tilføjes, at Ulle Halvorsen var en mager Per son med skarpe Smil, og at Rynkerne i hendes ind tørrede Ansigtskød paa ingen Maade dækkedes af Kalkstøvet og det zinnoberrøde paa de fremstaaende Kindben, ej heller formaaede de talrige Favoritkrøl ler over Kindhulerne at skjule, at Giftermaalstiden var stærkt inde. Det bankede paa Døren. »Kom ind!« raabte Jomfru Ulle med skærende, dog honningsød Stemme. Døren gik op, og en sværlemmet Kvinde med238 røde Kinder i en hjemmevævet Kattunskjole traadte ind og nejede. Ulle gengældte denne Hilsen lige saa sirligt og udbrød: »Enkemadam Anea Høyer, alene! Kommer ikke Olaug og jeres Søn Caspar efter Aftale?« »01aug venter dernede i Forstuen; min Søn ind finder sig Klokken elleve. Jeg har seiv ncget paa Hjerte, som for vist maa forhandles, hvis Tid ellers tillader det«, tilføiede hun med et skarpt Blik paa det højrøde Sjal, hvori Ulle netop havde indsvøbt sin Figur, »Ja, jeg har lettet lidt paa Sorgen efter min sa lig Mor«, svarede Ulle med et undskyldende Smil. »Men nåar det gælder Stadens Velfærd, saa væk med Familiehensyn«. »Stadens Velfærd?« spurgte Anea tvivlende. »Ja nok, Landets Velfærd«, gentog Ulle og ka stede et dvælende Blik i Spejlet. »Kan Svenske kongen ikke bryde herind i vor Stad, hvad Time det skal være.? Er det ikke min Pligt som velbe staltet Husbestyrerinde i en af Byens Førstemænds Huse at tåge sømmeligt imod ham? Hvad tror I, at de gudeskønne svenske Officerer maa tro og tænke om os norske Kvinder, dersom vi alle tog imod dem med glatkæmmet Håar og Kattunsklæder? Hvor har man nogen Sinde hørt Tale om et Bor gerskab som vort, der til største Skade for sig seiv vil til at ruinere vor gode By ved at tænde Baal herinde for ikke at efterlade Svensken det, han kan staa og ligge paa?« Ulle hævede Armene i det røde Sjal mod Loftet og vedblev i stigende Bevægelse:239 »Vilde det ikke være os alle til største Fordel, om disse vrede, svenske Helte fik os i deres Gewalt? Vi kunde da leve i Gammen og Ro lighed, og give ham Plads

ved vort Bord, ved vor varme Arne, Herre Gud, de Stakler, som nu i Maaneder har ligget derude paa den bare Mark i Slud og Regn, hvor de vilde takke for at faa en blød Seng og udhvile deres stærke Lemmer i, ja, de vilde unde os at fortsætte vor Han del og daglige Levevis i Stedet for, at nu alle vore surt erhvervede Skatte« — Ulle slog ud med Haanden mod sine Dragter — »skal. blive ll dens graadige Blus, saa vi herefter finder siet intet Husly. Ikke for ingenting har Byen en Vild mand med en Stenøkse til Vaaben; Vildmænd og Bjørne er de alle«. > Ja, de snakker saa hjertensgerne, de gode Raad mænd«, sagde Anea og gjorde Plads til sig paa en Stol. »Saadan har de nu rumsteret ito Maaneder; hver Nat gør de til Dag med deres Lichtkugler der oppe paa Fæstningsmurene og slaa Alarm — Folk kiler til Skansen, og saa er der ikke Skyggen af en Svensker alligevel«. >-Ak, de siger jo, at Svensken agter at over rumple os i vor søde Søvn!« udbrød Ulle med et skælmsk Sideblik mod et rummeligt Sengested, skjult bag blomstrende Forhæng. »I to Uger har jeg nu i den Anledning holdt rene Lagener og broderet Ho vedvaar og to Gange skiftet friske, røde Hagebaand i min fikseste Natkappe«, Anea spidsede sine kødrige Læber til'et forstaa ende.Smil, men sagde hurtigt: »Herrens Veje er ikke altid Jorderigs Veje; det240 gælder at vide, til hvilket Parti man hører, Jomfru Halvorsen«. »Det ved Himmerigs evige Gud, ieg hører til vores!« tdbrød Ulle. »Men nede i Storstuen sid der den rare Kommandør Brun og alle vore Raads herrer og raadslaa med hverandre om at stikke vor By i blussende Brand. Er det at høre til vores Parti? Er det at have Hjertet i Brystet at ville stege sine Medskabninger spillevende, blot fordi de er svenske? Derfor har jeg pakket min Husbonds og mine Sager, som han tror vel bierget i den hvælvede • Kælder, og bragt det hele i Forvaring ovre paa Vigsiden. Se, det kal der jeg at være paa vores Parti«. »Og mit Bageri?« spurgte Anea forbitret. »Blusser af som en Fyrrespaan!« forsikrede Ulle. »Alle Oldermændene sidder dernede i vor Storstue og taler alle i Munden paa hverandre; men højst taler Peder Colbjørnsen, den tapre Helt, og ham føl ger de alle. Vi maatte lægge en høvlet Fjæl over to Fjerdinger for at bænke de mange Raadsherrer, og vore Lære dr enge gaar rundt i nye Lærredsbluser med store Mostkander og byder Pryssing og stop per Kridtpiberne. Jeg tør sige, at bedre bestyret Hus end vort findes ikke i denne Stad«. Ulle vendte sig atter mod Spej let og slyngede sit Tørklæde fastere om Kroppen. »Først nu i denne sildige Aftentime har jeg Stun der til at tænke paa Svenskekongens og hans Office rers Modtagelse og Olaugs Bryllup. — Har I saa faaet Bugt med hendes Stivsind?« »01aug er jert Søskendebarn, efter hvad I si ger; I giver hende fem Hundrede blanke Dalere i241 Carit Etlar: Bjørneæt. 16242 Medgift. Hun ser statelig ud i Bagerboden; aldrig har jeg haft bedre Handel, end siden jeg tog hende i min Tjeneste, heller aldrig haft paalideligere Pige. Men tåge min Kasper med det gode, det gør hun ikke«. »Vi faar at se, saa maa hun tvinges med det onde«, sagde Ulle og lo tørt. »Har I ellers forsøgt, hvad den kloge Kone raader jer til?« »Ja vel, Kasper laa troværdig med et Æble i Arm hulen den ganske hellige Himmelfartsnat, og næste Morgen bød han Olaug at spise det paa fastende Hjerte; men saa staar vor store Gris i Gaarden, og da Pigen skubber til Æblet, triller det lige i Gabet paa Dyret. Men nu kommer det mærkelige ved Historien, siden den Dag Grisen aad Kaspers Æble, kan han ikke gaa i Fred for den; hun render efter ham, blot han viser sig«. »Herre Jemini!« udbrød Ulle og slog Hænderne sammen. »Skulde et Kærlighedsæble virke saa kraf tigt? — Jeg maa se at faa stukket et til Kong Carl for Stadens Velfærds Skyld«. »Ja, Herrens Veje er mange«, sukkede Anea. »Min Kasper kurrer og sukker, og lige langt kommer han«. Et rødligt Hoved med tykke Læber og vand blaa Øjne kom til Syne i Døraabningen, og Kas per traadte ind iført en blåa Kjole med blanke Knapper. »Der er sket en skrækkelig Ulykke i Familien!« udbrød han med stive Øjne; »den kræver Hævn!« »Hvad er der i Vejen, min eneste Putte!« udbrød Anea Bagerenke og rejste sig forfærdet. »Han har smurt mig igennem, Jørgen Fedelspil-243 ler, Olaugs hemmelige Kæreste, nede ved Elven. Hun stod gemt under en Hyldebusk; Blomsterne hang ned om hendes blege Kinder, og Floden bob lede om hendes smaa Fødder. Jeg laa og lurede. Saa gled han frem i sin Baad og spillede og dirre lirede, og jeg saa Taarerne strømme ned over hen des Ansigt. Jeg sprang frem og vilde kysse hende lige paa Trutten; men den stridige Tingest hvinede, og saa kom han i Land og bankede mig læster ligt igennem. — Mutter, der er sket en græsselig Ulykke i Familien«. »Kald Olaug herop!« udbrød Ulle og trommede med Fingrene i Bordpladen. Lidt efter traadte Olaug ind i Stuen. Hun var blegere og syntes højere siden hin Vinteraften oppe i Fjeldhytten. De store, blåa Øjne saa alvorligt fra den ene til den anden, medens hun stille og rank blev staaende indenfor Døren. »Hvad maa jeg høre om dig!« udbrød Ulle hid sig og traadte imod den unge Pige. »Din retfær dige Kæreste for Gud og Mennesker lader du din Boler håane, letfærdige Tingest. Du

holder Stævne møder og lader Grisen æde Kaspers Æble! — Endnu denne Nat falder du til Føje og staar ikke din egen Lykke i Vejen«. »Lykke!« sagde Olaug og saa Moderen alvorligt i Øjnene. »Lykken, det er Blomster, som brister frem af Foraarsj orden, det er Gurus Kyllinger, som kløver Ægget, det er Vinden derhjemme i Furu skoven, Elven, der risler som Musik, — Lykken er derhjemme, — min eneste Lykke!« Olaug knugede Hænderne mod Brystet. »Moder, Moder — din enbaarne Søn faar en [6*244 Sprække!« hylede Kasper, »Den Tyveknægt har for gjort min Fæstemø med et Liggeæble og sit Fedel spil. — Uh, se, hvor rund hendes Barm strutter, og hvor hendes Læber er røde! Jeg holder det ikke ud! Hun er jo min trolovede Brud for Gud og Menne sker, ikke sandt! De har jo lyst tredie Gang for os i Lunelands Kirke«. »Saa godt som din ærbare, ægteviede Viv, mit Dæggelam«, forsikrede Anea og klappede Sønnen be roligende paa de brændende Kinder. »Kom saa!« sagde Ulle og vinkede til sin agtbare Veninde. »Hvad de to Ægtefolk nu har videre at snakkes ved om, bør vi ikke overvære. Saa meget er vist: Kasper maa være en stor Tosse, om han nu ikke hævner den Tort og Svie, han i hele to Maaneder har maattet døje af hendes Stivsind, og han er ikke no get Mandfolk, om hun i Morgen slipper af Buret, in den hun paa sine Knæ maa takke ham, om han vil række hende Haanden for Alteret paa Søndag, siden vel ingen tåge hans Frille til Ægte senere«. Med et spottende Smil og et Blik, som Sinds bevægelsen gjorde stikkende, nikkede Ulle til Olaug og forlod Stuen med Anea. Idet Ulle laasede Døreh til de unges Stue, tilføjede hun med et katte agtigt Smil: »Der er en ganske charmant Kærlighedssofa der inde i min lille Duerede«. Bagerenke Anea sukkede og løftede Øjnene mod Loftet. Dermed forlod de værdige Aandsfrænder det øverste, übeboede Stokværk og aflaasede til yder ligere Sikkerhed cgsaa den svære Egetræsdør, der adskilte Ulles Lejlighed fra det øvrige Hus. »Herren velsigne de unges Pagt!« udbrød Anea,245 idet hun tog Afsked; »den sluttes i Ærbarhed, af Pligt og en Moders ømme Cpofrelse og Selvfornæg telse og Gudsfrygt«. Anea fremramsede salvelsesfuldt denne Lektie, som om hun falbød til daglig disse skønne Egenska ber tillige med det varme Brød i Bagerboden. Da de unge blev alene, traadte Kasper, hvis røde Ansigt skinnede og blussede, hen til Olaug. Han drog den blåa Kofte med de blanke Knapper af og tørrede sin dampende Pande med Skjorteærmet. Saa fremtog han en Lugtebøsse af sin Bukselomme og stak den hen til den unge Pige. »Du skal komme til at klæde dig i Fløjls Mantel og burgundisk Klæde, i den allerdyreste Stads, mit rare, lille Lam!« forsikrede han, »naar du nu vil gøre mig til Villie og blive min Hustru — du ved da nok, hvorfor vore kærlige Forældre har lukket os inde sammen her? — Kom nu, lille Olaug, og giv mig et Trykkys og se ikke saa vrippen ud, saa skal jeg bilde Mutter ind, at du har givet dig«. Kasper lagde kælent Hovedet paa Siden og pli rede med Øjnene. Olaug veg tilbage mod Vinduet. Hun var ligbleg; hendes Øjne flammede, idet hun stødte Glasruden op cg sagde med lav Røst: »Hør nu mit sidste Ord, Kasper Høyer: før sprin ger jeg ud af Vinduet her end bøjer mig for eders Villie- Jeg hører andetsteds hjemme og kvæles i jeres Bylarm. Jeg elsker en anden; hans er hver vaagen Tanke, hver Længsel, hvert Haab, jeg ejer; ham tilhører jeg.. Bød han mig følge sig gennem lid, i Døden, jeg fulgte ham alene — hører I? — ham fulgte jeg uden Lysning, edér aldrig, om de saa lader lyse for os to alle Aar til Ende«.246 Kaspers Øjne fik en uhyggelig Glans; Blodet ban kede i hans Tindinger. Han bed Tænderne sammen og stampede i Gulvet. Olaug sænkede sit Hoved og vedblev med blø dere Røst. »Vær mild og naadig, Kasper Høyer; I kan være det, I, som er saa stor og rig og mægtig, lad mig ringe Pige gaa i Fred. Stadens fornemme og smukke Damer kappes jo om at tækkes eder; hvorfor vil I være saa streng mod mig?« »Jo, saa min Sjæl og Salighed vil jeg være streng mod dig, du Rotteunge!« raabte Kasper og rullede med Øjnene. »Uh, de andre Skabedukker! Det er netop dig, jeg vil lægge Grime paa og tøjle, dit Trold tøj! Alle de andre gider jeg ikke se paa. — Husker du den Aften, du kom ned fra Bjerget, bleg og forkom men, med dine fattige Pjalter i en Bylt, og jeg stak dig Tommelfingeren durk ind i Hjertekulningen? Du sjcreg højt og gav dig til at tudskraale. Saadant no get, det er noget for mig, det gør mig edderspændt krakilsk. Og da jeg forgangen lagde min Haand paa dit Bryst nede i Bagerboden, saa smækkede du mig over Fingrene — hele Boden staar jo fuld af vore unge Kavalerer, der vil æde varme Boller hos dig, de Skarnsknægte! De ruller med Gluggerne og gør sig lækre; du skal aldrig saa meget som kigge fordulgt til dem. — Og Apotekeren, den stinkende Balsambøsse, som lagde Blomsterkost paa Disken til dig! Jeg grinte af ham, saa jeg var lige ved at sprække; du fejede hele Blomsterstadsen i Kurven. — Saadan vil jeg have Pigebørnene med Tugt og Ærbarhed. — Du er saa godt som min ægteviede Kone for Gud og Men nesker. Lad os nu gøre vore kærlige Forældre til247248 Villie og holde Bryllup i Nat; det er jo derfor, jeg er kommet, min eneste, søde

Rosenblomme! — saa bliver du nødt til at sige Ja for Alteret paa Søndag, og saa er den Sag klappet og klar«.
Olaug klyngede sig til Vinduesposten. »Et Skridt endnu, Kasper Høyer, og I driver mig i Døden!« udbrød hun
med lysende Øjne og bøjede sig ud over Gaden. Kasper sprang lynsnart ind paa den unge Pige og slyngede
Armene om hende. Han var en Kæmpe; med et Ryk rev han hende til sig og knugede hende fast mod sit Bryst.
Olaugs Kræfter svigtede; hun følte hans hede Aande paa sin Hals. Et vildt dyrisk Udtryk lyste i hans vandblaa
Øjne. »Djævleunge!« hviskede han. »I to Maaneder har du drillet og trodset — nu er du min! Hvad der maa ske,
skal ske«. Olaug udstødte et højt og klagende Skrig. Det lød ud i Sommernatten over de spidse Hustage, et
haabløst Klageskrig, en Bøn om Hjælp, der pludselig gentoges som af hundrede Struber nede paa Torvet. Først
enkelte springende, klaprende Trin hen over Stenbroen, saa mange; først enkelte aandeløst fremstødte Raab:
»Svenskerne — Svenskerne!« saa mange. Skrigene tiltog, fordelte sig ind i alle Smø ger, Afkroge: »Svensken er
over os!« saa et lyd løst Øjeblik. Døre reves op, Vinduer, natklædte Mennesker sprang frem, raabte, fik Svar,
forsvandt. Et Minut senere strømmede det ned ad Gaden, derud, hvor Geværskud begyndte at lyde — ingen bort
fra Faren, alle frem imod den, — Øjeblikket, det frygtede, det, hvorpaa man i Maaneder havde ventet249 og
forberedt sig, var nu inde; Svensken brød ned ever Frederikshald. »Svensken!« skreg Kasper og slåp Olaug. »De
Mordbrændere! Vort dyre Bageri er i Livsfare — Gud Fader fri os«. Skræk og Forfærdelse afløste hans erotiske
For nemmelser. Med et Spring var han henne ved Dø ren og ruskede af al Kraft i den. — Larmen tog til nede paa
Gaden, en Bølge, der steg under Stormens Aande, en ensartet, mægtig voksende Brusen, der ojptog alle Lyde.
»Svensken, Svensken!« lød det i Luften, fra Husenes Kvist til Kælderen, Kasper vedblev at slide i Dørkrampen
og ud stødte hæse Raab om at blive lukket ud. Ulle, der havde stillet sig paa Lur udenfor Døren, aabnede den
med rystende Hænder. Kasper fo'r ud, men havde Besindelse nok til at hjælpe Jomfru Halvor sen med at skubbe
Olaug tilbage og stænge Døren omhyggelig efter sig. »Pas vel paa min unge Brud, at ikke min Hon neur lider en
Gebræk, mens Svenskerne er herinde!« raabte han, idet han fo'r ned ad Trapperne. »Hun er min, og jeg er
hendes«. Ulle hørte med et ulykkespaaende Smil Olaugs Bønner om at blive lukket ud. Hun bøjede sig mod
Nøglehullet og hviskede: »Husker du, at du kaldte dig vor Families Skændselsbarn, lille Olaug? Derfor holder
jeg dig nu fangen, til du har tåget Kasper Høyer til Ægte. Sætter Svensken lid paa vor Stad, ser jeg dig Tu sind
Gange hellere omkomme i Luerne, end jeg giver mit Minde til, at du ægter Skurken Bjørn stads Søn, som gaar
rundt i Byen og kalder dig sin Fæstemø«.250 Ulle aflaasedc til yderligere Sikkerhed atter den dobbelte
Egetræsdør, som afspærrede Trappen til øverste Stokværk, hængte Nøglen ved sit Bælte og begav sig med
sammenknebne Læber ned i Huset, hvor Larm og Forvirring herskede. Him standsede foran et blankpoleret
Staalspejl paa det mørke Ege træspanel i Forstuen, svøbte sig fastere i det røde Sjal, rettede paa sin høje
Hovedpynt og var med et stift Smil efter sin egen Mening beredt til i Fædrelandets Interesse at modtage
Svenskekongens Indfald i Staden. Ildskriften læses endnu paa Krønfkens evige Tavler. »Hvo, som vil helse sit
Land, han skal ej skaane sit Gods«. Hvor gives der et mere gribende og ophøjet Skuespil, end når det fredelige,
værgeløse Hjem, som huser Menneskets dyreste Eje, angribes i dets hellige Rettigheder, krænkes voldeligt af raa
Over magt, Havesyge, uden egen Skyld, uden Skygge af Forseelse mod Voldsherren? Hvor gives der et mere
beaandende, opløftende Syn, end når et helt, krænket Folk pludselig rejser sig fra 250 Ulle aflaasedc til
yderligere Sikkerhed atter den dobbelte Egetræsdør, som afspærrede Trappen til øverste Stokværk, hængte
Nøglen ved sit Bælte og begav sig med sammenknebne Læber ned i Huset, hvor Larm og Forvirring herskede.
Him standsede foran et blankpoleret Staalspejl paa det mørke Ege træspanel i Forstuen, svøbte sig fastere i det
røde Sjal, rettede paa sin høje Hovedpynt og var med et stift Smil efter sin egen Mening beredt til i Fædrelandets
Interesse at modtage Svenskekongens Indfald i Staden. Ildskriften læses endnu paa Krønfkens evige Tavler.
»Hvo, som vil helse sit Land, han skal ej skaane sit Gods«. Hvor gives der et mere gribende og ophøjet Skuespil,
end når det fredelige, værgeløse Hjem, som huser Menneskets dyreste Eje, angribes i dets hellige Rettigheder,
krænkes voldeligt af raa Over magt, Havesyge, uden egen Skyld, uden Skygge af Forseelse mod Voldsherren?
Hvor gives der et mere beaandende, opløftende Syn, end når et helt, krænket Folk pludselig rejser sig fra251
Fredens Sysler, oprørt i sit Inderste af ædel Harme, og gaar fra Disken, Sylen, Tommestok ken, for at blive Helte,
alle som een og een som alle besjælet af een Følelse: deres Sags Hellighed, opflammet af Broderskabets
Solidaritet — givende sig hen uden Forbehold med Liv og Blod? Det var dette Helteskuespil, som nu skulde ud

spilles i Frederikshald Stad. Alle Akter var lagt til Rette af en Mesteraand, al stor Kunsts Skaber, den dybe Følelse, og det skulde spilles af Verdens bed ste Skuespillere, den sande Følelses Mænd, i et Sce neri, hvis maleriske Dekorationer i vekslende Belys ning til sidst gav Plads for et Slutningsbillede af en saa alt med sig rivende Virkning, af en saa dæmonisk og ophøjet Natur, at Verdensskuepladsen vel næppe har oplevet noget lignende, og hvis Luepragt endnu lyser over Stad og Land. Carl den Tolvte og hans Mænd stod Natten til den 4de Juli Klokken halv to uden for Byen. Bor gerne laa i Søvn; kun de vagthavende paa Skanserne og Colbjørnsens Forposter vaagede. Kong Carl va dede i egen Person med tre Tusinde Mand i al Stil hed og uden at lade Trommerne røre over Tiste elven neden for Skonningsfossen i den Hensigt at overrumple Fæstningens Soldater nede i Staden og afskære dem fra Tilbagetoget til Frederikssten,, der saaledes af Mangel paa Mandskab snart vilde blive tvungen til at overgive sig. Jørgen Halvorsen og Niels Fosßy, som var blandt Colbjørnsens udstillede Poster, ilede hver fra sin Kant skyndsomt til den yderste Vagt ved Præstehau gen uden for Borgerskansen og bad Gefrejderen at252 melde den vagthavende Officer Fjendens Komme, hvorefter de begav sig tilbage til deres Poster. Da imidlertid alt forblev stille i Staden, og Fj enden uhindret blev ved at rykke frem, løb Jørgen atter til Skansen og frem gennem de stille Gader. »Fj enden er over os — ret nu staar han ved Brystværket!« raabte han til den øverstbefålende. »Vi har hørt saa megen Snak af Colbjørnsens Folk om Overrumplinga svarede denne. »Rimeligvis er det igen blot en Kommando af vore egne Folk, som I tog fejl af«. »Svensken, Svensken!« raabte Jørgen og skød sin Flint af som Alarmsignal, løb videre til Hovedvagten og til Kirkegaarden, hvor Borgerne havde Skanse og Kanoner. Straks derefter gik Alarmtrommen over hele Staden. Fæstningskommandant Brun, som var til Raad slagning nede i Byen og til Gilde hos Svend Olsen, trcede endnu ikke Colbjørnsens gentagne Sendebud cg Alarmsignaler, som i de sidste Nætter saa ofte havde lydt. Han lod Peder Colbjørnsen svare, at han kunde passe sig seiv, og at han seiv havde sikrere Efterretninger, Desuden havde Kong Carl udspredt det Rygte, at han agtede at angribe den nære Frederiksstad, hvorfor Garnisonen dersteds stod i fuldt Gevær samme Nat. Brun havde derfor befalet sine Soldater at gaa til Ro saavel i Fæst ningen som i Barakkerne, Colbiørnsen og hans »bro gede Karle« reddede saaledes ved deres Aarvaagen hed sandsynligvis Stad og Fæstning fra en fuldstæn dig Overrumpling. Svensken mødte altsaa ingen væsentlig Mod-253 #4 stand før ved Borgerskansen, sem kun var bygget af Sten paa de tre Sider og paa den fjerde bestod af Palisader, og hvis Port var en spansk Rytter. Fj enden var her den retirerende Vagt saa nær i Hælene, at de stak med Bajonetterne efter Folkene inden for Palisadeværket. Skansen blev stormet Gang efter Gang, Kanonerne affyredes, Borgerne strømmede til i bar Skjorte og kæmpede som Løver. Skansen holdt Stand, Tre Hundrede af Fjendens døde laa paa Jorden, Majorerne Slippenbach og Silfversparre iblandt dem. Fæstningen var reddet for denne Gang. Hermed var Kong Carls Hovedplan foreløbig mislykket, og han drog sig atter tilbage til Staden, hvor Kanonernes Buldren, Trommehvirvler og Raab forkyndte, at nu var det Tid at forrette det Arbejde, som Borgerne fulde af Kampiver den hele Vinter og Sommer havde ventet paa, een mod to, mod ti, mod den europæisk berømte Krigerhelt, der, indhyl let i sin Kappe, tavs og indesluttet gik foran sine Soldater som sin egen uafvendelige Skæbne, frem mod Nederlag som Sejrherre, og som forled Val pladsen med et skødesløst Smil, optaget af nye, store Fremtidssejre. Rumlen af Vogne, Kommandoord og Spørgsmaal lød overalt; Enkeltheder, hvoraf hver enkelt var værdig at opbevares i Fædrelandshistoriens evige Liv, vekslede som afrevne Illustrationer af et Pragt værk, flagrede hen i Vinden, forsvandt i Glemselen, i Luerne maaske egsaa. Her sprang den spinkle Skolelærer Ramus gen nem Gyden i korte Spring med et løftet Sværd og tindrende Øjne.254 »Jeg skal kløve Svenskens Hoved i tvende ulige Brøkdele, at ingen Reguladetri kan lægge det sam men igen!« raabte han til Fader Jonas, som stod uden for Døren til »Den forgyldte Nøgle« og ikke vidste noget bedre Middel til at deltage i Stadens Forsvar end ved at række fyldte Krus ud til Krigerne. Her slæbte Kvinderne deres Bohave sammen i Gyderne og dannede Barrikader eller laa med Bøssen paa Lur bag Vinduesskodderne efter de fremmede, sultne Ørne, der flagrede om deres Rede. Luften blev lysere. ftrudtrøgen fo'r frem gen nem Tværgaden fra de aabne Pladser, hvor Kam pen rasede. De kom farende, disse Svenske, som en Storm vind, alle sammen magre, brune, arrede Ansigter, nogle forsorne Kroppe, der sloges som Djævle, faldt med en Vittighed, legede Livets Krigerkamp som en guddommelig Spøg, der ikke kunde være lystigere, og som midt i deres store Erobringskampe ikke drømte om at vinde mere end seks Fod Jord til eget Husbehov. Nu stormede Svenskerne Frederikshald. Overalt fo'r skarpe Lynglimt frem

fra de mørke Træhuse og ramte den, Kuglen søgte; hver Bygning, hvert Vindu var en Fæstning, som sendte et vel ment Goddag og et dybtfølt Farvel til de fremstor mende, der kom i Spring som til Festdans — det gik i en Fart, for der var ingen Tid til Snak og heller ikke til at tælle Fjendens Overmagt før se nere, da Ligene i Dynger drev ned over Elven og fiskedes op langs Stranden eller jordedes ukendte i store Fællesgrave.255 »Hurra!« raabtc Bødker Ingolfsen og viste sig i Portaabningen, idet en svensk Officer faldt for hans Skud. »Bliv ikke arrig, fordi jeg kun gør Honnør i Nattrøje. Jeg er vist heller ikke rigtig ren i Fjæset; men det er du heller ikke, din Gris!« Han skød uden at dække sig paa den nærmeste Svensker, hvis Ansigt var sværtet af Krudtslam, og faldt i samme Nu gennemboret af ti Ka rabinkugler. Den tapre og mandhaftige Oberstløjtnant Steen Blix gjorde med sine Soldater Fjenden al mulig Afbræk fra det Øjeblik, han brød ind over Bryst værket, ligesaa Arkelimester Peder Hvid, hvis Folk næsten alle laa døde eller kvæstede paa Kirke gaardens Batteri, som Fj enden flittigt bestræbte sig paa at indtage for derved at blive Herre over nogle Kanoner, som de seiv endnu manglede. Kugle ved Kugle sad i Husvæggene bag Borgerne. Henne paa Torvet kæmpede samtidig Kaptajn Knud sen; af hans halvtredsindstyve Mand forlod kun tyve Stedet. Saaledes sloges Byfolk og Soldater til Klokken fire om Morgenen, Fjenden vedblev at myldre ind i den aabne Stad ved Pipperbjerget, i den Gade neden for Borgerskansen, fra Porten og mellem Jens Frosts og Peder Wærns Kvinder og Bfern flygtede ud til Bjergene; ligeledes søgte en Del væb nede Borgere til Fjelds for med deres Flinter at skyde Fjenden ned i de smalle Tværgader. Paa denne Tid var Tvekampen almindelig i alle Gader, og hvor tre eller fire mødtes, slog de uden Betænk ning hverandre ihjel. Kaptajn Knudsen blev omsider fortrængt fra256 Torvets Kanoner ned mod det mindre Batteri ved Kongens Brygge, hvorfra den store Skyde pram, som Borgerne havde bemandet, med Let hed kunde beskydes. Kampen om dette vigtige Punkt var vild og haardnakket. Byens fornemste Borgere var ombord paa Prammen, hvorfra de bestrøg Breen med deres Skyts og gjorde Fjenden übodelig Skade. . Hist og her brændte Byens Huse; men Kong Carl lod Branden skyndsomst slukke, »Jeg tillader jer ingen Varmebaal«, sagde han spøgefuld. En graabrun Røg, som stedse blev tættere og mere kvalmende, indhyllede den kæmpende Stad i et uigennemsigtigt Slør. Fj enden begyndte nu at bryde ind i Husene og at iværksætte Plyndring. Skrig og Bønner fra de tilbageblevne Kvinder lød ud fra de ituslaaede Vinduer; stor Jammer og Elen dighed herskede overalt. Fj enden spillede nu Herre i selve Staden. Bor gerne kastede hist og her deres Vaaben, stod med uskyldige Miner, som om de mindst af alt vilde Svensken ondt, og såtte seiv frem af Mad og Drikke det bedste, de havde, ja, rullede deres bekendte, udsøgte Mostankere frem fra Kælderne for at gøre Fj enden tryg og beruset, hvilket var mest tjenlig for det, sem nu skulde komme. Der var noget langt mere truende i denne pludselige Imødekom men end i Svenskernes vilde Skrig. Men der var ogsaa dem — og det var de fleste — som ikke nedlagde deres Vaaben, men huggede fra sig, til de blev slaaet ihjel. En ung Pige koni flygtende ned mod Broen,257 forfulgt af en Skare svenske Soldater. Det var Olaug, som vi forlod i Ulle Halvorsens Kviststue i Walck's Gaard. Da Moderen stængede Døren trods hendes Bønner, blev hun længe staaende ved Vin duet, forstenet og übevægelig som en Støtte og stirrede frem mod de østlige blaanende Fjelde, der utydelig hævede sig i den lyse Sommernats Taa ger. Det nys stedfundne Optrin sløvede hendes Modtagelighed for det fjendtlige Indfald i Staden. Lynsnare Tanker for igennem hendes Hoved og fremstillede for hende de sidste lange Maane ders kvalfulde Liv i denne Stad, der for hende var en Kæmpeby med snæver Synskreds og ufattelige Interesser. Længselen, denne mægtige Svaghedsfø lelse, saa stærk i sin Afmagt, og som bærer ud saa vel fra Paladset som fra Hytten, fyldte pludselig utæmmelig hendes Bryst. — Bort, bort herfrå til Hytten paa Fjeldskrænten, dette lille, tommestore Rum, hvor Bjælkeloftet højnedes mod det uendelige over alle hendes Skatte, — Lykken i Hjemmet. Foran hende en gabende Afgrund, hvis Dybde hun aldrig ret havde fattet før denne Nat, og op over hvilken ragede Husenes spidse Tage, steg Lyden af Skud, Tummel, døendes Skrig om Hjælp, Kano nernes Drøn, Brandrøg og Krudtlugt som fra For tvivlelsens Svælg. Olaug bøjede sig ud af Vinduet og spejdede efter Mulighed til Flugt. Let som et Egern svang hun sig ned paa et frem springende Tag og derfrå videre, til hun gennem en Loftsluge fandt Vej til Gaden. Hjemløs og frem med som hun var, søgte hun Skjul i en Gaard, et tersom hun ikke længere turde vende tilbage Carit Etlar: Bjørneæt. 17258 1259 til Bagerenken. Da Fjenden kort efter brød ind i Gaarden, flygtede hun ned mod Broen, Midt for denne, uden for Wærns Gaard, blev hun standset af en Skare Soldater, ivrigt i Færd med at istandsætte Broen, af hvilken Haldenserne havde afkastet 12 Alen. Alle Mand af Wærns Gaard blev tvunget til at bære Planker for

deraf at gøre Strø paa Broen til at passere over, et livs farligt Arbejde, eftersom Borgernes Pram, som laa uden for Blokhuset, kunde bestryge Broen med sit Skyts og saaledes jævnlig nedskød alle Mand i Elven med samt Planker og tilintetgjorde det halv færdige Arbejde. Idet Olaug veg ind i en Sidegyde, blev hun ind hentet af sine Forfølgere, blandt hvilke var Vagt mester Erikson og Månsson. »Ta* mig tusan — Jenten fra Bergaasen!« raabte Erikson og løftede hende i sine Arme. »Vel mødt, skøn Jomfru! Saa ses vi igen, som jeg lovede, for jeg er en ordholden Mand«. I det samme sprang et Par Mænd ud fra den nærmeste Døraabning; to skarpe Ildglimt strakte de forreste Svenske til Jorden. Erikson holdt Olaug frem for sig som Skjold. Halvor og Jørgen for ind paa ham, Halvor greb Olaug; Jørgen lod sin Bøssekolbe falde med et Brag paa Eriksons Hoved. Han slåp sit Bytte og greb med begge Hænder om sin Pande. »Det var den værste Habadudask, jeg har faaet i mine Levedage!« udbrød han og sank om paa Jor den. »Månsson — herhid! Nu bærer det lukt ind i Helvede til Kammeraterne!« 17*260 Trompeteren kastede sig ned over Vennen og løftede hans Hoved. »Erikson — Fargubbe!« hviskede han; »I drog mig op og var god mod mig — De siger, en Hile Bøn gør godt — aah hvad, en lille en til Jesus?« »Sludder, Hvalp!« stønnede Erikson. »Himlen er for Præsterne og de gamle Svæklinge og Dydspatronesser og Lumperne, som krøb om paa deres Knæ. Helvede, det er for os prægtige Krigskarle og de hvidbrystede Tyrkinder — hu sker du hende med de røde Læber, som vi slagtede dernede? — Til Helvede gaar ogsaa Kong Carl; med ham vil jeg gaa. — Nu op med Trompeten, Månsson! Lad dem høre dernede, hvem der kommer«. Erikson sank sammen. »Spring ind med Olaug i Peder Wærns Have; Laagen staar aaben. Imens holder jeg Svensken Stangen«, sagde Jørgen, idet han fo'r ind mod Fjen den, svingede Bøssekolben over sit Hoved som et snurrende Hjul og opnaaede saaledes et Øjeblik at spærre den trange Gyde. Halvor såtte med et Spring ind gennem Porten med den unge Pige i Favnen og stængede forsvar lig efter sig. Da Jørgen saa Laagen lukkes efter de unge, gjorde han omkring og fo'r op ad Gaden, forfulgt af Svenskerne. Olaug støttede sig mod Plankeværket og fulgte med Spænding dette Op trin uden for Muren. »Hvad gør du her paa Gaden, Olaug, mellem Krigsfolket?« spurgte Halvor barsk og heftigt. Hun skælvede og brast i Graad, da hun saa Jørgen flygte; for første Gang i alle disse Maane-261 der brød en bitter, trøstesløs Graad igennem over for Barndomsvennen, der i Aften ikke stod for hende som den drillevorne Knøs fra Legeaarene, men som en Yngling med lid i Øjet og Værdighed over sit Væsen. Hun fortalte ham hurtigt og af brudt Aftenens* Hændelse, Tvangsægteskabet, Lys ningen i Luneland. Han blev pludselig blød og tog hendes Haand. »Hør, hvor de skyder og trommer demde, Olaug!« udbrød han. »Det kalder til Manddom og Bedrift. Du vil faa at se, at du og Fader bliver stolte over mig. — Aldrig saa jeg Urter blomstre eller hørte Fuglen synge, siden du drog af Fjeldet; aldrig er du af min Hu; hver tapper Gerning, jeg bedriver, er med dig i Tanke, 01aug«, vedblev han hurtig og fremstødt, som om en længe hemmet Kilde endelig fandt sit Udløb, »hvem ved, hvad denne blodige Nat kan bringe os alle? Du, min Fæstemø, og Fædrelandet er i Fare — det er, som om jeg kunde løfte Fjelde. Kys mig, saa bliver jeg stærk. — Herre Jesus, nu er det værd at leve! Alt.ter sig saa godt. Hør, hvor de skyder i Nat!« Han sluttede Olaug i sine Arme. Hun stred ikke imod; den nys overstaaede Rædsel, den over hængende Fare, Tummelen og Skrigene uden for Mu ren om denne lille, fredelige Haveplet under de tunge Frugtgrenes Skygge lod hende føle sig i Havn hos Barndomsvennen. Men da han bøjede sit glø dende Ansigt nærmere mod hendes og vilde kysse hendes Mund, rev hun sig løs og drog sig ned mod Elven. »Ogsaa du, Halvor!« sagde hun bedrøvet. »Du har Ret: først Sejren, saa Lønnen!« jublede262 han og strakte Hænderne mod hende. »Om jeg nu havde ti Liv, saa var de dine alle, jeg kan ikke slaa et eneste af. — Bliv her, Maaske du fra Hæn gebirken derhenne om lidt skal se mig kæmpe, for det er Bryggebatteriet her udenfor og Prammen der og Broen, nu hele Kampen staar om. — Farvel, Olaug. Min Kærlighed til dig sidder plantet i mit Hjerte. — Nu ved du det hele«, Halvor sprang mod Porten. Livsmodet gryede i ham som Østens Morgenrøde over Æblehaven; hans fagreste Blomst var nu derinde. Han vendte endnu en Gang tilbage og sagde: »01aug, du passer saa godt til mig. Min Lykke er den stolteste paa alle vore Fjelde, Om Gud vil, saa finder jeg dig her igen, du søde Veninde«. Han ilede ud og stængede Porten. Olaug stod alene tilbage; Mødet med Halvor gengav hende Mod og Kraft. Skydningen tog til tæt neden for Muren, de lysende Kugler fløj som osende Stjerneskud over hendes Hoved. Kong Carl ledede i egen Person Arbejdet ved Istandsættelsen af Broen. General major Delwig meldte ham, at Prammens Kanoner nedmejede de svenske Soldater under Arbejdet. »Saa flere Folk ud og tag fat, hvor de andre falder«, svarede Kongen. »Majestæt, Folkene er dødstrætte, og Plankerne slipper op«. »Saa maa Soldaternes Lig

gøre Strø. Broen skal være færdig inden Solopgang«, befalede Kong Carl og kommanderede en ny Afdeling Soldater frem til Storm af Bryggebatteriet for med dets erobrede Kanoner at bringe Prammen til Tavshed. Olaug blev med bankende Hjerte fra sit Skjul263 Vidne til denne Storm. Hun saa de gule og blåa Soldater i Spring styrte frem, saa Ildsvælgenes Flam mer slynge dem til Jorden, medens nye Masser væl tede frem. Til sidst saa hun Oberst Blix med sine faa tiloversblevne Mænd forlade Batteriet, efter for gæves Forsøg paa at fornagle Kanonerne, medens de uafbrudt gjorde omkring og fyrede, idet de drog sig ned mod et Fartøj ved Bryggen for ad Søvejen at undkomme til Fæstningen. Svenskerne forfulgte med Sejrsbrøl den Hile, tapre Skare. I dette skæbnesvangre Nu fløj en heltemodig Indskydelse gennem den unge Pige, der rigtig havde opfattet Batterikanonernes store Betydning for Sky deprammen udenfor i Fjorden. Hun svang sig over Muren, gled som en Skygge, halvt skjult af den tætte Krudttaage, frem mod Kanonerne og greb den bortkastede Hammer og Søm. Om denne behjertede Gerning skriver Jonas Rist: »Da Olaug formærkede, at Fjenden blev Mester af Torvet, rendte hun i Hast ned til de tvende af vore Stykker, som stode nedenfor Kongens Brygge paa et Batteri, hvorfra Fjenden lettelig kunde have for dærvet Prammen tilligemed Borgerskabet, som var derpaa, og tog en Hammer med nogle store Søm; dem drev hun i Stykkernes Fænghuller og dem saa ledes fornaglede; siden kastede hun alle Kugler, som laa paa Batteriet, i Våndet, og saa kunde Fjen den ei betjene sig af de Stykker, ei heller med dem beskyde Prammen«. Da Svenskerne vendte tilbage med uforrettet Sag, siden den tapre Oberst, skønt saaret, und kom i Stormuglens Baad, og de andre opdagede264265 den unge Piges raske Daad, medens hun endnu stod mellem Kanonerne med Hammeren i Haan den, omringede de hende med vrede Skrig og Trusler. Olaug blev uforfærdet staaende og maalte Fj enden med flammende Øjne. — Pludselig skil tes Skaren, og Carl den Tolvte traadte frem mod hende. »Tilbage!« sagde Kongen til Soldaterne med lav Røst. Han blev øjeblikkelig adlydt. »Er I svenske Mænd og vil slaa en Kvinde? Hun har gjort sin Pligt«, Idet han betragtede Olaug, vedblev Kongen: »Ræk mig din Haand, norske Pige«. Olaug hævede Hovedet og saa ind i den svenske Konges mandige, alvorlige Ansigt med det luende Herskerblik. Kong Carl, der aldrig kastede sit Øje paa nogen Kvinde, og hvem de kaldte Kvindehader, stod méd Smil paa de fyldige, skægløse Læber og rakte med nedladende Velvillie og kongelig Maje stæt sin Haand mod Olaug. Hun gav ham mod stræbende sin; men den var knyttet. »Ret saa, du nordiske Jeanne d'Arc!« sagde Kon gen med en kort Latter. »Har dit Land mange Helt inder som du?« »Jeg er kun en af Norges ringeste Døtre«, hvi skede Olaug. »To Mand frem og før Pigen i Sikkerhed, hvor hen hun ønsker sig!« befalede Kongen. Hans Blik fløj atter ud mod Prammen, hvis Kugler regnede ned omkring Batteriet og Broen. »Vi maa bringe det Fartøj til Tavshed, det koste hvad det vil«, sagde Carl den Tolvte, »Slæb andre266 Kanoner herned i de übrugeliges Sted. Muntert, Børn!« Befalingen blev adlydt. Det første Stykke, Sven skerne trak herned fra Torvet, blev gjort übrugeligt af Prammens velrettede Skud. Foran den anden Ka non var forspændt 30 Svenske; Prammen bød dem saaledes Velkommen, at ikke 4 Mand kom levende derfrå. Dermed opgav Fj enden at slæbe mere Skyts til forommeldte Sted. Det blev saaledes Olaug beskikket at udøve en stor Gerning til Fædrelandets Gavn. En ringe Pige havde ved sit Mod og sin Aandsnærværelse reddet Frederikshalds mest ansete Borgere og mangen hæ derlig Arbejder om Bord fra den visse Død. Det brasnder, han render — Ritsch! Klokken seks om Morgenen var Fjenden omsider Herre over Frederikshald; men det blev ham ingen hyggelig Besiddelse. Fæstningen begyndte nu ef ter Peder Colbjørnsens og Borgernes Ønske at spy lid over Byen for om muligt at faa den i Brand, efterdi de siet ikke kunde linde sig i at herbergere disse voldsomme og trodsige Gæster, der paa en saa lurende Maade havde indtrængt sig«. Over fir 266 Kanoner herned i de übrugeliges Sted. Muntert, Børn!« Befalingen blev adlydt. Det første Stykke, Sven skerne trak herned fra Torvet, blev gjort übrugeligt af Prammens velrettede Skud. Foran den anden Ka non var forspændt 30 Svenske; Prammen bød dem saaledes Velkommen, at ikke 4 Mand kom levende derfrå. Dermed opgav Fj enden at slæbe mere Skyts til forommeldte Sted. Det blev saaledes Olaug beskikket at udøve en stor Gerning til Fædrelandets Gavn. En ringe Pige havde ved sit Mod og sin Aandsnærværelse reddet Frederikshalds mest ansete Borgere og mangen hæ derlig Arbejder om Bord fra den visse Død. Det brasnder, han render — Ritsch! Klokken seks om Morgenen var Fjenden omsider Herre over Frederikshald; men det blev ham ingen hyggelig Besiddelse. Fæstningen begyndte nu ef ter Peder Colbjørnsens og Borgernes Ønske at spy lid over Byen for om muligt at faa den i Brand, efterdi de siet ikke kunde linde sig i at herbergere disse voldsomme og trodsige Gæster, der paa en saa lurende Maade havde indtrængt sig«. Over fir267

sindstyve tohundredpundige Bomber sprang,i Huse og Gader, dog uden at Staden fængede lid; thi Fjenden slukkede overalt. Desuden blev der fra Fæstningen skudt med Kanoner gennem de lange Gader, og fra de omliggende Bjerge fyrede Borgerne med deres Flinter ned i de Tværgader, som laa i Læ for Fæstningsskytset. Svensken støjede og jublede i højen Sky; men deres Bryllupsnat i Frederikshald huede ikke ret gamle, erfarne Krigere; de rystede paa Hovedet og hviskede indbyrdes, at dette kongelige Indfald var Galmandsværk. Nu begyndte de rige, krydrede Drikkevarer, som overalt fandtes i Mængde fremsat ide forladte Huse, at øve deres Virkning paa de haardføre Svenske, der i Maaneder havde sovet un der aaben Himmel. Fj enden indkvarteredes over alt, seiv Christi Herberg Kirke blev tåget i Brug til Sovekvarter; de fyldte den med Halm, fra Kirkestole og Sakristi stak Krigernes forsorne Hoveder frem med den opstrøgne Knebelsbart og den solbrændte Hud. Nogle sov, andre dråk og slængte sig død trætte hen over Halmlejet med Tværsækken under Nakken. Middagssolen fandt dem saaledes, da dens Straaler faldt ned gennem de farvede Ruder over det bevægelige Halmdække paa Kirkegulvet, hvorover snart viste sig et arret Ansigt, snart en hævet Arm med en Bimpel, der endnu i Søvne hørte med til Lyksaligheden. En grum Himmelhund løb rundt og søgte efter et lille Borgmesterlig i Gravkapellerne for at stille det op til Maalskydning i Prædikestolen; han maatte nøje sig med en gammel Raadmandsfrue, hvis bal samerede Lig han til almindelig Fornøjelse bar rundt268 som et Svøbelsebarn. Der var ikke Ende paa de allerplumpeste Vittigheder. .-. Nede i »Den forgyldte Nøgle«s Krostue havde Billedet denne Morgen vekslet fra hin Alten, da Colbiørnsen her tog de frivillige i Ed. Endnu sad Jonassen bag Disken og rakte fyldte Krus frem med faderlige Smil. M »Herregud, Svensken er jo ogsaa en blags Men nesker!« forsikrede han deltagende. < . # Midt paa Gæstebordet sad Månsson i sin Ynd lingsstilling med et fyldt Krus i hver Haand, hyor med han slog Takt i Bordpladen til den nye Kngs sang, han havde digtet i Dagens festlige Anledning med Melodi til, og som gjorde umaadelig Lykke. Han skraalte den ud af fuld Hals og hjalp paa tak ten med Jernsporerne i Bordskiven: »Med Brand og med Baal vi skriver vor Lov; vi tømme vor Skaal, vi tåge vort Rov — Det brænder, det brænder — ritschch! Vor Fjende er tam, ban lader sig slaa from som det Bælam, vi slagte og flåa — Et Bælam, Bælam — bæ, bæ — æ! Vi drikke hans Skaal, vi skrive hans Lov, vi tænde hans Baal, vi dele hans Rov — Han render, det brænder — ritschchU269 Sangens Omkvæd blev sunget under stormende Bifald og Brægen. Det var saaledes, at Månsson højtideligholdt sin Plejefader Eriksons Gravøl. Oven over Soldaterne mellem Bjælkeloftets Røg skyer flagrede den opskræmte Papegøje. Pludselig lød dens skingrende Latter: »Svensken skyderr — snyderr!«, dens nye Visdom, indprentet det lære nemme Dyr af Husets gamle Stamgæster i sidste Maaneders spændende Forventningstid. Kong Carl havde virkelig tåget Ophold i Raad mand Walcks anselige Købmandsgaard. Idet han traadte ind i Forstuen, nejede Ulle Halvorsen mod Jorden, endnu indsvøbt i sit røde Sjal, med Ar mene korslagt over Brystet og med sit blideste Vel komstsmil. Carl den Tolvte tilkastede hende et forundret og forskende Blik, idet han hilste med Haanden. Hans lange Sabel slæbte imod Trinene, idet han steg op ad Trappen og af sine to Pager lystes ind i Storstuen. »Herre Jesus, jeg fik et Blik!« raabte Jomfru Ulle daanende. »Først i dette Øjeblik føler jeg, at jeg er Kvinde. Han kommer jo som selve Guds Søn fra Himmerig ned til os i dette Fattighul!« »Ogsaa jeg saa det kongelige Øje«, forsikrede Anea Høyer, som havde søgt Beskyttelse i Raad mandsgaarden. »I svære Bagerenke?« sagde Ulle medlidende, />Nej, det var mit sorte Håar, min slanke Figur og min nye Broche, som Helten bemærkede«. — Inde i den høje Bjælkeloftsstue med blomstrede Hynder paa Bænkene langs Væggenes udskaarne Træværk med sindrige Indskrifter over Døre og270 Panelfelter stod Kong Carl bøjet over et Kort, som hau med en Dolk havde fæstet i Bordpladen, for at ikke Trækvinden fra de sprængte Ruder skulde feje det bort. Hans Pegefinger beskrev en Linie over Kortet; men den berørte hverken Frederiks hald eller Norge; den fo'r frem over Europas Lande, som om han i Tankerne forfulgte et Sejrstogt og de store Omvæltningsplaner i den europæiske Statsverden, med hvilke hans Yndlingsminister Gørtz gik svanger. Her i den brunpanelede Stue mellem to bræn dende Vokskærter bemærkedes, at den mandige tolvte Carl var bleven en ældre Mand. Hans blank skaldede Isse lyste som det samlende Midtpunkt i den halvmørke Stue; den tynde Krans af Håar i Nakken og om Ørene var stærkt graanet, det alvor lige Ansigt bar dybe Furer; Krigeren kendtes paa den brune Farve og den tarvelige Dragt. Kongen var her som altid iført gul Vest og Benklæder, mørkeblaa Kjole med forgyldte Knapper og opkram met Skøde; hans trekantede Hat og Hjortelæders Handsker med de stive Kraver laa paa en Stol, Halsen var omviklet med et Stykke sort Flor, og omkring Livet bar han et bredt ustukket Bælte af

Bøffellæder; paa Fødderne tykke Rytterstøvler med høje Hæle og Jernsporer, Kraven naaede op over hans Knæ. Han benyttede aldrig Harnisk mod Kug ler eller Pelsværk mod Kulde. Der fortaltes, at Kongen sjældent skiftede Lin ned, og at hans Dragt jævnlig var stiv af Pletter og Smuds paa Grund af, at han sov i Klæderne. En Præstefrue i Sverige listede saaledes, da hun bemær kede denne Mangel i Majestætens Paaklædning, en271272 Pakke rent Linned ned i Slæden, der skulde køre hånt videre; men Kongen opdagede i Tide den mo derlige Omsorg og kastede leende Pakken tilbage mod Præstegaarden. Nu stod Carl den Tolvte her og lod sin Pege finger med et tankefuldt Herskerblik glide hen over Europakortet, medens Kanontorden, Bomber og Kamptummel omgav ham med hans Yndlingsmusik. Døren blev aabnet, en Adjutant traadte ind og slog Hælene sammen. »Deres Majestæt, jeg melder, at det brænder paa Nordsiden«. »Brænder, hvor?« spurgte Kongen og strøg med Haanden over Panden, som om han hentede Tanken hjem langvejs fra. »Ilden skal slukkes. Diriger mere Mandskab til Slukningsarbej det — Energi, an vend mere Energi!« Et Øjeblik senere blev Døren igen revet op. Ge neralmajor Delwig traadte ind. »Stillingen her bliver uholdbar, Deres Majestæt!« udbrød han heftig. »Ilden har fænget to Steder paa Sydsiden; det blusser som ien tør Fyrsvamp. Vore Folk sukker, at de maa vel komme ud igen; de ven ter et haardt Tryk, nåar de skal tilbage over Broen, som endnu er ufarbar, ej heller er der Rolighed for dem i Byen at finde. Vi bliver fanget levende i denne Rottefælde og stegt som tyrkiske Kastanier. — Hvad befaler Deres Majestæt?« »Sluk Ilden!« udbrød Kongen utaalmodig; »bring Fæstningens Kanoner til Tavshed!« »Ja vel, men hvordan?« »Sénd tre Kaptajner med Trommeslager og hvidt Flag derop, en halv Time mellem hver,273 dersom den første faar Afslag, og begær Stil stand til at begrave vore døde. Imens gør vi Broen brugbar. Til Natten trækker vi vore Re gimenter fra Idde herind under Ovtrbjerget, saa tå ger jeg Fæstningen«. Delwig gik for at sende Parlamentærerne. Pe der Colbjørnsen i Fæstningen lod den første svare, at saadan StiL;tand var ej • at forlange, saasom Fj enden übuden var kommen herind, saa maatte de gøre de res bedste for at hjælpe ham ud jo før jo bedre. De følgende Parlamentærer blev modtaget med skarpe Skud, der forfulgte dem tilbage i Gaderne. En Time efter at Kong Carl havde indkvarte ret sig i Walcks Gaard, gik Spisesalsdørene op til Majestætens Kammer, og et straalende Syn viste sig for den forundrede Konge: et Bord, bugnende under Sølvservice, oplyst, skønt Klokken var eet om Middagen, af Vokskærter i festlige, opadstræbende Søjler. Jomfru Halvorsen havde af Sikkerheds- og Skønhedshensyn ladet Skodderne stænge ud mod Gaden; Vildt, Bagværk, støvede Vinflasker i Iskølere og midt i Døren den nejende Ulle Husbestyrerinde, der under sit Herskabs Fra værelse mente at burde repræsentere Huset i en stærkt nedringet Dragt af lyseblaa Taft, rigt besat med Kniplinger fra en tidligere Husfrues Garderobe. Paa Hovedet bar hun vajende Fjer af samme Farve og lange, ru Handsker op over de spidse Albuer. Ulle gjorde endmi et sirligt Skridt ind i Kon gens Stue, løftede Kjolen højt fortil og nejede endnu dybere. 18 Carit Etlar: Bjørneæt.274 »Behager det stormægtigste Majestæt allernaa digst at beære vort tarvelige Bord?« sagde hun med sit blideste Smil om de skarpe Læber, der blot tede sørgelige Rester af spidse Tandstumper. »Der er serveret ved Deres beredvilligste Tjenerinde i dybeste Underdanighed«. Kongen rynkede Panden og saa forlegen efter sin gamle Kammertjener Hultmann. Carl den Tolv tes daglige Levemaade var jævnt tarvelig; hans Fro kost bestod som oftest af Smør og Brød og Ølsuppe, Middagen af stærk, fed Mad, Flæskepandekage og desl., lidt Frugt til Dessert; det var Hovedmaaltidet, hvilket Kongen oftest indtog paa staaende Fod, som han kom og gik fra Hesteryggen, støvet eller tilsølet. Han saa ned i Tallerkenen, tav, til Maden efter et Kvarters Forløb var fortæret. Der var dem, som paastod, at Kongen i Hast spiste med Fingrene, ja, endog smurte Smør paa Brødet med Pegefingeren, Naar Kongen rejste sig, gik hans Drabanter til Bords og spiste Levningerne. Carl den Tolvte traadte nu ind i Spisesalen, bøjede Hovedet til Bøn og spiste hurtigt uden at vælge af de Retter, der stod ham nærmest. »Behager det ikke Kongen underdanigst at smage paa denne Æbletærte?« spurgte Ulle med Hovedet skælmsk paa Siden og gyngjende paa Fodspidsen. »Ak, Deres Majestæt, ak, døm os ikke alle for strengt efter Byens fjendtlige Mod tagelse; lad Naade gaa for Ret, nu vi har overgivet os paa Naade og Unaade. Mine Landsmænd vil ikke bedre, Vildmænd er de jo alle. 0, skaan vores ringe Liv!« I det samme eksploderede en Bombe uden for275 Vinduerne med et Brag, der lod Huset ryste i sine Grundvolde. Alle udstødte et skarpt Hvin og sank i Knæ. »Uh, det Rak!« stønnede hun og krummede Fin grene paa de oprakte Hænder. »Det ender med, at de elendige gør en Ulykke paa os alle«. Kongen bukkede med sin sædvanlige udsøgte Høflighed mod Kvindekønnet og gik nogle Skridt baglængs mod Døren; han ansaa det som be kendt for stødende og uhøfligt at

vende en Kvinde Ryggen. Ulle ilede mod Bordet, greb den Gaffel, hvormed Kongen havde spist, og gemte den ved sin nøgne, runkne Barm. Carl den Tolvte traadte hen til det aabne Vin due. Lige overfor i Colbjørnsens Hus stod en ung, blond Kvinde. Det var Kaptajn Peders Sø ster Marie, som bestyrede hans Hus, en modig og kløgtig Pige og værdig Medbeilerinde til Søsteren, Anna Colbjørnsens Ry som tapper Kvinde. Da Marie blev Kong Carl var, tog hun sig den Dri stighed at hilse og over Gaden at bede ham om, at hun ingen Molest skulde ske, siden hun var alene med en liden Dreng i Gaarden. Kongen be falede straks en Underofficer med fire Mand at være hos hende til Vagt, hvilke gjorde sig saa til gode i Vinkælderen, at de faldt i Søvn og siden brændte med Huset under Byens Brand. Kongen spurgte derefter: »Buldrer eders Kommandant deroppe altid saa ledes med Kanonerne?« Marie svarede: »Ikke oftere end naar fremmede er i Byen«. 18*276 Til sidst bad hun Kongen om Tilladelse til at sende en Pakke Klæder til sin Broder paa Fæstnin gen, da han under den hastige Retræte ikke havde faaet det fornødne med sig. Denne Bøn blev bevilget, og hun sendte Pak ken af Sted. Peder Colbjørnsen, som kendte sin kloge Søster, sluttede straks, at det ej var Klæ derne ment, lod dem sprætte op og fandt en Sed del fra hende, hvori Marie underrettede ham om, i hvilket Hus og Værelse Carl den Tolvte opholdt sig. Peder Colbjørnsen meldte øjeblikkelig denne kærkomne Etterretning til Artillerikaptajnen. Her om senere. Kongens Opmærksomhed blev pludselig henle det paa to statelige Borgere, som uforsagt nærmede sig Huset i Kugleregnen. Foran dem gik en Mand, som blæste i Trompet gennem Gaden. »To Borgere begærer Foretræde for Deres Maje stæt«, lød Yndlingspagens bløde Røst bag Carl den Tolvte. I de senere Aar af sit Liv holdt Helten af at have svenske Ynglinge i sin Nærhed, og med rørende Omhu tog han ofte sin egen Kappe og dækkede den sovende Dreng paa Vinterfeltlejet, medens han seiv sov utilhyllet. »Lad dem komme«, befalede Kongen og rettede sin mandige Skikkelse. Hans Colbjørnsen og Jens Munk traadte ind med værdig Holdning og hilste høfligt. Kongen mod tog dem med rynkede Bryn og hørte deres Begæ ring, at Kvinder og Børn, som var flygtet til Æske vigen og Sauøen, ikke maatte blive insulteret og til den Ende faa Fribrev.277 »Hvem er I, gode Mænd?« spurgte Kongen. »Hans Colbjørnsen«. »Jens Munk«. »Colbjørnsen, denne Stratenrøver. som uden at være Soldat myrder og hærger i min kongelige Hær!« udbrød Kongen og betragtede Colbiørnsen stift. »I er begge mine Fanger«. Kongen gik frem og tilbage, trak sit store Værge med det forgyldte Messinghaandtag halvt ud og stødte det haardt i Skeden igen, kneb Læberne sammen og drog dem gentagne Gange op under Næsen, et sikkert Kendetegn paa, at han var vred. »Galgen fbrtjener I for den Medfart, I har givet mine gode Mænd«, udbrød han og vente sig pludselig mod de to Borgere. »Jeg beholder ier som Gidsler. Ve eder, I skal undgælde for, hvad ondt ieres By folk bedriver mod os«. »Naar Fjenden er i vor Rede, er hver Mand Soldat. Vi har kun gi ort vor, Pligt, og jeg fortryder ikke, hvad der paafølger«. Idet Hans Colbjørnsen sagde disse Ord med sit modige Blik fast i Kong Carls, lød et øredøvende Brag over deres Hoveder. Med et skingrende Hvin rev Ulle Halvorsen Døren op til det konge lige Gemak og segnede om for Kongens Fødder. En Bombe, dirigeret af Peder Colbiørnsen efter Søsterens Anvisning, slog ned gennem Tåget over det Værelse, hvor Kongen befandt sig, og blev lig gende paa Loftet. »Kast jer ned, alle Mand!« befalede han rolig. Hans Colbjørnsen slog ud med sin trekan tcde Hat.278 Da alt forblev stille, rejstc Kongen sig kort efter og sagde: »Den er kreperet«. Men i det samme gjorde Bomben sin Skyldig hed og slog tre Bjælker i Stykker, saa Splinterne føg de tilstedeværende om Ørene, Tåget fløj op, Vinduerne ud, og Gulvet sprængtes op mod Loftet Garl den Tolvte slåp med nogle Saar i Ansigtet, saa Blodet flød. »Er nogen kommen.til Skade?« spurgte han og 10. Da han saa, at de alle var uskadte undtagen Jens Munk, som havde et Hui i Hovedet, smilede han fornøjet: »Jeg falder for ingen anden Kugle end den, som dertil er blevet bestemt«, sagde han til Nordmæn dene. »Naar den kommer, saa hjælper mig ingen Forsigtighed og mine Fj ender intet Anslag. Jeg rider sikkert gennem fjendtlige Skårer, jeg gaar ogsaa trygt gennem liden, for Herren siger: »Lu erne skal ikke angribe dig; jeg er din Gud og din Frelser«. — Ser I, norske Mænd, denne Tro har jeg modtaget gennem utallige underbare Redninger fra større Livsfare end denne. Derfor sejrer' jeg over eder alle og skal blive eder en naadig Herre og Hersker«. Hans Colbjørnsen trak paa Skuldrene. »Staden brænder i Nord og Syd, Deres Maje stæt!« lød pludselig en malmfuld Røst i Værelsets Baggrund, og General Delwigs martialske Skikkelse stod paa Tærskelen til — Evigheden. Stuen var ved denne Tid fyldt af høitstaaende svenske Officerer, der alle med mørke Blikke be tragtede det tiltagende Ildskær paa Himlen. Kon279 gen nikkede, som om han var yderst tilfreds med Generalens Erklæring; han slog ud med Haanden og gik ned ad Trappen. Men da han nede i

Porten hørte Luernes Knitren over de spidse Hustage, bed han sig heftigt i Fingrene, som han altid gjorde i stærk Sindsbevægelse. Kongen gik nu over i Kirkegaden til Garnisonens Feltskærer, Erik Raufn, der forbandt de svenske saarede. General Delwig gik nogle Skridt foran Carl den Tolvte. Pludselig saa Kongen sin fuldtro øverstbefalende og mangeaarige Krigskammerat springe i Vejret. »Leve Kongen! Leve Sverige!« raabte Genera len og faldt, skudt gennem Hovedet. Carl den Tolvte standsede et Øjeblik, slog Hæn derne sammen og udbrød: »Av!« Gik saa efter denne karakteristiske Ytring ned ad Gaden. Der gaves efter Kong Carls Mening ingen skønnere Død end Soldatens. Medens dette foregik i Staden, sad Olaug endnu sammenkrøben i Wærns Have, hvor Halvor havde forladt hende. Hun lyttede til Larmen ude i den ulykkelige Stad. Det summede og hviskede som i en Hvepserede, nej, det klagede højt oppe i Luften som over et Ørnebo, hvis værgeløse Yngel bliver overfaldet af den forvovne Jæger, medens Konge ørnen fra Høj den spejdende udstøder gennemtræn gende Hævnskrig. Det sydede og brusede som un dertrykte Strømme, der forgæves søgte at sprænge deres Diger, og dog syntes Stadens tilbageblevne Indbyggere tavse og fattede. Dette rædselsfulde, begivenhedsrige Døgn i den unge Piges hidtidige stille Liv skulde i de nær280 meste Timer endnu bringe hende betydningsfulde Tildragelser. Det var, som om hendes Skæbne, der længe havde ligget i Dvale deroppe i Skovbunden, medens Dagene gled hen saa lige i Indhold, nu pludselig rulledes op, taarnede hendes Livs Hc vedbegivenheder i Ve] ret, medens det store Folke drama, der udspilledes rundt om hende, indvævede hendes enkle Livstraad i sine store Ootrin, saa at de kommende Aar bestandig bevarede Gløden deraf, et rigere bevæget Sjæleliv, oppe i hendes Fjeldegns Ensomhed. »Det er mig, 01aug«, lød pludselig Halvors dæmpede Stemme nede fra Bryggen. Hans Hoved kom til Syne over Muren, blussende af Ophidselse og Begejstring. »Jeg er Peder Colbjørnsens Udsending, ogsaa hans Broders«, vedblev han aandeløst. »Jeg skal stikke lid paa Staden, forstaar du? Vi skal nu for Alvor til at rygd Svensken ud, brænde ham op soillevende, lukke alle Gader for ham med sviende Baal. Jeg har lagt en Himmerigs Plan, og du skal hiælpe mig, Olavg. Hvad siger du? Vi to skal redde Fædrelandet!« Halvor var i Skiorteærmer for at bortlede Fiendens Mistanke; inde paa sit blottede Bryst bar han nogle Begkranse. Han fremtog to og rakte Olaug dem. »Hurtig — du kan nok liste dig hen til Hø huset derhenne og stikke det i Brand? Jeg kaster imens en anden Krans ind i Hans og Peder Col biørnsens Gaarde, der staar to fyldte Tiæretønder med Haandgranaler rundt om. De vil endelig begge, at vi først stikker lid paa deres Gaarde, for at in281 gen skal sige dem paa, at de vilde spare deres eget, Derefter lister du gennem Haverne hen til Walcks Gaard og stikker ogsaa den i lys Lue. Saa gaar du, som ingenting er sket, her tilbage under Hænge pilen, til jeg kommer. — De har plyndret vore Kældere; hele Byen futter nu af over deres Hove der — sippedeja!« Halvor styrtede sig med Liv og Lyst ind i denne Bedrift; det var Hævn, det var Tilintet gørelse af den forhadte Fjende. Olaug blev staa ende ligbleg med lysende Øine. For hende var ethvert Hjem en Helligdom; at tilintetgøre det, seiv efter E]'erens Ønske, forekom hende en Helligbrøde, der fyldte hende med Skræk og An dagt. Hun sank i Knæ, bad en brændende Bøn; saa gik hun til den fædrelandshistoriske Gerning med fuld Forstaaelse af det storslaaede og gri bende i dette ophøjede Øjeblik: en hel Stads Indvaanere, fattige og rige, ofrede af egen Drift alt, hvad de e: ede, for at værne deres Selvstændighed mod fremmed Aag. Olaug ilede over mod et stort Høhus, der strakte sig ud bag den Wærnske Gaard. Hun slog lid bag en Brændestabel. I næste Nu fængede Begkran sen, og Høstænget slog ud i røde Luer mod Broen. Derefter løb hun med en brændende Fyrre spaan under Træerne over til Walcks Bygning, stak lid i Begkransen og slængte den ind gennem et ituslaaet Vindue, det tørre Tømmer fængede, og Luerne slikkede med Lynets Fart op langs Bræddevæggen. Saaledes tændtes Frederikshalds Hædersfakkel for aldrig senere at slukkes.282 Ved et underligt Skæbnetræf blev Olaug saa ledes kaldet til at afbrænde det Hus, hvori Mo deren nogle Timer tidligere havde indespærret hende for at berøve hende Fremtid, Ære og Lykke. Ved et andet besynderligt Tilfælde, der kunde henregnes til en hævnende Retfærdigheds Værk, blev det samme Kvistværelse, som Mo deren nylig bestemte til Datterens Lykkes Grav, nu hendes egen. Sidste Gang, nogen saa Ulle Halvorsen, var, da hun ilede op i sin Lejlig hed, endnu iført den blåa Taftes Dragt, for at redde en eller anden værdifuld Genstand. Luerne spærrede hende Tilbagegangen. Genboerne saa hende vove det samme Spring ud paa det bræn dende Tag som nylig Olaug for at genvinde Fri heden. Moderen forsvandt i en Loftsluge og blev aldrig set senere. Da Klokken var syv, stod Frederikshald i lys Lue. Fj enden opgav ethvert Slukningsarbej de. Trom mehvirvler, Hornsignaler, Kommandoraab kaldte Soldaterne sammen til Afmarch. I næste Nu bredte

Panikken sig i de uordnede Masser; Gy derne blev Ildsvælg, Husene Brandfakler; Luerne rejste sig i taarnhøje Flammesøjler, det bragede og gnistrede, og ned over det glødende Ildgab spyede Fæstningen Granater og Skraasække ind i de tæt sammenpakkede Soldaterklynger. Det var ikke længere en Kamp, det var et Myrderi uden Naade og Frelse, Midt i denne Trængsel saas dog endnu menne skelige og ophøjede Træk. Den stærke Skomager Kjeld kom ud af sin brændende Hytte med en svensk saaret, der var betroet til hans Omsorg.283 Nordmanden bar den syge, der havde slynget Ar men om hans Nakke, med en Ømhed som en Moder sit Barn. Han talte beroligende og trøstende Ord, medens Sveden sprang frem af hans egen Pande, og hans Øjne flakkede rundt for at spejde efter en Udvej af Ildhavet, indtil Baalet slog sammen over dem begge, Mamsel Jonassen, der vendte tilbage for at redde Papegøjen af »Den forgyldte Nøgle«s brændende Krostue, fandt sig pludselig indesluttet mellem brændende Vægge. Hendes Angstskrig blev hørt. Niels Ankers skæggede Vildmandsansigt kom for nøjet til Syne midt i Røgskyerne. »Tak for Skænken forgangen. Nu giver jeg Mamsellen en anden igen«. Dermed løftede han hende i sine Arme og bar hende i Sikkerhed ned til Elven. Som en fredelig Idyl midt i al denne menne skelige Elendighed virkede et lille Stillelivsbillede i en Hytte uden for Byen under Fæstningen. Her stod Skipper Daniel foran en Spejlstump; en ny siagtet Høne laa paa Bordet. Han indsmurte sit Ansigt i dens varme Blod og skar imens nogle yn kelige Grimasser; derefter indviklede han sit Ho ved i et rødtærnet Tørklæde og sin venstre Arm i en bloddryppende Bandage, haltede rundt paa Gul vet og ytrede medlidende: »Sikken dog de Asener har rakket lille Daniels kønne Ansigt til! Det maa han have sig en ægte Tokayer for fra Brasiliens varme Lande«. Han hentede en gammel Vinflaske og såtte sig saa til at skrive en Ansøgning til det danske Krigs ministerium om Statsunderstøttelse »for det kære284 Brød paa nogen Maade at forhverve efter al den Svie og svære Blessure, han havde hentet ude paa Prammen ved at gøre Fjenden Modstand og Afbræk paa alle optænkelige Maader, forladt af sine Med borgere, Peder Colbjørnsen og de andre, der alle løb fra Borde og lod ham, ringe Capitain Daniel, tilbage som øverstbefalende i den haarde Kamp som en redelig Undersaat efter sin allerunder danigst Eed, uamet af, at han vel kunde haft Aar sager ogsaa at forlade Prammen, da hans fattige Enkesøster, der sidder med mange smaa Børn, var bleven skudt udi hendes Aksel. Altsaa ydmygst begæres Invalidepension, høiædle og velbaarne Hr. Statsraad!«285 Daniel plantede sin knyttede Nævc med et væJU digt Dask midt i Skrivelsen og saa sig om i den tomme Stue med vidtopspilede Øjne og et trium ferende Smil. »Jeg gad se den, som kan sutte en delikatere Labskovs sammen«, udbrød han og rej ste sig. »Der er et Par Løgne i den, det er det eneste, der kan siges med Sandhed om den Ting. Det skal lille Daniel have sig en ægte dansk Kornsnaps for, fra Kongens København«. Udenfor farvedes Himlen blodigrød af det flammende Baal nede i Staden. Daniel traadte hen til Vinduet med Snapse glasset, rystede misbilligende paa Hovedet og ud brød: »Naada, hvor de gale Mennesker rutter med Mutters Pindebrænde!« Denne Ansøgning blev virkelig senere afsendt, underskrevet af to afskedigede Underofficerer, der laa i Strid med Borgerne. Mange af de tilbageblevne Borgere brændte inde; Dagen efter fandtes deres forkullede Ben i de ry gende Tomter. Nu stod Fjendens hele Haab til at naa den 150 Alen lange Bro, der endnu var ufarbar. Broen blev et Hajgab, som de flygtende måtte styrte sig ind i, medens Kuglerne fra Prammen og fra Omegnen bestrøg de gyngende Planker, og medens de bageste trængte de forreste; det var Toppunktet af Ræd sel, medens de fremstormende under Fæstningns Lynglimt, der lød som Tordenbrag, hovedkuls styr tede i Elven eller trampedes ned. Der stavredes hen over Stakler, der skreg af Smerte, over døende, der bed sig fast i de flygtendes Fødder, over saarede, hvis knuste Lemmer vred sig i Pine; hæse Kommandoord, som ingen adlød, Forbandel286 ser, Rallen og oven over det hele Fæstningens uafladelige Torden, — underneden Elvens Strøm farvet rød af Blod. Det var et Mandefald. Tre Tusinde svenske Krigskarle brød ind i Sta den, næppe tusind slåp levende derfrå. Blandt de døde var flere øverstbefålende, fjorten Kaptajner og otte og tyve Løjtnanter. Rundt i Gaderne fandtes deres forbrændte Lig, der af Nordmændene blev begravet paa Kirkegaarden. Til sidst, som det sømmede sig saadan en Helt, kom Carl den Tolvte, omgivet af en Hile Skare tro faste Mænd, der villig gik i Døden for deres Konge. Han seiv gik frejdig, med spænstige Skridt midt i denne Kreds og saa sig om. »I Morgen vender jeg tilbage og slaar min Lejr paa Brandtomten, Far min!« udbrød han og nik kede til sin Fange, Hans Colbjørnsen, der tillige med Jens Munk gik i hans Nærhed. »Vi faar at se, Deres Majestæt«, svarede Col bjørnsen. »Nu skal jeg gaa hjem og underrette mine Landsmænd om eders Besøg«. Med disse Ord sprang han over Bolværket og naaede Land, skønt han under

Svømningen blev ramt af en Kugle. En graahaaret Kæmpe brød pludselig frem af Sværmen, ledsaget af Jørgen Halvorsen og nogle skindklædte Mænd, hvis bredbladede Økser gjorde lyst omkring dem. Med ustandselig Magt trængte den gråanede Bersærk frem gennem de Række, der omgav Kong Carl; hans kortskaftede Økse hæ vedes og sank, og hver Gang styrtede en Mand til Jorden,287288 »Vel mødt igen, Kong Carl!« raabte Bjørn stad med en Røst, der overdøvede Tordenbra get rundt om. Carl den Tolvte vendte sig sorgløs og genkendte Kæmpen, der to Gange i Dagens Løb havde truet hans Liv, første Gang da han stormede Borger skansen, og Bjørnstad i Haandgemænget afbrændte sin Pistol mod hans Bryst, anden Gang da Kon gen efter Bønnen traadte ud af Christi Herberg Kirke, og to af hans Drabanter med Tabet af deres Liv havde kastet sig mellem ham og den frygtelige Kæmpe. Et Bøsseskud oplyste i dette Øjeblik Bjørn stads furede Ansigt, hvis Aarer stod spændte, idet han med übændig Villiekraft uden Dækriing hæ vede begge Arme for at give sig hen i det dræ bende Hug. »En herlig Kraftgubbe!« raabte Carl den Tolvte, henrevet til Begejstring ved Synet af den kæmpe mæssige Skikkelse. »Prægtige Karle, disse Nord mænd! De skal blive mine«. »Min skal du blive, nåar vi to næste Gang mø des, Carl af Sverige!« raabte Bjørnstad med en Stentorrøst fra fulde Fjeldlunger, medens Kongens Mænd rev deres Afgud bort, og Bjørnstads Økse kløvede Hovedet paa den Officer, der sprang frem og skilte ham fra Kongen. Nye Sværme brød gen nem og trængte Bjørnstad tilbage mod Bolværket. Det var Colbjørnsens brogede Karle i vildt Haand gemæng med Dalkarlene. Oven over Broporten saas pludselig en ungdom melig Skikkelse ombølget af Krudtrøg, med lyst, lokket Håar om det sejrsstraalende Ansigt. Han289 havde en Fane i sin højre Haand, Colbjørnsens Fane, der endnu opbevares hos Borgervæbningens Stads høvedsmand. Han svingede den jublende og søgte at plante den ved Siden af Vaabenskjoldet med Vildmanden over de kæmpendes Hoved, idet han af al Kraft raabte: »Hurra, Fatter! vi slaas nu under vort norske Flag i vor egen Stad!« Bjørnstad slåp Øksen og strakte Haanden afvær gende i Vej ret. »Kom ned, kom ned, Ulykkesbarn! vil du lægge mit Hus øde?« raabte han opefter. »Leve gamle Norge!« raabte Halvor. Det £av et Sæt i ham. Han sank i Knæ, slyngede Ar men om Fanestangen og sank ned i Faderens ud bredte Arme. »Her, de ramte mig bare her<, hviskede han. Nogle Bloddraaber piblede frem under hans venstre Bryst. Bjørnstad løftede sin døende Dreng og bar ham ud af Kamptummelen ned mod Wærns Have, hvor Hængepilen hang ud over Vån det. Bjørnstads af Lidenskaber furede Ansigt stir rede ind i Sønnens: han saa, at Døden var der med sin Stævning. »Øje for Øje, Tand for Tand! Her paa dette Sted faldt ogsaa min ulykkelige Søn — almægtige, uransagelige Gud, hvorfor bønhørte du en taabe lig Moder, der i sin Uforstand bad om Hævn over sit Barn?« udbrød en Stemme ved Siden af Fader og Søn. Bjørnstad saa op. »Søster Ellen!« udbrød han med usikker Røst og stirrede paa den forvitrede Skikkelse, hvis Carit Etlar: Bjørneaet. 19290 j|raa, tottede Håar hang ned over Pjækkerten, medens »Stormuglen« knugede sin Hat mellem de rynkede Hænder, og Taarerne strømmede over de indfaldne Kinder. »Faster Ellen!« udbrød Halvor og smilede; »nu bliver du hjemme hos Far, ikke sandt? — 01aug?« udbrød han med et Sæt, rejste sig pludselig halvt i Vejret og slyngede Armene om den unge Pige, der traadte frem fra Hængepilens Skygge og støt tede Barndomsvennens Hoved i sit Skød. »01aug, først Sejren, saa Lønnen, var det ikke saa? — Kys mig nu«. Olaug bøjede medlidende sit Hoved og kyssede Halvors Pande og Læber. En Skælven gennemfor ham, han udaandede i Sejrsjubel og i sin unge Kærligheds Morgenrøde. Da Olaug rejste sig, stod Jørgen tavs og sørg modig ved hendes Side. »Jørgen!« udbrød hun med et Skrig som en druk nende, der pludselig ser Frelse. »Nu, Jørgen, hjem hjem til dig!« Hun kastede sig til hans Bryst og var hjemme. Ude over Heden flygtede en Konge paa Vej til sit eget Rige, mens Ildskæret brændte hans Neder lag ind i Norges Stengrund med ægte Farver, der aldrig blegner. Borgernes Jubel over Sejren var isprængt med Sorg over de rygende Brandtomter og de for kullede Kammeraters Lig, tillige med Frygt for, at Svensken skulde vende tilbage. Da lød den Bde Juli om Morgenen en heftig Skyden, som hørtes mere og mere, jo længere det led ud paa Dagen. Man lyttede med Frygt og Bæ291 ven; thi ingen vidste, hvem det var, eller paa hvis Side Sejren faldt. Om Aftenen stormede Colbjørnsens Kundskabs mand, Hans Brecke, op mod Fæstningen og meldte, at Fjenden var i fuldt Arbejde med at pakke sine Sager og trække over Grænsen. Kort efter kom Niels Anker og Halvorsen stvrtende med det Sejrs budskab, at Peder Tordenskjold, den berømte Helt, havde i Dynekilen slaaet hele den svenske Flotille, der var ladet med alt det Skyts, som Carl den Tolvte utaalmodig ventede paa for at kunne indtage Frederikshald. »Og Svenskerne var visselig blevet længere i Norges Land, om Gud ej havde omstødt hans Anslag i dette Søslag ved

Admiral Tordenskjold, den, han brugte som et fuldkomment Middel at hjælpe ved«. Mari Bjørnstad. Det saa sørgeligt ud, da den svenske Hær atter var draget hjem over Grænsen. Ikke en Sædkærne var lagt i Jorden i Miles Omkreds uden for Frede rikshald, hvor de svenske og norske Soldater havde ligget. Dansken var vel Mester paa Søen, og et nyt Felttog i Norge vilde fordre anselige Udrust ninger, hvorfor Kong Carl besluttede for denne 14-291 ven; thi ingen vidste, hvem det var, eller paa hvis Side Sejren faldt. Om Aftenen stormede Colbjørnsens Kundskabs mand, Hans Brecke, op mod Fæstningen og meldte, at Fjenden var i fuldt Arbejde med at pakke sine Sager og trække over Grænsen. Kort efter kom Niels Anker og Halvorsen stvrtende med det Sejrs budskab, at Peder Tordenskjold, den berømte Helt, havde i Dynekilen slaaet hele den svenske Flotille, der var ladet med alt det Skyts, som Carl den Tolvte utaalmodig ventede paa for at kunne indtage Frederikshald. »Og Svenskerne var visselig blevet længere i Norges Land, om Gud ej havde omstødt hans Anslag i dette Søslag ved Admiral Tordenskjold, den, han brugte som et fuldkomment Middel at hjælpe ved«. Mari Bjørnstad. Det saa sørgeligt ud, da den svenske Hær atter var draget hjem over Grænsen. Ikke en Sædkærne var lagt i Jorden i Miles Omkreds uden for Frede rikshald, hvor de svenske og norske Soldater havde ligget. Dansken var vel Mester paa Søen, og et nyt Felttog i Norge vilde fordre anselige Udrust ninger, hvorfor Kong Carl besluttede for denne 14-292 Gang at lade det bero ved, hvad der var sket; men enhver, der kendte Krigerkongens Karakter, vidste, at han vilde vende frygtelig tilbage, og at han alle rede gjorde Forberedelser til et nyt Indfald i Lan det. Saa snart Kong Carl havde faaet sine fangne Officerer udvekslet, besluttede han at lade en Del af Hæren forblive ved den norske Grænse for at holde Øje med Nordmændene og svække deres Mod standskraft ved saaledes at tvinge dem til at tære paa deres Grænsemagasiner. Frederikshalds Borgere havde, efter deres helte modige Opofrelse, af Regeringen modtaget betydelig Lettelse i Skattebyrder, Privilegier osv. for atter at kunne opbygge deres Stad; ligesaa lod Kong Frede rik udskrive en Skat i alle danske og norske Stæder og Kommuner til Erstatning for den lidte Brand skade; men disse Penge blev først inddrevet i Aarenes Løb, og Borgerne maatte saaledes fore løbig hjælpe sig seiv med at rejse Bræddehytter paa Brandtomten og i Fællesskab søge at komme til Kræfter igen. Det var atter Vinter. Bjørnstad levede endnu oppe paa Fjeldet. Stadens Købmænd havde andet at tænke paa end at fuldbyrde Dommen over Ejeren af Fossegaarden; men Husets Beboere vidste, at der kun var givet dem en stakket Frist, og at det dragne Sværd vilde falde, naar Orden og Ro igen herskede i Staden. Taagen laa tæt og tung ude over Fjeldkløften; inde i Huset var der blevet tavst og øde siden ung Halvors Død; alene Duren fra Fossen lød op gennem Stilheden i den knagende Fyrreskov. I øvrigt gik alt sin vante Gang i Bjørnstads293 Hjem og i hans Bedrift- Nu i de korte Dage naaede Solen ikke did; liden knitrede i de brede Arner. Vinteren heroppe er mørk og streng med ondt, usta digt Vejr; den tåger allerede sin Begyndelse den 14de Oktober, som er Calixti Dag, og varer ved ind til Tiburti, den 14de April, som er første Sommer dag. Efter gammel norsk Skik deltes Aaret kun i tvende Parter, Sommer og Vinter, hvorefter Prim staven, som er den gamle norske Kalender, har væ ret indrettet med Vinter paa den ene Side og Som mer paa den anden, Mari Bjørnstad gik endnu stilfærdig om og sys lede i det kolde Hus. Hvem af os er ikke saa lykkelig i det mindste een Gang at have mødt en af disse graanede Hjemmets Heltinder, hvis Hverv alene er at værne om alle gode, svage Spirer, som søger at bringe Trøst og Velsignelse til andre, mens de oftest seiv kommer ud fra Livet med sønderrevet Klædning og blodigt Hjerte, hvis klare Øjne altid søgte det mindste, mens de fandt det store — for hvem Li vets Kunst bestaar i at dele sig seiv ud i saa mange smaa Skillemønter som muligt i stadig Angst for, at de dog ikke rækker til at hele det søndréde, at læge det saarede — skælve for ikke at eje nok at dele ud i disses upaa agtede Velgerninger, der belønnes i de tusinde Led, og som mildner Straffen for Fædrenes Mis gerninger i det tyvende Led. Hvem har ikke i det mindste een Gang lært at velsigne en af disse stille, hvis Løsen ikke er skarpttænkte Lære- og Leveregler om Selwurdering og Per294 sonlighedsfølelse, men dybtfølte Grundsætninger, medens de i übevidst Ophøjethed ydmygt hen ter det ædle Metal frem fra Hjertets ukendte Dybder. — Lad saa kun alle Lærde og skarp sindige kaste sig derover og analysere med Mi kroskopet, efterspore Nervens Funktion under »Livslegen«, sortere paa Hylder, destillere i Flasker, koncentrere, indforklare, bortræsonnere og udrede bevidst og übevidst Psykologi,*) flytte Grænsepæle indefter — saa længe vi beholder selve Naturens ædleste Digterværk, den sande Kvinde, — uforfalsket og übevidst- Ja, hvem af os er saa ulykkelig ikke at kende en af disse graanede Velgørerinder, for hvem Gud ikke er den befriende, forløsende, men ham, der gør Byrden endnu tungere, endnu mere dyrebar,

endnu mere velsignet uafrystelig, og som segnende derunder endnu i Døden søger at fastholde, forløfte sig, Heltinder i det skjulte, der übemærkede, som de levede, lister sig ud af Livets Dør paa Klem, for at finde Himlens Port slaaet op paa vid Gab, Heltinder, der efterlader det dvbe Savn, den gni strende Morild, der ses paa Verdenshavet i Køl vandsstriben længe efter, at Sejleren, der frem bragte den, er forsvunden; Kvinder, der mægter alt, fordi de giver alt, som tror blindt og vil fuldtud gennem deres faste Tro, uovervindelige i deres svage Styrke, uerstattelige sidenhen. Fred over deres store Gerning! Jeg sender denne beundrende Hilsen i Sind og i *) Sjælelære,295 Tanke til den første af de ædle Kvinder, hvem denne Bog er tilegnet.*) Mari Bjørnstad var en af disse velsignede. Hun havde lidt det tungeste Slag, der kunde ramme hende, gennem Sønnens Død. Mærkelig nok syn tes det, som om hendes bløde Sind, nu da de første Sørgemaaneder var forbi, havde vundet større Fasthed, som om hendes bøiede Ryg ret tede sig, som om hun traadte med større Sik kerhed paa den Jord, der nu gemte hendes Skat og ikke længer var i Stand til at saare hans Fod. Tidligere var det, som om hun bad Luften om Forladelse, fordi hun aandede den, søgte at mildne dens Storme ved Bønner og Taarer. Nu lod hun Stormen fare hen og løsne Sneskredet i Vinterfj eldene; nu lod hun Regnen strømme og Menneskene tale; det var jo blot hende, alt ondt kunde ramme; det lyse, krøllede Hoved laa derude paa Kirkegaarden med Sejrssmil om Læben. Seiv Maris Frygt for Bjørnstad syntes mindre; hans Barskhed over for Drengen var nu forstummet; han delte hendes Sorg. Fredløslysningen, der svævede over Mandens Hoved, havde ogsaa mistet noget af sin Rædsel for hende, nu da Sønnen ikke længer kunde lide derunder. Naar denne Sag blev berørt, viste Bjørnstad sig lige saa übøjelig som tidligere. »Jeg vil leve og dø som fri Mand i min Rede«, lød hans Svar. I den sidste Tid ind under Jul kom der en un *) Forfatterens Svigermoder var en højtbegavet Dame, Sø ster til den bekendte norske Måler, August Cappelen, hvis Målerier findes i Christiania Nationalgalleri,296 derlig Uro over Mari. Hun vandrede rastløs om i Huset. Hendes spinkle Skikkelse svandt ind; to røde Pletter paa Kinderne røbede den Feber, som fortærede hende; alene Øjnene blev større og mere glansfulde; noget usædvanligt syntes at være i Gære. Hun stod af og til, nåar hun troede sig übemærket, henne ved Ruden og stirrede længselsfuldt op mod den Stump mørke Himmel, der viste sig over Fjeld skrænten. eUer him søgte over den gyntfende Bro til Mor Ulles Hytte, hvor nu et nyt Par havde hjemme, hvis Lykke ingen Historie har: Jørgen og hans Hustru Olaug. Saa var det en Aften i December, at Bjørnstad uventet kom tidlig hjem fra sit Savbrug nede ved Fossen. Han fandt sit Hus tomt, og da han traadte ind i Sovekammeret, stod Kasser pakket og lukket som til en forestaaende Reise. Han kaldte paa sin Hustru, men fik intet Svar. Saa stillede han sig bag de blomstrende Forhæng ved Ruden og stirrede med et mørkt Blik over mod de unges Hus, hvor frem- og tilbageilende Skygger foran Lyset i Stuen røbede, at noget var oaa Færde. L'dt efter gik Hyttedøren op, og tre Mænd. fulgt af Mari, be gav sig over mod hans Hus. Mari lukkede Mæn dene ind i Forstuen. Bjørnstad hørte Jørgen sige til de andre: »I to bliver nu staaende her i Mørket. Saa snart Bjørnstad aiabner Døren udefra. kaster I jer over ham, jeg svøber Tæppet om hans Hoved og af Sted til Slæden! Saa bærer det vest paa, alt hvad Remme og Kælke kan holde. I Mor gen støder Mari og jeg til jer. — Nu henter jeg Tøjet ned«.297298 Idet Jørgen, ledsaget af Mari,, traadte ind i So vekammeret med et Lys i Haanden, udstødte hun et Skrig og støttede sig segnende til Jørgens Arm. Bjørnstad stod midt paa Gulvet med kors lagte Arme og betragtede hende med et haanligt og spottende Blik. »Du gør altsaa Ledtog med mine Fj ender bag min Ryg, Mari Bjørnstad?« spurgte han. »Du maa frelses, Halvor!« hviskede hun skæl vende. »I Nat kommer Fogeden med Bykarlene for at hente dig til Fængsel og Dom. Sætter du dig til Modværge — og det gør du — saa dræber de dig som en fuglefri Mand«. »Mari har Ret: Byfolkene er hidset op mod dig af Daniel og de andre Ulivsmænd, du har dernede; de siger, at mens de kæmper for Livet i Halden, beriger du dig heroppe med deres Tømmer ved Fossen. Hvad nytter det, at vi ved, du er uskyl dig; du vil blive fængslet og dømt. Derfor maa du bort endnu i Nat med eller mod din Villie, Morbror!« sagde Jørgen bønligt. »Vi er kommen for at frelse dig«. Bjørnstad syntes ikke at høre. Hans glødende Øjne vedblev at være fæstet paa Mari, der vred sig under dette Blik, som rummede en Verden af Foragt og Vrede. Hun strakte afværgende Haanden op imod ham. »Du slog ikke til, lille Mari!« sagde han med Eftertryk, medens hans Bryn skælvende , droges op og ned. »I Nat, her, skilles vore Veje«. Mari søgte at gribe hans Haand; han stødte hende heftig fra sig. Hun vaklede og faldt over mod Bordet. Jørgen sprang frem og løftede hende op.299 »Lad mig ligge«, hviskede hun og stirrede med bristende Blik mod Bjørnstad, som om hun ikke ret kunde se ham. »Jeg tilhører min Husbond. Har jeg forsynde! mig mod ham, saa

vil ieg lide den Straf, han paalægger mig«. En lydelig BanKen paa Forstuedøren afbrød den Stilhed, som nu paafulgte; trampende Skridt og høje Stemmer lød op til Sovekammeret. »Luk op i Lovens Navn!« sagde en Stemme. »For silde, forgæves — flygt, Bjørnstad!« bad Mari og klyngede sig til Mandens Knæ. »Dernede Fængslet, heroppe Døden!« »Og Troløshed«, sagde Bjørnstad haanligt. »Giv mig et andet Ord med paa den lange Rejse!« hviskede hun og rejste sig med Besvær. Forstuedøren blev revet op, der lød allerede Trin paa Trappen udenfor. Mari stak med en sidste An strengelse sin Arm ind i Dørkrampen og stængede saaledes Døren. »Flygt!« bad hun, »Et helt Liv gav jeg dig i Kærlighed, min Bjørnstad! Nu kalder Halvor. Giv mig blot dette ene: frels dig! — og vær velsignet!« Hun sank sammen. Bjørnstad saa forfærdet Dødens Skygge brede sig over Hustruens indfaldne Træk. De sidste Dages Spænding, den sidste Times Kamp var for meget for hendes svage Kræfter. Udefra ruskede Byens Mænd i Døren; hun følte ikke længer Smerten i den lem læstede Arm; hendes livløse Legeme hvilede ved Bjørnstads Bryst; hendes Sjæl fløi mod Gud. »Luk op i Lovens Navn!« lød Foged Wexelsens bydende Stemme udenfor. »Bødler i Helvedes Navn, hold inde!« tordnede Bjørnstads mægtige Stemme indefra,300 Et Øjeblik efter blev Sovekammervinduet hikket op med et Brag, og en sort Skikkelse, iført Bjørn stads mørke Vadmelskofte, gled lynsnart ned langs Muren ud over Kløften og forsvandt i Dybet, medens Jørgen Halvorsen bøjede sig ud af det aabne Vindue og kaldte Lovens Folk til Stedet. »Kors og Pine!« udbrød Byskriveren og sprang hen til Afgrundens Rand, ledsaget af Stokkemæn dene. »Manden har paa det skændigste undlivet sig seiv for at undgaa Lovens retfærdige Straf«. Samtidig gik Husets Bagdør op, og en Skikkelse gled übemærket ned mod Krattet og forsvandt i Skovtykningen, Bjørnstad var fra denne Dag forsvundet fra Egnen. I Løbegraven. Den 9de November 1718 kom Kundskab til Frederikshald, at Carl den Tolvte paa ny var brudt ind i Landet, denne Gang med en Hær, der bestod af 16,000 Mand Infanteri og 13,000 Mand Rytteri, medens General Armfelt samtidig trængte ind i det trondhjemske Len i Spidsen for henved 10,000 Mand. Kong Carl havde tilbragt det meste af sin Tid siden 1716 ved Landets Grænse med idelige 300 Et Øjeblik efter blev Sovekammervinduet hikket op med et Brag, og en sort Skikkelse, iført Bjørn stads mørke Vadmelskofte, gled lynsnart ned langs Muren ud over Kløften og forsvandt i Dybet, medens Jørgen Halvorsen bøjede sig ud af det aabne Vindue og kaldte Lovens Folk til Stedet. »Kors og Pine!« udbrød Byskriveren og sprang hen til Afgrundens Rand, ledsaget af Stokkemæn dene. »Manden har paa det skændigste undlivet sig seiv for at undgaa Lovens retfærdige Straf«. Samtidig gik Husets Bagdør op, og en Skikkelse gled übemærket ned mod Krattet og forsvandt i Skovtykningen, Bjørnstad var fra denne Dag forsvundet fra Egnen. I Løbegraven. Den 9de November 1718 kom Kundskab til Frederikshald, at Carl den Tolvte paa ny var brudt ind i Landet, denne Gang med en Hær, der bestod af 16,000 Mand Infanteri og 13,000 Mand Rytteri, medens General Armfelt samtidig trængte ind i det trondhjemske Len i Spidsen for henved 10,000 Mand. Kong Carl havde tilbragt det meste af sin Tid siden 1716 ved Landets Grænse med idelige301 Forberedelser til et nyt Indfald i Norge. Hans Plan var lagt til Rette i sine mindste Enkeltheder. Norges Erobring var kun det første Led i et Kæmpekrigs togt, der bagefter skulde omvælte den bestaaende Orden i Europa. Den svenske Konge delte sin Hær i tre Afdelin ger, hvilke alle skulde forene sig ved Frederiks hald; det var hans Hensigt at tåge Frederikssten, før han gik videre. Byens Borgere modtog denne Efterretning med Sorg, Harme og Skræk; deres Ofre og Tapperhed syntes saaledes at have været forgæves og deres By hjemfalden til Arvefienden. Samme Nat laa Kongen paa en Bondegaard, Præ stebakken kaldet, en halv Mil fra Frederikshald. Fj enden vedblev sin Fremrykning, langsomt, men sikkert. Kong Carl havde af Erfaring lært, at Stad og Fæstning hverken lod sig overrumple eller tåge ved Storm; denne Gang skulde en sindrig lagt Krigs plan følges og intet forspildes ved Overilelse. Klokken tre den 15de November blev de første Alarmskud løsnet fra Fæstningen, og Nordmændene sænkede deres Fartøjer i Indløbet. Af Byens Ind vaanere var nogle draget andetsteds hen, da endnu kun faa Huse var genoplygget. Kongen lod Bor gerne sige, at han snart skulde have Fæstningen i sin.Magt, saaledes ogsaa Byen. Den 24de Novem ber gjorde han cm Natten atter Forsøg paa at over rumple Staden og stod allerede paa Kirkegaarden; mt>n mod hans Forventning var Borgerskansens Besætning ogsaa denne Gang aarvaagen og drev Svensken tilbage med Musketild. Nat og Dag var Fj enden beskæftiget med at gøre Skansekurve og302 Faskiner og grave Løbegrave ind mod Fæstningen, samt fremslæbe Kanoner og Mørsere m. m. Taagen laa i alle disse faresvangre Dage uigeri nemsigtig over Landet. I det stille Vejr kunde Byens Borgere ved Nattetid høre Fienden hugge, raabe og være i idelig Bevægelse. Fæstningens

Garnison bestod af ca. 1200 Mand. Ingen tvivlede om Udfaldet: Frederiksstens og Sta dens Indtagelse af Carl den Tolvte. Den 6te December Kl. eet var Fjenden trængt saa vidt frem, at han inden Aften havde skudt Breche i Gyldenløves Bastion; den Bde om Etter middagen blev denne vigtige Stilling tåget ved Storm; Kong Carl såtte seiv en af Stitferne mod Muren. Dermed syntes Fæstningens Skæbne at være afgjort. Samme Nat fortsatte Svensken at grave Løbegrave, som han havde paabegyndt seks Dage tidligere, ind mellem Gyldenløves og Frederiksstens Kontreskarpe under heftigt Bombardement og Kanontorden fra Fæstningen. De lange, mørke Nætter og Taagen kom Fjenden til Hjælp. Trods den tilsyneladende Seirsvished, hvormed den svenske Hær saaledes denne Gang rykkede frem mod sit Maal: Norges Underkastelse, herskede der en mørk og trykket Stemning i den fjendtlige Lejr. Utrolige Savn, Lidelser, Sult og Kulde havde allerede bortrevet 4000 Mand af Kong Carls Armé; langs Veje og Grøfter, i Skove og mellem Klipperne fandtes ihjelfrosne Mennesker og Heste. Enhver for udsaa sin egen Skæbne i døende Kammeraters, me dens disse forgæves paakaldte Hjælp. Og hvorfor skulde disse Lidelser gennemgaas? spurgte Solda terne indbyrdes. Svaret lød sagte og hviskende,303 men uimodsigeligt: for at tilfredsstille en urolig Krigersjæls Trang til Kamp. Derfor bortødsledes Blomsten af Sveriges unge Mænd, og derfor ødedes Landets Midler, saa at Hungersnød stod for Døren derhjemme. Kong Carl seiv ledede sit Togt, mørk i Hu. Alt gik ham for langsomt. Kongen udtalte ofte sin Misfornøjelse for Ingeniøren Maigret, der ledede Ingeniørarbej det. »Vær rolig, Deres Majestæt!« svarede Officeren. »Inden otte Dage overgiver je?g Dem Fæstningen el ler mit Hoved«. For at være nær ved Arbei derne lod Kongen opslaa en lille Bræddehytte mod Fjeldvæggen, og saaledes gik alt, til den mærkelige Dag indtraf, der i et Øjeblik gjorde den berømte Konge livløs, efter at han i nitten Aars Krige havde overlevet utallige Farer. Det var den Ilte December, første Søndag i Advent. Alt Arbejde stod stille efter Kongens Be faling. Han seiv indfandt sig i sit Hovedkvarter i Tistedalen for at bivaane Gudstjenesten baade For og Eftermiddag. Efter Aftensangen samledes hele Generalitetet og modtog Ordrer; derefter drog Kon gen sig tilbage og opbrændte, mærkelig nok, en Del Papirer. Underlige Rygter løb omkring i Hæren; Forud sigelser om Kongens nærforestaaende Død syntes at have vundet Tiltro; Stemningen var mere end almindelig trykket mellem Soldaterne; Mørket laa vaadt og uigennemsigtigt over det fremmede Land. Alene Fæstningen lyste som et unaaeligt Fepa lads ud i den sorte Vinternat. Kommandanten304 havde imod Angrebssiden oplyst Murene med Begkranse, som skinnede over hele Egnen. Idelig fløj Lyskugler ud gennem Luften ned i Fjendens Approcher for at oplyse hans Foretagen der, cg Musketilden knaldede denne Aften i liv lige Kædesalver. Det Mandskab, som samme Nat var koraman deret til Arbejde i Løbegravene, laa endnu under Bedækning af en Klippe og ventede paa Ordre til at rykke frem mod det Sted, hvor Arbejdet med de nye Linier skulde bégynde. Trompeter Månsson var endnu blandt de le vende; men han hverken sang eller digtede denne Aften, og hans sidste Udødelighedsværk bestod i en Gravsang over sig seiv, som vi dog her vil for skaane Læseren for. En høj, sværlemmet Mand laa nærmest ved Baalet. Han var iført svensk Rvtterkappe og laadden Hue; hans buskede Bryn og gråa Håar hang frem derunder som en Allongeparyk. Han havde sluttet sig til de Svenske fra Krigens Begyn delse, talte kun sjældent, syntes at høre til Grænse befolkningen, hvis Sprog er en Blanding af svensk og norsk. Manden gjorde hidtil god Nytte som Vej viser og Minegraver. Soldaterne skyede ham paa Grund af hans ord knappe og barske Væsen; de døbte ham Bjørnen; under det Navn gik han imellem dem. Der lød en Trommehvirvel: Carl den Tolvte vendte tilbage fra Hovedkvarteret og begav sig ned til Løbegravene. Den graahaarede med Pelshuen rejste sig og stirrede paa Kongen, der efter Sædvane gik frit om305 Carit Etlar: Bjørneset.306 kring blandt Soldaterne og talte med hvem, han traf paa. Kongens sorteblaa Øjne havde et Øjeblik hvilet ligesom spejdende og genkendende paa den høje graahaarede; derefter vendte Majestæten sig bort fra ham og gik videre.. »Omtrent paa dette Sted fik Tolvte Carls Bedstefader, Carl den Tiende, sit Banesaar af en norsk Kugle«, sagde »Bjørneh« og strøg med Haanden over sin Pande. »Hvem ved, naar denne kongelige Sjæl i Storm og Flammer, der trodser alle Lande, al Vedtægt og Lov og Ret, ved en anden norsk Kugle faar Ende paa al Strid og Sorg og sorte Minder!« »Sludder og Vaas og norsk indbildsk Vrøvl!« raabte Månsson og sprang op. »Den norske Kugle blev aldrig støbt, der dræber svenske Konger. Carl den Tiende døde den 24nde December 1660 ærlig og redelig i Gøteborg af en lumsk Feber, som han hentede her i dette usunde Land, og Carl den Tolvte gaår nu sin store Tid i Møde. — Kom, gossar!« vedblev Månsson. »I skal nu høre hans Faders, Carl i den Ellevtes Spøgelsessyn paa Stockholms Slot; min Mormor, som

er kongelig Gangkone, har fortalt mig det grangiveligt. Naar I har hørt det, saa ved I, at vi snart faar Ende paa Lidelserne i disse fordømte Sneskove, og at vor Konge fører os lukt ind i de store Riger, hvor Guldet gror, og Vi nen strømmer«. De forkomne Soldater og Arbejdere flokkedes om Månsson, der mangen en Nat havde holdt deres Mod oppe ved lystige Indfald og frie Historier. Månsson fortalte nu uden Afvigelser det be kendte Syn, som allerede den Gang levede i307 Folkemunde, og som skal være beediget og egen hændig nedskrevet af Carl den Ellevte Natten mellem den 16ende og 17ende December 1675, til lige underskrevet af Øienvidnerne Carl Bjelke, Rigsdrost, W. Bjelke, Rigsraad, Oxenstjerne, Rigs raad, og Peter Granslen, Vagtmester, hvorefter Papiret blev nedlagt i Arkivet i en tung Kiste med mange Laase. Afskriften af dette mærké lige Dokument cirkulerede allerede i Aarene 1740 og 1760, og troværdige Folk kendte da Sagnet fra deres Barndom. Erik Månsson fortalte nu følgende, der be gærligt blev opfanget af de lyttende, og som nøjé passede ind i Timens Stemning og forhøjede den overtroiske Frygt, der beherskede den sven ske Hær: »Ser I, gossar, Carl den Ellevte vaagnede Klok ken halvet i sit Sovekammer, syg og ussel som han var bleven, og kastede hændelsesvis sine Øjne paa Vinduet, hvor han blev va'r en stærk Lysning i Riddersalen. Han sagde til sin elskelige Rigsdrost Bjelke, som var hos ham i Kammeret: »Hvad er det for en Lysning i Riddersalen? Jeg tror, der er Ildløs«. Rigsdrosten svarede: »0 nej, Deres Majestæt, det er Maanens Skin«. Og Kongen lod sig nøje med den Snak og vendte sig mod Væggen, men var usigelig angst til Mode og kigede igen over paa Lysningen. Saa sagde han een Gang til: »Her kan det aldrig gaa rigtig til«. I samme Øjeblik var det, ligesom han blev va'r, at Mennesker havde i Riddersalen at bestille. Da rej ste Kongen sig, iførte sig sin Overkjole og gik til Vinduet, hvor han M'308 saa, at Salen var fuld af Lys. Saa lod han Vagt mesteren komme med Nøglerne og gik med sit Følge til den lukkede Løndør, og da ingen vovede at aabne Døren, gjorde Kongen det seiv, hvorpaa han fandt Værelset og endog Gulvet betrukket med sort Klæde, og de overfaldtes alle af en stærk Gy sen. Saa gik de over Gulvet til Rigssalens Dør. Kongens Følge bad alle om den Naade ikke at lukke op. Kongen aabnede atter seiv, men trak hurtig Foden til sig af Bestyrtelse. De saa alle et stort Bord, omgivet af seksten ærværdige Mænd; samtlige havde store Bøger for sig. Iblandt dem var en ung Konge paa 16—17 Aar med Krone paa Hovedet og Scepter i Haanden, og det var besynderligt, at den unge Konge flere Gange rystede med Hovedet, da alle disse ærværdige Mænd med den ene Haand slog haardt paa Bøgerne. Den gamle Konge bemærkede nu den ene Hen rettelsesblok efter den anden samt Bødler, alle med optrukne Skjorteærmer, og de afhuggede et Hoved efter det andet, saa at Blodet strømmede hen ad Gulvet. Den gamle Konge blev nu mere end bange og saa paa sine Tøfler, om der maaske var noget Blod derpaa; men det var der ikke. Og en Trone stod længere borte og vaklede. Kongen og hele hans Følge skj alv og trak sig tilbage mod Døren, og dermed forsvandt Synet; kun den syge Konge stod der med Lyset og sine gæve Folk og gik lige ind og skrev det hele op. — Ser I, gossar, det Syn betyder, at vor Kong Carl skal styrte alle vaklende Troner og hugge Hovederne af alle vore Fjender, Tyskere og Russere. Han vil309 løfte Sveriges Ry til Himlen og føre os lukt ind i Guldlandet. Vi følger ham blindt. — Leve vor her lige Kong Carl!« En dæmpet Piben kaldte Mandskabet til Ar bejdet. Soldaterne sprang op og greb Hakke og Spade. Den store graahaarede eftersaa Laasen paa sin Pistol og fulgte efter de andre. De stærke, buskede Bryn var sammendragne og Blikket fast og glødende, som om han bar paa en urokke lig Beslutning. Saaledes ser den Mand ud, der har sat sig det store Maal og hjemfører Se]r eller Død. Kongen gik urolig frem og tilbage i de fær dige Løbegrave og fremskyndede Arbejdet. Carl den Tolvte, hvis gode Hjerte ofte gav sig Udtryk i store og kongelige Gåver, havde samme Ettermid dag forfremmet sin trofaste, gamle Tjener, Hult mann, der fulgte ham i alle hans Krige, blev hos ham i Tyrkiet og ledsagede ham overalt, til øver ste Kogemester. Kong Carl var denne Aften i en særlig alvorlig og bevæget Stemning. Da saaledes en Officer, der ledsagede Majestæten ned gennem den gamle Linie, henkastede nogle nedsættende Ord om en Kammerat, der stod dukket under Bryst værnet, var Ordene næppe udtalte, før Kongen havde den talende ved Haanden og udbrød mildt og ind hængende: »Ikke saa, min kære, Jeg mærker nok, hvad I vil sige, men lær det af mig aldrig at tale ondt om noget Menneske, nåar I taler med eders Konge«. Officeren lagde Haanden paa Hjertet og buk310 kede dybt bevæget og grebet af det skønne Blik og den bløde Røst, der udtalte disse kongelige, op højede og uforgængelige Ord. Om denne skæbnesvangre Nats Begivenhed skri ver et Øjenvidne, Løjtnant Carlberg: »Endelig kom Mandskabet anmarcherende ind i den allerede færdige Løbegrav, som nu skulde fø res videre frem. Saa snart Mandskabet var blevet inddelt, traadte

den franske Oberst Maigret, der var Direktør for Attaquen, frem foran Arbej derne og udstak den nye Linie paa den Maade, at efter ham defilerede Soldaterne med Faskiner, Spader og Hakker. Eftersom nu Direktøren gik Linien frem, lagdes Faskinerne i en ret Linie, og Soldaterne blev liggende ved dem. Saa snart den nye Linie var afsat, defilerede paany flere Sol dater frem og lagde sig ligeledes ved Faskinerne med det fornødne Værktøj. Derefter hidbragtes de alt færdige Skansekurve. Jeg fik Ordre til at gaae ind i den nye Linie og lade den fylde. Nu begyndte Arbej det efter et sagte givet Tegn, idet jeg opmuntrede Mandskabet til at arbej de flittigt og grave sig ned, for at de snart kunde faa Skanse kurvene fyldt lii deres egen Dækning. Fra den nye Linie til Fæstningens Udenværker kunde Af standen være omtrent 200 Alen og saaledes un der Musketskud.« — Carlberg gik nu frem og tilbage i den nye Linie og opmuntrede Arbej derne, der saa meget hellere adlød ham, som de saa mange af deres Kammera ter falde, inden de kunde komme dybt nok ned og faa Skansekurvene fyldte. Denne nye Linie skød ud i en spids Vinkel fra den gamle færdige, hvor311 man ved Brystværnet var dækket mod Kugleregnen. Efter halvanden Times Forløb begav Carlberg sig til bage til den gamle, fuldførte Løbegrav, hvor Kong Carl denne Nat opholdt sig, fordi Fæstningen for før ste Gang oplyste Egnen med udhængte Lyskugler paa Murene og udslyngede dem tillige i rigelig Mængde over Marken, hvilket forekom Kong Carl sælsomt og gav ham den Mistanke, at Komman danten mulig vilde gøre et Udfald. Kong Carl var derfor, sorgløs og uforfærdet som altid, steget op og stod med Overkroppen oven for Brystværnet for bedre at iagttage, hvad Fj enden havde for. Ved hans Fødder stod 8 å(10 Officerer. Medens Kong Carl stod her, kom flere Gange i den nye, modsatte Løbegrav et graahaaret, spej dende Hoved til Syne mellem Skansekurvene, lig blegt med funklende Øjne og et forstenet Udtryk af Alvor og Ro. Hver Gang Kongen vendte sig i samme Retning, forsvandt Hovedet for atter übemærket at komme til Syne. Oberst Maigret traadte nærmere til Carl den Tolvte og sagde med indtrængende Røst: »Her er ikke Deres Plads, Sire. Det regner med Kardætsker og Kanonkugler, som ikke har mere Re spekt for Kongen end for den ringeste Soldat«. »Vær ikke bange«, sagde Kongen. »Jeg er ikke bange for mig selv«, ytrede Inge niøren; »jeg er dækket af Brystværnet. Jeg frygter for Deres Majestæt, som benytter det ganske mod dets Bestemmelse«. »Gaa hen og se til Deres Arbejdere«, sagde Carl den Tolvte utaalmodig, for at blive fri for ham. Og312 til de andre Officerer sagde han: »Paa eders Poster, mine Herrer! Jeg stiger straks ned«. Officererne kendte Kongen bedre end den frem mede Ingeniør og vidste, at en Opfcrdring til at gaa a f Vejen for Fare var det samme som at opfordre Kongen til at blive, for at trodse den. De trak sig derfor alle tilbage og hviskede til Maigret: »Lad Kongen staa. De gør kim ondt værre ved at ville overtale ham«. Nogle Minutter senere, da Kongen ikke steg ned, medehs Kugleregnen tog til i Heftighed, blev Maigret atter urolig, mens de andre Officerer holdt Raad om at lokke Kongen bort fra Stedet ved List, enten ved at forlange en Befaling af ham eller ved at bede ham at tåge et Arbejde i Øjesyn og op muntre Folkene ved sin Nærværelse. Maigret paatog sig ved sin sædvanlige Lige fremhed at fremføre dette Hverv og gik atter hen med Kongen. I det samme hørte han en Lyd, som nåar en Sten bliver slynget i Dynd og saa Kongens Haand famlende gribe om Kaardehæftet. Men da Carl den Tolvte blev staaende i samme Stilling uden at røre sig, og Mørket paa dette Sted var tæt, saa forstod Obersten endnu ikke, at Kongen var død. »Da jeg«, skriver Carlberg videre, »var kommen ind i den gamle Approche, saa jeg Hans Majestæt ligge paa Tranchéens indre Dossering, hvor Hans Majestæt havde draget sig op og laa paa den ven stre Side med Kappen om sig. Han holdt den venstre Haand under Kindbenet og Hovedet opret over Kronen af Brystværnet. I en saadan Stilling313314 hvilede Hans Majestæt med Ansigtet vendt mod Fæstningen og den nye Linie tæt udenfor, hvor nogle Arbejdere gik. Denne nye Lime, som dan nede en spids Vinkel med den gamle, løb ikke synderligt ud fra den gamle, hvor Hans Majestæt laa saa at idetmindste de nærmeste af Arbejderne kunde have set hans Hoved over den gamle Limes Brystværn, om de ellers havde givet Agt derpaa Denne Omstændighed anser jeg for betydelig nok til at anmærke her.« — Andre tvivlede ikke paa, at Kongen var kommen af Dage ved planlagt Mord. »Natten var ualmindelig mørk«, fortæller en Grev Lieven. »Jeg havde den Ære den Nat, Kon gen faldt, at opvarte ham som Page. /gé.jvivler ikke paa, at han er kommen af Dage ved Smgmord. Det var næsten umuligt, at en Kugle fra Fæstmn den kunde ramme hans Hoved i en saadan Atstand og paa den Plet, hvor han stod. Jeg, saa Kangens Lié 06 er overbevist om, at Saaret i Tmdmgen var af en Pistol. Hvo, der har bibragt ham det, er uvist. De. der har Erfaring i Krigsvæsenet, ken der Knaldet af en Kanonkugle; men Knaldet at dette Skud var nærmere ved og ganske anderledes. Hele Avmeen at Kongen var dræbt af en

übekendt Haand«. —*) _ - Carlberg befandt sig ogsaa ved Kongens hød der, da et Skud udefra traf ind gennem Hans Maje stæts Hoved, hvorved ikke den mmdste Bevægelse *] Dr C Paludan-Mxiller er i sine udmærkede, skarpsindige, kritfshistoriske Undersøgelser kommen til det Resultat, at Kong Carl efter al Sandsynlighed maa være faldet for et Projektil ira Fæstningen.315 mærkedes undtagen, at Haanden faldt ned fra det venstre Kindben, og at Hovedet bøjede sig sagte ned i Kappen, udeh at det allerringéste Ryk spo redes i Legemet. Da Officererne stod saa lavt, kunde ingen med Vished bemærke, hvor Skud det kom fra. Den første, som nævnede Kongens død, var Ge neraladjutant Kaulbars. Da han saa Kongens Ho ved synke ned i Kappen, raabte han: »Herre Jesus — Hans Majestæt er skudt! Opsøg General Schwe rin og meld ham det«. Carlberg løb straks ned ad den gamle Approche og mødte Generalen, der næsten aldrig veg fra Kongens Side. Da han modtog det sørgelige Bud skab, greb han Carlbergs Arm og udbrød hviskende: »Herre Jesus!« Han ilede til Stedet, hvor Kongen endnu laa urørt o'g befalede Carlberg og Kaptajn Posse, at hente en Baare. De ilede over Bjerget til Kongens Bræddehytte. Her var Forraad af fær dige Baarer, som brugtes til at bortbære dem, der om Natten blev skudt under Arbejdet. Carlberg og Posse bar seiv Baaren frem foran Kongens Fødder. General Schwerin havde stillet Vagt i Løbegraven for at hindre almindelig Færdsel forbi Kongens Lig. Officerernes Antal var betydelig forøget; de stod alle tavse og blege i Faklernes Skin. Generalen steg op paa Brystværnet ved Kongens Side og løftede hans Hoved lidt i Vej ret, hvorpaa han gjorde et bedrøveligt Tegn med Haanden til de omkringstaaende uden at sige no get. Kuglen var gaaet tværs igennem Hovedet og havde draget det ene Øje indad, medens det andet hang ud over Kinden. Liget blev forsig316 tig løftet op paa Baaren og tildækket med Sol daterkapper. Adjutant Siquier traadte frem fra Mørket, som laa over Hjørnet ved Vinkelspidsen, tog Hatten af Kongen og såtte i dens Sted sin hvide Paryk og galonerede Hat paa Carl den Tolvtes Hoved og sørgede for, at noget af Hat og Paryk kom til Syne under Kappen, hvilket skete for at gøre Kongen ukendelig, da man frygtede for den Virkning, som dette bratte Budskab om hans Død vilde have paa Soldaterne. Da dette var varetaget, vendte Siquier sig til Officersklyngen og sagde med et Skuldertræk: »Hi storien er ude. Allens souper!«*) General Schwerin overlod det kongelige Ligs Transport til Løjtnant Carlberg, der fik ti Mand hertil, hvilke han gav den Besked, at det var en tapper Officer, som de maatte bære forsigtig paa den ujævne Vej. Da Toget var kommet et Stykke frem, cpdagede Folkene, at de var gaaede vild og befandt sig paa Toppen af en stejl Bakke. Byen var nær, hvorover de blev bestyrtede, da man vid ste, at norske Patrouiller her holdt Vagt og saa ledes gjorde det voveligt og usikkert at trænge *) Det er et karakteristisk Kendetegn for det stærke Indtryk, gom denne tragiske Begivenhed gjorde paa Øjenvidnerne, at flere af disse og blandt dem Siquier i Vildelse senere hen beskyldte sig seiv for at have myrdet Kongen, hvilke Tilstaaelser dog klart er bevist kun skyldes Hallucinatio ner. De senere militære og sagkyndige Undersøgelser, der fandt Sted paa selve Gerningsstedet saavelsom paa Liget, har tilstrækkelig klargjort, at ikke Skygge af Mistanke om en slig Niddingsdaad, som dette Kongemord vilde være, klæber ved den tapre og hæderlige svenske Nation.317 \ frem. Baaren blev sat paa Jorden og Vejen langs Elven undersøgt. Efter en kort Raadslagning be sluttede man at gaa videre ned over Bakken. Sol daterne formanedes til Forsigtighed; Carlberg med to Mand holdt igen paa Baaren under den stej le Hældning. Ved Uforsigtighed skete det dog, at Kongen væltede ud over Baaren ned i Carlbergs Arme, dog saaledes, at Legemet ikke helt faldt ned paa Jor den; thi i samme Nu sprang en graahaaret Mand, der gik ved Siden af Baaren og ufravendt betrag tede den, frem og understøttede Carlberg i at løfte Liget tilbage paa Lejet. Ved den heftige Bevægelse gled Hatten.og Parykken af Kongens Hoved. Maa nen, som ved denne Tid var kommet højt over Fjel det, kastede sit klare Lys lodret over de kendte og elskede Træk. Soldaterne stirrede bestyrtede og udstødte et Klageskrig. »Kcngen — Kongen«, hviskede de. »Hvad skal der nu blive af os alle?« Den graahaarede stod forcverbøjet og betrag tede som fasttryllet med et forskende Blik det ga bende Saar i Ligets venstre Tinding. »Det Hui har ingen Pistolkugle frembragt!« ud brød han heftig og greb Carlbergs Arm. »Det er en Flænge efter en Granatstump. — Se — se selv!« »Hvad mener du?« sagde Løjtnanten dæmpet og rev sig løs fra Mandens Jerngreb. »Lige meget, hvor den dræbende Kugle kom fra. Kongen er død, Kri gen er endt — Norge er tabt for Sverige«. »Norge er frelst«, hviskede Manden og traadte tilbage i Geleddet, Norske højrøstede Stemmer lød i Nærheden.318 Carlberg lyttede og befalede barsk Soldaterne at forholde sig stille. De blev øjeblikkelig tavse, me dens de med rørende Omhu tildækkede Liget og fra dette Øjeblik bar det videre med en øm Forsig tighed, som om de mente, at deres Afgud

endnu kunde føle Stødene fra den ujævne Vej. Sørgetoget naaede uden videre Uheld til den ældre Tranene, Baaren løftedes op over Brystværnet og ankom kort efter til Hovedkvarteret i Ustedalen, hvor Kong Carl samme Aften havde bivaanet sin sidste Guds tjeneste. I hans Lommer fandtes intet undtagen Gu stav Adolfs Portræt og Bønnebog. Klokken eet om Natten blev Carl den Tolvtes Lig ført ind i den Hytte, hvor han plejede at ud hvile sig. Idet Baaren naaede Husdøren, traadte den samme graahaarede Kæmpe hen til den, blot tede sit Hoved og stirrede i det klare Maanelys endnu en Gang paa de kongelige, stivnedel ræk, som om han forgæves søgte Svar paa et Spørgs maal, en uløselig Gaade, som Fremtiden aldrig skulde opklare. \ ' '.'. Bjørnstad — det var ham — huløjet, hentæret og ensom, bøjede et Knæ mod Jorden, idet Liget blev baaret forbi ham. »Ikke blev vi dine Nordmænd; men du blev vor, Carl af Sverige!« udbrød han med høj Røst. »Du store døde! nu først hilser jeg dig velkommen til vort eget, frie Norge!« Da Baaren forsvandt i Hytten mellem tændte Fakler og sørgende Soldater, strakte den ensomme Mand Hænderne mod Himlen med et Udtryk saa sejrsstolt og jublende som i Bevidsthed om en vel udført Gerning — som om han i dette Nu gennem319320 sin høj re Haand følte sit hele Lands Befrielse fra fremmed Aag cg Fare. Samme Nat en Time senere lød en Stentorstemme hen over Stortorvet i Frederikshald: »Norge er "frelst — Kong Carl er død!« Raabet blev hørt af mange, uden at nogen vid ste, hvorfra det kom; det Iplev troet, uden at nogen kendte den vældige Røst, der slyngede Glædesbud skabet over Staden. Det flø] som en Løbeild gen nem Gaderne. Der lød et Jubelskrig, heftigt, aande løst. Kirkeklckken, der endnu hang i en Galge over den Kælder, hvor Gudstjenesten maatte holdes siden Kirkens Brand, klemtede som til Helligfest — et Befrielsens Skrig eiter det aarelange Rædselens Mareridt lød fra de ængstede, forpinte Folkebryst: »Carl den Tolvte er død!« I samme Time den svenske Konge fåldt, stand- sedes alle Arbejder i Løbegravene. Den følgende Dag holdtes Krigsraad. Det blev besluttet at hæve Belej ringen og at Hæren ufortøvet skulde drage tilbage til Sverige. Den 20ende December havde alle Svenske forladt Ncrge. Af General Arm felts nordenfjeldske Hærafdeling naaede næppe 500 Mand tilbage over Fjeldene. Henved 9000 Mand bukkede undervejs under for Vinterkulde, Sne storme og Sult. 321 Den store Fred. Der gik flere Aar. Meget forandredes i Frede rikshald og Omegn. Staden rejste sig af Asken, Handelen blomstrede, Skibsfarten tog til, et frej digt, stærkt og selvfølende Folkeliv udviklede sig hurtigt i den unge Stad, der var skudt frem af Stor bedrifter, omgivet af en velvillig Samtid, Genstand for Udlandets Beundring, Tidens Kælebarn. Det gik nu her, som det oftest gaar, der hvor de store Storme rensende for frem: et sundt og rankt aandeligt Liv blev Særmærket for Frederiks halds Bcrgere. De fordrede Retfordighed og gav Retfærdighed, Lys og Skygge fordeltes af den al mindelige Retsbevidsthed. Og den var klarøjet i det stærke Lys, som nu laa i Luften. Saaledes gik det til, at der blev ryddet op i me get gammelt og fcrgroet. Megen Overvurdering og tidligere Vrangvillie kom paa Retfærdighedens Vægt skaal, saaledes ogsaa Dommen over Bjørnstad fra Fossegaarden. Først begyndte Rygtet at fortælle om hans frivillige Kamp i Frederikshald under Svenskernes Indfald, skønt Borgerne haanlig havde tilbagevist ham fra deres Rækker; dernæst blev hans eneste Søns Fald under Forsvaret omgivet af et smukt og romantisk Skær; om Hustruens Ulykke og Død vidste man ogsaa meget rørende at fortælle, og endelig var det mærkelige indtruffet: efter at Bjørnstad havde forladt sin Hjemstavn og var for svundet fra Egnen, blev Byens Tømmer borte i Elve Carit Etlar: Bjørneset. 21322 dragene oven for Staden i endnu stører Maalestok end i Bjørnstads Tid. Han havde saaledes baaret Skylden for andres Ugerninger, Man havde nu erfaret, at Bjørnstad levede oppe i en øde Klippeegn oven for Sarpsfossen. Han havde tillige med sin gamle Søster Ellen opslaaet sin Bolig mellem de ensomme Fjelde og boede der i en afsides Hytte. Det gamle Søskendepar var her blevet et Forsyn for fattige og syge, der kom langvejs fra til Eneboerne for at forlade dem trøstede og glade. Det var dog endnu ikke disse forskellige Kends gerninger, der bevirkede Omslaget i Folkestem ningen over for Bjørnstad og gjorde hans Navn kendt og omtalt. Der var endnu et Rygte i Om løb, et übestemt Sagn, som såtte ham i Forbin delse med Kong Carls Fald, der bragte alle Hjer ter i Frederikshald til at banke stærkere, en Be skyldning, der i sig seiv for Staden rummede det højeste, en Forbrydelse, der lyste som en Fædre landsbedrift af største Betydning, et Rygte, der ikke havde nogen bestemt Hjemmelsmand, og som dog blev ved at leve, at svulme, til det an tog Karakteren af Forherligelse og Tilbedelse af sin Genstand. Hvad der sagdes var siet og ret, at Bjørnstad havde fældet Carl den Tolvte. Man vidste med Bestemthed, at Bjørnstad hin Nat befandt sig blandt Arbej derne i Løbegravens Sidelinie, da Kongen faldt; man vidste, at han alle rede under Indfaldet 1716 havde sat sig det store Maal at fælde

Kongen i aaben Kamp for at befri sit Land, og man vidste nu fra Jørgen Halvorsen,323 at Bjørnstad var en syg og nedbrudt Mand, der ofte i Febersyner anklagede sig seiv for at have fuldbragt den store, tragiske Bedrift, Til sidst var det Øjeblik kommet, da den of fentlige Mening slaar over i sin Modsætning, ta ler højt og højere, bliver Folkets Røst, Guds Røst, og det blev besluttet i en Forsamling af Byens Borgere, at der skulde gøres noget for Bjørn stad, at han skulde hædres, udnævnes til Æres medlem i det Colbjørnsenske Frikorps, hvilket han engang forgæves tilbød sin Tjeneste, kort sagt: Bjørnstad skulde udmærkes med et eller andet, hvad det nu kunde blive til, Han var dog en Mand fra Frederikshald, deres egen, det maatte fremhæves nu. Medens dette Omslag fandt Sted nede i Staden, levede Genstanden for al denne Velvillie sit eget Liv i en vild og skovrig Fjeldegn norden for Sarps fossen, tre Mil fra Frederikshald. Denne Fos er hverken saa høj eller bred som flere andre af Lan dets Fosser; men den anses med Rette for et af Norges skønneste og mægtigste Vandfald. Især ud mærker den sig ved den overordentlige Vandmasse og forfærdelige Kraft, hvormed den skyder sig frem, beriget ved utallige Vandaarer fra det vilde og skov rige Terræn. Bjørnstad og hans Søster Ellen levede heroppe i Ødet i uforstyrret Fred og uddelte nu med rund Haand Udbyttet af deres Livs Indkomst til Livets trætte Arbejdere, som langvejs fra tyede herop om Hjælp og Raad. Vinter og Sommer var Stien op til Hytten banet og traadt, og der gik aldrig nogen forgæves. 21*324 Faster Ellens forvitrede Skikkelse havde rettet sig i de forløbne Aar. Øjnene lyste med bjørn stadsk lid; en brunrød Sundhedslød over det magre Ansigt røbede, at Livskraftens Kilde atter sprang i hendes Bryst. Der var nok at skaffe om i Fjeldhytten. Køer nes Mælk stod i lange Bøtterækker paa Sæter hylderne, Osten laa i Lager, tørrede Urteknip per hang under Loftsbjælkerne, Faster Ellen be sad det skarpe Blik og den lykkelige Gætte- og Slutteevne, der gør forfaren i Lægekunst. Om Vin teren snurrede Rokkehjulet, Ulden kartedes, varme Sokker og Trøjer og alskens andre varme Sager laa beredt for de trængende. Midt i al denne Travlhed fløj Faster Ellens Blik jævnlig forskende over til Bjørnstads høje og vaklende Skikkelse, naar han uddelte milde Gåver med et Blik, der røbede, at det ikke alene var Haanden, som gav, men Hjertet, der glædede sig over at kunne give. »Nu op med Panden, Broder!« lød det ofte barsk og opmuntrende. »Han forstod den bedste Kunst, han, som levede for en anden, levede ej sit Liv omsonst«. Faster Ellens Tale faldt ofte i Rim, uden at hun egentlig seiv vidste derom. »Bølgeskvalpet gaar i Takt, som Stormen det vil«, sagde hun engang, da Jørgen Halvorsen gjorde hende opmærksom derpaa. »Kom nu og hjælp med, Broder«, sagde hun til andre Tider i de første Aar af deres Ene boerliv, naar Bjørnstad i Timer lukkede sig inde i sin Stue og sad og stirrede frem for sig med325 en knyttet Haand paa hvert Knæ, mens Tan ker gravede og gravede i hans Indre cg kim naaede at undergrave hans egen Kraft. Saa rej ste han sig brummende, greb Karterne over Strikke tøjet og bandt Hoser, mens Vinterstormen ruskede i Hytten, og Sneskredenes Drøn lød rundt om udenfor. Der sad de to gamle skibbrudne, slyn get op paa dette Fjeld fra Livets Brænding, graa net i Sjælens Bedrifter, medens de nu med det slø vede Høgeblik anstrengte sig for at indhente en løs sluppen Uldgarnsmaske i det flakkende Lampelys, medens Mindernes Skred drønede gennem deres Indre. Saa hændte det, at Bjørnstad utaalmodig slængte Strikketøjet over til Søsteren og forlod Hyt ten for at gaa ud i Vinternattens store Syner. Eller han vandrede langt over Fjeldet til de Hjem, hvor han vidste, der trængtes. Aarene havde ogsaa i hans Sind bragt Foran dring: Den store Fred var sen om at komme til ham, og den kom ikke pludselig, ikke uden Kamp, Lidt efter lidt var dog Kærlighedens store »Du og jeg«, »Dig fremfor mig« gaaet op for ham i sin Vælde, og i dette klare Lys fra oven stod hans Ungdoms Stræben og hans Manddoms Kamp for ham grelt og skærende i dens hele Selviskhed og Egenkærlighed, »Jeg imod dig«, »Jeg over dig, over eder alle«. Hvornaar dette Lys begyndte at skinne, vidste han ikke seiv. Maaske var det Ensomheden, som maa til, for at det store kan trives, og Læs ning; thi Bjørnstad læste meget, og hans lille Bog samling indeholdt det bedste af udenlandske og indenlandske Værker. Til sidst forstod han alle disse Jordelivskampe326 med de stcre Ideer som Banner og et Ulle »Jeg selv« som Bannerfører. En dyb Medlidenhed greb ham for de mange, der endnu stred og led i Uklarhed dernede. Det maatte saa være; han forstod, at det hele Myretuearbej de maatte for rettes, noget for og noget imod, noget skarpt, andet blidt, noget besk og noget sødt, for at skaffe sundt Blod til det hele og alt, hvad der ellers maatte til, for at det kunde holde sam men. — Af og til gik han ud til det nære Fos sefald cg stirrede ned i de skummende Hvirvler; cftere gik han ud paa Pynten med med den vide Udsigt nedover. Her blev han staaende i Timer, et sælsomt Monument, forvitret af Tiden,. endnu kæmpemæssigt at skue. Saa kunde han en Gang imellem strække Haandfladen ud,

vugge den sagte op og ned, som om han stedte noget til Hvile, og vendte hjem støttet til sin Stav med den skal dede Isse hævet og det hvide Skæg og Håar bøl gende i Vinden. Lidenskabernes Tid var omme; det afgærede Stof laa klaret i hans Tanke. Det, de kaldte stort dernede, Fremskridt, Magt, mit og dit, selve Landegrænsen mod det »udenlandske«, Fædrelandets Begrænsning til en bestemt Plet Jord, alt sammen blev heroppe, omgivet af det util hugne Granit i det eviges Lys, saa smaat, at det ikke var til at øjne. Ogsaa Sorgen over Maris Død, der havde knu get Bjørnstad til Fortvivlelse i de første 6 Aar, var mildnet; han vidste, at nu var hun der, hvor hun hørte til, og forenet med sit kæreste. Søn nens Død var ham hovedsagelig en Kilde til Glæde. Drengen havde aldrig i Live været ham327 saa dyrebar som nu; det var, som om han havde ofret sit Land det bedste, han havde, en ren, ung Kraft, en Blomst i Udspring, der aldrig vilde tørres hen i Storme. Alene hans Livs store Gerning, den, i hvilken hans hele Væsen higede efter at hvile ud, kunde han ikke komme til Ro med, den Hovedgerning, der er enhver fuldbaarén Personligheds Hensigt, det store, beroligende »Derfor« paa Livets »Hvor for« gled fra ham, hver Gang han vilde gribe den og gøre den til sin. Kong Carls Død var hans stadige Tanke. Ja vist, han var i Løbegraven hin Nat og fast be sluttet paa at dræbe sit Lands Fjende. Ja vist havde han hævet sin Pistol og skudt og set Carl den Tolvte synke sammen og følt sit Land befriet i samme Nu. Snigmorder, han? Bjørnstad! — Ja vist havde han i Mulm og Mørke hævet sit Vaaben mod Kongen af Sverige; men han havde med Glæde aabenlyst bødet med sit Liv for den Bedrift. Snig morder? — Nej, han havde gentagne Gange søgt Heltekongen i aaben Kamp med blottet Bryst — forgæves. For Bjørnstads Fædreland var denne Helt et farligt Kryb, der ved Nattetid gravede sig ned i dets Jord for som en Slange Tomme for Tomme at bugte sig fastere om Fæstning og Stad. Et fjendtligt Kryb knuser man under sin Hæl, nåar man ser, det løfter Brodden mod ens kæreste, nåar og hvor man kan. Snigmor der? Nej, nej! — Bjørnstad hævede sit Hoved. Han havde i et kongeligt Nu følt sit Lands Frelse gennem sin højre Haand; da var det, som om328 Fj eldene rundt om ham klædte sig i straalende Farver, som om Luften, han aandede, blev stærkere og mere balsamisk. Men i en anden Time kom andre Tanker, en Tvivi, der sjældent lod ham i Ro, og han havde en Følelse af, at han seiv gled ud i meningsløs Taage, at Klippegrunden forsvandt un der hans Fødder, at han drev ned over uudfor skelige Strømme for at forsvinde, og der lød in tet Svar over til ham, nåar han i Nattens Time kastede sig paa Lejet og spurgte og spurgte, mens den nagende Tvivl steg. Ja, det var ham, der havde fældet Kong Carl! — Det forekom ham, at han havde set Kongens Hoved allerede synke ned i Kappen i det Øjeblik, han hævede sin skudsikre Pistol og trykkede af. Saaret, som han nøje havde under søgt i Ligets Tinding, kunde ingen Pistolkugle have frembragt, Kardætskeregnen var forfærdelig — og dog — og dog! Han sendte Raab paa Raab efter Sandheden ud i sin Ensomhed; men der kom aldrig Svar. Til sidst tog denne Grublen sygelig Overhaand og medførte Hallucinationer; vaagne Febersyner forfulgte ham og drev ham rast løs fra Sted til Sted. Faster Ellens vagtsomme Øje hvilede ofte spør gende paa ham. De to Søskende talte overhovedet ikke meget sammen; det behøvedes ikke for at for ståa hinanden. Deres Fortid ejede ikke Ord, deres Fremtid behøvede ingen. Deres Indre var sammen nittet ved det samme Livsindhold; de gav hinan den trofast Haandsrækning, og saa gik det, som nåar et Hejsevserk er i Gang: Jivor den ene slåp329 det sejge Tag, greb den anden fat, medens Min derne lagde Opsangen til. En Dag sad Bjørnstad sammensunken uden for Hyttens Dør. Ellen saa gennem den Hile Rude, at han hævede Hovedet fra Brystet og stirrede over mod Klippevæggen. Hans Øjne udvidedes, hans Haand strakte sig afværgende frem, medens han rejste sig. Ellen gik ud til ham og lagde Haanden paa Broderens Skulder. »Du bærer paa en svar Hemmelighed, Bjørn- sagde him. »Betro dig til mig. Naar tvende Venner blot enes ret, gør fire Hænder det tunge let«. Bjørnstad syntes ikke at høre hende. Han ved blev at stirre mod Klippevæggen med stive, skæl vende Træk. »Ser du Hovedet derovre paa Klippeblokken?« hviskede han. »Hans, Kongens? Ser du hans Øjne, de klare, kongelige? De følger mig over alt, Dag og. Nat. — Ser du?« vedblev han og knugede Søsterens Arm. »Ser du? Nu synker det ene Øje tilbage dybt i Hulingen, og det andet skyder sig frem, ned over Kinden, og stirrer herover og lyser som lid. — Venf!« En glødende Rødme gled over Bjørnstads Pande. Han strakte Haanden om bag Døren, rev Bøs sen ned fra Knagen, sigtede omhyggelig, mens de hvide Håar klæbede sig om hans Tinding. En Krudtsky bølgede over mod Klippestykket, og Bjørnstad sank sammen; store Sveddraaber perlede om hans Pande. »Havde du tusinde Liv, Carl af Sverige, jeg tog dem a]Je!« udbrød han med brudt Røst. »Hvad vilde du her hos os?«330 6331 Ellen stod fasttryllet til Stedet. Nu forstod hun disse Skud uden synligt Maal; Kuglerne havde al lerede mærket Klippen

derovre, altid paa samme Sted. Hun rystede paa Hovedet; for dette Onde hjalp ingen af hendes Urter, og hun sendte Bud efter Jørgen Halvorsen. Han kom, og de to Mænd sad ofte længe sammen, mens Bjørnstad hørte til, og Jørgen talte aabent cg enfoldigt om Tingene, Eller han tog sin Fedel og spillede af de gamle Folkesange, mest dog Moderens Vuggevise, der ogsaa havde lydt for Bjørnstad i hans Barndom. Bævende og blide Toner lød i den stille Fyrreskov. Saa hændte det, at den gamle Mands Øjne sank sammen, og Jørgen sad i Timer og ventede. Men saa han Bjørnstad aabne Øjnene, lod han paany nogle Takter glide frem, og Morbroderen smilede og faldt atter i Søvn. En Aften sov Bjørnstad længe. Myggene sum mede om ham; Jørgen sad og viftede dem bort og betragtede sørgmodig det gamle, karakteristi ske Hoved, der allerede syntes at sove den evige Søvn. Da Bjørnstad vaagnede, saa han paa Jørgen uden Overraskelse, uden Sindsbevægelse, vendte saa Blikket opad. »Aftenstjernen er nok højt paa Himlen, ja, saamænd er den det. Saa er min Tid kommen; nu staar min Sol op, og de kommer til mig, alle dem, som er borte henne — Drengen er ikke død og hun ikke gammel, nåar de møder mig mellem Træernp, og de bliver længe hos mig. — Bøj dig, bøj dig, Broder! sagde Søster332 Ulle. .Ja, vist bøjer jeg mig for Eder alle, I stærke og store i Følelsen, mens jeg var saa lille i min indbildte Manddom. — Hører du Kil den, som siver bort derhenne gennem Mosset?« vedblev han lidt efter. »Den risler med Liv, Liv, der aldrig rinder ud ligesom mit eget og — Kongens « »Hvorfor bryder du dit Hoved med al den Tvivi og Uro, Morbroder?« spurgte Jørgen- »Jeg ved, at den Konge hviler dig svart paa Sinde; men hvad Magt ligger der vel paa, om det er dig eller mig eller en anden Nordmand, der skød ham? Det var et Stykke fædrelandsk Ar bejde, der maatte forrettes, for at vi kunde faa Fred — og saa fik vi Fred, og Norge blev frelst, og det var det, som det kom an paa. Der er jo ikke en levende Sjæl, der spørger efter Gerningsmanden. Jeg siger som de andre; det var et Stykke godt norsk Arbejde, der maatte forrettes af en Nordmand, og det blev forsvarlig besørget. Derfor synes nu mig, at du som en gæv norsk Mand ikke har mere Grund til at være stolt eller bedrøvet over, hvad der skete den Nat, end alle vi andre Nordmænd, for jeg skal sige dig: den Bedrift hører nu os alle til: den er Fædrelandets«. Bjørnstad lyttede til denne enfoldige Tale, me dens et forklaret Udtryk bredte sig over hans Træk og han nikkede gentagne Gange. »Ja vist, den Bedrift hører nu Fædrelandet til«, hviskede han. »Større Maal findes ikke for nogen Mands Bedrift, og hjulpet blev vi alle, hvem der end fuldførte den«.333 Der faldt sem et Bind fra Bjørnstads Øjne; det store Broderskabs, Alkærlighedens Lys gled atter hen ever dette sidste Mørke i hans Sjæl. Han rejste sig og blev seende fra samme Stund. Atter her havde det saaledes været Selviskhe dens, det stærke »Jeg selv«, »Jeg« i Modsæt ning til «Dig«, »Jeg over eder alle«, der havde villet tvinge ham frem til at eje denne Stor bedrift for sig seiv alene; derfor havde han ikke kunnet finde Rist eller Ro; thi Anger over sin. veloverlagte Handling følte den villiefaste Mand ikke; hans nagende Uro havde blot været Mis tvivl om ikke at kunne tilstaa sig seiv, Bjørnstad fra Fossegaarden, Stormagtsbrynden: ikke at have levet forgæves, Følelsen af ikke at glide ud i det tomme Rum som en unyttig Ting — den selvforherligende Ret til at kunne slaa sig paa sin Perscnligheds Bringe, han, Bjørnstad, Martyren, og svare sig seiv dette falske »Derfor« paa Evig hedslivets »Hvorfor«. Som om det i det hele tåget var denne Slags Stcrhedssvar, det kom an paa, nåar engang Herren kalder sin Tjener til Regnskab for, hvcrledes han har forvaltet de tyve, de ti — det ene betroede Pund? Vejen til den store Fred var endelig funden for Bjørnstad, cg han forlod den ikke tiere. Ly set blev ved at vælde frem. Han grublede ikke længer, han gravede ikke længer efter Gaadens Løsning i sit eget. urolige Skyggerige, hvor de halvfærdige Drømme, Drifter og Haab havde kog let og kogt alle dæmrende Muligheder, Det ene Menneske var jo det andets hjælpsomme Bro der. Ber var nu ikke ncget Skyggerige længer; thi334 der, hvor dette Lys lukkes ind, dræbes al lysský Svamp og fremmes til Fuldbaarenhed hver Spire, der fødtes til det evige. Mens dette Omslag fandt Sted hos Bjørnstad, og hans storttilhugne Aand i Ro og Klarhed stærkere og stærkere higede imod som en uper sonlig Velgerning at glide over i sit Folk, at gaa op i dets Velfærd, gik det jævnt ned ad Bakke med hans Kræfter. Den fordum saa mæg tige Skikkelse laa nu oftest i Høstsolens skråa Straaler uden for Husdøren, hvorfra han kunde se Stien forsvinde i Dalen. Bjørnstad saa ofte nedover med milde Øjne; oftere saa han dog langeligt opad; han begyndte nu at længes an desteds hen. Den slanke Birk stod allerede bladløs ude paa Skrænten; den havde givet Efteraarsvinden den sidste Guldskilling, men svang lige let sine tynde Grene for det. Det gulnede Løv var til Høst manøvre; Vinden drev det rundt om Bjørnstad i stedse snævrere Svingninger: højre om — venstre om — og det kunde Eksercitsen. Efteraaret og Hvilen var for Døren. Enebærbuskens mørke Spids hævede sig over Lyngen

som et sørgende memento mori; tillige som et forjættende Fingerpeg mod Himlen. Bjørnstad skyggede med Haanden for Øjnene. En lille Skare Mænd kom frem paa Stien nede fra Dalen; de arbejdede sig møjsommeligt op ad den stenede Vej. Nogle nysgerrige Geder sprang fra Klippeblok til Klippeblok; Køernes dybtstemte Klokker lød gennem den harpiks svangre Højluft.335 Det var Peder Colbjørnsen, Foged Wexelsen, Købmand Wærn og flere andre af Byens an sete Mænd, som denne Høstdag havde besluttet at besøge Bjørnstad og bringe ham Stadens Tak og Udmærkelse. Da Mændene naaede op til Hytten, havde Bjørnstad rejst sig og stod støttet mod Træ væggen. Hans hvide, blottede Hoved med de furede Træk indgød de kommende den Ærefrygt, som Omgiver Eneboeren. Da de fremmede naa ede op, traadte først Raadmand Wærn frem for Skaren, lod sit blomstrede Silketørklæde løbe rundt inde i Hatten, aftørrede Issen, rømmede sig og sagde: »Vi Borgere fra vor gode Stad Frederikshald, hilser dig, Bjørnstad. Din store og modige Gerning er rygtedes iblandt os, og vi mener at skylde dig vor Tak, mens du i Stilhed og Beskedenhed har trukket dig tilbage fra din velfortjente Belønning. Derfor have Kvinderne i Frederikshald besluttet at sende dig dette Udmærkelsestegn, en Orden, de er traadt sammen for at stifte og uddele til udvalgte Mænd, der i Særdeleshed som du har gjort dig fortjent af Kvinden og Hjemmet.*) Alene for din *) Denne Orden har eksisteret i Frederikshald, traadte dog først ud i Livet Iste Januar 1750. Ordenstegnet var da en Triangel, »hvilken var forfærdiget af Guid, som det ædleste og reneste af Metallerne, for at tjene dem, som dermed beæredes, til en bestandig Paamindelse »altid at kultivere de ædle og uforfalskede Dyder, hvormed den er erhverv2t«. Paa den ene Side er gråveret disse Ord: »l'ordre de la Constance, institué par les dames a Frede rikshald le 9me Decbr. 1749«. Paa den anden Side staar disse Ord: »Dedié au vrai mérite en dépit des franc Ma-336 Skyld har vi vandret den lange Vej herop i Øde marken«. Bjørnstad modtog det fremrakte Udmærkelses tegn, et skinnende Kors. Han saa længe og tavs derpaa. Faster Ellen var traadt hen ved hans Side. Hun rystede paa Hovedet. »Er det for den Gerning i Løbegraven, at de sender dig dette Kors?« spurgte hun barsk. Bjørnstad nikkede sørgmodig. Ellen tcg sagte Korset af Broderens Haand, kyssede det ærbødigt cg holdt det over sit Hoved. »Vor Frelsers Storkors, det skal straale klart og rent fra Himlen, det maa ej lue naglet til en Fjendes Bryst i Stimlen!« udbrød hun med skæl vende Træk og dæmpet Røst. »Fjende, Søster?« sagde Bjørnstad bebrejdende og værdigt. »Nej, ikke Fj ende, kun Synder, en stor men omvendt Synder«. »Du dyrebare Broder!« hviskede Ellen og støt tede sig til hans Skulder. »Gør altid Ret, bliv ikke træt, sagde vor Moder. Heroppe ingen Løgne — ikke Frelserens dyre Kors for Mørkets geniale Gerning«. Peder Colbjørnsen, der havde opnaaet megen Anseelse cg Berømmelse i sin Fædrenestad og langt udenfor, traadte nu frem med blottet Hoved. cons«. Den bæres udi et blaat, vatret Baand Couleur d'azur og bindes med en dobbelt Sløjfe i det tredie Knap hul af Vesten«. Den første Mand, der udmærkedes med denne Orden, var Rudolph de Romeling, Kgl. Majst. be stalté Major. »Saa ses vi da igen, Bjørnstad!« udbrød han337 venligt og rakte Eneboeren sin Haand. »Denne Gang kommer jeg som Udsending fra vor Stad. Hilsen og Tak for dine heltemodige Kampe 1716, da din tapre Søn faldt, og for din store og uegennyttige Fædrelandskærlighed, der i Mulm og Mørke drev dig ud for at fælde vor Fjende og redde vort Land. Vi kalder dig en af vore bed ste Mænd. Derfor har Borgerne i deres Raad besluttet at overrække dig dette Diplom som Æres borger i vor Stad«. Bjørnstad hørte paa denne Tale, værdig og übevægelig. Da Colbjørnsen tav, og han modtog Diplomet med Byens store Vildmandssegl, gled et Smil over hans Ansigt. »Tak, I gode Mænd fra Halden«, sagde han med mild Røst. »Hav Tak, at I kom herop til mig, mens det dog er mig, som i Tanken mangen Gang kom ned til eder. Jeg skylder jer jo alle Afbigt for saa meget fra mine syge Aar — dengang jeg var saa stærk«. Der gled en glødende Rødme op over Bjørnstads Ansigt, mens han traadte frem; hans krogede Skik kelse syntes at vokse i Kraft og Sikkerhed. Han kastede Hovedet tilbage og strakte Borgerne begge Hænder i Møde. »Ja, ret af Hjertet Tak, I gode Brødre, at I kom til mig, nu, det lider mod den lange Rejse. Min Sjæl glædes festlig ved dette Møde. — Er denne Stund mit Livs store Opgør, da er den velkom men. Saa hører alle, hvad jeg nu maa vidne: Al min Kamp imod eder var Selviskhed, alle mine Veklager over mit Lands og mit Samfunds Usseldom var et umodent Sinds utøjlede Selv Carit Etlar: Bjørneset. 22338339 godhed, saaret i sin Forfængelighed, ude af Stand til at underordne sig eders Love, de urgamle, evigunge, der rummer alt og alle, og som giver Plads for alt og alle. Jeg gærede og bruste over af egen Retfærd og Livskraft, troede jeg. Ak, det var blot indbildsk Overmod, min egen Storhedsfølelse, som skar mig bort fra eder alle, mens jeg af bare Manddom fortærede min egen og mines Lykke. Nu ligger det hele hen i Klar hed. Jeg

kunde ydmyg knæle paa Stortorvet og udraabe min Vildfarelse for den hele Stad; men I vilde ikke forståa mig. I lever dernede ide trange Gyder. Det er heroppe i Naturen og Ensomheden, at der bliver slig Vennefest i Sjælen«. Bjørnstad holdt inde og strøg sig med Haanden over Panden. Han var atter det gamle Urmenne ske; Røsten steg, selvtænkte Tanker søgte frem, klædte i Skum og Fraade, i egne Ord. »I ser saa vist paa mig, I kære? Ja, saaledes er det blevet inden i mig. Den Bjørnstad, I er ude efter, han er ikke mere. Jeg siger jer: ham, I søger, han er ikke mere. — Men hvem er I seiv? Jeg ser iblandt eder de Raadsherrer, som engang var mig haardest. I er det hele dernede, maaske det bedste af det hele; men hvad er saa det hele? En Stump af det store Verdensrige. Jeg saa det igen nys, da jert Tog bugtede sig herop ad den stenede Vej. Verdens Samfund er som Kæmpe slangen, Midgaardsormen, der omslynger alt og alle. Er en af os saa stærk, at han kan gribe Kolossen ved Struben, ryste Uhyret, holde det ud fra sig i stiv Arm en halv Menneskealder — et Sekund af Evigheden, — hvad saa —? Længer holder vel 22'340 ingen af os ud, mens Dragen puster os over med sin Fraade af det tusindtungede Gab, blinder vort Syn, hidser vort Blod, kvæler vort Aandedræt, suger os til sig Tomme for Tomme, velbehagelig. Det er af os, de stærke, han lever sig mægtig, det er os, de modstandskraftige, der gaar over i hans Væsen, bliver hans nye Nakkehvirvier, blot paa en hel anden Maade, end vi i vor Ungdoms rus og Overmod drømte om, og til sidst, når vort Blod er drukket og vor Sjæl er flydt ud i Hand ling, når vort Livs Hovedgerning som Sommerfug len er flagret bort fra det fortærede Hylster for at blive andres Eje, når vi seiv, vort Legeme, lig ger hen som det knækkede Rør, når vi ende lig begriber, at netop saaledes som det gik, maatte det gaa, kun saaledes sker os fuld Ret, idet vi lever op i vor Bedrift, bliver en sund Blod draabe mere i det heles Aarer, medens Mid gaardsormen vokser sig ung ved altid yngre Nak kehvirvler, aldrig bliver gammel, mens den ruller sine Ringe videre, bredere, pisker alt om sig i Skum og Fraade, roder unge modstandslystne frem, suger ny Kraft af disse nye, slænger det ældste fra sig som overlevede, visne Haleled — ja, mens det hele ringler fremad, fremad mod Tidernes Evighed med de nyeste Stridsmænd mellem Kløerne, saa lyster det Kæmpeslangen stundom, når halve Sekler er svundet, at rode et eller andet Skelet frem af Glemselen; saa er dens Fagter anderledes, saa basker den med Ha len, kaster sig i Støvet, pryder vort indfaldne Bryst med Udmærkelser, sætter os til allersidst i brede Stenkister og hugger vore Billeder uden341 paa — for at vi seiv kunne ligge Senlig som vere store Sorger derude i det svundnes blide Maanelys. — Ja vist, I kommer til os, når vi ikke længer har Brug for jer. Hvor var I henne, da jeg trængte saa haardelig til jer Medfølelse, da jeg var ung og blød og tillidsfuld og higede ind til mit Folks Hjerte? — Hvem spyttes der nu paa dernede? Hvis Sjæl pisker Verden nu blodig? Hvem sejgpines nu under Uforstand, vaan der sig under Haanens Svøbe? Sig, hvem tøm mer nu Livets bitre Skaal? — En Landsmand, tænker jeg, en Broder, en Helt, der stinges ihjel, en Kraft større end min. Jeg blotter Hovedet for ham og hilser ham velkommen heroppe i min Ensomhed«. Bjørnstad stod oprejst, mægtig og ærefrygtind gydende. Han slyngede disse sidste Sætninger ud med stigende Kraft. Hans Stemme rullede endnu en Gang som en Torden mod Fjeldvæggen; den sidste Rest af aarelang, opsamlet Bitterhed svandt maaske bort i dette Sjælens Smerteraab. Han strakte Haanden ud som en Seer; hans Blik luede atter med Bjørnstadsk Kraft, medens Borgerne stod tavse, lyttede, saa paa hinanden, nikkede og lyt tede igen, Foged Wexelsen alene gjorde et hemmeligt Tegn mod sin Pande og rystede deltagende paa Hovedet, medens Bjørnstad vedblev: »Ja vist, jeg ser det derude i den store Ver dens Fremskridtstaage. Ormen bugter sig endnu dernede, almægtig, suger og vejrer og frnder og fortærer, gror i Kræfter, i Visdom og Herlighed. Opad, opad, bugtes det hele i Egenkærlighed,342 Adskillelse, Fjendskab og Visdom. — Ha, var jeg ung en Gang til, saa fik den Midgaardsorm mig at at fortære endnu en Gang, ti Gange. — Ja vist, jeg ser det demde i Fremtidstaagen. Det er ikke længere os, de enkelte, der fortæ res. Da ordnes de store Modstandsmasser af Fremskridtsaanden, af Oprørsgeniet, for Uhyrets Gab, cg Masserne knuses, forsvinder, fordøjes, bliver de nyeste Nakkehvirvler, Alt, alt maa med, intet udenfor. Mægtigere og mægtigere løf ter den sin Nakke mod Himlen, løfter, til sidst hele Jorden, hurtigere og hurtigere, fremad opad, til alt er gaaet op i dens mægtige Kæmpelegeme, til den sidste Modstand er suget ud, til det hele seiv gaar i Stenkisten, Da, først da gror maa ske det store Verdensmenneske frem i Freden, større i Broderskab, mere fuldkomment, end vi nu til Dags er. — Ja, jeg synes, det er saa grumme galt fat med jer alle derende i Soden og i Asken. Hør det, lær det, forståa det, og det skal være den eneste Bedrift, jeg gider tåge med herfrå. Kunde jeg med fulde Fjeldlunger raabe det ud, saa det rungede over hele Ver den: Luk jeres Døre og Vinduer op for Broder skab og Venskab, bøj jer seiv i Strenghed,

bøj eder i Ydmyghed for hinanden, bøj jer i Kær lighed ind til hinanden, først da skyder de tu sinde Glæder op om jer og bliver store under den blåa Himmel, som fremkaldte dem, først da lærer du at føle saa rent, saa stort og sandt, at vi bliver de lykkeligste af alle lykkelige, saa lykkelige, som ingen ved det. Bøj dig, bøj dig mod Jorden, saa drages din Sjæl opad, for saa kom343 mer de store Syner til os med Livets Fest, den store Fred, — Guds Fred«. Bjørnstads Hoved laa tilbagelænet; hans Arme var udstrakte og bevægedes som en Musikan førers, der afdæmper for stærke Strengelyd i sit stormende Orkester i Lidenskabernes altom fattende mægtige Finale. De sidste Ord aan dede han frem og dog hørligt af alle. Endnu en Gang havde hans Stemme ejet Stormens Tone; nu vaklede han pludselig frem og tilbage om sin Stav. Han var synlig træt. Bjergvinden kløf tede hans hvide Skæg og Bryn, medens hans Øjne flakkede, som om hans Kraft blev knust af et Kølleslag fra oven. Borgerne blev tavse staaende. Denne Tale kom ogsaa til dem saa underligt fra oven nedad; de norske, ranke Mænd fra den unge Stad stod nu og saa paa de Udmærkelser, de medbragte, og følte, at de ligesom var af Papir. Manden var vokset fra dem. Eneboeren vendte sig mod Colbjørnsen, hvis mandige, sørgmodige Træk var prægede af hans ulykkelige Hjemliv.*) Han havde opmærksom lyt tet til denne ensomme Sjæls Skriftemaal, der snart rullede som en bred, frigjort Strøm, snart fremstød tes som overhugget af Sindets Bevægelse. »Urværket er ved at gaa i staa, Kvalhalmen ven ter mig nu derinde«, sagde Bjørnstad. »Tilgiv en gammel Mand, — det vilde siges. Træd indenfor. Alt, hvad jeg ejer, er eders«. I dette Øjeblik banede en besynderlig Skikkelse *} Qolbjørnsens Hustru var drikfældig og letfærdig.344 sig Vej mellem Borgerne. Han var iført en lang Frakke med store Metalknapper og et højrødt Tør klæde flagrende over et struttende Kalvekryds, me dens han svingede sin Hat og raabte: »Hil være Morbroder Bjørnstad, Du gamle Balte! Ja, din Storhed er gaaet over i Rygralliken paa os alle sammen. Din egen Søstersøn Daniel, Selvejer af Frederikshalds Limkogeri og gift Ægtemand med Limkogerenke Reimer respekterer di;g. Jeg er stolt af dig, Morbror Bamse! Alle mine Sønner skal kaldes op efter dig. Nu flyt ter du ned til mig og skal blive tilset med Ren lighed og Proprietet; saa kommer Bymusikken og spiller op uden for vores Dør — hva' — sa! Hip — hip — Hurra!« Det var Skipper Daniel, der nylig var traadt i Land fra den lille Færge bag ved Huset. Han havde ad en Genvej skyndt sig herop fra Frederiks hald for at være Vidne til Familiefesten. Ingen lagde Mærke til Limkogeren. Alles Øjne søgte Bjørnstad, hvis graanede Skikkelse skarpt aftegnedes mod Aftenhimlen. Hans mægtige Pande med de dybe Øjne, hvorover Panden sprang frem som en Klippe, ragede ensomt op over Menneskene ogTiden. Dette lille Udvalg af Stadens Mænd var i dette Øjeblik et Udtryk for Folkestemningen. Her var intet bølgende Menneskehav, ingen højlydt Ju bel med Hundreder af fremstrakte Hænder, intet lckkende Fyrværkeri, Fakkeltog, her var blot et gammelt Menneskehoved og den store Ensom hed omkring det. Uden at nogen vidste, hvem der begyndte, lød pludselig den norske Natio nalsang fra den lille Klynge, højtidelig og fuld345 tonende i den dybe Stilhed, den eneste Hyl dest, de vidste at bringe. Bjørnstad rettéde sig i Vejret, det svulmede i hans Bryst, og Taa rer forsvandt i hans hvide Skæg. Der stod den gamle Løve endnu en Gang Ansigt til An sigt med sit Folk, mægtig og rank som et gam melt Fyrretræ, himmelstor for den enkelte. Bor gerne syntes siden Jien i Dagslivet, at de havde set Folkeaanden, nej, selve den oprindelige, herlige, lutrede og uforgængelige Menneskeaand. De glemte ikke det Billede siden. Den Nat sov de alle i fredelig Forening paa friske Hølejer i Hyttens Stue. Bjørnstad vilde hvile mellem sine Bysbørn; han laa stille hen med Hænderne foldede over Brystet og et mildt og forklaret Udtryk. Først hen ad Morgenstun den faldt han i Søvn. Næste Dag begav Mændene fra Halden sig atter nedefter. Bag ved Huset fandtes som omtalt en primitiv Færge, der over en Sidearm af den store Elv frembragte en Genvej ned i Dalen. Bjørnstad paastod at ville ledsage sine Gæster over Våndet til den modsatte Bred, og man lod ham have sin Villie* Colbjørnsen og Jørgen Halvorsen ledte ham om Bord. Da Borgerne var sat i Land, og Colbjørnsen endnu en Gang havde omfavnet Bjørnstad, blottede den gamle sit Bryst, medens Færgen skød fra Land, og fremviste Æresbor gerdiplomet; det laa ved hans Hjerte og forlod ham ikke mere. »Gud velsigne jer alle sammen«, sagde Bjørnstad. Fartøjet naaede Landgangen ved Hytten, og Jørgen sprang op paa Stenen for at fastgøre Prammen, hvorved den gled nogle Alen fra346347 »-Land tilbage i Strømmen. Ingen anede endnu nogen Fare; Bjørnstad vilde med Lethed have kunnet stage sig i Land, som han saa ofte havde gjort. Først da han lod Baadshagen falde over bord og foldede Armene over Bystet, begyndte Jørgen at ane Uraad. »Vær god mod Faster Ellen!« lød Bjørnstads rolige Stemme indover; »hun er at stole paa. — Hiis Olaug, mit Hjertes stolte Barn«. Jørgen udstødte et Raab og søgte forgæves at indhente de

gyngende Planker, der allerede førtes med den dybe, stride Strøm, som, svulmende efter de sidste Ugers Skybrud, ilede ud mod Sarpsfos sen. Hurtigere og hurtigere gled Færgen af Sted. Bjørnstad syntes ikke at se eller høre noget mere omkring' sig. Borgerne fulgte bekymrede og grebne Fartøjet paa den modsatte, menneske tomme Bred; de forstod, at de var til Stede ved Bjørnstads Ligfærd. Allerede drønede Fossefaldet i Nærheden og sendte rygende Skumhvirvler i Vej ret vel Elv mundingen. Bjørnstads hvide Håar flagrede i Vinden; han stirrede opad. En Gang lød et Skrig fra Klyngen paa Land; det saa ud, som om Færgen vilde skyde ind mellem Klipperne. Den gled forbi. Maaske vilde Bjørnstad nu kun lande paa Evighedens Kyst. I næste Nu forsvandt han i Skum og Fraade. Oppe paa en fremspringende Pynt stod Faster Ellen. Hun strakte Armene mod Himlen og ud brød: »Store, almægtige Gud, nu forstaar ogsaa jeg det hele: gennem Braad og Brænding hjem til dig!«348 Det var atter Foraar. Bjørnstads gamle Hus, Fossegaarden, laa nystrøget, rødmalet i den opgaa ende Morgensol, skinnende under de rødmende Fyr restammer. Inde fra Mormors Hytte lød en kvid rende Jubel. »— Derfor er jeg saa glad, saa glad!« — det brød frem som et ustandseligt Væld af unævne lig Livsfryd — »derfor er jeg saa glad, saa glad!« — kun den ene Strofe, intet andet: »saa glad, saa glad!« Døren blev revet op, og en slank, ung Kvinde skikkelse ilede ud, helt ud, yderst paa Pynten, med et nøgent, buttet, solbrændt Drengebarn paa Ar men, Hun løftede ham højt over sit Hoved, som om hun vilde vise ham al Jordens Dejlighed — nej, hun vilde vist vise Himlen sin dejlige Skat, den lille Bjørn Halvorsen. Jørgen stod lykkestraalende ved hendes Side, en Menneskegruppe, der i sig seiv rummede det højeste og udtrykte alt. »Hvornaar flytter vi over i det store Hus, min Olaug?« spurgte Jørgen. »Ikke nu, ikke endnu!« bad hans Hustru og knu gede Glutten fastere mod sin høje Barm. »Her i den gamle Hytte fødtes vor Lykke, — Kys Mormor igen!« udbrød hun pludselig og holdt den lille hen imod Træstammen, hvor det store S M endnu blødte under Fyrrebarken, fordi Sønnen bestandig holdt Saaret frisk. Drengen slog Armene om Træet og trykkede leende Kinden derimod. »Se, Jørgen, hvor underligt!« hviskede Olaug. »Den klare Harpiks drypper endnu af de Bogstaver, Det er som levende Taarer«,349 Inde i Hytten i Halvmørket skimtedes Faster Ellens karakteristiske Ansigt. Hun støttede Hæn derne om Rokkehovedet og saa sørgmodigt paa de unge. I Døren stod Hønen Guru og kaglede og søgte, rev en Fjer af sit Bryst og holdt den i Næb- bet op mod Husmoderen, da hun atter traadte over Tærskelen. »Derfor er jeg saa glad, saa glad!« jublede Olaug og kastede sit Drengebarn ned i Faster Ellens Skød.350 »Bøj dig i Ydmyghed — bøj dig i Kærlig hed!« hviskede den gamle og bøjede sig over Drengen. Men den lille Bjørn strakte sine smaa, knyttede Hænder opad og lo himmelhøjt mod Himlen. Mangen en stille Aften lød Vuggevisens Toner oppe fra Fjeldpynten ud over Dalen, bævende og manende, en Takkehilsen til det store og svundne, tillige en forjættende Forsikring om, at dets rige Følelsesvæld brusende brød sig i Fossefald gen nem Nuet, for velsignelsesrigt at strømme over i Fremtidens Skød. De Toner lyder endnu, vil altid lyde.